

• لہجہ رویشیہ قرمان و سونہ دا •

چاپی دووہم

✱ ئيمان به:

خوا

فریشته‌کانی
کتیبه‌کانی
پیغمبرانی

The collage features several elements:

- Top Left:** A Facebook post in Persian: "اگر تویجه شهید یا شهیدگان نمکدان کاشین...".
- Top Right:** A Facebook post in Persian: "عاشق بابیر AliBapir".
- Middle Left:** A screenshot of the website archive.org/details/aliBapir with a Canadian flag icon.
- Center:** A portrait of a man in a military uniform, with the text "www.alibapir.net" and "آلبابیر - عاشق بابیر" below it.
- Bottom Left:** A screenshot of the AliBapir website showing a "Download" button and two QR codes.
- Bottom Right:** A screenshot of a social media post in Persian: "اگر تویجه شهیدان نمکدان کاشین...". It includes icons for Twitter, Facebook, and Telegram, along with three QR codes.

نیمان به :

فرشته کانی خوا (عزوجل)

کتیبه کانی خوا (عزوجل)

پیغمبرانی خوا (علیهم الصلاۃ والسلام)

ئیمان و عه قیده ی ئیسلامی له بهر رۆشنایی قورئان و سوننه ت دا

(37 - 38 - 39 - 40)

به رگی چواره م

ئیمان به :

فرشته کانی خوا (عزوجل)

کتیبه کانی خوا (عزوجل)

پیغمبرانی خوا (علیهم الصلاة والسلام)

عه لی با پیر

بۆڵدۆگرو زۆرۆلۆگه پانزۆ

ماڻي لاءِ چاپڊانهوہي پاريٽز اوہي پڻ
نوسينگهي تهفسير

ناوي ڪٽيپ: ٽي جان و عهڙي ڏي سلامتي لاءِ بهر ڀڙ شينائي ڦور ٿان و
سونهه ٿدا - بهرگي چوارهم
نو: سهر: عهلي باپير
بلاو: ڪردهوہي: نوسينگهي تهفسير پڻ بلاو ڪردهوہي و راگهيانندن/ ههوليئر
خ: ه ت: نهوزاد ڪڙيي
بهرگ: نورهو: امين مخلص
سالي: چاپ: يه ڪم 1428 ه - 2007
ت: سيراڙ: 3000 دانه

له ڪٽيپخانهي گشتي ههوليئر ژمارهي سپارڊني (468) ي سالي 2006 دراوهتي

تفسيير
پڻ بلاو ڪردهوہي و راگهيانندن
ههوليئر - شهاقي دادگا - ژيئر نوتيلي شيرين پالاص
ت: ۲۵۱۸۱۳۸ - ۲۲۳۰۹۰۸ - ۲۲۲۱۶۹۵
موبايل: ۲۲ ۵۱ ۴۶۰ ۰۷۵۰ - ۱۳۸ ۷۲ ۹۱ ۰۷۷۰
tafseeroffice@yahoo.com
tafseeroffice@maktoob.com
altafseer@hotmail.com

جہاں کروغہ نہ ہو وی کتبہ کاغذ بہ نوبہ گزری
فلان و ہل و سرچا نہ و پڑگا روغہ .

وہ نہ پتروہ ہوسلام و لغو نہ جہاں کروغہ

فلان کا پورہ خنہ کی کہ ساری بہ ہروغہ رگزی زتری

خونقہ نہ ملا با . جہاں سوسہ کی خولہ خنہ

وہ کہ کہ فوسینہ کی نہ سیر بہ و کاروہ کہ کی

خولہ نہ کہ نہ . بخانہ کی و کاربانہ وہ و کی ترین

بین ہنہ کی سوسہ کی ہ کہ کہ .

عسلی باپیر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله والصلوة والسلام على رسول الله محمد و آله و آلہ

بہ بندہ (محمد لطیف) ۲۰۰۵ عاقدہ متا مخلص و

نقد و تنقید کے بغیر یہ کتاب لکھی گئی ہے

بلاؤ کو نہ دے سکتا ہوں، خدا ہی جانتا ہے کہ یہ کتاب

نجات دہی کا کارنامہ ہے۔

وہ جو لوگوں کو ہلاک کر رہا ہے، اس کا خاتمہ

بلاؤ کو نہ دے سکتا ہوں، کتاب کا نام یہ ہے۔

محمد لطیف

۱۱ ربیع الثانی ۱۴۲۵ھ

۲۰۰۵ / ۵ / ۱۹

محمد لطیف

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

﴿ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ
آمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا تَفَرُّقُ بَيْنَ أَحَدٍ
مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ
الْمَصِيرُ ﴾ [١]

پیشکش یی

بهو مسوئمانانه‌ی که وهك قورئان و سوندهت خستویانه‌ته
 روو، بئ کهم و زیادو موو به موو، ئیمانیان به فریشته پاک و
 چاکه‌کانی خواو کتیبه بئ هه له و په له‌کانی و پیغمه بهره
 هه‌ئ بژاردو پا یه بهرزه‌کانی ^{صَلَّى} ^{وَسَلَّمَ} هه یه و بهو پی یه‌ش
 مامه‌له یان له‌گه‌ئ ده‌کن.

پیشه‌کی

الحمد لله ذي الجلال والأكرام والصلاة والسلام على محمد خير الأنام وآله
الكرام السائرين على نهج المهتدين بهذا إلى يوم القيام.

خوێنه‌ری سه‌نگین و شیرین!

دوا‌ی ته‌وه‌ی که له به‌رگی یه‌که‌می ته‌م زنجیره‌ ده‌سه‌دا به‌ گشتی با سی
ئیمان و عه‌قیده‌ی ئیسلامییمان کردو له به‌رگی دووهم و سییه‌میشدا به‌ تیرو
ته‌سه‌لی له باره‌ی خوا به‌یه‌کگرتن (توحید الله) وه‌ دوا‌ین، له‌م به‌رگی
چواره‌مه‌شدا خوا یارب‌ی سی پایه‌ و بنه‌رته‌ی دیکه‌ی گه‌وره‌و گرنه‌ گکی ئه‌ هان
ده‌توێژینه‌وه‌ که بریتین له‌: ئیمان به‌ فریشته‌کانی خوا و ئیمان به‌ کتیبه‌کانی
خوا و ئیمان به‌ پیغه‌مبه‌رانی خوا (عليهم الصلاة والسلام).

شایانی باسیشه‌ که ئیمان به‌ خوا ((عزوجل)) و به‌ یه‌کگرتنی، بنا‌غه‌ و
بنه‌رته‌ی سه‌رجه‌م پایه‌کانی دیکه‌ی ئیمان‌ه‌و هه‌موو پایه‌کانی دیکه‌ی ئه‌ هان
چهند لقین له‌و ته‌سل و بنه‌رته‌ به‌یدا‌ه‌بن!

چونکه‌: فریشته‌کان په‌یک و ره‌وانه‌ کراوی خوان که په‌یام و به‌رنا مه‌کانی
خو‌ییان پێدا ده‌نیرئ بۆ پیغه‌مبه‌ره‌کانی و، پوژی دوا‌یش پوژی دیداری خوا
وه‌رگرتنه‌وه‌ی ته‌نجامی مامه‌له‌ کردنه‌ له‌ گه‌ل په‌یام و به‌رنا مه‌کانی خوا
پیغه‌مبه‌ره‌کان پێدا (عليهم الصلاة والسلام)، که‌واته‌: سه‌رجه‌م پایه‌ و
بنه‌رته‌کانی دیکه‌ی ئیمان له‌ خزمه‌ت ته‌سه‌لی گه‌وره‌و بنه‌رته‌ی ئه‌ هان دان

که بریتیه له ئیمان به خوا بوون و خوا به یه کگرتن و، هه موویان چهند لقیکن لهو تهسل و بنکوه په بیدا دهبن، هه بویه ش ئیمه له په نجا دهرس، بی ست و چوار دهرسمان بۆ تووژینه وه و پروونکرد نه وهی ئه و نه سل و بنه په ته گه و ره و گرنگه ی ئیمان ته رخا ن کرد! ئنجا پیویسته نه وهش بگوتری که کتیبی خوا (تبارک و تعالی) ته نیا پینج شتی دیاری کردوون وهک پا یه و بنه په ته کانی ئیمان که بریتین له:

1 - ئیمان به خوا (سبحانه و تعالی).

2 - ئیمان به فریشته کانی خوا.

3 - ئیمان به کتیبه کانی خوا.

4 - ئیمان به پیغه مبه رانی خوا (عليهم الصلاة والسلام).

5 - ئیمان به رۆژی دوا یی.

وه له سی شویتان له قورئانی دا باسی ئه و پایه و بنه په تانه ی ئیمان کراوه، که نه مانه ن:

أ - ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالرَّسُولِ...﴾^[1]، واته: چاکه کاریی بریتی نیه له پروو کردنتانه لای رۆژه لات و رۆژتاوا، به لکو چاکه کاریی وه سفی که سیکه که ئی هانی به خوا و رۆژی دوا یی و فری شته کان و کتیبه کان و پیغه مبه ران هیناوه ...

ب - ﴿أَمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ...﴾^[۱]، واته: پیغمه م بهر ئی هانی به‌وه‌هیناوه، که له به‌روه‌ردگارییه‌وه بۆی دابه‌زینراوه، هه‌روه‌ها به‌وادارانیش، هه‌ر کامیکیان ئیمانی به‌ خواو فریشته‌کانی و کتیبه‌کانی و پیغمه‌مبه‌ره‌کانی هیناوه...

ج - ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾^[۲]، واته: ئه‌ی ئه‌وانه‌ی ئیمان تان هیه‌ئاوه! ئیمان به‌ خواو پیغمه‌مبه‌ره‌که‌ی و ئه‌و کتیبه‌ی ناردوو به‌ ته‌ سه‌ر پیغمه‌مبه‌ره‌که‌ی و ئه‌و کتیبانه‌ی پیشت ناردوو به‌ خوار، ب‌یین، چونکه هه‌ر که‌سیک ب‌پروا بیت به‌خواو فریشته‌کانی و کتیبه‌کانی و پیغمه‌مبه‌ره‌کان و پ‌ژۆی دوایی، ئه‌وه‌ ب‌نگومان پ‌ی ل‌یونبوونیکی دوور پ‌ی ل‌ی ون بووه.

مه‌سه‌له‌ی قه‌زاو قه‌ده‌ریش که له‌ فه‌رمایشتی پیغمه‌مبه‌ری خوادا ﷺ وه‌ک پایه‌و بنه‌ره‌تی شه‌شه‌می ئیمان خراوه‌ته‌پ‌وو، بۆ نمونه له‌و فه‌رمووده‌یه‌دا که به‌ فه‌رمووده‌ی جیبریل (حه‌یث جبریل) ناسراوه، هاته‌وه: ﴿... قال: فَأَخْبَرَنِي عَنْ الْإِيمَانِ! قَالَ: أَنْ تَوْمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتَوْمَنَ بِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ...﴾^[۳]، واته: گوته‌ی: ده‌ی هه‌وا ل‌م پ‌ی‌بده ئیمان چیه‌!

فه‌رمووی: ئه‌وه‌یه که ئی هان به‌ خواو فری شته‌کانی و کتیبه‌کانی و پیغمه‌مبه‌ره‌کانی و پ‌ژۆی دوایی ب‌یین. وه ئیمان ب‌یینی به‌وه که چاکه‌و خرا په‌ [ ] له‌ لایه‌ن خواوه - ئه‌ندازه‌گیری کراون، ئنجا له‌ را ستیدا ئی هان به‌ قه‌زاو

(تر) (البقرة [285]).

(بر) (النساء [136]).

([ ] رواء مسلم عن عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) .

قه ده ریش هدر ده چیتته وه ټیو ټیمن به خوا ((عزوجل))، چونکه ټیمن به قه دهر بریتیه له ټیمن به زانیاری و تواناو ویستو حکیمه تی بی سنوورو بی و یه غه ی خواو هدر کام له ماته ش سیفه تی خوا ی بهرزو هه زنن، وه له دهر سه کانی پی شوودا باسما ن کرد.

هیواداریشم ئه م بهرگه ش وه هاوه له پی شووه کانی ئه و ئامانجه بیکی که بوی نووسراوه و بتوانی تیشکیکی باش بخاته سهر هه رسیک پا یه و به غه رته ی گرنگی ټیمن به فریشته بی هه له و په له کانی خواو کتیه تیرو ته واوه کانی و پیغه مبه ره هه لیزارده کانی (عليهم الصلاة والسلام).

سبحانک اللهم وبحمدک أشهد ألا اله الا أنت أستغفرک وأتوبُ الیک

27 ی ذی القعدة 1427

17 ی کانوونی یه کمه 2006

هه ولیتر

له نوره کړنه لارښوونکي لیکوالان
دین مکتب پیر مولانا ابوالفضل المصطفی

AliBapir/عالم

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.com

AliBapir/عالم

دین مکتب پیر مولانا ابوالفضل المصطفی

دین مکتب پیر مولانا ابوالفضل المصطفی

رێ خوش‌کردن

خوێنه‌ری به‌رێزا

ئهم به‌رگی چواره‌مه که ته‌رخان کراوه بۆ تووێژێ خه‌وه ده‌ر باره‌ی هه‌ر سینگ پایه‌ی ئیمان: ئیمان به‌ فریشته‌کانی خوا، ئیمان به‌ کتێبه‌کانی خوا و ئی هان به‌ پیغه‌مبه‌رانی خوا (عليهم الصلاة والسلام) له‌ سێ به‌ندان پیکدی که له‌ هه‌ر کام له‌و به‌نداندا یه‌کیک له‌و سێ پایه‌و بنه‌ره‌ته‌ی ئیمان تووێژاوه‌وه:

به‌ندی یه‌که‌م: ئیمان به‌ فریشته‌کانی خوا (عزوجل).

به‌ندی دووه‌م: ئیمان به‌ کتێبه‌کانی خوا (عزوجل).

به‌ندی سێیه‌م: ئیمان به‌ پیغه‌مبه‌ره‌کانی خوا (عليهم الصلاة والسلام).

شایانی باسیشه که قسه‌کردن له‌ باره‌ی چۆنیه‌تی ئی هان هی هان به‌ پیغه‌مبه‌رانه‌وه (عليهم الصلاة والسلام) زۆر به‌ی پانتایی ئهم به‌رگی چواره‌مه‌ی داگرتوه‌ ئاشکراشه که له‌ قورئانی دا پانتایی (مساحة)یه‌کی زۆرو فراوان بۆ باسو خواسی پیغه‌مبه‌رانی خوا (عليهم الصلاة والسلام) گفتوگۆو وتووێژو تیکگیرانیان له‌ گه‌ڵ گه‌له‌کانیاندا به‌ سه‌رقافله‌یه‌تی و ده‌مرا سستی ده‌سته‌لاتدارو سامانداره‌ خۆ به‌ز لگرو خۆ شگۆزه‌رانه‌کان ته‌رخان کراوه‌و بێگومان له‌ میانه‌ی وتووێژو مشت و مری نیوان پیغه‌مبه‌رانی خوا (عليهم

الصلاة والسلام) و نەیارو ناحەزەکانیشیاندا باسو خوا سى سەرچەم پا یەو
بنەرەتەکانى ئیمان و غەیری وانیش هیترارەتە پیش (تر).
پێویستە ئەوەش بگوترێ کە ئەم بەرگە وێرای چوار دەر سەکانی: (37 و
38 و 39 و 40)، چەند باسو بابەتێکی دیکە شی گرتوو نە خو کە لە
پێناسەى بەندەکاندا باسیان دەکەین.

(تر) لە کتێبى: (الاسلام يتجلى في كتاب الله)دا، کە ئیستا لە ژێر چاپە، بە تێرو تەسەلتر
هەراکام لە ئیمان بە فریشتەکان و ئیمان بە کتێبەکانى خوا توێژارونەوه.

به ندى يه كه م

ئيمان

به فرشته گاني خوا (عَزَّ وَ جَلَّ)

ئەم بەندە

ئەم بەندە كە لە ھەردووك دەرسى ژمارە (37) و (38) پىك ھاتو، لە
پايەى دووھى ئيمان دەكۆلىتتەو كە بریتىيە لە: ئيمان بە فریشتەكانى خوا
(سبحانە و تعالی).

وہ ئەم بەندە سەرچەم لە ھەشت خالان پىك كەئى كە ئە ھە ناو و
نیشانەكانیانە:

- 1 - ئيمان بە فریشتەكان يەكێكە لە پىنچ پایەكانى ئيمان.
  - 2 - فریشتەكان كىن و چۆن؟!
  - 3 - ئیش و كارى فریشتەكان.
  - 4 - پىوێستە ھەلۆیستمان لە گەل فریشتەكانى خوادا چۆن بى؟!
  - 5 - ناوى ژمارەيك لە فریشتەكان.
  - 6 - ھەلۆیست و ڕەفتارى فریشتەكان لە گەل ڕەزاداراندا.
  - 7 - ئایا ئىنسان گەورەترە یان فریشتە؟!
  - 8 - پىناسەيەكى كورتى جندو شەيطان.
- ئىستاش با بە ریز بەم ھەشت خالەدا ڕۆژین:

(خاالی یه که م) :

ئیمان به فریشته کان
یه کیکه له پینج پایه کانئ ئیمان

لە چەندەن ئایەتى قورئاندا، وە لە چەندەن فەرموودەى پێغەمبەرەدا ﷺ ئەو پراگەییەندراوە کە برۆاھێنان بە فریشتەکانى خوا یەکیەکە لە پا یەو کۆلەکەکانى ئیمان و بەبێ ئەو ئیمان ئایەتە دى و دانامەزى، ھەلبەتە ئەو پێنج پایانەى ئیمان، بەبێ هیچ کامیان ئیمان دروست نابێت و لەم ڕووەوە یە کسان،

جا یەکیەک (ت)، لەو دەقەنەى کە باسى پایەکانى ئیمان دەکات و دەپخاتە ڕوو کە یەکیکیان برۆا بە فریشتەکانە، ئەو فەرموودە یە کە بە فەرموودەى جیبریل (حەدێث جبریل) ناسراوە و تییدا ھاتو: ((قال: فأخبرني عن الأيمان، قال: أن تؤمن بالله وملئكته وكتبه ورسله واليوم الآخر، وتؤمن بالقدر خيره وشره، قال صدقت)) (ه)، واتە: کە (جیبریل) پر سىارى لە پێغەمبەر ﷺ کردو، ھەواتم پێ بدە ئیمان چى؟ فەرموویەتى ئەو یە کە ئیمان بى غى بە خوا و فریشتەکانى و بە کتیبەکانى و بە پێغەمبەرەکانى و بە ڕۆژى دوا یى، وە برۆا بىنى بە ئەندازەگى یرى کران (القدر) چ چاک بىت چ خراپ بىت کە لەلایەن خواو یە، ھەر وەھا لە قورئانىش لە سى شویندا با سى ئى ھان بە فریشتەکان کراو، وە لە شوینىکیاندا باسى ڕۆژى دوا یى تییدا نیە، وە لە ھەر سى شوینە کە شدا باسى ئەندازەگى (القدر) نە کراو:

﴿وَهَذَا خَوَا (عَزَّوَجَلَّ) فەرموویەتى: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَ جُوهَكُمْ فِي حِلِّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ

(ت) د یارە لە (پێشەکی) ی شدا ئەم دەقا نە خراو نەرو، چونکە قایدەت نین بەم بە ندی یە کە مەو و ھەرسێک بەندەکان دەگرنەو.

(ی) رواه مسلم عن عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) .

وَالنَّبِيِّ ﴿١٧﴾، واته: چاکه کاریبی نهوه نیه که پروو له رۆژهللات و رۆژ ئاوا بکهن، به لکو چاکه کاریبی رهفتاری کهسیکه که پروا بینن به خوا و رۆژی دواویی و به فریشتهکان و به پیغمه بهران (علیهم الصلاة السلام).

— وه فەرموویه تی: ﴿آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَكِهِ وَكِتَابِهِ وَرُسُلِهِ...﴾ ﴿١٨﴾، وهك ده ب بینن له ئایه تی پێ شوودا باسی (القدر)ی تیدا نه بوو، به لام لهم نایه ته یاندا باسی ههر کام له (قدر) و رۆژی دواویی تیدا نیه، به لکو ته نیا باسی ئیمان به خوا و به فریشتهکان و به پیغمه بهرانی خوا و به کتیبه کانی ده کات.

— وه فەرموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أُنزِلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَكِهِ وَكِتَابِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ ﴿١٩﴾، لیردها به شیوازی (کفر) پێ کردن هیناویه تی که پیچه وانهی (ئیمان)ه، وه ههره شهی کردوه، که ههر که سیک کوفر بکات به خوا و به فریشتهکان و به کتیبه به کانی و به پیغمه بهرانی و به رۆژی دواویی، نهوه زۆر دور که وتۆته وه و خراپ ری گای لی تیک چوه.

دیاره دواویی له کاتی خستنه پرووی خا له کانی دێ که دا بو هان دهرده که ویت که بۆچی ئیمان به فریشتهکان یه کی که له پینج یا یه و کۆله گه کانی ئیمان و عقیدهی ئیسلامی، ئنجا که پیغمه بهر ﷺ بيش پایه کانی ئیمانی به شهش داده نی، که چی خوی پهروه ردگار له دوو شویندا (پینج) یانی هیناوه له شوینی کیشدا ته نیا (چوار) یانی هی ناوه،

(تر) (البقرة □ 177).

(بر) (البقرة □ 285).

(ل) (النساء □ 136).

ئه‌وه له‌به‌ر ئه‌وه‌یه که ئیمان به قه‌زاو قه‌ده‌ر (القضاء والقدر) هه‌ر ده‌که‌وێتته‌وه نی‌و بازته‌ی ئیمان به خوا، چونکه ئه‌گه‌ر ئیمانته به خوا هه‌بیته، ده‌بی ئیمانیشته به زانیاری و وێست و توانا و حیکه‌ته‌ی خوا هه‌بی، ده‌جا قه‌زاو قه‌ده‌ریش هه‌ر له‌و سیفه‌تانه‌ی خوا پێک دێته، وه‌ک دوا‌یی باسی ده‌که‌ین. وه‌ له‌ تابه‌ته‌ی ﴿البقرة﴾ ی (البقرة) شدا با سی پۆژی دوا‌یی نه‌کراوه، چونکه له‌ شوێنه‌کانی دیکه‌دا هاته‌وه بگه‌ر مه‌ گه‌ر چۆن ده‌نا ئیمان به پۆژی دوا‌یی هه‌میشه له‌گه‌ڵ ئیمان به خوا دی، وه‌ واده‌ یاره‌ حال و مه‌قامیش داخوازی نه‌کرده که لی‌رده‌دا باس بکری.

له‌ کۆتایی ئه‌م خاڵی یه‌که‌مه‌ش دا ده‌لێم: ئیمان به‌ فریشته‌کانی خودا (عزوجل) به‌ کورتی پوختی ئه‌وه‌یه که: ((ئینسان به‌جو‌ره‌ی که له‌ قورئان و سوننه‌دا خراوه‌ته‌روو بپواو قه‌ناعه‌ته‌ی ته‌وا‌ی به‌بوونی فریشته‌کان هه‌بی و، دانی پێدا بنی و قبو‌لی بکات و، به‌و جو‌ره‌ش که ئه‌و قه‌نا عه‌ت و بپوا یه‌ ده‌خوازی له‌ گه‌ڵ فریشته‌کاندا مامه‌له‌ بکات)) چونکه ئێمه له‌ ده‌ر سه‌کانی سه‌ره‌تای ئه‌م زنجیره‌ ده‌سه‌دا له‌ به‌رگی یه‌که‌مه‌دا خستمانه‌ روو که ئیمان چوار پێکه‌ینه‌ری هه‌ن و به‌بی هیچ کامیان دروست نابێ، که بریتین له‌:

﴿- زانین و به‌ راست زانینی عه‌قل و دل.

﴿- کرده‌وی دل، وه‌ک قبو‌ل کردن و خوش‌ویستن.

﴿- دان پێدا‌هینانی زمان.

﴿- کرده‌وی ئه‌ندامه‌کان.

جا بی‌گومان ئه‌م چوار پێکه‌ینه‌ره بو هه‌موو پا‌یه‌کانی ئیمان هه‌ر بی‌ویستن.

(خالى دووهم):

فرشته كان كين و چون؟

دیاره ده‌توانین زۆر شت دهر باره‌ی پینا سه‌کردن بنوو سین له‌به‌رتیه شکی قورئان و سونه‌تدا، به‌لام من نه‌وه‌ی که پیوی سته ب‌یزانین بۆ نا سینی فریشته‌کانی خوا له‌شازده ﴿﴾ (برگه‌دا کورت و پوختم کردوه، به‌لام سه‌ره‌تا پیویسته نه‌وه بزانی که فریشته‌کان (الملئکه) له سنووری جیهانی نادیار (عالم الغیب) و له بازنه‌و جوغزی جیهانی نه‌بینراو نابهره‌هست (غیر محسوس) دان بۆ ئیمه، چونکه ئیمه له ریی پ‌یینج هه‌سته‌کانه‌وه هیه چمان دهرباره‌ی فریشته‌کان بۆ مه‌یسهر نابێ، بگره له ریی عه‌قل و دل‌یشه‌وه ههر ناتوانین فریشته‌کان بناسین و پ‌ییان ناشنا بین! به‌لێ نه‌سلێ بوونی فریشتان عه‌قل سه‌ره‌ده‌ریه‌کی لێ ده‌کات، چونکه: کاتیک ئینسان به‌عه‌قل ته‌ماشای ده‌کات، که خه‌لکیک به‌ره‌و خێرو چاکه ده‌چیت جا نه‌گهر (تا هل) ب‌کات و رامینیت، هه‌ست ده‌کات که نه‌و هاندەر (دافع) هی مرۆقی به‌ره‌و ده‌جوولێ نه‌ی له‌ده‌ره‌وه‌ی خۆی بۆی دیت، هه‌روه‌ها هه‌ندیک که‌سیش که به‌ره‌و شه‌رو خرا په‌ ده‌جوولێ، نه‌گهر له‌ویش رامینیت و سه‌رنج بدات، هه‌ست ده‌کات که هه‌تا پاده‌یه‌ک له‌ده‌ره‌وه‌ی خۆیه‌وه کاری تیده‌کری! جا له‌و تاودران و هاندهرانه به‌ره‌و خراپه‌وه ئینسان هه‌ست ده‌کات، که چهند دروستکراو (مخلوق) یکی چاک هه‌ن ئینسان به‌ره‌و خیر هان ده‌ده‌ن، هه‌ندیک خراییش هه‌ن، که به‌ره‌و شه‌رو خراپه‌ی هان ده‌ده‌ن، دیسان له‌ باره‌ی دل و ده‌روون و فی‌طه‌ریه‌یه‌وه ده‌توانین بلین، هه‌رکات ئینسان دلێ ساف و فی‌طه‌ری پاک بوو، ده‌توانی هه‌ست به‌ بوونی هه‌رکام له‌ فریشته‌کان و شه‌یطانه‌کانیش ب‌کات! به‌لام په‌ هه‌رحال ته‌گهر مرۆف به‌کورتی و سه‌رپ‌ییش بزانی، که فریشته‌کان هه‌ن و به‌هه‌ندیک شت بوونیان دهریکه‌و‌یت، به‌لام نه‌وه که فریشته‌کان کین و چۆن و چی ده‌که‌ن و چیان پ‌ی سپێردراوه؟ له‌ ریگای (وحی) یه‌وه نه‌بی نازانری، هه‌روه‌ها (ج‌یش

بە ھەمان شێوە، کەواتە: بۆ زانینى ئەو بە ھەولبەدین لەبەر تیشكى وەحى دا
کە ئایا فریشتەکان کێن و چۆن؟!

پەكەم: فریشتەکان لە رووناكى دروست بوون:-

پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتى: ﴿خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ، وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ مَرَجٍ مِنْ نَارٍ، وَخُلِقَ آدَمُ مِمَّا وُصِفَ لَكُمْ﴾ (١)، واتە: فریشتەکان لە رووناكى (نور) دروست بوون، جند (جِنّ) پێش لە بلی سەى ئاگر دروست بوونە، (ئادەم) پێش لەو دروستکراوە کە بۆتان باسکراوە (کە قورە). بەلێ فریشتە لە رووناكى دروست بوون، کە رووناكى ئێمە ھەندیکى دەبینن، بۆ نموونە زانیان دەلێن: تیشكى ژێرسوور، وە تیشكى سەرووی وەنەوشەیی نابینرێن، ھەروەھا جۆرە تیشكى دیکە ھەیە کە نابینرێ، جا دەگوێجێ فریشتەکان لەو جۆرە تیشکانە بن کە نابینرێن، وە دەگوێجێ لە جۆریك تیشكى دیکە بن کە ھەتا ئیستا زانیاری بۆی کەشف نەبوون گەرم ئەوێە کە فریشتەکان لە رووناكى دروست بوون و (جِنّ) پێش بە کافرو موسلمانیانەو لە بلیسەى ئاگر دروست بوون.

دووەم: نازانین فریشتەکان کەى دروست کراون!:

خوای پەروەردگار بۆی دەرەخستووبین کە فریشتەکان کەى دروست کراون، ھەروەھا پێغەمبەریش ﷺ ھەر باسى نەکردووە، کەواتە نازانین، بەلام ئەوێە کە لێی دُنیاو مسۆگەرین ئەوێە کە فریشتەکان پێش ئینسان دروست بوون، چونکە خوای بەدبەینەر فەرموویەتى: ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي

(تر) رواه مسلم عن عائشة (رضي الله عنها).

الْأَرْضِ خَلِيفَةً ﴿٦٤﴾، واته: وه یادی بکه وه کاتیک پهروه ردگارت به فری شته کانی فرموو: من دهمه وی جینشینیک له سه زه وی دابنیم، که واته فری شته کان هه بوون، که جاری جینشینه که نه دروست بووه نه دانراوه، مانای وا یه به دنیایی یه وه فری شته کان پیش ئینسان دروست بوون، وه پی ده چی پیش (جن) یش دروست بوون، نه گهر چی لهوباره وه دهق (نص) ی کی بی پیچ و په ناشمان به دهسته وه نیه.

ههروه ها خوی به به زه بی به فری شته کانی فرمووه: ﴿فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَلَكَ خُتٌ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقْعُوا لَهُ سَاجِدِينَ﴾ ﴿٦٥﴾، واته: کاتیک ئینسانم ریک خست ((که مه به ست (تاده م)))، روو حیشم به بهردا کرد له روو حی خوم، واته: (روو حیکی تایبه تی خویی)، ئیوهش کرنووشی پیزی بۆ بهرن، که واته پیش نه وهی مرۆف جهسته که ی دروست بکری و ریک بخری و روو حیه شی به بهردا بکری، فری شته کان هه بوون.

سپیهم: هه ندیک له فری شته کان په کجار قهباره زل و بهه یرو توانان:

به پی دهقه کانی قورئان و سونهت، فری شته کان گه وهه بچو وکیان له نیواندا هه یه، له رووی قهباره وه له رووی دهو و کاریگه رییان له رووی پ له و پایه و ریزه وه، به زه بی و نزمییان له نیواندا هه یه، بۆ نمونه: خوی پهروه ردگار فرموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا الْقَاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاطٌ شِدَادٌ...﴾ ﴿٦٦﴾. واته: ئه ی ته وانه ی پرواتان هیئاوه،

(تر) (البقرة □ 30).

(بر) (الحجر □ 29).

(□) (التحریم □ 6).

خۆتان و ماز و خیزانتان لە ئاگرێک بپاریزن کە سووتەمەنییە کە ی ئینسان و بەردە، چەند فریشتە یە کە لە سەرن زۆر زەبەلاح و پەختەون و توندو بەهێزن، (غلاظ) کۆی (غلیظ)ە، واتە: زیرو توندو زەبەلاح، (شەداد) یش کۆی (شەدید)ە، واتە: بەهێزو تواناو زەبر دەست، ئنجا (جبریل) کە لە سەر رای سەرچەم زانیان بە سەرۆکی فریشتەکان دادەنری، چونکە خۆای پەروردگار ئەوەندى باسی (جبریل)ی کردو، ئەوەندە باسی هیچ کام لە فریشتەکانى نەکردو، وە هەر (جبریل) لە لایەن خواوە (و حی) بۆ پیغمەم بەران ﷺ هیناوە، جا دەبارەى (جبریل) خۆای کاربەجی فەرموویەتی: ﴿إِنَّ لَهُ أَقْوَنُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾ **ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٦٠٠﴾ مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٦٠١﴾**، واتە: بێ گومان قورئان قەسەى پەوا نە کراویکی بەرپێرە - کە (جبریل)ە - زۆر خواوەنى هێزو توانایە، لە لای خواوەن عەرش (واتە خۆای بێ وینە) پەلەو پا یەو رپیزی زۆری هەبەو زۆر گوێرایە لێی بۆ دەکری لەوئ، (واتە: هیچ کەس لە قەسەى دەرنایچى) وە زۆریش ئەمىندارو دەست پاکە، (واتە: خۆای گەورە چى پى بفەرمووی ئەو بۆ پیغمەمبەر ﷺ ی دینیت بەبى دە ستکاری و زیادو کەم)، وە پیغمەمبەر ﷺ دەبارەى (جبریل) فەرموویەتی: ((رَأَيْتَهُ مُنْهَبِطاً مِنَ السَّمَاءِ سَاداً عَظُمَ خُلُقُهُ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ))^(٦٠٢)، واتە: (جبریل)م بینى لە ئاسمان دەهاتە خوارى زەبەلاحى و جەستەى نیوانى ئاسمان و زەوى پر کردبو، (شوبنێک نەمابوو کە پری نەکات)، وە لە فەرموودە یە کى دێ کەدا فەرموویەتی: جیبریلەم بینووە کە (600) شەش سەد بەلێ هەبوو، هەر بەلێک لەو (600) بەلێ تیکرای ئاسۆ (أفق)ی هەموو گرتبوو^(٦٠٣).

(تر) (التکویر - 21, 19) .

(ی) (رواه الترمذی) بسند صحیح، هەرودەها لە (صحیح البخاری) ییشدا بە هەمان مانا هاتو. (ب) رواد الامام أحمد عن عبدالله بن مسعود.

وہ پیغمبر ﷺ دہبارہی یه کینک لہو فریشتانہی کہ (عرش) ی خودا
 ھلڈہ گرن، فہرموویہ تی: ((أُذِنَ لِي أَنْ أُحَدِّثَ عَنْ أَحَدِ حَمَلَةِ الْعَرْشِ مَا بَيْنَ
 شَحْمَةِ أُذُنِهِ وَعَاتِقِهِ مَسِيرَةَ سَبْعِمِائَةِ عَامٍ)) (۱۶)، واتہ: مؤلہ تم دراوہ با سی
 یه کینک لہ ھلڈہ لگرائی عہرشى خوا بکہم، لہ نیوان ندرمہی گویى ھتا شانی
 ریگایى (700) ھوت سد سائلہ! (کہواتہ فریشتہ کان ھى زور گہورہ یان
 ھدیہ).

چوارہم: فریشتہ کان ھموویان بالڈارن بہی ھلڈاوردن:

خوای پەروردگار دہفرمووی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ
 الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنِحَةٍ مَثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعٍ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ
 عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ (۱۷)، واتہ: ستایش بۆ خوای بہ دیہی ناسمانہ کان و
 زہوی، فریشتہ کانى گپراون بہ نوینەر، خاوەنى بالن دوو دوو سى سى و چوار
 چوار بالیان ھدیہ. وہ ئەوہی بیہوی لہ دروستکراوی خو پیدا زیاد دە کات،
 چونکہ بیگومان خوا لہ سەر ھموو شتیک بہ توانا یه، ھلڈہ تہ بالی
 فریشتہ کان بہ دلنییایی یه وہ وکو بالی بالندہ نیہ، وہ چۆن جہستہ شیان
 وہ ھى دروستکراوہ کانى دیکہ نیہ، ئەوہ تہ (جبریل) (علیہ السلام) شەش
 سد (600) بالی ھدیہ و ھەر بۆیەش ئەو بہرێزہ ھیندہ خیرایہ لہ کەمتر
 لہ چرکە یە کدا لہ سەر ووی ھوت ناسمانہ کانہ وہ یە ک سەر (و حی) بۆ
 پیغمبر ﷺ ھیناوە و جارى وا بووہ پر سیاریک لہ پیغمبر ھەر کراوہ و

(تر) رواہ ابو داود.

(یر) (فاطر □ 1).

نه‌یزانیوه، یه‌کسه‌ر (جبریل) له‌خواوه‌هاتوه‌و هه‌والی بۆی هی‌ئاوه، دیاره‌بالی ئه‌وان شتیکی تایبه‌ته‌و هه‌ر خوا ده‌یزانی چۆنه‌.

پێنجهم: فریشته‌کان زۆر جوانن:

خوای په‌روه‌ردگار ده‌باره‌ی (جبریل) ده‌فه‌رموی: ﴿عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ﴾^(٦)، واته‌: كه‌سیك (وحي) فی‌ری پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ كرده‌، كه‌ زۆر به‌هێزه‌، وه‌ دیمه‌نیکی زۆر جوانی هه‌یه‌، (عبدالله) ی كوری (عباس) خویان لی‌ رازی بی‌ت، ده‌باره‌ی (ذومیره‌) فه‌رموویه‌تی: (ذو مَنَظَرٍ حَسَنٍ) خاوه‌نی دیمه‌نیکی زۆر جوانه‌، وه‌ یه‌كێك له‌ هاوه‌لانی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ به‌ ناوی (دُحْيَةُ الْكَلْبِيِّ) پیاویکی زۆر جوان بو، جا (جبریل) به‌ زۆری له‌ شیوه‌ی نه‌ودا ده‌هات بۆ لای پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ، واته‌: نه‌گه‌ر خۆی هی‌نابایه‌ سه‌ر وینه‌ی ئینسان له‌ شیوه‌ی (دُحْيَةُ الْكَلْبِيِّ) دا خۆی پیشان ده‌دا، چونكه‌ پیاویکی زۆر جوان و له‌به‌رچاو بو، كه‌واته‌ فریشته‌كان له‌ نه‌سلدا وی‌نه‌یان جوانه‌، وه‌ سه‌رجه‌م خه‌لك به‌ گشتی فریشته‌كان به‌ جوان ده‌زانن، وه‌ به‌ پی‌چه‌وانه‌وه‌ شه‌یطانه‌كان به‌ ناشیرین و دزیو نا‌قولا ده‌زانن، وه‌ك خوای په‌روه‌ردگار له‌ سووره‌تی (یوسف) دا، ده‌باره‌ی ئه‌و ئافه‌ته‌تانه‌ی كه‌ له‌ مالی (عزیز) ی می‌ سه‌ر كۆببونه‌وه‌ له‌ ده‌وری هاوسه‌ری (عزیز) كه‌ (یوسف) ی هی‌نابوو بۆ نیوانیان و رازاندبوویه‌وه‌، فه‌رموویه‌تی: ﴿فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْتُهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ﴾^(هـ)، واته‌: ئافه‌ته‌كان كاتیك (یوسف) یان

(تر) (النجم 5، 6).

(یر) (یوسف 31).

بینی (که میوه‌و چه‌قۆیان له پیش بوو، جوانی یوسف سه‌رسامی کردن) و له ئه‌نجامدا ده‌ستی خۆیانان بری، (چونکه له جیاتی میوه چه‌قۆکانیان به ده‌ستی خۆیان دا ده‌ینا) وه‌ گوتیان: پاک‌ی بۆ خوا که هیچ که‌م کوور یه‌کی هه‌بێ (مادام ئینسانیک‌ی هه‌نده جوانی دروست کردوه) ئه‌مه ئین سان نه‌یه، به‌لکو ئه‌مه هه‌ر فریشته‌یه‌کی به‌رێزه.

دیاره ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی دیکه‌یه که فریشته‌کان له ئینسان جوان‌ترن، تنجا به‌لگه‌ی ته‌وه‌ش که شه‌ی طانه‌کان زۆر نا شیرینن، ته‌وه‌یه که خوا (عزوجل) ده‌رباره‌ی به‌ری دره‌ختی (زقوم) ده‌فرمووی: ﴿طَلُّهَا كَأَنَّ لَّهٗ زُرُّوسُ الشَّيَاطِينِ﴾^(٦٥)، واته: میوه‌ی دره‌ختی زه‌فقوم ده‌لێ سهری شه‌ی طانه‌کانه، هه‌لبه‌ته که‌س سهری شه‌یطانه‌کانی نه‌بینوه. به‌لام له‌ به‌رو خه‌یالی هه‌موو خه‌لک‌یدا شه‌یطان شتیکی ناشین و ناقولاً و دزیوه.

شه‌شه‌م: فریشته‌کان لایه‌نی (جینسی) یان نه‌وه‌ له‌ نێرن و نه‌می:

وه‌ك خ‌وای په‌روه‌ردگار به‌رپه‌ر چی ئه‌وا نه‌ی داوه ته‌وه که گوتویانه: فریشته‌کان کچی خوان و فه‌رموویه‌تی: ﴿وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ اِنَاآ اَشْهَدُوا خَلَقَهُمْ سَخُكْبُ شَہَادَتُهُمْ وَ سَاَلُوْنَ﴾^(٦٦)، واته: ئه‌و فریشتانه‌ی که به‌نده‌ی خ‌وای به‌ به‌زه‌یین (به‌س خه‌ریکی به‌ندا یه‌تین) به‌ مبینه‌یان دانان، ئایا دروستکرانی فریشته‌کانیان بینیه (تاوه‌کو بزائن هه‌ین

(٦٥) (الصافات ٦٥).

(٦٦) (الزخرف - ١٩).

(31)

نه‌بوونی خه‌وو ئی سیرا‌ه‌تیش فەرموو یه‌تی: ﴿سَبِّحُونَ لِلَّهِ الْمُلْكَ وَالْعِزَّ لَا يَفْقَهُونَ﴾^(۱)، واته: شه‌و و رۆژ خوا به‌ پاک ده‌گرن به‌بی وه‌ستان و پشودان!

هه‌شتم: جیگا رێگای فریشته‌کان به‌ زۆری له‌ ئاسمانه‌:

له‌ زۆریه‌ی ئایه‌ته‌کاندا نه‌وه به‌ راشکاویی باسکراوه که شوین و جیگا رێگای فریشته‌کان له‌ ئاسمانه‌، بۆ وینه‌ خوای گه‌وره‌ فەرموو یه‌تی: ﴿كَأَذِّ السَّمَوَاتِ يَنْقُطْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾^(ه)، واته: ئاسمانه‌کان خه‌ریکن له‌لای سه‌ره‌وه‌را له‌ت ببن، وه‌ فریشته‌کانیش هه‌میشه‌ خوا به‌ پاک ده‌گرن و ستایشی ده‌کن، دیاره‌ ئاسمانه‌کان بۆیه له‌ سه‌ره‌وه‌را خه‌ری که له‌ت (شق) بن، چونکه‌ خوای به‌رزو بۆ وینه‌ له‌ سه‌ره‌وه‌ی درو سترکراوه‌کانی خه‌ریه‌وه‌یه‌تی، یا له‌به‌ر نه‌وه‌ی که فریشته‌کان ئاسمانیان زۆر قه‌ره‌بالغ و قورس کردوه‌و خه‌ریکه‌ له‌ژێر فشاری قورسایی فریشته‌کاندا له‌ت ببی، تو یه‌ژه‌وه‌وانی قورنان نه‌و دوو رایه‌یان هی‌ناون بۆ لی‌کدانه‌وه‌ی نه‌م ئایه‌ته‌، ئه‌جا له‌ هه‌ر شوینی‌ک باسی هاتنی فریشته‌کان کرابی، باسی هاتنه‌ خوار (نزول) یان کراوه‌، وه‌ک قورنان ده‌فه‌رمووی: ﴿وَمَا نَنْزِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ﴾^(۱)، واته: به‌ فەرمانی په‌روه‌ر دگارت نه‌بی ناینه‌خواری، یان ده‌فه‌رمووی: ﴿فَزُلْ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ﴾^(۲)، واته: فریشته‌کان له‌گه‌ل (جبریل) دا به‌ مۆله‌تی په‌روه‌ر دگاریان دینه‌ خواری بۆ نه‌جماندنی هه‌موو کاریک که پێیان سپێ‌راوه‌، نه‌گه‌رنا شوینی نه‌سلیان هه‌ر ئاسمانه‌و نه‌ گه‌ر بۆ کاری

(تر) (الانبیاء ۲۰) .

(بر) (الشوری ۵) .

(۱) (مریم ۶۴) .

(۲) (القدر - ۴) .

پیویست و به فرمانی خوا نهبی نایه نه خواری، دیاره جگه لهو فریشتانهی که کاریان لهسهر زهوی پی سپیردراوه، وهک دوایی باسی دهکین.

نۆیهم: ژمارهی فریشتهکان:

بیگومان هیچ کس نهوه نازانی و خوی کاربهجی بۆ خوی بریویهتهوه وهک فرمویهتی: ﴿وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ﴾⁽¹⁾، واته: وه بیجگه له خوی هیچ کس ژمارهی سهربازهکانی پهروهردگارت نازانی! وه پیغه مبهرد ﷺ بۆ زۆری ژمارهی فریشتهکان، دهربارهی (البیت المعمور) که له نا سمانی ههوته هه و ئیبراهیم (علیه السلام) یش لهوییه فرمویهتی: ﴿... ففتح لنا فاذا أنا بأبراهيم ﷺ مُسْنِدًا ظهره الى البيت المعمور وإذا هو يَدْخُلُهُ كل يوم سبعون ألف ملك لا يعودون اليه﴾⁽²⁾، واته: دهرگامان بۆ کرایهوه ئیبراهیم (علیه السلام) پشتی وه (البیت المعمور) دابوو که هه موورژژیک ههفتا ههزار فریشته دههاتنه نیوی و، هیچ کامیان چاریکی دی که دوو بارهی ناکا تهوه (به لکو ههفتا ههزاری دی که دیت دواي نهوان)، وه دهر بارهی ج لهو راکیشهکانی دۆزهخ، پیغه مبهرد ﷺ دهفرمووی: ((يُوتَى بِهِمْ يَوْمَئِذٍ سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ))⁽³⁾، واته: رۆژی دوا یی دۆزهخ دههینری ههفتا ههزار جلهوی هه یه، ههر ج لهوویک ههفتا ههزار فریشتهی له گهل دایه، ههروهها ههر لهو بارهوه پیغه مبهرد ﷺ فرموویتهتی: ((إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُونَ أَطَّتِ السَّمَاءُ وَحَقَّ لَهَا أَنْ تَأْطَّ

(تر) (المدر 31)،

(یر) متفق علیه.

(ل) رواه مسلم.

ما فیها موضع أربع أصابع الا علیه مَلَكٌ (ساجد) (٦٨)، وا ته: ئەوێ من دەبینم ئیوه نابینن، وه من شتی وا دەبیستم که ئیوه نابیی ستن، ئا سمان دەنگی لێ هات له ژێرباری قورسدا، وه جینگای خۆیه‌تی ده‌نگی لێ بیت، چونکه هیچ شوێنی چوار په‌نجیه‌ک نیه له ئاسمانی، مه‌ گهر فری شته‌یه‌ک کړنووشی تیدا برده (بو خوی په‌روه‌ردگار)، وا ته: ئا سمان په‌کجار زور قهره‌بالغه به فریشته‌کانو له هه‌موو شوێنیکي ته‌م ئاسمانه‌دا هه‌ن، له‌به‌رته‌وه که‌س ژماره‌ی فریشته‌کان نازانی جگه له خوی به‌دیهینه‌ر.

ده‌یه‌م: له کاتی قیامه‌تدا ده‌گونجی فریشته‌کانیش بمرن!

خوی مه‌زن فه‌رمویه‌تی: ﴿وَلَفِخَ فِي الصُّورِ فَصَبَقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ لَفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ (ه)، وا ته: فوو به‌ که‌رنا (صور) دا کرا، په‌کسهر هه‌رچی له ئاسمانه‌کانو زهو یدا هه‌یه، هه‌موو مردن، مه‌ گهر ئەوێ خوا بیه‌وی نه‌مری، پاشان جاریکي دی فووی پيدا کرایه‌وه هه‌موویان هه‌لسانه‌وه ته‌ماشایان ده‌کرد، دیسان خوی بی‌هاوتا ده‌فه‌رمووی: ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُ﴾ (ق)، وا ته: هه‌موو شتی‌ک له‌نیۆده‌جی جگه له‌ ږوو (ذات) ی وی، وه حوکمرانی ته‌نیا هی ویهو بو‌لای ویش ده‌گیرینه‌وه، ناشکرایه که وشه‌ی (شی‌ء) یش هه‌موو شتی‌ک ده‌گریتنه‌وه فریشته‌و غه‌یری فریشته‌ش، به‌لام له‌ پاستیدا مردنی فری شته‌کان له‌ ږژی دوا‌ییدا شتی‌کی مسو‌گهر نیه، چونکه ئا په‌تی (68) ی (الزمر)

(تر) رواه الامام أحمد و الترمذي و ابن ماجه عن أبي ذر.

(ی) (الزمر □ 68).

(□) (القصص □ 88).

ههلاواردن (استثناء) ی تیڤدایه و، ئایه تی (88) ی (القصص) یش ده گوئجی وهك
ئایه تی (26) ی (الرحمن) مه بهست پی تی ته نها خه لگی سهر زهوی ب ییت له
ئاده میزادو جن.

یازدههم: فریشته کان په کجار چاک و پاک و بهرین:

وهك خوی بی وینه له وه سفیاندا فهرموویه تی: ﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ
وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾⁽¹⁾، واته: سهرینچی خونا که ن له ههر شتی کدا
فهرمانیان پی بکات، وه ههر نه مریکیان پی بکری ته نجامی ده دهن.
وه خوی کار به جی باسی هینانی (وحي) ده کات که فریشته کان ده به یین
ده فهرمووی: ﴿بِأَيِّدِي سَفَرَةٍ كَرَامٍ بَرَّةٍ﴾⁽²⁾، واته: نه م قورئانه چهند نوینه ر
(سفیر) یک ده به یین زۆر بهر پیزو زۆر چاکه کارن. وه پیغه مبه ر ﷺ ده فهرمووی:
(الذي يقرأ القرآن وهو ماهر به مع السفرة الكرام البررة)⁽³⁾، واته: نه و
که سه ی قورئان ده خو ی غی و تی شیدا کارامه به له گه ل فری شته بهر پیزه
چاکه کاره کانه (واته ده چیتته پله ی نه وانه وه)، وه فری شته کان شهرم و شکو
(حیاء) یان هه به، وهك له فهرمووده به کدا هاتوه که رۆژ یک پیغه م بهر ﷺ
راکشابوو، رانی پیزوی به دهر وه بوو، ههر کام له (نه بویه کرو عو ههر) (خوا
لییان رازی بیئت) به دوی به کتردا هاتن بو خزمه تی، به لام رانی دانه پو شی و
خوی تیك نه هینا، دوی نه وان (عو سمان) (خوا لی یی رازی بیئت) هات،
یه کسه ر خوی گورج کرده وه رانی داپو شی، (عائیشه) (خوا لی یی رازی بیئت)
گوتی: (نه بویه کرو عومه ر) هاتن، رانت دانه پو شی، به لام (عو سمان) هات

(تر) (التحریم 6).

(ب) (عبس - 15، 16).

(1) رواه البخاري و مسلم و أصحاب السنن عن عائشة (رضي الله عنها).

یه کسه ر رانت داپۆشی، پیغه مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: ((ألا أستحي من ر جل تستحي منه الملكة)) (تر)، واته: نایا من شهرم له پیاویك نه كه‌م كه‌ فریشته‌كان شهرمی لی ده‌كهن؟!

دواژده‌یه‌م: فریشته‌كان ده‌توانن بچنه‌ سه‌ر شیوه‌و دیمه‌نی جیاچیا، جگه‌ له‌ شتی پيس و نرم وه‌كو سه‌گ و به‌راز:

وه‌ك كه‌ خوی بی‌هاوێ له‌ باسی به‌سه‌رهاتی (مریم) دا فه‌رموویه‌تی: ﴿إِذْ انبَدَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ۖ فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَكَمَلَتْ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا﴾ (ه)، واته: کاتیك مه‌ریه‌م شوینیکی له‌ لای رۆژ هه‌لاتی كه‌سو کاریه‌وه‌ گرت و په‌رده‌یه‌کی بۆ خۆی گرت‌وه‌، (كه‌ دیاره‌ خه‌ریکی خۆ شوردن و خۆ پاک‌کردنه‌وه‌ بووه‌)، ئیمه‌ رووحی خۆ مان (ج بریل) مان ناره‌ لای و خۆی برده‌ سه‌ر شیوه‌ی پیاویکی تیرو ته‌واو (كه‌ فووی به‌ یه‌ خه‌ی کراسه‌كه‌یدا کردو رووحی عیسی‌ای چووه‌ به‌ر)، هه‌روه‌ها له‌ به‌ سه‌رهاتی (ئیه‌راهییم) و (لوط) (سه‌لامی خویان له‌سه‌ر بی)، خوی به‌رزو هه‌زن باس ده‌کات، كه‌ کۆمه‌لیك فریشته‌ له‌سه‌ر شیوه‌ی چهند كه‌سیك ده‌چن بۆ لای هه‌ر کام له‌ (ئیه‌راهییم) (علیه‌ السلام) و (لوط) (علیه‌ السلام) كه‌ به‌ پێی سیاقی به‌سه‌رهاته‌كه‌و رواله‌تی ئایه‌ته‌كان چوونه‌ته‌ سه‌ر شیوه‌ی چهند گه‌نجیکی

(تر) رواه مسلم عن عائشة (رضي الله عنها)، برواه صحيح مسلم، ص (1307)، ژماره (2401).

(بر) (مریم - 16، 17) .

جوان (تر)، وه له فهرمووده دا هاتوه كه پيغه م بهرى خوا ﷺ (ج جبريل)ى له سهر شيوهى (دحية الكلبي) دا بينيوه جارى وا بووه هاوه لآن وايانزانيوه ههر (دحية) بهو (جبريل) نيه (ه)!

سىز ده هم: فرشته كان زۆر خپراو گورج و گۆلن:

بۆ وینهى (جبريل) به زۆر كه متر له چركه يه كه له ئا سمانى ههوت هه وه هاتوه بۆ لای پيغه م بهر ﷺ، كه له سهر هه ندى پووداوو به سهرهات (وحى)ى خواى بۆ هيناوه، وهك (عائشة) (خوا لى رازى بى) ده گيرى ته وه ده لى: (پاكى بۆ نهو خوايهى كه هه موو شتيك ده بىستى)، نه وه ده ر بارهى نهو ژنه بوو به ناوى (خولة) كه ميژده كهى (ظهار)ى لى كردبوو، نه ويش هات بۆ لای پيغه م بهر ﷺ و سكالای حالى خۆى له لای كرد، (عائيه شه) ده لى: نه و نه ده له سه رخۆو به بى دهنگى قسهى له گه ل پيغه م بهر ده كرد، كه منيش لى حالى نه ده بووم، به لام خواى بيسهر (عزوجل) له سهرووى ههوت ئاسمانه وه بىستى و (جبريل) يه كسه ر هات و سه ره تاي سووره تى (المجادلة)ى هينا كه حوكمى (ظهار) روون ده كاته وه (ه).

چوار ده به م: فرشته كان نيازى نپو دلى ئينسانيش ده زانن:

(تر) (هود 83، 17).

(بر) پيغه م بهر ﷺ له و باره وه فهرموويه تى: ((ورايت جبريل فاذا اقرب من رايت به شبهاً دحية)) بروهه (صحيح مسلم) ص 104. ژماره: 271.

(ب) بروهه (صحيح البخاري)، (ظهار)يش نه وه يه كه پياو به ژنه كهى بلئ: (انت علي كظهر أبي).

وهك خواي په روږدگار فەرموویه تی: ﴿وَإِنْ عَلَيْكُمْ لِحَافِظِينَ كَرَامًا كَاتِبِينَ يَكْتُبُونَ مَا تَفْعَلُونَ﴾^(١٢)، واته: وه بیگومان چەند پارێزەر یکتان به سه‌ره‌وه‌ن، ژۆر به‌زێرنو نووسه‌رن، هه‌رچی ئیوه بیکه‌ن ته‌وان ده‌یزانن.

وه پیغه‌مه‌ریش ﷺ فەرموویه تی: خواي به‌رزو هه‌زن فەرموو یه‌تی: ((إِذَا هُمْ عَبْدِي بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَكْتُبْهَا لَهَا حَسَنَةً، فَإِنْ عَمِلَ بِهَا فَاتُكْتَبْهَا عَشْرًا))^(١٣)، واته: (خواي په‌نه‌انبین به‌ فریشته‌کانی فەرمووه: ته‌گه‌ر به‌نده‌ی من ویستی چاکه‌یه‌ك بکات به‌لام نه‌یکرد، چاکه‌یه‌کی بۆ بنوو سن، ته‌گه‌ر کردی ده‌ چاکه‌ی بۆ بنووسن، که‌واته‌ فری شته‌کان نه‌یۆ د لای ئین سانیس ده‌خویننه‌وه به‌ فەرمانی خوا.

پازده‌یه‌م: فریشته‌کان کاروباری په‌كجار رێک و پێکیان هه‌یه:

به‌لای هه‌یچ نارێکه‌ك له‌ نیش و کاری فریشته‌کاندا نه‌یه، به‌لام نارێکی له‌ نیشی ئینسان دا هه‌یه له‌به‌ر ته‌وه‌ی که‌ هه‌واله‌ی عه‌قل و ویستی خۆی کراوه، هه‌روه‌ها نارێکی له‌ نیش و کاری جند (جن) دا هه‌یه، له‌به‌ر ته‌وه‌ی ته‌وانیش هه‌واله‌ی ویستی خۆیان کراون، به‌لام نیش و کاری زی‌خنده‌وه‌ران^(١٤)، و ږووه‌ك و هه‌تا بی‌گیانان (جمادات) یش نارێکی تیدا نه‌یه و هه‌ی چیان له‌و یا سایانه‌ی لاتاده‌ن که‌ خوا بۆی داناون، هه‌له‌به‌ته‌ فریشته‌کانیش که‌ جو‌ره‌ دروستکراویکی دیکه‌ی خواي په‌روږدگارن هه‌رچه‌نده‌ خواوه‌نی ویستی خۆیانن، به‌لام کۆنترۆلی ویستی راسته‌وخۆی خواي په‌روږدگارن، بۆیه نارێکی له‌ نیش و کاریاندا نه‌یه،

(تر) (الأنفطار 10، 11، 12) .

(یر) (رواه البخاري و مسلم) .

(١٤) له‌ راستیدا بێجگه‌ له‌ مړۆڤه‌ هه‌ی شتێك گیان (روح) ی نه‌یه و ږووح نایه‌ته‌ به‌ مړۆڤه‌وه‌، بۆیه (گیانله‌به‌ر) بۆ غه‌یری مړۆڤه‌ هه‌له‌یه‌و غه‌یری مړۆڤه‌ زینده‌وهره‌.

چونکہ ھەر ئیشیک زیاتر پەبوەندى بە خواوہ بیت ڕبکت دەبیت و ئە گەر بە تەواوى پەبوەندى بە خواوہ بیت بى گومان ھەرگیز ھەلەى تیدا نابیت ، خواى مەزن دەربارەى ڕبک و پیکى ئیش و کارى فریشتەکان فەرموویەتى: ﴿وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ۖ وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُونَ ۖ وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ﴾ (١)، واتە دەلین: ئیمە هیچ کامیکمان نیە مەگەر پایەو شوینیکى دیاریکراوى ھە (ھەر کەسە پلەو پایەو شوینی خۆى دەزانى) وە ئیمە زۆر بەرپزۆ جوان دەوہستین، وە ئیمە ھەمیشە (پەروردگارى خۆمان) بە پاک دەگرین، وە پیغەمبەریش ﷺ کاتیک کە ھاوہلانى بەرپزۆ بۆ نوێژ ڕیز دەکرد، دەیفەرموو: ((أَلَا تَصِفُونَ كَمَا تَصِفُ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا!)) (٢)، واتە: ئایا ڕیز نابن، وەکو چۆن فریشتەکان لە خزمەتى پەروردگارى خۆیان ڕیز دەبن!

شاردەبەم: فریشتەکان ھەتا لەسەر شیوہى ئەسلى خۆیان بن نابنرێن:

بەلێ مەزۆف لەم ژيانە دنیایی یەى دا توانای بینینی فریشتەکانى نیە ، وەک چۆن توانای بینینی جند (جن) یشى نیە لە سەر شکل و شیوہى ئە صلیی خۆیان ، بەلام پیغەمبەرى خوا ﷺ وەک موعجیزە یەک دوو جار (جبریل)ى لەسەر شیوہى خۆى بینوہ ، لە سەرەتای پیغەمبەراییە تیدا دواى ئەوہى چەند رۆژیک وەحى پەچراو دواى ھاتوہ ، وە جارى دووہمیش لە کاتى شەوڕۆو بەرزبوونوہ (الأسراء و الم عراج) دا، وەک لە (صحیح البخاری) دا

(تر) (الصافات - 164 ، 166) .

(یر) رواہ مسلم و أصحاب السنن .

هاتوه و ئەم ئایەتانه‌ی سەرەتای (النجم) یش باس دەکەن: ﴿وَالنَّجْمُ إِذَا هَوَىٰ
 ﴿مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ
 يُوحَىٰ ﴿عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ﴿ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ ﴿وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ﴿ثُمَّ
 ذَا فَتَدَلَّى ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ﴿فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ﴿مَا
 كَذَّبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ ﴿أَفَتَمَارُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ﴿وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴿عِنْدَ

ئە زۆرە قەسەدە ئیسلامییەکان ئیختیلافی
 ئیسلامی و ئیسلامیەکانی ئیسلامی
 ئیسلامی و ئیسلامیەکانی ئیسلامی

ئە زۆرە قەسەدە ئیسلامییەکان ئیختیلافی
 ئیسلامی و ئیسلامیەکانی ئیسلامی
 ئیسلامی و ئیسلامیەکانی ئیسلامی

www.alibapir.com

www.alibapir.com

ئە زۆرە قەسەدە ئیسلامییەکان ئیختیلافی
 ئیسلامی و ئیسلامیەکانی ئیسلامی
 ئیسلامی و ئیسلامیەکانی ئیسلامی

ئە زۆرە قەسەدە ئیسلامییەکان ئیختیلافی
 ئیسلامی و ئیسلامیەکانی ئیسلامی
 ئیسلامی و ئیسلامیەکانی ئیسلامی

Alibapir

www.alibapir.com

www.alibapir.com

www.alibapir.com

www.alibapir.com

Alibapir

www.alibapir.com

www.alibapir.com

(خالى سۆيەم) :

ئىش و كارى فرىشتەكان

بەرگان!

خوای کاربەجی لێ قورئاندا، وە پێغەمبەرێ خوا لێ فەرموودەکان یدا
 ھەواییان پێ داوین کە فریشتەکان کاروبار و ئیشیان یە کجار زۆرن، ئەو ھیچ
 کە ھەمیشە سەرگەرمی طاعت و عیبادەتی خوان، خوا بە پاک دە گرن و
 سوپاس و ستایشی دەکەن، زیکر و یادی دەکەن و سەجدە و رکوعی بۆ دە بەن،
 بەلام سەرەرای ئەو ھەش خوای مەزن کاروباری ئەم ھەون (وجود) ە شێ بە
 فریشتەکان سپاردووە، نالین ھەر ھەموو شتێک لێ بوونەو ھەردا بە فریشتەکان
 سپێردراو، بەلام زۆری ھەر زۆری کاروبارەکان بەوان سپێردراون و ئەوان
 سەرپەرشتی دەکەن.

(1) ئەو کە فریشتەکان ھەمیشە ھەر سەرگەرمی گۆی پایداری و
 بەندایەتی خوان لێ زۆر ئایەت دا ھاتو ھەو و یە خوا دە فەرمووی:

﴿يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْثُونَ﴾⁽¹⁾، واتە: شەو و رۆژ خوا بە پاك دەگرن و ناوەستن و ماندوو نابن، وە دەفەرموی: ﴿يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾⁽²⁾، واتە: لە پەروەردگاری خۆیان دەترسن لە سەر وویانەو، وە هەرچی پێیان بپێردرێ ئەنجامی دەدەن، وە دە فەرموی: ﴿الَّذِينَ يَخْمَلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾⁽³⁾، واتە: ئەوانەى كە عەرشیان هەلگرتووە و ئەوانەش كە لە دەورنى، هەمیشە خوا بە پاك دەگرن و ستایشی دەكەن، وە هەر لەو بارەیهووە فەرموویهتى: ﴿وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾⁽⁴⁾، واتە: فریشتەكان هەمیشە پەروەردگاریان بە پاك دەگرن و ستایشی دەكەن.

(2) پێشتر ئەوەشمان باسكرد كە پێغمەبەر ﷺ فەرموویهتى: هەموو رۆژی هەفتا هەزار فریشتە دەچنە نێو (البیت المەحور) و هیچ كام یان بۆ جاریكى دیکە ناگەڕێنەووە دووبارەى ناکانەووە، (البیت المەحور) یەش وەكو چۆن موسلمانان دەچن تەوافی (الكعبة) دەكەن، وە خۆى مەزنیش ئەو (البیت المەحور)ەى لە ئاستى (كعبة) لە ئاسمانى حەوتەم بۆ فریشتەكانى داناووە كە هەمیشە تەوافی دەكەن وە بە دەوریدا دەخولێنەووە، ئە هە راي زۆرىنەى زانایانە لە بارەى (البیت المەحور)ەو كە لە سوورەتى (الطور) دا باسى كراوە وەك فەرموویهتى: ﴿وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ﴾⁽⁵⁾.

(تر) (الانبياء 20) .

(ی) (النحل 50) .

(ل) (غافر 7) .

(ه) (الشورى 5) .

(و) (الطور 4) .

(3) ئیشیک‌ی دیکه‌ی فریشته‌کان ئه‌وه‌یه که کۆمه‌لێک دیاریبکراون بۆ گیان (روح) به‌به‌رداکردنی جه‌سته‌ی ئینسان.

پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌وباره‌وه ده‌فه‌رموێ: ((إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نَظْفَةً، ثُمَّ يَكُونُ فِي ذَلِكَ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ فِي ذَلِكَ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ الْمَلَكُ فَيَنْفُخُ فِيهِ وَيُؤَمَّرُ بِأَرْبَعِ كُلِّ حَاتٍ: يُكْتَبُ رِزْقُهُ وَ أَجَلُهُ وَعَمَلُهُ وَ شَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ)) (تر)، واته: هه‌ریه‌ك له‌ ئه‌یه‌وه له‌سكی دایكیدا چل رۆژ کۆده‌ییته‌وه‌و وه‌ك تۆویلکه (نطفه) ده‌می‌نیته‌وه، پاشان ئه‌و ته‌ندازه‌یه‌ش خوی‌نپاره (علقه) ده‌بی، ئنجا ئه‌و ته‌ندازه‌یه‌ش زارجوو (مضغه) ده‌بی (واته: پارچه‌گۆشتی بچووك)، ئنجا خوای مه‌زن فریشته ده‌نیری و فوو (روح)ی به‌به‌ردا ده‌كات، وه‌فه‌رمانیشی پی‌ده‌كات که چوار شتان بنووسی، رزقه‌که‌ی، ته‌جه‌لی، کرده‌وه‌ی و ئایا جیه‌گی به‌هه‌شت ده‌بی یان دۆزه‌خ!

(4) کاریکی دیکه‌ی فریشته‌کان بریتیه له‌پاسه‌وانی کردن و پاراستنی ئینسان، وه‌ك خوا فه‌رموویه‌تی: ﴿سَوَاءٌ مِنْكُمْ مَنْ أَسْرَ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ﴾ لَهُ مُعَقَّبَاتٌ مِنْ بَنِي يَدَّيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ ﴿١٠﴾، واته: ته‌وانه‌تان که قسه‌ی ناشکرا ده‌که‌ن، یان قسه‌ی په‌نه‌ان، وه‌به‌شه‌و خو په‌نه‌ان بکه‌ن، یان به‌ رۆژ بپۆن به‌ رینگادا، چه‌ند فریشته‌یه‌ك هه‌ن که نۆره ده‌که‌ن له‌گه‌ڵ یه‌کتر له‌ پی‌شی

(تر) متفق علیه.

(یر) (الرعد □ 10، 11).

یهو له پشتمی یهوه دهپیاریزن به فرمانی خوا، (تا نهوکا تهی که خوا مؤلّه تی مانهوهی داوه له ژیا نی دنیایدا) (۴).

(5) وه ئیشیککی دیکه ی فریشته کان نهوهیه که (وحی) دینن بۆ پیغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) وهك پیشت بآسمان کرد، به تایبه تی (ج بریل) وهك خوی مه زن فەرموویه تی: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (ه)، واته: بلّی: هەر که سیك دوزمنی (ج بریل) بیت، نهوه بی گومان نهو وه حی به فرمانی خوا بۆ سهر دلی تو دینن. هوی هاتنه خواری نه م نایه ته نهوه بوو که:

جوله که کان دهیانگوت: ئیمه بۆیه دژا یه تی (ج بریل) ده کهین، چونکه نهو (وحی) بۆ (حمد) دینن وه هه موو نه ته وه کانیش به در یژایی میژوو (جبریل) هاتوه له نیوی پردوون، بۆیه ئی حان به (حمد) ناهینن (۴)!

(6) وه ئیشیککی دیکه ی فریشته کان نهوهیه که نینسان به رهو چاکه هان ده دن، وهك پیغه مبه ر ﷺ فەرموویه تی: ((ما منکم من أحدٍ الاّ و قد و کّل به قرینه من الجنّ و قرینه من الملائكة، قالوا: وایاک یا رسول الله؟ قال: وایای ولكن الله أعانني عليه فأسلم فلا يأمرني الاّ بخیر)) (۴)، واته: هەر کام له ئیوه حه تمه ن هاوده میکی له گه ل دا یه له (جن) وه

(ج) ئه م نایه ته ما نای دیکه شیان هه یه ج گه له وهی گو تمان، کورته که ی نهو ۳ یه که مه به ست لیژدها پاراستنی فریشته کانه بۆ کرده وه کانی فینسان و تۆمار کردنیانه.

(ب) (البقرة 97).

(ج) بروا نه: (لِبَابِ الذِّقُولِ فِي أَسْبَابِ الْخَزُولِ) (السيوطي) و (أَسْبَابُ الْخَزُولِ) (النيسابوري).

(ج) رواه مسلم عن ابن مسعود.

هاوده‌می‌کیش له فریشته‌کان، ((دیاره فریشته‌که فه‌رمانی به‌ چاکه پی ده‌کات و جنده‌که‌ش به‌ره‌و خراپه هانی ده‌دات)) گوتیان: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا تۆش هاوده‌می (جن) له‌ گه‌ل دایه‌؟، فه‌رمووی: به‌لێ به‌لام خوا یارمه‌تی داوم به‌ سه‌ری داو مسوڵمان بووه‌و هه‌ر هانی چاکه‌م ده‌دات.

(7) ئیش و کاریکی دیکه‌ی فریشته‌کان بریتیه‌ له‌ پارا بستنی کرده‌وی ئینسانه‌کان، واته‌: ژماره‌یه‌ک له‌ فریشته‌کانی خوا، به‌ تایبەت بۆ ئه‌وه ته‌رخانه‌راون که کرده‌وه‌کانی خه‌لکی تۆمار بکه‌ن و هه‌رچی ئینسانه‌کان بیکه‌ن و بیلێن و به‌ دلێشیان داویت ته‌وان ده‌بنووسن، وه‌ک خوا (عزوجل) فه‌رموویه‌تی: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعَلْنَاهُ مَّا قُوسًۢوْسُ بِهِ نَفْسُهُ وَكُنَّا أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ ۖ إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّانَ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشَّمَالِ قَعِيدٌ ۖ مَّا يُلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدُنْهُ رَقِيبٌ عَقِيدٌ﴾^[۱]، واته‌: ئیمه‌ ئینسانمان دروست کرده‌و ده‌زانی چی به‌دلدا دیت و ده‌چی، وه‌ له‌ ره‌گی م‌ل‌ی ل‌پی نزیکترین، کاتیک که دوو فریشته‌کان له‌لای راست و چه‌پی دانی شتوون و ناماده‌ن، هه‌ر قسه‌یه‌ک له‌ ده‌می ئه‌و ئینسانه‌ ده‌ره‌چی، چاودیریکی ناماده‌ی به‌ سه‌ره‌وه‌یه‌و یه‌ کسه‌ر تۆماری ده‌کات.

(8) وه‌ کرده‌وه‌یه‌کی دیکه‌ی فریشته‌کان ئه‌وه‌یه‌ که گیانی ئینسان ده‌کی‌شن له‌ کاتی‌کدا که خ‌وای کاربه‌جی م‌و‌ل‌ه‌تی ژیا‌نی ته‌واو‌کرد، هه‌لبه‌ ته‌ فریشته‌ی مه‌رگ (ملك الموت) به‌ گشتی سه‌ره‌په‌رشتی گیانکی‌شان ده‌کات، به‌لام فریشته‌ی زۆریشی له‌به‌رده‌ستدان، وه‌ک له‌ نایه‌ته‌کاندا ده‌رده‌که‌و‌یت، بۆ نم‌ونه‌: خ‌وای مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿قُلْ يَتُوبَاكُم مَّا لَكُمْ أَلَّا تُحْسِنُوا الصَّالَاتِ﴾

وَكَلِّ بِكُمْ ﴿١١﴾، واته: بَلَى: ئه‌و فریشته‌ی مه‌رگه که یه تان را سپی‌راوه، ئه‌و گیانتان ده‌کیشتی.

که‌واته: که‌خوا له شوینی‌کدا فەرموو یه‌تی: بۆ خۆم گیان‌ه‌کان ده‌کیشم: ﴿اللَّهُ يَقُولُ الْكُفْرَ﴾، وه له شوینی‌ک فەرموو یه‌تی: فریشته‌ی مه‌رگ ﴿مَلِكُ الْمَوْتِ﴾ گیانتان ده‌کیشتی، وه له شوینی‌کی دی که‌ش، فەرموو یه‌تی: فریشته‌کان گیانتان ده‌کیشتن: ﴿حَقِّي إِذَا جَاءَ أَعْدَاكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفْرُطُونَ﴾ ﴿١٢﴾، پیویسته بزانی که چۆنیه‌تی ته‌نجامدانی گیان‌کیشان به‌مۆریه: له ته‌سل‌دا به‌ فەرمانی خوا یه، وه به‌سه‌ره‌رشتنی فریشته‌ی مه‌رگ (مَلِكُ الْمَوْتِ)، وه جی به‌جی کردن (تنفیذ) ده‌کیشتی له‌لایه‌ن فریشته‌کانه‌وه‌یه!

(9) وه‌ئیشیکی دیکه‌ی فریشته‌کان ته‌وه‌یه که له کاتی سه‌ره‌مه‌رگدا موژده‌ی به‌هه‌شت به‌بابای ئیماندار ده‌دن و ده‌لێن دلت خوش بی‌ت تو به‌هه‌شتی، به‌لکو له فەرمووده‌کاندا هاتوه که به‌هه‌شتی نه‌شان ده‌دن، وه‌ک خوا فەرموو یه‌تی: ﴿الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ﴿١٣﴾، بۆیه زۆر که‌سی ئیماندار به‌غراوه که له سه‌ره‌مه‌رگدا پووی خوش بووه به‌ زه‌رده‌خه‌نه‌وه‌ مردووه، یان هه‌بووه له سه‌ره‌مه‌رگدا بی‌ته‌وه‌ی له هۆشی خۆی به‌جیت و ناگای له خۆی نه‌می‌نی، گوتوویه‌تی (وعلیکم السلام و رحمة الله) یاخود به‌خیری‌ین سه‌رچاوم، یان

(تر) (السجدة ١١) .

(یر) (الزمر - 42) .

(١٢) (الأنعام - 61) .

(١٣) (النحل - 32) .

گوتوویه‌تی: نه‌وه میوانم هاتن جی‌گایان بۆ ناماده بکه‌ن، ئنجا که‌وتۆ ته‌
حالی خو‌ی و گیانی سپاردوه!

به‌لێ نه‌وه‌ی به‌هه‌شتی بی‌ت موژده‌ی به‌هه‌شت و په‌زامه‌ ندیی خ‌وای
پێ‌ده‌ده‌ری‌ت، وه‌ به‌ پێ‌چه‌وانه‌ شه‌وه‌ نه‌وه‌ی که‌ نه‌ه‌لی گو‌نا‌ح و تاوان و
کوفه‌، فریشته‌کان به‌کسه‌ر دۆزه‌خ‌یان پێ‌ نی‌ شان ده‌ده‌ن و هه‌ره‌ شه‌ی
تو‌وره‌یی و خه‌شی خ‌وایان لێ‌ ده‌که‌ن به‌ سزا و ئازار له‌و سه‌ره‌مه‌رگه‌دا، وه‌
ئینسانی خ‌راپ و کافرو بێ‌دین زۆر به‌ ئیش و ئازار و نا‌په‌حه‌تی یه‌وه‌ گیانی
ده‌رده‌چێ، وه‌ به‌ زۆریش وایه‌ که‌ نه‌وانه‌ له‌ سه‌ره‌مه‌رگدا په‌شیمان ده‌بنه‌وه‌ و
ده‌ست ده‌که‌ن به‌ گریان و هاوار و هاوار و په‌نگ و پوو‌یان زۆر تێ‌کده‌ چیت،
به‌لام ئیمانداران ناترسن چونکه‌ به‌ر چاویان زۆر پوو‌نه‌ و ده‌ک گوتراوه‌:
نه‌وه‌ی پا‌که‌ بی‌با‌که‌!

(10) وه‌ ئیشیکێ دیکه‌ی فریشته‌کان نه‌وه‌یه‌ که‌ له‌ گۆر (قبر) دا له‌ ئینسان
ده‌پرسنه‌وه‌ و پرسیا‌ری لێ‌ ده‌که‌ن که‌ په‌روه‌ردگارت کێ بوو؟ پێ‌غه‌مبه‌رت
کێ بوو؟ دینت چی بوو؟ قیبه‌له‌ت ک‌و‌ی بوو؟ وه‌ هه‌روه‌ها نه‌و جۆره‌
پرسیارانه‌، کردنی نه‌و پرسیارانه‌ش له‌لایه‌ن دوو فریشته‌وه‌ ته‌نجام ده‌دری‌ت
که‌ ناویان (نکیر، منکراه، وه‌ک له‌ فه‌رمووده‌کانی پێ‌غه‌م به‌ردا ﷺ
هاتوه‌ (تر).

(11) وه‌ ئیشیکێ دیکه‌یان نه‌وه‌یه‌ که‌ خ‌وای زال و به‌هیز له‌ نی‌و‌بردنی گه‌لانی
کافرو سه‌رکه‌شی به‌وان ته‌نجام داوه‌، بۆ نمونه‌: گه‌لی (لوط) (سه‌لامی

(تر) بۆ نموونه‌ ته‌مه‌ یه‌کێک له‌و فه‌رموودانه‌یه‌: ﴿ان العبد اذا وضع في قَبْرِه و تَوَلَّى عَنْهُ
اَصْحَابِهْ اِنَّهٗ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نَعَالِهِمْ قَالَ: يَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيَقْعُدَانِهُ فَيَقُولَانِ لَهُ: مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي
هَذَا الرَّجُلِ؟...﴾ متفق عليه، (صحيح مسلم) برقم (2780) والبخاري برقم (1374).

فهرموویه تی: ((مَنْ سَبَّ أَصْحَابِي فَعَلِيهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ))^(٦٢)، واته: هه رکه سیڅ جنیو به هاوه لآنم بدات له عنه تی خواو فریشتان و تیڅپرای خه لکی لئی بی.

و - که سیڅ که نه هیلی شهرعی خوا جی به جی بکړی، وهک پیغه مېهر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فهرموویه تی: ((مَنْ قَتَلَ عَمْدًا فَقَوْدُ يَدَيْهِ فَمَنْ حَال بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ فَعَلِيهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ))^(٦٣)، واته: هه رکه سیڅ به کیڅ به نه نقه ست بکوژیت، ده بی بکوژیتته وه، جا هه رکه سیڅ که نه هیلی بکوژیتته وه له عنه تی خواو فریشته کان و تیڅپرای خه لکی له سهر بیت.

ز - هه رکه سیڅ که سیڅکی تاوان بار په نا بدات و بیحه وینیی ته وه. نهو که سهرش فریشته کان له عنه تی لئی ده که ن، وهک پیغه مېهر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ده فهرمووی: ((مَنْ أَحْدَثَ حَدَثًا أَوْ آوَى مُحَدَّثًا فَعَلِيهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ))^(٦٤)، واته: هه رکه سیڅ که تن و تاوانیڅ بکات، پان تاوانباریڅ بجه وینیتته وه و په نای بدات، (نه هیلی سزای شهرعی به سهر دا بدریت) له عنه تی خواو فریشته کان و تیڅپرای خه لکی له سهر بیت.

(13) وه نیشیڅکی دیکه ی فریشته کان نه وه یه که عهرشی خوی په روه ردگار هه لده گرن، وهک خوی مه زن ده فهرمووی: ﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾^(٦٥)، واته: نهو فریشتانه ی که عهرشی خوا هه لده گرن و له ده وروبه ری عهرشن، پاک ی هو خوا دهرده پرن و ستای شی

(٦٢) رواه الطبراني عن ابن عباس بسند حسن.

(٦٣) رواه النسائي وأبو داود وابن ماجه بسند صحيح عن ابن عباس.

(٦٤) رواه داود والنسائي و حاكم.

(٦٥) (غافر ٦٧).

ده‌که‌ن. وه له پ‌ژۆی دوا‌ییشدا ه‌هر فریشته‌کان (عرش)ی خوا ه‌ه‌ ل‌ده‌گرن
وه‌ك ده‌فرموی: ﴿وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ كَمَآئِيَةٍ﴾[□]، وا‌ته‌: له‌و
پ‌ژۆ‌ده‌دا ه‌ه‌شت له فریشته‌کان ع‌هرشی خوا ه‌ه‌ ل‌ده‌گرن.

(14) وه‌کار‌ی‌کی دی‌که‌ی گ‌ه‌وره‌و گ‌ری‌نگی فریشته‌کان به‌ گ‌شتی‌و به‌ تاییه‌تی
ئه‌وانه‌یان که‌ ع‌هرش‌و باره‌گای خوا ه‌ه‌ ل‌ده‌گرن و ده‌وریان داوه‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌
دوعای خ‌یر ب‌ۆ ئی‌مانداران ده‌ که‌ن و دا‌وای لی‌ب‌وردن یان ب‌ۆ له‌ خ‌وای
به‌خ‌شنده‌ ده‌که‌ن، وه‌ك خوا فرم‌و‌یه‌تی: ﴿الَّذِينَ يَخُمُّونَ اَلْاُ حَرْشَ وَمِنْ
حَوْلِهِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا...﴾^(هـ)، وه
فرم‌و‌یه‌تی: ﴿...وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي
الْاَرْضِ اِلَّا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَفُوُّ الرَّحِيمُ﴾[□].

(15) وه‌ چیا‌کان فریشته‌ی تاییه‌تی خ‌ویان ه‌ه‌یه‌ که‌ به‌ فری‌ شته‌ی چیا‌کان
(مَلَكُ الْجَبَال) نا‌وی ها‌ت‌وه‌ وه‌ك پی‌غه‌م‌به‌ر ﷺ فرم‌و‌یه‌تی: کات‌یک له‌
(طائف) گ‌ه‌ر‌ام‌وه‌ فریشته‌ی چیا‌کان ها‌ت ب‌ۆ لام، فرم‌و‌ی ت‌ۆ چ‌ۆنت
پ‌ی‌ چاکه‌ م‌ن نا‌وا ئه‌و خ‌ه‌ل‌که‌ خ‌راپه‌ی (طائف) له‌نی‌و ده‌به‌م^(ش).

(16) وه‌ ه‌ه‌ندئ له‌ فری‌ شته‌کان سه‌ر‌په‌ر شتی باران و پ‌ووه‌ك ده‌ که‌ن که‌
میکائیل (میکال) سه‌ر‌په‌ر‌شتی ئه‌و ج‌ۆره‌ فریشتانه‌ ده‌کات وه‌ك (الطبرانی)
له‌ (عبدالله بن عباس) و ئه‌و‌یش له‌ پی‌غه‌م‌به‌ری خواوه‌ ﷺ گ‌یر‌ا‌ویه‌ته‌وه‌.

(تی) (الحاقة □ 17).

(بی) (غافر □ 7).

(□) (الشوری □ 5).

(□) ر‌وا‌ه‌ البخاری و مسلم.

ئەمانە ژمارەيەك بوون لە ئىش و کارەکانى فریشتەکانى خوا (سىحانە و تعالى).

(خاالی چوارهم) :

پییوسته هه‌لۆیستمان له‌گه‌ڵ فریشته‌کان دا چۆن بیته‌؟!

هه‌ر به‌ کورتی ده‌لێین: پییوسته هه‌لۆیستی ئیمه له‌ گه‌ڵ فریشته‌کان خوای
په‌روه‌رده‌گاره‌دا ته‌وه‌بێ که‌ ڕێزێیان به‌ گه‌ڕین و شه‌رمیان له‌ بکه‌ین چونکه
فریشته‌کانی خوا زۆر به‌ڕێزن و به‌ فه‌رمانی خوا هه‌موو شتی که‌ ده‌زانن، وه

هەموو شتێكیش تۆمار دەكەن و دەنوسن و ئاگاداری هەموو شتێكی شن، وە بۆ خوشیان زۆر چاكە كارن و بەهیچ جوړێك بێ فەرمانی خوا نا كەن! ئێ جە ئینسان دەبێ دُنیاو مسوگەر بێ كە بەلای كە هەو هەمی شەو دا یم دوو فریشتەى لە گەلدا، جگە ئەوانەى كە دەپارێزن لە پێشەو و لە پ شتەو را، بۆیە پێویستە رێز یان بە گریز و بێ فەرمانی خوا نە كەین، وە شەرمیان لێ بكەین و هیچ شتێك نە كەین كە بێتە هۆی دووركەوتنەو یان لێ حان، وەك لە فەرموودەدا هاتووە كە: فریشتەكان ناچنە ژوورێك سەگى لێ بەیت یان بتو پەيكەرى لێ بیت: ((إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ أَوْ صُورَةٌ)) (١). لە خالى شەشەمیشدا چەند ئیش و كارێكى دى كەى فری شتەكان كە پەيوەستن بە ئەهلى ئیمان پروون دەكەینەو.

(1) رواء البخاري.

(خائى پيئىجەم) :

ناوى ژمارەيەك لە فرىشتەكان

هەلبەتە وەك باسماڻ كرد ژمارەى فرىشتەكان يەكجار زۆرەو تەنيا خوا
خۆى دەزانى چەندن وەك خوا دەفەرموى: ﴿وَمَا يَعْلَمُ جُتُوَ رَبُّكَ إِلَّا هُوَ﴾ (تر)،
ناوى فرىشتەكانىش جگە لە هەندىكيان ئەوانى دى ئيمە پييان ئاشنا نين،
چونكە نە خواى بەرزو مەزن لە قورئانداو نە پيغەمبەر ﷺ لە سوننەتى

(تر) (المدرثر □ 31).

خویدا روونیان نه‌کردۆته‌وه، كه‌واته‌ بۆ ئیمه‌ په‌نه‌انه، به‌لام ژماره‌ به‌کیان له‌ قورئان و سونه‌تدا ناویان هاتوه‌ كه‌ ئه‌مانه‌ن:

(1) (جبریل) (عليه السلام) كه‌ ناوی له‌ چهند شوپینیکیی قورئاندا هاتوه‌، وه‌ له‌ فهرمووده‌ی پیغه‌مبه‌ریشدا ﷺ ناوی هاتوه‌، پیشتیش باسما‌ن کرد كه‌ (جبریل) (سه‌لامی خ‌وای له‌سه‌ر بی) «په‌یام هی‌خه‌ری خوا به‌ بۆ پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام)» وه‌ سه‌رۆکی فریشته‌کانیشه‌، له‌ فهرمووده‌یه‌ ک‌دا هاتوه‌ ده‌ ئی: کاتیک خ‌وای په‌روه‌ردگار فهرمانیک دهرده‌کات و فهرماشیتیک ده‌فهرموئ، هه‌رچی (الملا الأعلى) به‌ بی‌ده‌نگ ده‌بی و له‌ پیش هه‌موویاندا (جبریل) سه‌ر به‌رزده‌کاته‌وه‌، پا شان فریشته‌کانی دی تاكو فهرمانه‌که‌ی خ‌وای مه‌زن وه‌ر‌بگرن، ئنجا ئاسما‌ن به‌ ئاسما‌ن دیتته‌ خ‌وار، تا ده‌گاته‌ ئاسما‌نی به‌ که‌م و جی به‌جی ده‌ کرئ، جا (جبریل) (سه‌لامی خ‌وای له‌سه‌ر بی) كه‌ سه‌رۆکی فریشته‌کان و په‌یام هی‌نه‌ری خوا به‌ بۆ پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام)، هه‌م به‌ (جبریل) ناوی له‌ قورئاندا هاتوه‌ وه‌ که‌ فهرموویه‌تی: ﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ...﴾^(١)، هه‌م به‌ (الروح) وه‌ که‌ خوا فهرموویه‌تی: ﴿نَزَّلَ الْمَلَكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ﴾^(٢)، وه‌ هه‌م به‌ (الروح الأمين) وه‌ که‌ فهرموویه‌تی: ﴿نَزَّلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ. عَلَى قَلْبِكَ لِئَ كُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ﴾^(٣)، وه‌ هه‌م به‌ (الروح القدس) وه‌ که‌ فهرموویه‌تی: ﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ...﴾^(٤)

(تر) (البقرة □ 98).

(بی) (القدر □ 4).

(□) (الشعراء □ 193).

(4) (النمل □ 102).

(2) (میکال) که له قورئاندا به (میکال) هاتوه له سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ به (میکائیل) هاتوه، خوی مه‌زن فه‌رموویه‌تی: ﴿مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ﴾⁽¹⁾، واته: هه‌رکه‌سینک دوژمنی خوا و فری شته‌کانی و پیغه‌م به‌رانی و (جبریل) و (میکال) بیت، نه‌وه بی‌گومان خواش دوژمنی کافرانه، وه (عبدالله) ی کوری (عباس) (خوا لییان رازی بیت) ده‌گیریتته‌وه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ به (جبریل) ی فه‌رمووه: ((علی‌ای شیء میکائیل؟ قال: علی الذنبا والقطر)) واته: میکائیل چی پی‌سپی‌راوه؟ (جبریل) وه‌لامی دایه‌وه که میکائیل سه‌ریه‌رشتی رووه‌ک و سه‌ریه‌ر شتی باران و ئاو ده‌کات، به ته‌عبیریکی دی: سه‌ریه‌رشتی بژیو و رۆزی ده‌کات⁽²⁾.

(3) (إسرافیل)، که نه‌ویش ته‌رخانکراوه بۆ فووکردن به که‌ره‌نا (صور) دا، که‌ره‌ناش جه‌سته‌یه‌کی زۆر گه‌وره‌یه‌و له هه‌ندی‌ک شوینه‌وار (أثر) دا ده‌لی: به‌قه‌ده‌ر ژماره‌ی دروستکراوه‌کان کونی تیدان.

جا هه‌ندی له زانایان ده‌لین: دووجار فووی پیدای ده‌کات، جاریکیان که بوون (وجود) هه‌مووی به‌سه‌ر یه‌کدا تیکده‌چیت له ته‌نجامی نه‌و فووه‌دا، بۆ جاری دووه‌م که فووی پیدای ده‌کات، هه‌موو نه‌وانی که هه‌ردوون زیندوو ده‌بنه‌وه هه‌ندیکی دیکه‌ش له زانایان ده‌لین: سێ جار فووی پیدای ده‌کات، به‌لام وای ده‌چیت که دوو جاره که راسته‌تر بیت، وه‌ک له‌و نایه‌ته‌که‌شدا وای ده‌رده‌که‌ویت: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَبَقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾⁽³⁾.

(تر) (البقرة □ 98).

(ی) رواء الطبرانی.

(□) (الزمر □ 68).

باسی ئەو دوو فووانه ده‌کات، که به هی یه‌که‌م هه‌موو که‌س ده‌ه‌ری،
ته‌نیا ئەو که‌سانه نه‌بی که خوا بیه‌وی نه‌مرن، وه به‌هی دوو‌م هه‌موویان
زیندوو ده‌بنه‌وه و هه‌ل‌ده‌ستنه‌وه. پی‌غه‌مبه‌ریش ﷺ ده‌باره‌ی (ا سرافیل)
فه‌رموویه‌تی: ((کَیْفَ اُنْعَمُ وَصَاحِبُ الْقَرْنِ قَدْ اَلْتَقَمَ الْقَرْنَ وَحَنِ جَبْهَهُ ثُمَّ
وَأَتَنَظَّرُ أَنْ يُوَدَّقَ لَهُ)) (١)، واته: چۆن له‌زوت بکه‌م و پشوو بده‌م له‌کاتی‌کدا
که خاوه‌نی که‌رنا (قرن) ((که مه‌به‌ست (ا سرافیل)ه)) که‌رنایه که‌ی
به‌ده‌مه‌وه گرتوه و نیو چاوانیشی به‌سه‌ردا نوشتاندۆتوه، چاوه‌روانی ئەوه
ده‌کات که هه‌رکاتیک فه‌رمانی پی بکریت (له‌لایه‌ن خوا‌ی په‌روه‌رد‌گاره‌وه)
یه‌که‌سه‌ر فووی پێدا بکات!

وه پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ له‌ پارانه‌وه‌دا که بو شه‌و نوێژ هه‌ستاوه ناوی ئەم سی
فریشته‌یه‌ی هی‌ناوه: (جبریل، میکائیل، اسرافیل) وه‌ک فه‌رموویه‌تی:
((اَللّٰهُمَّ رَبَّ جِبْرِيلَ وَمِڪائيلَ واسْرافيلَ اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فَيَا حَا
كَانُوا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ، اَهْدِنِيْ لِمَا اِخْتَلَفَ فِيْهِ مِنْ اَحْقَ باذْنِهِ، اِنْكَ تَهْدِيْ مَنْ
تَشَاءُ اِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيْمٍ)) (٢)، واته: ئەو خاویه په‌روه‌رد‌گاری جیبریل و
میکائیل و ئیسرائیل، تۆ دادوه‌ری له‌ نیوان به‌نده‌کان‌تدا ده‌که‌ی له‌وه‌ی
که تییدا که‌وتونه‌ته کی‌شه‌وه، هیدایه‌تم بده بو ئەوه‌ی که کی‌شه‌و
مشت و مری تی‌که‌وتوه که حه‌ق بی‌یکم، بی‌گومان تۆ هه‌ر که‌سیکت بو
پێنمایی ده‌که‌ی بو پێگای راست.

(4) (مالك)، که دۆزه‌خه‌وانه و سه‌ره‌رشته‌ی ناگری دۆزه‌خ ده‌کات، وه‌ک خوا‌ی
مه‌زن ده‌فه‌رموی: ﴿وَلَا تَدْرَأُوْا يٰۤاَیُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اَنَّكُمْ كُنْتُمْ اٰمَنُوْا﴾ (٣)،

(تر) رواه أحمد والترمذي، برواه (السلسلة الصحيحة) للألباني ژماره (1079).

(بر) رواه مسلم،
(ج) (الزخرف ٧٧).

واتە: دۆزەخییەکان بانگیان کرد: ئەى (مالک) بە پەرەردگارت کۆتاییمان پێ بێنیت (بایمانمەریی و پرزگارمان بێت لەو سزاو ئیش و تازارەى کە تێیداين) گوتى: بێگومان ئێو دەبێ بێننەو.

(5) (رضوان) «کە بەهەشتەوانە، (این کثیر) گوتووێت: ((و خازن الجنة مَلَكٌ يُقَالُ لَهُ (رضوان) جاء مُصْرَحًا بِهِ فِي بَعْضِ الْأَحَادِيثِ)) (١)، واتە: ئەوێ کە سەرپەرشتی بەهەشت دەکات فریشتەیه کە بە ناوی (رضوان)، کە لە چەند فەرموودەیه کدا ناوی بە پروونی هاتو.

ئەجا بێگومان هیچ کام لە: (مالک) کە دۆزەخەوانە و (رضوان) کە بەهەشتەوانە، بە تەنیا سەرپەرشتی دۆزەخ و بەهەشت نا کەن، بەلکۆ (مالک) خۆی و (نۆزە) فریشتەى لەگەڵدا، یاخود بە خۆیەو نۆزە فریشتەن، وەك خۆى مەزن فەرمووێت: ﴿وَمَا أَذْرَاكَ مَا سَقَرٌ ۖ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ ۖ لَوَاحٍ لِّبَشَرٍ ۖ عَلَيْهَا تِسْعَةُ عَشْرَ ۖ وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً ۖ﴾ (١)، واتە: کێ بەتۆی گوتوێ کە (سقر) چیه؟ ((سەرپەرەیه کیکە لە ناوەکانى ناگرى دۆزەخ، یان پلەیه کە لە پلەکانى دۆزەخ)) هیچ شتێک ناهێلێتەوێ لە هیچ شتیکیش وازناھێنێت کە نە ی سوتینی، هەر بلیسە کەى تەواو پیستی دەم و چاوی ئێن سان هە لێدەگرێ، کە نۆزە فریشتەى لە سەرن، وە ئەوانەى کە بە سەر دۆزەخ راڤە گەن هەر فریشتەمان داناون.

(6) و (7) شەشەم و حەوتەم: دوو فریشتەى دیكە کە ناویان لە سوننەتى پیغەمبەردا ﷺ هاتو، بریتین لە: (المنکرو النکیر)، کە ئەوانیش ئەو دوو فریشتەیهن کە تاییەتن بە پرسیار لیکردنى هەرکەسیک کە دەمرێ و

(تر) البداية والنهاية: بەرگی / 1، لاپەرە (53).

(یر) (المذثر - 27، 31).

ده‌خ‌ریته گۆره‌وه. وه‌ك پی‌عه‌م‌به‌ر ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((اِذَا قُبِرَ الْمَيِّتُ، (أَوْ قَالَ أَحَدُكُمْ) أَتَاهُ مَلَكَانِ أَسْوَدَانِ أَرْقَانِ، يُقَالُ لِأَحَدِهِمَا الْمَذْكَرُ وَالْآخَرُ النُّكْبَةُ^(٦٦)، واته: نه‌گه‌ر مردوو نیژرا، (یان فه‌رمووی: یه‌کیکتان نیژرا) دوو فریشته‌ی ره‌شی شین، یاخود چاویان شینه‌ دینه‌ لای، که یه‌کیکیان ناوی (منکر)ه‌و نه‌وی دیکه‌یان ناوی (نکی)ه‌.

(8) و (9) هه‌شته‌م و نۆیه‌م: که له‌ قورئاندا ناویان هاتوه، بریتین له‌ (هاروت و ماروت) وه‌ك خ‌وای به‌رزو مه‌زن ده‌فه‌رمووی: ﴿وَالْبُحُّوْا مَا تَقْلُوْا اِلَّا شَیْطٰٓئِیْنُ عَلٰی مُلْكٍ سَلٰمٰنٍ وَمَا کَفَرَ سَلٰمٰنٌ وَلٰکِنْ الشَّیْطٰٓئِیْنِ کَفَرُوْا یُعَلِّمُوْنَ اِلٰیَّاسَ السِّحْرَ وَمَا اَنْزَلَ عَلٰی الْمَلٰٓئِکِیْنِ بِبَابِلَ هٰرُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا یُعَلِّمٰنِ مِنْ اَحَدٍ حَتّٰی یَقُوْلَا اِلٰمًا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَکْفُرْ﴾^(٦٧)، واته: وه‌ جووله‌ که‌کان که‌وته‌ نه‌ شوینی نه‌و جادووه‌ی که‌ له‌ سه‌رده‌می سوله‌یماندا شه‌یر طانه‌کان ده‌یاخوینده‌وه، ((چونکه‌ جووله‌ که‌کان پی‌یان وابوو که‌ سوله‌یمان شه‌یطانی بو‌ ده‌سته‌مو کراون و ئیش و کاری پی‌کردوون، نه‌و جادوو (سحر)ه‌ی زانیوه‌!!)) جا خوا ده‌فه‌رمووی: بی‌گومان سولیمان کافر نه‌بووه‌و کوفری نه‌کردوه، به‌لکو شه‌یطانه‌کان کافر بوون که‌ خه‌لکیان فی‌ری جادوو ده‌کرد، وه‌ نه‌وه‌یان فی‌ری خه‌لک ده‌کرد که‌ بو‌ دوو فریشته‌کان: (هاروت و ماروت) له‌ (بابل) دابه‌زیبوو، که‌ به‌ فه‌رمانی خوا نه‌و دوو فریشته‌یه‌ دابه‌زینران بو‌نه‌وه‌ی خه‌لک فی‌ری جادوو (سحر) بکه‌ن، بو‌ تاقی‌کرد نه‌وه‌ی

(٦٦) الترمذی و ابن‌ابی‌عاصم له‌ کتیبی (السنة) دا هی‌ئاویانه، وه‌ (الآجری) له‌ (الشريعة) هی‌ئاویه‌تی، وه‌ (ابن‌حبان) له‌ (صحيح)ی خ‌وی دا هی‌ئاویه‌تی، پروانه (معارج‌القبول) به‌رگی (3) لایمه‌ (730، 731)، وه‌ نه‌و فه‌رمووده‌یه (حسن)ه‌.

(٦٧) (البقرة □ 102).

خه‌لک، وه‌ ئه‌وانه‌ هیچ‌ که‌سیان‌ فی‌ر نه‌ده‌کرد مه‌گه‌ر له‌ یه‌ شه‌وه‌ یه‌ یان‌ ده‌گوت: ئیمه‌ بۆ تاقیکردنه‌وه‌ین، خۆت کافر مه‌که‌و فی‌ر مه‌ به‌!، د یاره‌ فریشته‌کان له‌سه‌ر شی‌وه‌ی ئینسان بوون و له‌ شوینیک بوون، هه‌ر که‌سی‌ک و یستبیتتی فی‌ری جادوو ببیت چوو به‌ لایان، به‌لام له‌ پێشه‌وه‌ فریشته‌کان پێیان گووتون: ئیمه‌ فریشته‌ین و خوا ناردوینی بۆ تاقیکردنه‌وه‌ی خه‌لک جا خۆت کافر مه‌که‌و جادوو فی‌ر مه‌به‌، به‌لام نه‌گه‌ر هه‌ر سوور بوو بۆ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که‌ فی‌ر ببی، فی‌ریان کردوه‌و خۆی کافر کردوه‌!

(10) یه‌کیکی دیکه‌ش له‌ فریشته‌ پایه‌ به‌رزه‌کان فریشته‌ی هه‌رگ (م ملک الموت)، وه‌ک خوا فەرموویه‌تی: ﴿قُلْ يَتُوبَاكُمْ مَلِكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ...﴾، که‌ هه‌ندی له‌ زانیان به‌ (عزرائیل) یان ناوه‌ی ناوه‌ (ه) و گیانکی شانی درو ستکراوه‌کانی به‌ده‌سته‌ به‌هاوکاری زۆری له‌ فریشته‌کان، به‌لام شایانی باسه‌ که‌ ناوی (عزرائیل) بۆ (م ملک الموت) وه‌ ناوی (عززیل) بۆ (ابلیس) که‌ هه‌ندی ده‌لێن ناوی (عززیل) ه، نه‌م دوو ناوانه‌ نه‌ له‌ قورئان و نه‌ له‌ سونه‌تدا نه‌هاتوون به‌لکو له‌ ئه‌هلی کتێب وه‌رگیراون، بۆیه‌ ئیمه‌ ناتوانین نه‌ بلێین وایه‌ نه‌ بلێین وایه‌، چونکه‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: ((اذا حدثكم أهل الكتاب فلا تصدقوهم ولا تكذبوهم))⁽¹⁾، واته‌: نه‌گه‌ر خاوه‌ن کتێبه‌ پێشه‌وه‌کان شتیکیان بۆ باسکردن نه‌ بلێن راست ده‌که‌ن نه‌ بلێن درۆده‌ که‌ن! د یاره‌ له‌ یه‌ره‌دا مه‌به‌ست ئه‌و شتانه‌یه‌ که‌ جووله‌که‌و نه‌ صرانییه‌کان با سیان ده‌ که‌ن و له‌ گه‌ل قورئان و سونه‌ت له‌ لایه‌ک و عه‌قل و زانست و واقیه‌ هیش له‌

(تر) (السجدة □ 11).

(ی) ئه‌وانیش له‌ کتێبه‌کانی (اهل الکتاب) یان و مرگرتوه‌.

(□) رواه مسلم.

لایه‌کی دیکه‌وه تێک ناگیرین، ته گه‌رنا هه‌ر شتێک هه‌ له‌بێ یه‌ که‌ی ده‌رکه‌وت پێویسته‌ ره‌ت بکریته‌وه‌.

هه‌روه‌ها وشه‌ی (رقيب و عتيد) یش که‌ له‌ سووره‌تی (ق) دا هاتوون، هه‌ندێک له‌ زانایان ده‌لێن: ناوی ئه‌و دوو فريشتانه‌ن که‌ له‌ سه‌ر لای راست و چه‌پی ئینسان و کرده‌وه چاک و خراپه‌کانی ئینسان ده‌نووسن، وه‌ک خوا فرمویه‌تی: ﴿إِذْ يَنْفَلِقُ الْمَلَائِكَةُ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ۚ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾^(١)، به‌لام ئه‌و را یه‌ لاوازه، به‌لکو (رقيب و عتيد) سیفه‌تی ئه‌و دوو فريشتانه‌یه، چونکه (رقيب) وا ته: چاودێرو (عتيد) یش وا ته: ئا صاده، ئه‌و دوو فريشتانه‌ش هه‌میه‌ شه‌ چاودێرو ئاماده‌ن به‌سه‌ر ئینسانه‌وه‌.

ئه‌وانه‌ی باسمان کردن ناوی ئه‌و فريشتانه‌ بوون که‌ ناویان له‌ قورئان و سونه‌تدا هاتوه‌ و زانراوه‌ و په‌نگه‌ هه‌ندێک ناوی دیکه‌ش هه‌بن که‌ من ئیستا له‌ یادم نین.

(خالى شەشەم) :

هە ئۆيىستى فريش تەكان و رەفتاريان ئەگەن بىرواداراندا

بەرپىزان!

خوای کاربەجى سىروشتى ژيانى دنيای وا داناوە کە ئەگەر ئينسان ب پيهوى
بەرەو خراپە بچى، بتوانى و بواری دەرڤەتى هەبى، و ئەگەر بيهوى بەرەو چاکە

بچي ديسان بتواني و بوارو دهره‌تي هه‌بي، جا ته گهر به‌ره و خراپه ب چي شه‌يطانه‌كان يارمه‌تي دده‌ن، وه ته گهر به‌ره و چاكه‌ش ب چي فريشته‌كان يارمه‌تي دده‌ن.

خوای به‌رزو مه‌زن دهرباره‌ی ئه‌وه كه شه‌يطانه‌كان دۆستی و نزیکي كافران ده‌فرموي: ﴿إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ (١)، واته: ئي هه شه‌يطانه‌كانمان كردوه به دۆستی و ته‌وانه‌ی كه ئيمان ناهينن (واته: هاو كارو دۆستيان و شتيان فير ده‌كه‌ن).

تنجا دهرباره‌ی ئه‌وه‌ش كه فريشته‌كان دۆستی پرواداران، خوای مه‌زن ده‌فرموي: ﴿إِنَّ الدِّينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ﴾ (٢)، واته: ئه‌وانه‌ی كه ده‌لين په‌روه‌دگارمان خوايه، وه له سه‌ر ئه‌و ئيمان‌ه‌ش پاره‌ستاو دامه‌زاون، فريشته‌كان داده‌به‌زن بۆ لايان...

جا چ لي‌ره‌دا مه‌به‌ست پي‌ی كاتی سه‌ره‌ مه‌رگ بيت، وه چ مه‌به‌ست پي‌ی هه‌ركاتيكي ديكه ب بيت، گ‌رنگ ئه‌وه يه ئيند سانی ئيماندار فريشته‌ی له‌گه‌ل‌دايه و شتي باشي فير ده‌كات.

كه‌واته كه جاري وایه ب‌يرت به‌لای شتيكي باشدا ده‌چيت و شتيكي با شت ده‌كه‌وتته‌وه ب‌ير، ئه‌وه بزانه‌كه فريشته‌يه ده‌بخاته نيۆ د‌ل و مي‌ شكته‌وه، وه كه جاري وایه ب‌يرت به‌لای شتيكي خراپ دا ده‌چيت، بزانه‌كه ئه‌وه‌ش به‌ زۆري فيتي شه‌يطانه ده‌بخاته د‌ل و مي‌شكته‌وه.

جا بابزانين كه فريشته‌كان ره‌فتار و هه‌لس و كه‌وتيان له گه‌ل ئيماندارا ندا چۆنه‌؟!

(تر) (الأعراف 27)،

(ير) (فصلت 30).

1 - فرب شتەکان ئیما ندارانیان خۆش دەو یت: وەك پیغەم بەر ﷺ فەرموویەتی: ((ان الله تبارك و تعالی اذا أحبَّ عبداً نادى جبریل ان الله قدَّ أحبَّ فلاناً فأحبه، فيحبه جبریل، ثم يُنادي جبریل في السماء ان الله قد أحبَّ فلاناً فأحبه، فيحبه أهلُ السماء ويضع له الله جِوْل في الأرض)) (١)، واتە: هەرکاتێک خۆی پایەدارو بەرز یەکیەک لە بە ندهکانی خۆی خۆشویست، بانگی جبریل دەکات، کە مەن فلان کە سەم خۆش دەوێت، تۆش خۆشت بویت، جا جیبریلیلش ئەو بەندهیەکی خۆی خۆش دەوێت، ئنجا جبریل بانگی فریشتەکان دەکات کە خوا فلان بەندهیەکی خۆش دەوێت، ئیوەش خۆشتان بویت، فریشتەکانیش هەموویان خۆشیان دەوێت، پاشان رەزامەندیی و قبوڵی بۆ دەخریتە سەر زویش (واتە: ئەوەی کە لەسەر زەویشە لە فریشتەکان و ئیما ندارانی جەندو ئینسان ئەوانیش خۆشیان دەوێت، هەر کەسە بە ئەندازەی ئەو ئیسان و تەقواو مسوڵمانەتی یەکی کە هەبێت).

2 - پێشاندان و دڵو زمان بەرەو حەق وەرچەر خاندن و راست کردن: وەك پیغەمبەر ﷺ دەرمووی: ((مَنْ سَأَلَ الْقَضَاءَ وَكُلَّ إِلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَجْبَرَ عَلَيْهِ يُنْزِلُ اللَّهُ عَلَيْهِ مَلَكًا فَيُسَدِّدُهُ)) (٢)، واتە: هەر کە سێک بۆ خۆی داوای دادوەریی بکات ئەو هەوالەکی خۆی دەکری، بەلام هەر کە سێک داوای لێ بکری و فشاری لێ بکری، خوا فریشتەیهکی بۆ دەنیریشتە خوارو دڵو زمانی راست دەکات و بەرەو حەق وەری دەچەرخێتی. ئنجا ئەو نەك هەر بۆ دادوەریی (القضاء)، بەلکو هەموو جۆرە بەرپرسیاری یەك، ئەگەر مسوڵمانان داوات لێ بکەن و پێت بسپێرن ئەو

(٢) رواه البخاري و مسلم عن أبي هريرة (رضي الله عنه).

(١) رواه الترمذي و ابن ماجه.

له‌لایهن خواوه یارمه‌تی ده‌دری له‌سه‌ری، به‌لام که خۆت داوای به‌که‌ی،
حه‌واله‌ی خۆت ده‌کری، وه‌ک له‌فه‌رموده‌ی دی که‌ی پیغه‌مه‌ به‌ردا ﷺ
هاته‌وه (بخاری و مسلم) گێراویانه‌ته‌وه.

3 - داوای لی‌بوردن کردن بۆ به‌واداران و سه‌لاوات له‌سه‌ر دانیان:

أ - وه‌ک خوای مه‌زن له‌وباره‌وه فه‌رمویه‌تی: ﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ
حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾⁽¹⁾، واته‌:
ئه‌وانه‌ی که عه‌رشى خوا هه‌لده‌گرن و ئه‌وانه‌ش که له‌ده‌وره‌یان، خوا به‌
پاک ده‌گرن و ستایشی ده‌که‌ن، وه‌ بۆ ئه‌وانه‌ی که به‌وادارن داوای لی‌بوردن
ده‌که‌ن. وه‌ ده‌فه‌رموی: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ
الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾⁽²⁾، واته‌: خوا ئه‌و که‌سه‌یه که خۆی و فریشته‌کانی
سه‌لاوته له‌سه‌رتان لی‌ ده‌دن، بۆ ئه‌وه‌ی له‌تاریه‌کی به‌کان
ده‌رتانبینن به‌ره‌ و روشنایی، (صلاة) ییش لی‌ به‌ردا واته‌: ئه‌ی خوا به‌
به‌زه‌ییت به‌ فلان که‌س دابی‌ت، وه‌زعی چاک به‌که‌ی و لی‌ ببووری و پله‌ی
به‌رزبه‌که‌یه‌وه.

دیاره‌مانای (صلاة) ناردنی‌ش له‌یه‌که‌یه‌ که‌وه بۆ یه‌کی‌کی دی که‌
جیاوازه، له‌خواوه بۆ سه‌ر ئیغه‌مه، ئه‌وه‌یه که‌ خوا بۆ خۆی به‌زه‌یی به‌ که‌
ده‌نی‌ری و پله‌ به‌رزکردنه‌وه که‌ ده‌نی‌ری، هی فریشته‌کانیش ئه‌وه‌یه که‌ له‌
خوا داوای ده‌که‌ن بۆ ئیمانداران، هی ئیغه‌مه‌ش ئه‌وه‌یه که‌ له‌ خوا داوا
ده‌که‌ین پله‌ی پیغه‌مه‌به‌ر ﷺ به‌رز به‌کاته‌وه و مه‌دح و سه‌نای به‌کات.

ب - هه‌روه‌ها فریشته‌کان سه‌لاوات له‌که‌سی‌ک ده‌دن که‌ چاکه‌ فی‌ری
خه‌لک به‌کات، هه‌رکه‌سی‌ک قورئان و سونه‌ت و چاکه‌ی دین و دنیا یان

(تر) (غافر - 7).

(یر) (الأحزاب - 43).

فیر بکات، فریشته کان دو عای بۆ ده کهن، وهک پیغه م بهرمان ﷺ ده رمویه تی: ((ان الله وملائكته حتى النملة في جحرها وحتى الحوت في البحر يصلون على معلم الناس الخير)) (۱)، واته: بئ گو هان خواو فریشته کان و ته نانه ت میرووله له شاره میرووله ی خویدا. وه ماسی له ده ریادا، دو عا ده کهن بۆ که سیك که خیر و چاکه فیری خه لک ده کات.

ج - دیسان فریشته کان دو عا بۆ که سیك ده کهن که ده چیتته مزگه وته کان بۆ نویژ، وهک له م فه رموده یه دا هاتوه: ((ان الملائكة تُصلي على الذي يأتي المسجد للصلاة فتقول: اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ اَللّٰهُمَّ اَرْحَمْهُ، مَا لَمْ يُؤْذِ فِيْهِ وَمَا لَمْ يُحْدِثْ فِيْهِ)) (۲)، واته: فری شته کان سه له وات له سه ر که سیك ده دن که ده چیتته مزگه وت بۆ نویژ، ده لین: خوا یه سه لاواتی لی بده، خوا یه به زه ییت پیی داییت، به مه رجیک له مزگه وت نازاری کهس نه دات و، هه تا به ده ست نویژه وه بیت.

د - وه فریشته کان سه له وات ده دن و دو عا ده کهن بۆ که سانیك که له ریزی پیشه وه ی نویژدا راده وستن، وهک پیغه م بهر ﷺ ده رموی: ((ان الله وملائكته يصلون على الصف الاول)) (۳)، واته: خواو فری شته کان ی سه له وات له سه ر ریزی پیشه وه ده دن.

ه - ههروه ها خواو فریشته کان ی سه له وات ده دن له سه ر که سانیك که ریزیک نه گه یه نراوه. بیگه یه نن، یان بۆشایی یه که له ریزیکدا هه یه پری بکه نه وه، وهک پیغه م بهر ی خوا ﷺ ده رموی: ((ان الله تعالى وملائكته يصلون على الذين يصلون الصوف ومن سدد فرجة رفعه الله

(تر) رواء الطبراني والترمذي باسناد صحيح عن ابي امامه.

(یر) رواء مسلم.

(ی) رواء احمد و أبو داود و ابن ماجه عن البراء وهو صحيح.

بِهَا دَرَجَةً)) (تر)، واته: خَوای مهزن و فرب شته کانی سه لهوات ددهن له سهر که سانیك که ریزه کان ده گه یه ننه یه ک، وه ههر که سیك که بوشایی و که لینیك پریکاته وه، خَوای مهزن پله یه ک بهرزی ده کاته وه.

و - ههروه ها خواو فریشته کانی سه لهوات ددهن له سهر که سانیك که پارشیو ده کهن، وهك پیغه م بهر ﷺ ده فهرموئ: ﴿ان الله ت عالی و ملائکته یصلون علی المتسحرین﴾ (ه).

ز - دیسان فریشته کان سه لهوات ددهن و دووعا ده کهن بۆ ههر که سیك که سهردانی برایه کی مسولمانی، یان خوشکیکی مسولمانی ده کات که نه خوشه، وهك له م فهرمووده یه دا هاتوه: ((ما من امری م سلم یعود مسلماً الا ابتعث الله سبعین الف مَلَكٍ یُصَلُّونَ عَلَیْهِ فِیْ اَیِّ سَاعَاتِ النَّهَارِ کَانَ حَتَّى یُمْسِیْ وَفِیْ اَیِّ سَاعَاتِ اللَّیْلِ کَانَ حَتَّى یُصْبِحَ)) (س)، واته: ههر مسولمانیک سهردانی مسولمانیک بکات له بهر نه خوشکه و تنی، خوا حه فتا هه زار فریشته ده نیئرئ، دووعای بۆ ده کهن له ههر سه عاتیکی رۆژدا بیت تا ده بیته نیواره، وه له ههر سه عاتیکی شهودا بیت تا ده بیته به یانی.

4 - گوتنی (آمین) له کاتی دوو عای م سولماناندا: وهك پیغه م بهر ﷺ ده فهرموئ: ((اِذَا اَمَنَّ الْاِمَامُ فَاَمَّنُوا فَاَنْ مَنْ وَاَفَقَ تَامِنَ الْمَلَائِكَةُ عُمْرَ لَهْ مَا تَقْدُمُ مِنْ ذَنْبِهْ)) (ش)، واته: ههر کاتیك پیش نو یتر (إِهام) ئامینی کرد، ئیوهش لیی دوا مه که ون و له گه ل ئهودا ئامین بلیئن، چونکه

(تر) رِوَاهُ أَحْمَدُ وَابْنُ مَاجَهَ وَ الْحَكَمُ بِسَنَدٍ حَسَنٍ عَنْ عَائِشَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا).

(یر) رِوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ وَابْنُ حِبَّانٍ بِسَنَدٍ حَسَنٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا).

(ه) رِوَاهُ ابْنُ حِبَّانٍ بِسَنَدٍ صَحِيحٍ.

(و) رِوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَ مُسْلِمٌ.

هه‌ركه‌سێك گوتنی ئامینه‌كه‌ی له‌ گه‌ڵ ه‌ی فريشته‌كاندا يه‌ك بکه‌وێته‌وه،
خوا له‌ گوناھ‌ی ڤاڤردووی ده‌بووری.

هه‌روه‌ها پيغه‌مبه‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: ((دَعْوَةُ الْمَرْأَةِ مُسْتَجَابَةٌ لِأَخِيهِ
يُظْهِرُ الْغَيْبَ عِنْدَ رَأْسِهِ مَكَكٌ يَ قَوْلُ: اللَّهُ هُمْ وَلَهُ بِمِثْلِهِ)) (١)، كه‌وا ته
هه‌ركه‌سێك له‌ كاتیكی نادیاڤو په‌نه‌اندا دو‌عا بۆ م سولمانيك ب كات،
فريشته‌كانیش ئامینه‌ی بۆ ده‌لین.

5 - به‌شداریی كردنی فريشته‌كان له‌ كۆڤی زانست و كۆڤی زی كرو في كردا:
وه‌ك پيغه‌مبه‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: ((إِنَّ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مَلَائِكَةً
يَطُوفُونَ فِي الطَّرِيقِ يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ فَإِذَا وَجَدُوا قَوْمًا يَذْكُرُونَ اللَّهَ
تَعَالَى تَنَادَوْا: هَلُمُّوا إِلَى حَاجَتِكُمْ، قَالَ: فَيُخَفِّفُهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ
الدُّنْيَا)) (٢)، واته: خ‌وای بالاو به‌رز چ‌ه‌ند فري شته‌يه‌كی هه‌ن ته‌رخانی
كردوون بۆ گه‌ڤان له‌ زه‌ويدا بۆ نه‌وه‌ی بزانی كۆی زیكری خوا ده‌كات، چا
هه‌ر كاتیك كۆڤو دانیشتیك بیینن كه‌ یادی خوا ده‌كه‌ن (وه‌ با سی
حه‌لالو حه‌ڤام ده‌كه‌ن و خه‌ریكی لیكۆلینه‌وه‌ی زانیاری شه‌رعین و قوربان و
سوننه‌ت ده‌تویژنه‌وه، كه‌ نه‌وه‌ش هه‌ر كۆڤی زیك‌ه‌) بی‌گومان فريشته‌كان
بانگی یه‌كتر ده‌كه‌ن كه‌ وهرن نه‌وه‌ی ل پ‌ی ده‌ گه‌ڤان دۆزیا نه‌وه، وه‌ به‌
باله‌ كانیان ده‌وریان ده‌ده‌ن تاكو سنووری ئاسمانی یه‌كه‌م.

6 - تۆماركردنی ناوی نه‌و كه‌سانه‌ی كه‌ ده‌ چن بۆ نو یژی جومعه: وه‌ك
پيغه‌مبه‌ر ﷺ فەرموویه‌تی: ((إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ كَانَ عَلَى كُلِّ بَابٍ
مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ مَلَائِكَةٌ يَكْتُبُونَ الْأَوَّلَ فَلَاوَّلَ، فَإِذَا جَلَسَ الْأَمَامُ طَوَّأَ

(تر) رواه ابن ماجه عن أبي الدرداء (رضي الله عنه).

(یر) رواه البخاري و مسلم عن أبي هريرة (رضي الله عنه).

صُحُفُهُمْ وَجَاءُوا يَسْتَمْعُونَ الذِّكْرَ) (٦)، واتە: لە رۆژى جومعهدا لە پيش هەر دەرگایەکی مەزگەوت فریشتە هەن، ئەو کەسانەى دین بۆ مەزگەوت کامەیان پيشتر دیت ناوی تۆمار دەکەن. هەتا کە ئیمام هاتو لە سەر مینبەر دانیشت، ئەوانیش تۆمارەکانیان دەپيچنەو و گۆی دەگرن بۆ ئەو وتارەو ئەو زیگرو قسە خێرانەى دەکرین.

7 - هاتنە خواوەى فریشتەکان لە کاتی قورئان خوێندنى ئىند سانى مسوڵماندا: هەركاتێك ئینسانى مسوڵمان قورئانى خویند، هەتا زیاتر بە دلو بیر لى کردنەو و ترسو سامەو بیخوینى، وە بەرە چاوکردنى مەرجه کانی قورئان خویندەو بیخوینى، بى گومان فریشتەکان زیاتر دەورى دەدەن، وەك لە فەرموودەیه کدا هاتو، دەلى: جارێکیان (أَسِيدُ بْنُ حُضَيْرٍ) کە یەکیکە لە هاو ئە بەرپرەکان، ئەسپە کە شى لای خۆی بەستبوو، کورپکی بچووکیشى هەبوو بە ناوی (يَحْيَى) و لە نزیک ئەو شوینە راکشابوو، خۆی دەلى: قورئانم دەخوێند لەوکا ئەدا ئە سپەکەم راپەری، منیش سەرئجمدا هیچ شتێك دیار نەبوو، دێ سان دەستم بە خویندن کردو، دوو سێ جار ئە سپەکەم را پەری یەو، دوا یی سەرم بەرزکردو، بینیم چەند شتێك وەك چرا لە ئاسمانەو لە ئاستى سەرم وەستا بون، دەلى: منیش هەر بەردەوام بووم لەسەر خویندەکەم. بەلام مەترسی ئەو هەبوو کە نەبادا ئەسپە کە زیان بە کورە کەم بگە یەنى، دوا یی بۆ پیغەمبەرى دەگیرێتەو، پیغەمبەر ﷺ یش پێی دە فەرموی: ئەى ئوسەیدی کورپ حوزەیر بخوینە، بخوینە، ئەو فریشتەکانى خوا بون، هاتوون گۆی یان لى گرتووی (ه).

(تر) رواه البخاري عن أبي هريرة (رضي الله عنه).

(یر) رواه البخاري ومسلم عن أبي سعيد الخدري (رضي الله عنه): البخاري برقم (5018) و مسلم برقم: 796.

(72)

أُولَئِكَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ... ﴿١١﴾، واته: بیگومان نه‌وانه‌ی که گوتوو یانه پهرور دگارمان خواجه وه له‌سهر نه‌وه راوه‌ستاوو به‌رده‌وامیش بوون، فریشته‌کان داده‌به‌زنه سه‌ریان □ و بییان ده‌لین- که مه‌تر سین و په‌ژاره‌تان نه‌بی، وه موژده‌تان لی‌بی و دلخۆش بن به‌و به‌هه شته‌ی که به‌لین‌تان پی ده‌درا نیمه دۆست و پ شتیوان‌تانین له ژ یانی دزیاو له دواړژیشدا...

11 - به‌شداری جه‌نازه‌ی مسوّلان ده‌کهن: ه سولمان که ده‌صری، به نه‌ندازه‌ی نه‌وه‌ی که ثیمان و ته‌قوای هه‌یه، فری شته‌کانیش به‌شداری جه‌نازه‌که‌ی ده‌کهن، وه‌ک پیغه‌مبهر ﷺ ده‌رباره‌ی (سعد بن مَهاذ) که به‌کیکه له‌هاوه له‌گه‌وره‌کانی پیغه‌مبهر (خوا لی‌ی پازی بی‌ت)، فه‌رموویه‌تی: ((هَذَا الَّذِي تَحْرُكُ لَهُ الْعَرْشُ وَفُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَشَهِدَهُ سَبْعُونَ أَلْفًا مِنَ الْمَلَائِكَةِ لَقَدْ ضُمَّ ضَمَّةٌ ثُمَّ فُرِجَ عَنْهُ)) (ه)، واته: ته‌م (پی‌او)ه عهرشی خوا بوی له‌رزوی (بو‌مردنه‌که‌ی) وه‌ده‌رگا‌کانی ئاسمانی بو‌کرانه‌وه، وه‌حه‌فتاه‌زار له‌فریشته‌کان نا‌هاده‌ی جه‌نازه‌که‌ی بوون، له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا گۆره‌که‌ی لی‌ی هاته‌وه‌یه‌ک و گوش، به‌لام دوا‌یی زوو به‌ریدا.

واته (گۆره‌وشار) بو‌هه‌موو که‌سینک هه‌یه، به‌لام هه‌ندی له‌زانا‌یان ده‌لین: جگه له‌شه‌هیدانی ری‌ی خوا، چونکه هه‌ندی فه‌رمووده، له‌سهر نه‌وه هه‌ن که ته‌وان گۆره‌وشار نادرین.

(تر) (فصلت - 31:30).

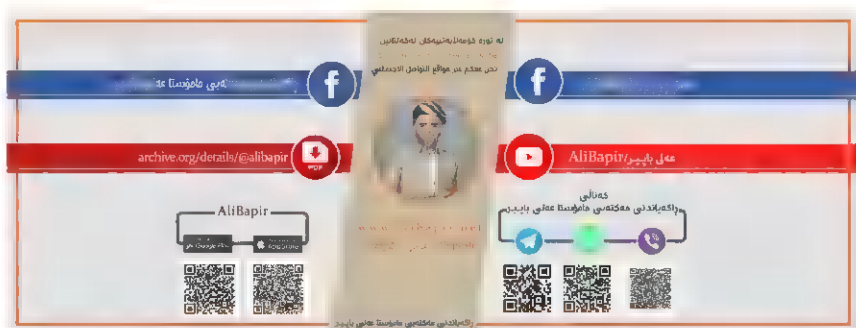
(یر) رواه النسائي عن ابن عمر بسندٍ صحيح (رضي الله عنهما).

(74)

(خالی هه‌وته‌م) :

ئایا ئینسان گه‌وره‌تره، یان فریشته؟!

که ده‌گوتری ئینسان گه‌وره‌تره یان فریشته، ئینسانی کافرو گونا‌ج‌ارو ده‌غه‌ل‌و‌ لاری، نا‌گریته‌وه‌و ته‌مانه‌ی لی هه‌لا‌و‌یر‌دراون، چونکه ده‌ریاره‌ی ته‌وان خ‌وای به‌رزو مه‌زن فه‌رم‌و‌یه‌تی: ﴿أَوَلَيْكَ هُمْ هَٰؤُلَاءِ﴾، واقه: ته‌وانه

(تر) (البینة 6) .

خراپ‌ترین گیاندارن، وه فه‌رموویه‌تی: ﴿إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾⁽¹⁾، واته: بی‌گومان خراپ‌ترین زینده‌وهر نه‌وانه‌ن که بی‌بروان و بروا ناهینن. که‌واته: چینی بی‌بروا نه‌وه هیچ، به‌لام نایا ئینسانی مسوڵمان و ئیماندار گه‌وره‌تره، یاخود فریشته؟.

زانایان م‌شت و م‌رو را چه یایی یان هه یه له‌وه‌دا، به‌لام با سه‌یری به‌لگه‌کانیان بکه‌ین: نه‌وانه‌یان که ده‌ئین: ئینسانی مسوڵمان له‌ فریشته گه‌وره‌تره که منیش رای نه‌مائم پی راست تره نه‌م به‌لگانه‌یان هیناونه‌وه:

(1) سه‌جده بردنی هه‌موو فریشته‌کان بۆ (ئاده‌م) که بابی مرۆقه‌کانه.

(2) کاتیک که خوی کاربه‌چی به فریشته‌کان و به ئیبلیس فه‌رموو: سه‌جده

بۆ ئاده‌م به‌رن، ئیبلیس گوئی: ﴿أَرَأَيْتَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ﴾^(ه)، واته:

نایا نه‌مه ده‌بینی که به‌سه‌ر مندا به‌رزت کردۆته‌وه و ریزت لی‌گرتوه!

جا دیاره ئیبلیسیش پیش نه‌وه‌ی نه‌و بی‌فه‌رمانی یه ب کات له‌ ریزی

فریشتان بووه، که‌واته که گوتویه‌تی: ﴿كَرَّمْتُ عَلَيْ﴾ دیاره به‌ سه‌ر

نه‌وانه‌ش که له‌گه‌لیاندا بووه که فریشته‌کانن، به‌سه‌ر وانیشدا هه‌ر ریزی

لی‌گرتوه و به‌رزی کردۆته‌وه!

(3) کاتیک که خوی په‌روه‌دگار به ئیبلیس ده‌فه‌رموو: ﴿يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ

أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِدَيِّ﴾^(ب)، واته: نه‌ی ئیبلیس چه شتیک ریگه‌ی لی

گرتی که سه‌جده به‌ری بۆ که‌سیک که به دوو ده‌ستی خۆم خولقاندوووه؟!

به‌لام به فریشته‌کانی نه‌فه‌رموو: به دوو ده‌ستی خۆم خولقاندووومن! جا

(تر) (الأنفال 55).

(بر) (الاسراء 62).

(ب) (ص - 75).

ئەو دوو دەستە، چ مەبەست پێیان دوو سیفەتى خواى ھەزن بێت، بەوجۆرە کہ لە خوا دەوێشێنەو، وەك زۆر لە زانیان دەلێن، وە چ مەبەست پێیان ئەو بێت کہ: بە شێوەیەکی تاییبەتى خولقاندوومە، کہ ھەندیکیان وای تەفسیر دەکەن، ھەركامیکیان بێت، دیارە تاییبەتە ندیی یەك لە دروستکردنی ئادەمدا ھەیە، کہ لە فریشتەو لە دروستکراوەکانی دیکەدا نیە.

(4) خواى پەروردگار بە (ئادەم)ى فەرموو (خليفة) وەك دەفەرموی: ﴿وَاٰتٰى جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيفَةً﴾^(۱)، واتە: من جێنشینێك لەسەر زەوى دادە نیم. ئەو راو بۆچوونەش کہ دەلێ: مەبەست جێنشینى (جن)ە، یان جێنشینى شتیکی دیکە، ھیچ بەلگەىەکی لەسەر نیە، چونکە ئە گەر ئێن سان جێنشینى (جن) بوايە دەبوو (جن) لەسەر زەوى نەمايان، بەلام (جن) ھەر ھەن و ئێمەش ھەر ھەبەن لەسەر زەوى، کەواتە ئێمە جێنشینى ئەوان نین، بەلکو ئێمە جێنشینى خواى مەزنین، بۆ ئەوێ کہ شەریعەتى خوا لەسەر زەوى خوا جێیەجێ بکەین^(۲).

(5) ئادەم زانیارى (علم)یکى پێ بوو، کہ فریشتەکان پێیان نەبوو. وەك لە نایەتەکانى سوورەتى (البقرة)دا ھاتوو، وە خواى پەروردگار پێش فەرموویەتى: ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾^(۱)، واتە: ئایا ئەوانەى دەزانن و ئەوانەى نازانن یە کسان؟

(تر) (البقرة 30).

(پر) لە چەند کتێبیەکدا بە درێژى باسى چۆنیەتى و بەلگەى جێنشین بوونی ئادەم وە چەکەیم کردووە بۆ خواى بەرزو بێوێژ، پێوانە: (چەند مەسەلەىەکی باوى سەردەم). مافى مەزموون...

(الزمر - 9).

چۆن؟ فریشته‌کان وه‌ك ئا سمان و زه‌وی و باو هه‌ورو درو سترکراوه‌کانی دیکه‌ی خوان، که له‌ فه‌رمانه‌کانی خواده‌رناچن.

دیاره‌ ئه‌و زانایانه‌ش که ده‌لێن فریشته‌کان گه‌وره‌ترن، چه‌ند به‌لگه‌ به‌ك ده‌هیننه‌وه، به‌لام به‌راستی به‌لگه‌کانیان به‌هێز نین، له‌وانه‌: ده‌لێن: خ‌وای به‌رزو مه‌زن له‌باره‌ی فریشته‌کانه‌وه فه‌رموویه‌تی: ﴿بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَهُونَ﴾^[١]، واته‌: به‌لكو ئه‌وان به‌نده‌ی پێز لێ‌گیرای خوان، وه‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ﴾^(ه)، واته‌: سه‌رپێچی له‌ فه‌رمانی خوا نا‌که‌ن، هه‌روه‌ها به‌ نوینه‌ری به‌رپێزو چاکه‌کاری پێناسه‌ی کردوون: ﴿بِأَنبِيَی سَفَرَةٍ. کِرَامٍ بَرَرَةٍ﴾^[٢]، وه‌ فه‌رموویه‌تی: ﴿لَنْ يَسْتَنْکِفَ الْمَسِیحُ أَنْ یَکُونَ عَبدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِکَةُ الْمُقَرَّبُونَ﴾^[٣]، واته‌: نه‌ مه‌سیح (عیسای کوری مریه‌م) - سه‌لامی خوا بیان لێ‌بێ- خ‌وی به‌زل ده‌گری، که به‌نده‌ی خوا بێ و خوا بپه‌رستی، وه‌ نه‌ فریشته به‌رپێزه‌کانیش، نه‌وانه‌ی که زۆر له‌ خوا نزیکن.

جا ده‌لێن: لێ‌رده‌ا فریشته له‌ خوا نزیکه‌کان، خراونه سه‌رووی (عیسا) وه‌ - سه‌لامی خ‌وای لێ‌بێ-، که‌واته له‌و به‌رزتر و به‌رپێزترن!

به‌لام وه‌کو گوتم زیاتر راوب‌چوونی یه‌که‌م به‌هێزتره‌ ئه‌و پایه‌ی که ده‌لێن مسوڵمانان به‌گشتی له‌ فریشته‌کان به‌گشتی گه‌وره‌ترن، وه‌ پێغه‌مه‌به‌ران (عليهم الصلاة والسلام) له‌ فریشته‌ تایبه‌تی یه‌کانی وه‌ك (جبریل، می‌کال، إسرئیل) و ئه‌وانی دیکه که ناودارن، گه‌وره‌ترن، هه‌ر خواش زانا و کاربه‌جێیه‌.

(تر) (الأنبياء - 26).

(بی) (التحریم 6).

(٢) (عبس - 15، 16).

(٣) (النساء - 172).

(خالى ھەشتەم) :

كۆرتە پىناسەيەكى جند (جَن) وشەيطان

وشەى (جَن) لە زمانى عەرەبىدا واتە: شىردراو، پەنھان، (جَنّ عەلەيە اللّیل) واتە: شەوگەر دایووشى، (جنین) کۆرپە، بۆيە ئەم ناوہى لىغراو، چونکە لە منداڵدانى دایکیدا پەنھانە، شىيش بۆيە پى دەگوترى (جنون)،

چونکه عه‌قلی داپۆشراوه، (جَنان) یش واته: دل، چونکه په‌نهما نه، (جَنَّة) ش باغه، چونکه باغ چروپه‌و شت داده‌پۆشی.

وشه‌ی (شیطان) یش له وشه‌ی (شَیْطَان) وه هاتوه، که به گوریسیکی در یێ ده‌گوتری، وه ده‌گوتری: (بِشْرُ شَیْطَانٍ) واته: بنه‌که‌ی زۆر قووله. وه ده‌گوتری (شَیْطَان) واته: (بَعْدُ) دوورکه‌وته‌وه، (وَأَشْطَنَهُ) واته: (أَبْعَدَهُ) دووری خسته‌وه، (شیطان) یش (فِیْعَال) ه له (شَیْطَان، أی، بَعْدُ) واته: زۆر له خوا دوور (ات).

ئێستاش دوا‌ی ئەم پیناسه زمانه‌وانی‌یه با له چه‌ند خالیکی گو‌شراودا باسی (جن) به‌گشتی و (شیطان) به‌تایبه‌ت بکه‌ین:

(1) ماده‌ی دروستکردنی (جن): پێشتر باسمان کرد که (جن) له ئاگر دروست بوون، وه‌ک خوا فه‌رمویه‌تی: ﴿وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَلَمٍ مِنْ نَارِ السُّمُومِ﴾ (ه)، واته: پێش ئینسان (جن) مان له ئاگریکی سووتینه‌ر، دروست کردبوو، ئەمەش ئەوه ده‌گه‌یه‌نی که (جن) پێش ئینسان دروست بوون.

(2) جند (جَنّ) بۆچی دروست بوون؟!

له وه‌لام دا ده‌لێین:

ئینسان بۆچی دروست بووه، بی‌گومان جندیش هه‌ر بۆ ئەو مه‌یه‌ بستمه، وه‌ک خوا فه‌رمویه‌تی: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ (ل)، واته: وه جندو مرۆڤم به‌س بۆ ئەوه دروست کردوون که به‌ندایه‌تی من بکهن و بمپه‌رستن.

(تر) لسان العرب: به‌رگی (7) لاپه‌ره (121، 120).

(یر) (الحجر □ 27).

(ل) (الذاریات □ 56).

(3) جوړه کانی جند: پیغه مېهر ﷺ ده فهرموئ: ((اَلْجَنُّ ثَلَاثَةٌ اَصْنَافٌ، فَصِنْفٌ يَطِيرُ فِي الْهَوَاءِ، وَ صِنْفٌ حَيَّاتٌ وَ كِلَابٌ، وَ صِنْفٌ يَحْمِلُونَ وَ يَطْعَنُونَ)) (٢)، واته: (جن) سئ به شن، به شیکیان به هه وادا ده فرن ﴿که پیاښ ده لئښ: (الجن الطيار)﴾ وه به شیکیان مارو سه گن (وا ته: ده چنه سهر شیوهی مارو سه گ) ((وهك له فهرموده‌ی پیغه مېهر ﷺ دا هاتوه که گه غیچی هاوړل (صحابي) مارپکیان له نیو مالدا ده بی و هاو سهره کی له بهر ماره که ناویریت بچیته وه ژووری، گه غچه که که ده چیته وه و ماره که ده بینیت به کسر رمیکي لی ده دات، ماره که ش خوی پ یدا ده دات و راوی (أبو سعید الخدری) ده لی نه مانزانی که نایا گه غچه که له پی شدا گیانی ده رچوو، یاخود ماره که، ئنجا پیغه مېهر ﷺ فهرموئ: هه رکامیکتان ماری له مالئ خویدا بینی، با سئ رۆژان دهنگی بدات، نه بادا جند بیت، جا نه گهر هه ر دهر نه چوو نه وه شیطانه و پاش دهنگدان خوینی ده که وی ته سهر خوی و نه گهر کوشتی شی زهره ری لی نادات)) (٣)، به شیکي شیان نه وانه که وهك ئینسان ده ژین و ده رۆن و ده چنو بار ده خن و گهرمین و کوپستان ده کن.

(4) به لگه‌ی هه بوونی جند (جن):

هه لبه ته نه وه‌ی بر وای به هه بوونی (جن) نه بی پ پیی کافر ده بی، له بهر نه وه‌ی که سووره تیکی قورئان به ناوی (اَلْجَنُّ) ده و با سی (جن) ده کات، که له سهره تایی سووره ته که وه ده فهرموئ: ﴿قُلْ اَوْ حَيِّ اِلَيَّ اَلْهُ

(تر) رواه الطبراني و الحاكم و البيهقي بإسناد صحيح.
(بر) بر وانه: (صحيح مسلم) ص (1228، 1229)، ژماره: (2236).

اسْتَمَعَ لَقْرًا مِنَ الْجِنَّ ﴿١﴾، واته: ((نه‌ی (م‌حد) ﷺ)) ب‌ل‌ی: هه‌والم پی‌دراوه‌و (و‌ح‌ی) م‌ب‌و‌ ک‌راوه، که ک‌ۆمه‌ل‌یک له (ج‌ن) گ‌ۆی یان (له ق‌و‌ر‌ئ‌ان خ‌و‌ی‌ن‌د‌ن) گ‌رت.

هه‌روه‌ها خوا ف‌ه‌رم‌و‌یه‌تی: ﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ لَاقِرًا مِنَ الْجِنَّ يَاسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَصْنَوْا فُلَمَا تَفْضِي وَلَوْ أَلَى قَوْمِهِمْ مُّخْلِذِينَ﴾ (ه)، واته: وه یاد‌ب‌که‌وه ک‌ات‌یک ک‌ۆمه‌ل‌یک له (ج‌ن) ه‌ان ب‌و‌ ل‌ای ت‌و‌ ن‌ارد، گ‌ۆی یان له ق‌و‌ر‌ئ‌ان ده‌گ‌رت، جا ک‌ات‌یک ه‌ات‌ن به یه‌ک‌تر یان گ‌وت: ب‌ی‌ده‌نگ بن (با گ‌و‌ی‌مان له ق‌و‌ر‌ئ‌انه که ب‌یت) وه ک‌ات‌یک ته‌وا‌وب‌وو، گه‌ر‌انه‌وه ب‌و‌ ل‌ای قه‌ومه‌که یان ب‌و‌ نه‌وه‌ی ناگ‌اداریان ب‌که‌نه‌وه.

(5) وه ه‌یچ پی‌غه‌م‌به‌ریک له ج‌ند نه‌ه‌ات‌وه، رای سه‌رجه‌م یان لا‌نی که‌م زۆربه‌ی هه‌ره زۆری زانایان وایه که پی‌غه‌م‌به‌ران (عليهم الصلاة والسلام) ته‌ن‌یا له ئینسان بو‌ون، وه نه‌و پی‌غه‌م‌به‌رانه‌ی که له ئینسانه‌کان ه‌ات‌و‌ون ج‌ند (ج‌ن) یش مو‌که‌لل‌ف بو‌ون که به‌ دو‌ا یان ب‌ که‌و‌نو د‌ی‌خی خ‌و‌ای په‌روه‌ردگ‌اریان ل‌ی وه‌ر‌ب‌گ‌رن، وه‌ک خ‌و‌ای کاربه‌ج‌ی ف‌ه‌رم‌و‌یه‌تی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى...﴾ (١).

(6) (ئیبلیس) ک‌ی‌یه‌؟!

خ‌و‌ای په‌روه‌ردگ‌ار ده‌ف‌ه‌رم‌و‌ی: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنَّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ﴾ (٢)، واته: وه یاد ب‌که‌وه ک‌ات‌یک

(تر) (الجن ١).
(پر) (الأحقاف 29).
(١) (يوسف - 109).
(٢) (الكهف 50).

به فریشته‌کانمان فه‌رموو کړنووش بۆ ئاده‌م به‌رن، یه‌ک سه‌ر هه‌موویان کړنووشیان برد جگه له ئیبلیس، نه‌و له جندان بوو بۆیه له فه‌رمانی خوا ده‌رچوو. که‌واته (ابلیس) له (جن)ه، جا ئایا بابی (جن)ه؟ وه‌ک چۆن ئاده‌م بابی ئینسانه‌کانه، یاخود هه‌ر یه‌کی‌که له (جن)؟! زانایان له‌وباره‌وه دوو رایان هه‌یه، به‌لام زۆربه‌یان رایان وایه که (ابلیس) وه‌ک چۆن ئاده‌م بابی مرۆفایه‌تی‌یه، نه‌ویش بابی تیکرای جند (جن)ه، د یاره هه‌ر ئه‌م رایه‌ش له راستی‌یه‌وه نزیکه‌و (ابن تیمیة)ش هه‌ر رای وایه (٢٦).

(7) جندیش خواردن و خۆراکیان هه‌یه:

وه‌ک پیغه‌مه‌به‌ر ﷺ ده‌فه‌رمووی: ((اِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَاكُلْ بِيَمِينِهِ، وَإِذَا شَرِبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ)) (٢٧)، واته: نه‌گه‌ر یه‌کی‌کتان خواردنیکی خوارد، با به‌ده‌ستی راست بیخوات، وه‌ نه‌گه‌ر شتیکی خوارده‌وه، با به‌ده‌ستی راست بیخواته‌وه، چونکه شه‌ی طان به‌ده‌ستی چه‌پ ده‌خوات و به‌ده‌ستی چه‌پیش ده‌خواته‌وه، وه‌ فه‌رموده‌ی دیکه زۆرن که جند خواردن و خۆراک ده‌خۆن.

جا کافره‌کانیان شتی پیسیش ده‌خۆن، به‌لام ئیمانداره‌کانیان ته‌نیا شتی پاک ده‌خۆن، من خۆم پرسیارم لێ کردوون (٢٨)، که نه‌گه‌ر (بسم الله) کرا ئیوه چی ده‌که‌ن؟ گو‌تیان نه‌گه‌ر (بسم الله) بکه‌ن، ئیمه با شتر ده‌توانین له‌گه‌ڵ ئیوه‌دا بخۆین، و زهره‌رتان لێ ناده‌ین، به‌لام نه‌گه‌ر (بسم الله) نه‌که‌ن شه‌یطانه‌کان له‌گه‌ڵتان ده‌خۆن و لیشی که‌م ده‌کات و زهره‌ریشان لێ ده‌ده‌ن!

(تر) مجموع الفتاوی: به‌رگی (4)، لاپه‌ره (235 و 346).

(پ) رواه مسلم عن ابن عمر (رضي الله عنهما).

(ه) وا‌ته: له = سوڵمانه‌کانیان و به‌ شیوه‌یه‌کی ناپا سته‌وخۆ و له‌ پێی برا یه‌کی سوڵمانه‌وه.

(8) ئایا جند زاووزىيان ھەيە؟!

بەللى جند وەك فريشته نين، زاووزىيان ھەيە و لەو پروەوہ وەك ئينسانن، بە بەلگەى ئەوہى كە خواى بى وینە و مەزن باسى حۆرى يەکانى بە ھە شت دەکات، دەفەر موى: ﴿لَمْ يَطْمِئْنُ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ﴾، واتە: ھىچ كەس پيش ئەو پياوہ بە ھەشتىيانە نە چۆتە لای ئەو حۆرىيانە نە ئە ئينسان و نە لە جند، (واتە: بۆ جووت بوون و رابواردن).

كە واتە: جنديش زاووزىيان ھەيە نەك ھەر ئەو ھەندە بەلکو (ابن تيمية) و ژمارەيەك لە زانايان دەلین: (وقد يتناكح الأنس والجن ويولد بينہما ولدٌ وهذا كثيرٌ معروفٌ) واتە: جارى وا يە پياويكى ئين سان و ژنيەكى (جن)، ياخود بە پيچەوانەوہ بەيەكەوہ جووت دەبن، وە جارى وا ھە يە كە منداليشيان لە نيواندا پەيدا دەبى، وە ئەو ھەش زۆرە و شتيكى زانراوہ. بەلام بەزۆرى وا يە ئەوانەى شيت دەبن و دەكەونە حا لەتى نانا ساييەوہ لە گەليان تیکەل دەبن، بەلام كە ئەگەر منداليان لە نيواندا پەيدا بى و پى دەچى كە وەك جند پەنھان دەربچن و وەك ئيمە بينراو دەرنەچن (ھ).

(9) شەيطانە كان گوئى لە قسەى فريشته كان دەگرن:

وەك خواى بەرزو مەزن لە ھەر زمانى (جن) فەر مويەتى: ﴿وَاَلَا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلْتَأَةً فَخَرْنَا هُنَا وَهُنَا﴾، واتە: ئيە ھە تەما شای

(تر) (الرحمن 56).

(بىر) مجموع الفتاوى: بەرگى (19)، لا پەرە (39) ديار ۋ ئەم مەسەلەيە لە قورئان و سوننەت دا نە ھاتووە نا شلیم مەحالە و ناگونجى بەلام زۆرم بە عەقلەو ۋ نانووسى، مەبە ستم (مندال لە نيوان جند و مرۆڤدا پەيدا بوونە)!

ئاسمانان کردو گه‌راین دیتمان پ‌رپووه له پاسه‌وانو ئیشک چ‌چی زۆر تو‌ند له‌گه‌ل پ‌ریشکه ئاگری به‌تین ﴿وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعًا عِدَلِ سَمْعٍ﴾ ۱۸ جَن يَسْتَمِعُ الْآنَ يَجِدُ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا﴾ ۱۹، واته: وه ئی هه له هه‌وپی‌ش چ‌هند شوینیکی گویگرتمان له ئاسماندا هه‌بوو، به‌لام هه‌رکه‌سیک ئیستا گوی هه‌ل‌خات پ‌ریشکه ئاگری ئاماده‌کراو چاوه‌رپییه‌تی.

پوخته‌ی مه‌به‌ستی ئه‌م ئایه‌تانه‌ش ئه‌وه‌یه‌که: پ‌یش وه‌ ح‌ی بۆ هاتنی پی‌غه‌مبه‌ری کۆتایی ﷺ ش‌ه‌یطانه‌کان زیاتر ده‌یان‌توانی گوی له‌ ده‌نگو باسی فریشته‌کان بگرن له ئاسمانه‌کاندا، به‌لام دوا‌ی هاتنی پی‌غه‌م به‌ر ﷺ، ئی ش‌که‌گرتنی فری ش‌ته‌کان له ئا سمان زۆر تو‌ند‌تر‌کراو ت‌یر بارانه‌که‌ش هه‌ر زیاتر کرا، بۆ ئه‌وه‌ی که قسه‌ی فال‌چی (کا‌هن)ه‌کان بواری نه‌می‌نی و خه‌لک له (وح‌ی) نه‌که‌ویته‌ گومانه‌وه.

(10) جنده‌کان ده‌توانن ب‌چه‌ سه‌ر شی‌وه‌ی و‌ینه‌ی ئی‌نسانو ئا‌ژه‌ل‌و ته‌نا نه‌ت سه‌گ‌و ماریش: وه‌ک پ‌یش‌تر با سمان کردو له‌ جه‌ن گ‌ی (به‌در) ی ش‌دا ش‌ه‌یطان له‌سه‌ر شی‌وه‌ی کابرایه‌ ک‌دا هات بۆ لای کافره‌کانو گوتی: ﴿إِنِّي جَارٌّ لَّكُمْ﴾ ۲۰، واته: من هاوکار‌تانم، به‌لام که زانی تی ش‌کان هه‌لاتو ر‌ایکرد.

(11) جند ده‌توانن خوت خوته‌و خه‌یالات ب‌خه‌نه ئیو د‌لی ئی‌نسانه‌وه:

(تر) (الجن ۸) .

(بر) (الجن ۹) .

(ل) (الانفال ۴۸) .

وہك پیغەمبەر ﷺ دەفەر موی: ((اِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ آبِنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ)) (۱)، واتە: لە جەستەى ئینساندا خوێن بە کۆی دا بتوانی بجوولێ، شەیطانی ش دەتوانی بەویدا بروت و بیت. من لەوبارە شەوہ لیم پرسیون دەلێن: دەتوانین ئەوەندە خویمان بچووک بکەینەوہ کە بە چاو نەبینرین!، واتە دەتوانن خویمان بە ھەموو شێوہیەک بگۆرن و وہک ئێ ھە نین کە قالب بەستووبن و ھەر وہک خویمان بن.

(12) شەیطان دەستەلاتی بەسەر ئیمانداراندا نیە: وہک خۆی بەرزو ھەزن فەرمووبەتی: ﴿اِنَّ عِبَادِي لَنَسَ لَكَ عَٰلِيَهُمْ سُلْطٰنٌ اِلَّا مِّنْ اِلٰهِكَ مِّنَ الْغَٰوِبِ﴾ (۲)، واتە: بەندەکانی من تۆ دەستەلاتت بە سەردا نین، مە گەر سەرگەردانانێک خویمان شویتت بکەون.

وہ لە فەرموودەى پیغەمبەر ﷺ ھاتوہ کە بە (عمر بن الخطاب) ی (خوای لێی رازی بێ) فەرمووہ: ((والذی نفسی بیدە ما لک یشک الشَّيْطَانُ قَطَّ سَالِكًا فَبَا اِلَّا سَلَكَ فَبَا غَيْرَ فَبَا)) (۳)، واتە: سویند بەو کەسەى گیانی منی بەدەستە! ھەرگیز شەیطان لە رێیە کدا تووشت نەبووہ مە گەر رێی گۆرپوہ بە رێیە کى دیکەى غەیری رێی تۆدا رۆیشتوہ.

(13) وہ جند جاری وایە دەتوانی بچیتە نیو جەستەى ئینسانەوہ:

وہک خۆی مەزن فەرمووبەتی: ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرُّبَا لَا يَقُومُونَ اِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَخْطِطُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ﴾ (۴)، واتە: ئەوانەى کە سوود (ربا) دەخۆن، پۆژی قیامەت ھەلناستنەوہ تەنیا وہک ئەو کەسانە نەبێ کە

(تر) رواہ البخاری و مسلم عن انس (رضي الله عنه).

(بر) (الحجر □ 42).

(□) متفق عليه عن سعد أبي وقاص، البخاري برقم: (3294)، ومسلم برقم: (2396).

(□) (البقرة □ 275).

شەيطان دەستيان لى دەۋەشىنى (و دەچىتە نىو جە ستەيانەۋە) ، ۋە (إِبن تيمية) دەربارەى جند چوونە نىو جەستەى مرؤف دەلى: (هو ثابت باتفاق أهل السنة والجماعة) (ت)، واتە: ئەۋە شتىكى چەسپاۋە بە يەك دەن گى زانايانى ئەھلى سوونتەت و جەماعەت.

ئەمەش كورته پىناسەيەكى (جن) و (شیطان) بو، خۋاى پەرۋەردگار لہ فیل و تەلەكەى ئەۋان چەپالەمان بدات و بمانپاريزيت.

ليبرەشدا كۆتايى بە بەندى يەكەم دىنىو دەچىنە سەر بەندى دوۋەم.
وصلی اللہ علی سیدنا محمد وعلی آلہ وصحبہ وسلم

**ئیمان به کتیبه‌کانی خوا
(سبحانه و تعالی)**

ئەم بەندە

خوینەرى بەرپەر!

ئەم بەندە دووھەمە کہ لە دەرسی ژ ھارە (39) پێک ھاتوہ با سى پا یەى سییەمى ئیمان دەکات لە پینچ پایە گرنەگەکانى، کہ بریتىہ لە ئی ھان بە کتیبەکانى خوا (تبارک و تعالی) و سەر جەم لە سى خالان پینکەى کہ ئە ھە ناو و نیشانەکانیانە:

خالى یە کہم: پڕوا ھەبوون بە کتیبەکانى خوا (عزوجل) یە کیکە لە پ پینچ پایەکانى ئیمان.

خالى دووھەم: کتیبەکانى خوا چەندن و چۆن؟! خالسى سییەم: ئامانجى نیررانی کتیبەکانى خوا (سبحانہ و تعالی).

دیارە ئیمە زۆر بە پوختى و گوشرایى لیرەدا باسى کتیبەکانى خواى بە بەزەبى و ھیدایەتدەرمان کردوہ، ئە گەر نا لیکۆلى ھەوہ لەبارەى کتیبەکانى خواوہ بابەتیکى یە کجار گەورە گرنەگە و پینبەستى بە زنجیرە باسیکى قوول و چر دەکات! جا ئایا دەبى پاش باسکردنى خوا (سبحانہ و تعالی) چ شتیک لە باسکردنى وتە و فەرمايشتنە بەرزو بىوینەکانى گەورەتر و گرنەتر بیت!!

شایانى باسیشە کہ ئیمە سوپاس و ستایش بۆ خوا لە کتیبەى (السلام بتجلہ، ف، کتاب اللہ) دا چەند باسو خوا سیکە، چرویر ھان لەبارەى

(خالى يەكەم):

بەروا هەبوون بە کتیبەکانى خوا
یەکیکە لە پینچ پایەکانى ئیمان:

پیشتر ئەو فەرمووده‌یه‌مان هینا که به فەرمووده‌ی (جبریل) ناسراوده‌ولهو
 فەرمووده‌یه‌دا پیغه‌مبەر ﷺ له وه‌لامی (جبریل) دا که پرسیری دهر باره‌ی
 ئیمان کرد، فەرمووی: ((أَنْ تَوَمنَ بِاللَّهِ وَمَلَأْتَكْتَهُ وَكُتِبَهِ وَرَسُولُهُ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ،
 وَتَوَمنَ بِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ)) (١)، وه‌ك ده‌بینین یه‌کیك له پایه‌کانی ئیمان، ئیمان
 به‌ کتیبه‌کانه، هه‌روه‌ها نایه‌ته‌کانی ژ هاره (177) ۱ (285) ی سووره‌تی
 (البقرة) و نایه‌تی ژ هاره (136) ی سووره‌تی (النساء) مان له باسی
 فریشته‌کاندا هینا، که باسی ئیمان به‌ کتیبه‌کانی خوا یان تیدا یه، وه‌ له
 سووره‌تی (البقرة) دا له نایه‌ته‌کانی ژ هاره (136، 137، 138) دا خوی
 بی‌هه‌وه‌ل ده‌فهرمووی: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ
 وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ
 مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَكُنْ لَهُمْ مُسْلِمُونَ﴾ فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ
 بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ كَوَّلُوا فَلَا مَآلَ لَهُمْ فِي شِقَاقِ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
 ﴿صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَكُنْ لَهُ عَابِدُونَ﴾، واته: ئیوه (ئهی
 پیغه‌مبهر و ئیمانداران) بلین: ئیمانمان هیناوه به‌ خوا، وه‌ ئیمانمان به‌ وه‌ش
 هیناوه که نی‌راوه‌ته‌ سه‌رمان (که قورئانه) وه‌ به‌وه‌ی که نی‌راوه‌ به‌ سه‌ر
 ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسه‌حاق و یه‌عقوب، وه‌ ئه‌وه‌ی به‌ نه‌وه‌کانی
 یه‌عقوبیش نی‌راوه‌ (الأسباط) ((واته: یو سفو برا یه‌کانی)) وه‌ ئیمانمان
 هیناوه به‌ وه‌ی که دراوه به‌ موسا و به‌ عیسا که (ته‌ورات) و (ئینجیل)ن، وه‌
 ئیمانمان به‌ هه‌موو ئه‌وه‌ (کتیب و ریتنامی) نه‌ هی‌ناوه که دراوان به‌
 پیغه‌مبهران له‌ لا یه‌ن په‌روه‌دگاریا ته‌وه‌، ج ییاوازی ناخه‌یه‌ نه‌ نی‌وان هیچ

(تر) رواد مسلم عن عمر بن الخطاب (رضي الله عنه)، برقم (8)، والبخاري، برقم (50).

کامیانه‌وه، وه ئیمه بۆی گه‌ردن که‌چین جا نه‌گه‌ر ئیمانیان هینا، وه‌ک نه‌وه‌ی که ئیوه ئیمانتان پیی هیناوه، نه‌وه ریگی‌ای راستیان گرتوه، نه‌گه‌ر پشتیشیان تی‌کرد، بی‌گومان نه‌وه دیاره که له دووبه‌ره‌کایه‌تی دان (له‌گه‌ل) خواو دی‌خی خواو پیغه‌مبه‌رانی خوادا) وه خوا به‌سه‌ بۆ تۆ دژ به‌وان، بی‌گو هان خوا بیسه‌ره‌و زانایه. (ته‌و هیدایه‌ته‌ی که له‌و کتیب‌و به‌رنامه‌ی خوادایه) ره‌نگی خوابه (که ده‌روون و ده‌رو وردو درشتی ژیان و گوزهرانی به‌نده‌کانی خۆی پی ره‌نگ ده‌کات) جا نایا ره‌نگی کۆ له‌ هی خوا چاکتره؟! وه ئی‌عه به‌نده‌ی خوابین و هه‌ر ته‌و ده‌په‌رستین.

له‌ شوینیکی دیکه‌ش خۆی به‌رزو مه‌زن به‌ پیغه‌م به‌ر ﷺ ده‌ فه‌رموی: ﴿وَقُلْ آمَنْتُ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ مِنْ كِتَابٍ﴾، واته: وه بلۆ: من هه‌ر کتیبیک که خوا ناردویه‌ته‌ خوارۆ، ئیمانم پیی هه‌یه. که‌واته کتیبه‌کانی خوا، ته‌وانه‌ن که خۆی په‌روه‌ردگار به‌ (جبریل) دا بۆ پیغه‌مبه‌رانی خۆی ناردوون و ته‌نیا پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) یش کتیب‌و به‌رنامه‌ی خوابان بۆ هاتوه‌و جگه له پیغه‌مبه‌ران، خۆی کاربه‌جۆ (و‌حی) و په‌یامی خۆی بۆ هه‌چ که‌سیکی دی نه‌ناردوه‌و به‌رنامه‌و کتیبی بۆ نه‌ناردوه، وه پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) هه‌ندیکیان ته‌نیا پیغه‌مبه‌ر (نبی) بوون، واته: خاوه‌نی کتیب‌و به‌رنامه‌ی سه‌ربه‌خۆ (مستقل) نه‌بوون و هه‌ر له‌سه‌ر کتیب‌و به‌رنامه‌ی پیغه‌م به‌ریکی پیش خۆیان رۆی شتون و، هه‌ندیکی شیان و یرای پیغه‌مبه‌رایه‌تی (نبوة) سیفه‌تی ره‌وانه‌کراو (رسول) ی شیان بووه‌و خاوه‌نی کتیب‌و به‌رنامه‌ی سه‌ربه‌خۆ بوون، به‌لام هه‌چ پیغه‌م به‌ریک بی (و‌حی) و په‌یامی خوا نه‌بووه‌و سه‌رجه‌م پیغه‌مبه‌رانی پایه به‌رزی خوا (عليهم من الله

أفضل الصلوات وأتم التسليمات وأعظم البركات) «خوای بەرزو بئۆیڭنە پەيام و فەرمايشتى تايپەتى خۆى بۆ ناردوون (٢٦).

لەم ئايەتە تانەى پيشووشدا وا دەردەكەوئى كە ئەو كتيبەنەى بۆ پيغەم بەران (عليهم الصلاة والسلام) نيرراون جياوازيان لە نيا نەى و ھەمويان جيگەى رېژو حورمەتن، چونكە ھەمويان وشە (كلمة)ى خوان و ھەمويان رېنمويني و ئاراستەى خويان تيدايە، جا لەو ڕوودەكە فەرمودەو كتيبەى خوان و بۆ پيغەمبەرانى خوا (عليهم الصلاة والسلام) نيرراون ئيمە جياوازيان ناخەينە نيوان و بەيەك چاو تەماشايان دەكەين لە ئەسلى كتيبەى خوا بونياندا.

بەلام لە چەند ڕوويكى ديكەو جياوازن:

يەكەم: كە قورئان كوتايى ھەموو كتيب و بەرنا ھەكانى خوا يەو چاوديرە بەسەر ھەمويانەو وەك خوا فەرمويەتى: ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ...﴾ (٢٧).

دووەم: كە خوای پارېزەر (حفيظ) قورئانى پاراستو و بە خەلكى نە سپاردو، وەك كتيبەكانى پيشووى، وەك خوای كاربەجى دەربارەى ئەو كە خۆى قورئان دەپاريزى دەفەرموئى: ﴿إِنَّا نَحْنُ نُزِّلْنَا الذِّكْرَ وَإِلَّا لَهُ لَعَنَ حَافِظُونَ﴾ (٢٨)، واتە: ئيمە خویمان زبكر (قورئان) مان ناردۆ تە خواري و ھەرخوشمان پاريزەرينى، وە لەوبارەو كە پاراستنى كتيبەكانى ديكەى بە ئينسانەكان سپاردو، فەرمويەتى: ﴿إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ

(٢٦) لە بەندى سيئەم دا كە تەرخان كراو بۆ تويزينهو لە بارەى پيغەمبەرەو، زياتر ئەو مەسەلەى ڕوون دەكەينەو.

(٢٧) (المائدة ٤٨) .

(٢٨) (الحجر ٩) .

الَّذِينَ آمَنُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّكَّابِیُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُخْفِطُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ ﴿٤٤﴾، واته: ئیمه ته‌ورائمان نارد بۆ خوارێ رینه‌ی حایو و پرووناکی تیدابوو، پیغه‌مبه‌رائیک که بۆ خوا مله‌که‌چ بوون حوکه‌ بیان پی‌ده‌کرد به‌سه‌ر جووه‌کاندا، هه‌روه‌ها پی‌شه‌واو زانا یانی - جووله‌ که - ش (حوکه‌یان پی‌ده‌کرد) له‌ سۆنگه‌ی ته‌وه‌وه که پارێز گاریی لی‌کردنی کتییی خویان پی‌ سپی‌ررابوو وه‌ به‌سه‌ریشیه‌وه چاودێر بوون.

سێ‌یه‌م: که‌ بی‌جگه‌ له‌ قورئان، به‌ شه‌ر هیچ کتییی کی‌ دی‌ که‌ی خوی له‌ به‌رده‌ست دانیه‌و نه‌ماوه که‌ ل‌ پی‌ دله‌ یاو - سۆگه‌ر بی‌ نه‌گۆراره‌وه ده‌ستکاریی نه‌کراوه، وه‌ک واقعی قورئان له‌ لایه‌ک و سه‌رده‌م کتیی به‌ ناسمانییه‌کانی دی‌که‌ش شایه‌دن و خوی په‌نه‌ناهبینیش له‌ به‌ره‌ی قورئا نه‌وه فه‌رمویه‌تی: ﴿وَاللَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ. لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ (ه)، وه‌ ده‌ربه‌ره‌ی گۆرپران و ده‌ستکاریی کرانی هه‌رکام له‌ ته‌وراتی جووله‌ که‌و ئینجیلی نه‌صرانی به‌کانیش فه‌رموو یه‌تی: ﴿وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿٤٥﴾ فَبِمَا لَقِضْتُمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَكَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَآئِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿٤٦﴾ وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا

(تر) (المائدة □ 44)،

(یر) (فصلت □ 42، 41)،

ذُكُرُوا بِهٖ فَاٰخِرَتَا بَيْتِهِمُ الْعَذَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ اِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللّٰهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُوْنَ ﴿١٤﴾

چواره‌م: كه قورئان بو هه‌موو به‌شه‌ره به درێژایی زه‌مان و به پانایی زه‌مین، به‌لام کتیبه‌کانی دی که هه‌ر کامیکیان بو کات و شوین و کو هه‌نگاو ژینگه‌یه‌کی دیاریکراو ئی‌راوان، هه‌ریۆیه‌ش خوای کاربه‌جی له کاتی کدا که بو خۆی قورئانی پاراستوه، کتیبه‌کانی دی که چونکه به شیۆه‌یه‌کی کاتی (موقت) هاتوون به جوړیکی دیکه مامه‌له‌ی له‌گه‌ل کردوون.

چۆنیه‌تی ئیمان هی‌نان به کتیبه‌کانی خواش، له‌م چهند و شه‌یه‌دا کورت ده‌که‌ینه‌وه ده‌لێن: ((ئیمان به کتیبه‌کانی خوا (عزوجل) ئه‌وه‌یه که ئینسان به عه‌قل و دل بزانی و قه‌ناعه‌تی ته‌واوی هه‌بی به‌وه که خوای کاربه‌جی به‌درێژایی میژووی به‌شه‌ر له‌سه‌ر زه‌وی چهند کتیبی کچی په‌وانه‌کردوون بو رێنمایی ئینسانه‌کان و رێکخه‌ستنی ژیان و گوزه‌ران بیا و به‌زمان دان به‌و راستی‌یه‌دا بێنی و به‌کرده‌وه‌ش به کتیبی کو‌تایی یانه‌وه پابه‌ند ب‌یت و به‌ر له‌وه‌ش له ناخی دلییه‌وه رێنمایی و یاسا‌کانی سه‌رجه‌م قبوول بکات)).

رێگه‌بانه‌ی مه‌که‌به‌ی ماموستا عه‌لی بابیر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

QR Codes

له‌بهره‌ی گه‌له‌یه‌یه‌کی له‌مه‌ناسی

ئێمه‌ به‌هه‌میشه‌ به‌سه‌ره‌یه‌یه‌کی له‌مه‌ناسی

www.alibapir.com

رێگه‌بانه‌ی مه‌که‌به‌ی ماموستا عه‌لی بابیر

عه‌لی بابیر/ AliBapir

عه‌لی بابیر/ AliBapir

مه‌ناسی

رێگه‌بانه‌ی مه‌که‌به‌ی ماموستا عه‌لی بابیر

QR Codes

(خالى دووهم) :

كتیبه كانی خوا چه ندى و چۆنى ؟

بە گومان كەتتەبە كانى خوا ئەو بەرنامانەن كە خواى پەرۋەردگار لە ھەر چاخ و رۆژگار بە پىغەمبەرەن (عليهم الصلاة والسلام) دا رەوانەى كردوون بۆ خەلك تاكو خەلكى رەنجاى بەكەن و چاكيان بەكەن و خويان پى بناسىنن و فەرى بەندايەتەىيان بەكەن، وە ژيان و گوزەرانى دونيايان رەك بچەن بە شەيخەىكە كە جىگەى رەزەمەندىيەى خوا بىت.

شايانى باسىشە كە كەتتەبە كانى خوا (عزّو جَل) لە ھەر قۇناغىكى ژيانى بەشەردا لە ھەر چاخ و سەردەمەىكدا لە ھەر كۆمەلگايە كدا، بە پىي پىداويستى ئەو خەلكە و ئەو قۇناغ و كۆمەلگايە نىراون، بۆ نموونە: لە سەردەمەى (نوح) دا (سەلامى خواى لەسەر بەى) كە ئەو كاتە بەشەر ژيانى وا گەشەى نە كردبوو و كۆمەلگا وا بەرەو پىش نە چووبوو ژيانىكى سادەى ھەبوو، ئەگەر سەرنجى فەرمايشتە كانى (نوح) بەدەين لە گەل قەومە كە پىدا، دەبينىن كە زياتر لايەنى ئيمان و عەقیدەىيەى و شتى بنچىنەىيەى باس دەكات و زۆر نە چۆتە ن پىبوارە كانى سىا سەت و ئابوورى و كۆمەلە يەتەى و وردەكارىيە كانيانەو. ئىنجا پى بەى پىغەمبەرەنى خوا (عليهم الصلاة والسلام) تا ژيانى ئىنسان زياتر بەرەو پىش چووەو تا كۆمەلگا زياتر گەشەى كردووەو تا ژيانى ئىنسان لە روى ھادىيەى و كۆمەلە يەتەى و سىا سەى يەوہ ئالۆزتر بوو و چروپتر بوو، بەرنامە و شەرىعەتە كانى خواش كە ئاردوونى وردەكارىيەى و ياساى زياتر و فراوانترىان تىدا بوو، بە تايبەت (تەورات) كە بۆ موسا پىغەمبەر (عليهم الصلاة والسلام) نىراو، گەلەىك لە يا ساكانى خواى كار بەجىي تىدا بوون، وەك دەفەرموى: ﴿إِنَّا أَنزَلْنَا الْقُرْآنَ فِيهَا هُدًى

﴿وَلَوْ﴾^(١)، وە فەرموویەتی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ﴾^(٢)، چونکە خواى زاناو شارەزا پاش دەر بازبونی بەنى ئیسرائیل بە سەرکردایەتى موسا ﴿عليه السلام﴾ لە چەنگالی فیرعەون و دواى ئەوێ نازادبون و توانیان لەسەر پێى خۆیان بوەستن، تەوراتى نارد تاکو ژيانەیان رێک بخات، بۆیەش تەورات گەلیک یاسای جوړاو جوړی گرتوونە خۆی لە هەموو بوارەکاندا کە بێگومان جگە لە قورئان، لە هەموو کتیبەکانی دیکە زیاتر دەستوور و یاساو پێنمایی خواى پەرورەدگاری تێدان، چونکە ئەوکا تە کۆمەڵگاکان زیاتر بەرەوپێش چوون و گەیشتونە ئەوێ کە پێداویستییان بە چارەسەری وردترو زیاتر بوو، چونکە کێشە و گێروگرتی زیاتریان هاتو تە رێ، وە کتیبەکانی خوا (جل جلاله) ژمارەیان زانراو نیە، هەر چەندە لە هەندێ شوینەوار^(٣) (أثر)دا هاتو کە خواى پەرورەدگار (104) سەدو چوار نامەى ناردووە، بەلام زۆر جینگەى متمانە نیەو ئەو کتیبانەى کە ناویان لە قورئاندا هاتو ئەمانە:

پەكەم : نامەكان (مُتَعَف)ى ئیبراھیم و موسا :

(١) (المائدة ٤٤).

(٢) (الانبیاء ٤٨).

(٣) شوینەوار (أثر) لە زاراوی فەرموودە نا سان (مُحَدِّثین) دا و یرای سوننەتى پیغەم بەرى خوا ﷺ سەو بیروپرای هاوێلان و شوینکەوتوان (الأصحاب و التابعین)یش دەگریتەو.

وهك خواى بهرزو مهزن فهرموويه‌تى: ﴿إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ﴾ ۱۸. واته: ئائمه مه له نامه پيشووه‌كاندا هه به، ئهو نامانه‌ی كه بۆ ئیبراهیم و موسا (عليهما الصلاة والسلام) نیراون. دياره موسا (عليه السلام) (تهورات) یشی دراوته‌ی، جا نایا ئهو ناما نه (صحف) هه هه مه به‌ست پێ‌یان تهوراته، یاخود شتیکی دیکه شی پێ‌دراوه جگه له تهورات به ناوی نامه‌كان (صحف)؟! وایێ ده‌چێ كه مه به‌ست له نامه‌كان (صحف) هه تهورات بیت، به‌لام دياره ئیبراهیم چهند نامه به‌کی بۆ هاتوون، له چهند لاپه‌ره به‌ك دا وهك خواى زانا (عزّو جل) هه‌وا لێ پێ‌داوین.

دووهم: تهورات (التوراة) :-

وهك خواى په‌روه‌ردگار فهرموويه‌تى: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ﴾ ۱۹. واته: ئیمه تهوراتمان ناردۆته خوارێ كه رێنمایی و رۆشنایی تێدا به.

سێ‌یه‌م: زه‌بوور (الزبور) :-

وهك خوا ده‌فهرموی: ﴿وَأَنبَأْنَا دَاوُدَ زُبُورًا﴾ ۲۰. واته: وه زه‌بوورماندا به داوود.

چواره‌م: ئینجیل (الإنجيل) :-

(تر) (الأعلى ۱۸، ۱۹)

(بی) (المائدة ۴۴)،

(نساء ۱۶۳).

وهك خوا ده‌فه‌رموی: ﴿وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَآيَاتُنَا ٱلْأَعْجَلُ﴾^[46]، واته: وه به شوینیاندا (واته موو ساو پیغه‌مبه‌رانی دی که له دوی وی هاتوون) عیسیای کوری مه‌ریه‌مان نارد، نه‌وه‌ی پیش‌خوی - که ته‌وراته - به راست زانی، وه ئینجیلیشمان پی به‌خشی.

پنجهم: کتێب (الکتاب) :-

که به (قرآن) و (فرقان) و (ذکر) یش ناو‌نراوه بۆ پیغه‌م به‌ری کۆتابی (محمد) هاتوه، وه فه‌رموویه‌تی: ﴿كُذِّلَ عَلَيْكَ ٱلْكِتَآبُ بِٱلْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾^[47]، واته: خوا کتیبی به حدق ناردوه بۆ تۆ، نه‌وه‌ی پیش‌خوی به راست ده‌زانی. نجا وهك پیشتیش گوتمان بیجگه له قورئان هه‌موو کتیب به‌کانی دی که‌ی خوی به به‌زه‌یی، هه‌روه‌کو بیجگه له (محمد) ﷺ هه‌موو پیغه‌مبه‌رانی دیکه‌ی خوا (عليهم الصلاة والسلام) ته‌نیا بۆ کۆمه‌لێکی دیاری کراو و له شوینیکی دیاریکراودا بۆ کاتیکی دیاریکراو ن‌یراون، به‌لێ هه‌م پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) وه هه‌م نه‌و کتیب و به‌رنامه‌ش که له خواوه بۆیان هاتوون، بۆ کۆمه‌لێکی دیاری کراو بوون، له کات و قۆناغیکی دیاری کراودا له ژینگه‌و شوینیکی دیاری کراودا، واته: هه‌م له پووی کات و پۆژگاره‌وه وه‌م له پووی جوگرافیا و شوینه‌وه وه‌م له پووی خه‌لک و کۆمه‌له‌وه، پیغه‌م به‌ران (عليهم الصلاة والسلام) و نه‌و کتیبانه‌ی که بۆیان هاتوون، سنوور داربوون - دیاره‌جگه له‌وه‌ی که بۆ ئاده‌م و نوح (عليهما الصلاة والسلام) هاتوون چونکه ته‌وکاته به‌شهر هه‌ر نه‌وه‌نده بوون که ته‌وانی بۆ په‌وانه‌ کراون - به‌لام دوا‌یی که به‌شهر بلا‌وبۆته‌وه به‌زه‌ی

(تر) (المائدة □ 46).

(یر) (آل عمران □ 3).

داو بووه به کۆمه ل کۆمه ل و تیره و تیره گه ل گه ل، ههر گه ل و کۆ مه لیک پیغه مبه ریکی بۆ لا ره وانه کراوه که تای به ت بووه به خو یه وه، وهک خوا ده فهرموی: ﴿وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ (٢٤)، واته: هیچ کۆمه لیک نه بووه حه تمدن ناگادار که ره وه یه کیان له نیودا ره وانه کراوه.

به لام پیغه مبه ری کۆتایی (محمد) ﷺ که گه وره و سه ره وری پیغه مبه رانه، وه قورئان که گه وره ی کتیبه کانی خوایه، هه م پیغه مبه ر خو ی وه هه م قورئان که کتیب و به رنامه که یه تی، بۆ هه موو به شهر هاتون، له در یژایی زه مان داو به پانایی زه مین، وهک خوا (عزوجل) ده فهرموی: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ﴾ (٢٥) لَمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ﴾ (ه)، واته: نه م قورئانه یاد و بیر خه ره وه یه بۆ هه موو جیهانی یه کان، بۆ هه ر که سیك که به یه وی را ست به یت، وه دهر باره ی پیغه مبه ریش ﷺ فهرمو یه تی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ (٢٦)، واته: تۆمان نه نار دوه مه گه ر که بۆ تی کرای خه لکی تر سی نه رو مر ده دهر بی، به لئ له دوا ی قورئان کتیبی دی نایه ت، وه له دوا ی پیغه م به ر (محمد) ﷺ هیچ پیغه مبه ریکی دی که ره وانه نا کر یت، به (محمد) ﷺ دهر گای پیغه مبه ر یه تی دا خرا وه، وه به قورئانی ش دهر گای هی دایه تی تای به تی و کتیبه کانی خوا ی به خه ر پیوه درا وه، به لئ خوا ی به به زه یی وهک خه ون (رؤیا) و خو ریه (الهام) هه ندی جار شت پی شان ی هه ندی خه لک ده دات، به لام وهک (وحي) و کتیب و په یامی خوا، نه وه دهر گا دا خرا وه، چون که قور ئان دوا بین نو سخه ی هی دایه تی خوا یه و هیچ که لی نی نه هی شتو ته وه تا کو پیو ی ست به ی کتیب یکی دی که ی خوا پری بکا ته وه. هه لبه ته خوا ی به رزو بالا ده ست ده ی توانی

(تر) (فاطر ٢٤) .

(بی) (التکویر: 27، 28) .

(٢٦) (سبا ٢٨) .

کتىبەکانى پېشەووش بە تىرۆ تەواوېيى و دەست لى نەدرابىي بەيلى تەووە
 كىفایەتى تىكرای خەلك بکەن، وە دەیتوانى ھەر لە ئادە ھەو کتیبەك
 بنیڕیت و بۆ ھەموو بەشەر بشی، وە بیشی پارېزى لە گۆرران و دە ستکاری
 کران، بەلام ھیکمەتى خوا وابووہ کہ بۆ ھەر قۇناغو چاخیک و بۆ ھەر
 کۆمەلگایەك کتیبەك بنیڕیت، وە پیغم بەریكى تای بەت بنیڕیت، تا
 ئەوکاتەى کہ مەزفایەتى دەگاتە قۇناغى كامل بوون، ئەوکاتە دوا یین
 پیغمەبەرى خۆى بنیڕى بە دوا یین بەرنامە و شەریعەتى خۆیەو، کہ بەرنامە و
 شەریعەتیکە بۆشایی ناھیلایتەو لە ژيانى ئین سانداز وەلا ھى ھەموو
 پرسیارەکان و چارەسەرى ھەموو کیشەکانى پىیە.

قورئان کہ ھاتوہ ھەموو کتیبەکانى پىش خۆى نەسخ کردۆتەو، چونکہ
 کتیب و بەرنامەکانى پىشتر بۆ قۇناغیکى دیارىکراو ھاتوون و دوا یى
 قۇناغە کہ بەسەر چووہ، ئنجا لە سۆنگەى ئەوہشەو کہ بۆ قۇناغو کات و
 شوین و کۆمەلگایەكى دیارىکراو ھاتوون، خواى کاربەجى نەبیاراستوون لە
 دەستکاری کران و گۆرران (تر)، ھەروەھا دە شیتوانى، وەك چۆن خۆى بۆ

(تر) جار يك لە سەرەتای ھەشتاکانى سەدەى پرا بردو لە (بە غدا) لە گەل کابرا یەكى
 نەصرانى لیمان بوو بە موناقدەشە، ئەو گوتى: ئیوہ خۇتان تووشى قسەى پىچەوانە و دژ
 (تناقض) دەکەن، گوتم: بۆ چى؟ گوتى: ئیوہ لە لایەكەو دەلین: (لَا تُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ
 رُسُلِهِ) کہ چى ئەو کتیبە پىشووئەى کہ بۆ مووسا و عیسا دىزاران، جیاوازیان
 دەخەنە دىوان لە گەل قورئان، ئیوہ تەنبا دان بەو کتیبەدا دە ئین کہ بۆ پیغمەبەرى
 خۇتان ھاتو، گوتم: نەخیر ئیئمە دان بە ئەسلى ھەموواندا دە ئین کہ لە خواوەیە،
 بەلام چونکہ ئیئمە بەلگەى (نەقلی)مان ھەیە کہ ئەو کتیبانەى دیکە ھەمووان گۆرران،
 ئیئمە وەك مسولمان و پراى پراو بوونمان بە ئەسلەکیان پراومان بە گۆررانیشیان ھە یە!
 ئەویش گوتى: ئاخىر ئیئمە دكوولوى لەو دەكەین کہ کتیبەکانمان گۆرران، مەنیش
 گوتم: ئیئمە نەك ھەر بەلگەى (نەقلی) بەلکو بەلگەى (عقلی)شمان بە دەستەوہیە *
 ھەروەھا سەرەتا کہ مەدال دەچیتە قوتابخانە، لە قۇناغى سەرەتاییدا شتى زۆر سادەى
 فیر دە کرئ، وەك پەنگەکان و پیتەکان و وینەکان و ژمارە سەرەتایەکان و ... ھتە،

بەلەم ئا يا كاتەك كە دەگا تە قۇنا غەكانى نىۋە ندى و ئا مادەيى، وە قۇ ناغى زان كۆۋ خويىندى ئالو ڧىسپورىيى و شتى دىكەى زۆر جىاواڧ دەخويىن، دەگونجى ڧىگوتىرى؛ بۇ چى كىتەبە سەرەتايىيەكان لەبەردە ست دائىن و ناخويىن؟ ئەدى ئەواندش ھەر دانەنراون بۇ ڧىرېبونى زانين و كەلك وەرگرتن؟! جا بئ گومان ھەركە سىك لەو قۇنا غەدا ئەو پىرسىدارەى لى بىكرى، لە وەلا مەدەلى:.... كا كە جا ئەو كاتى خۇى بوو، مە ئەوكاتى سادە بووم و مەدال بووم و لە قەدەر ئەو كاتە ھەر ئەو ۋە ڧىردە بووم، بەلەم ئىستا ماقول نى، بگەرېمەو سەر بەرنامەى ئەو كاتى، ئىستا مە پىۋىستىم بە شتى دىكە ھەيە، ئىنجا پىم گوت: بەشەر كاتى خۇى سادە بوو، بۇيە ئەو كىتەبەش كە بۇى نىرران، بۇ ھەركات و قۇناغ و كۆمەلگايەك لە قەدەر خۇى بوو، ئەگەر ئا ديارە خۇاى مەن زانبارى بئ سىنورى ھەيە لە تواناى دا ھەبوو كە كىتەبەكانى زۆر بە وردە كايى بنىرېتە خوارى، بەلەم بە شەر لە تواناى دا ھەبوو كە ھەزىمىيان ڧىكات و ژيانە كەى پىۋىستى پىيان ھەبوو، ئەو ساكە وەك ئىستا لە پىۋىسىا سى و ئابورى و كۆمەلەيەتى و تەكەنلۇجىاۋە ژيان پەردەى نەسەندبوو، ئىستا كە دۇنيا ھەموى وەك شارىك بگرە گوندىكى لىھاتە، ديارە ئەوكاتە وانەبوو، ئىنجا كە ژيان سادەتر بوو، پىۋىستى بە بەرنا مەى سادەترىش بوو ئەگەر خۇا عۆرۇل بەرنا مەى ئىسلام (قورئان)ى بۇ ئارداڧان، نەياندەزانى چۆنى جى بەجى بكن و پىدە بكن.

ئىنجا پىم گوت: كە ئىمە دەلىل: قورئان دەفەرموى كىتەبەكانى پىشوو گۇپاڧ، ئىمە وىپراى ھەوالدان (اخبار)ى قورئان كە راستىن سەرەچاۋەى ھەوالە، بەلگەى دىكەشمان ھەيە ئەۋىش ئەو، يە كە ئەو كىتەبە نە زۆر شتى وايا ن تىدايە بەھىچ ڧەنگىك لە گەل عەقۇل داگو نچى، تىداى ندا ھەر چى گوناخى گەرەو پىس و خرا ڧە پالداۋە تە لای پىقەم بەران، (ع لىھم ال صلاۋا لىسلام) وە سەرەردەش دىۋە ئەف سەنەى و ئان لەو كىتەبەكانە پىدا كىردى، كە لەگەل زانبارى و عەقۇل و اقىيەى ژياندا ناگونجى!

ئىمە لە ئەسلى باۋەربوون بە كىتەبەكانى خۇا پىقەم بەرانی خۇا ھىچ جىاۋازى ناكەين، بەلەم لە گەرەيى و پلەۋپايەياندا وەك باسكرا جىاۋازى ھەيە.

* ديارە لىۋىردبوو ئەۋى خۇدى ئەو كىتەبەش مەۋقە دەگەيەنئە قەناعەتى سەداسەد (100/100) كە ئەو كىتەبە سەرەم گۇپراڧ و شىۋىنراون وەك خۇاى پەنھانزان ھەۋالى پىداۋىن، شايانى باسەشە كە مەن تويىنئەۋەيەكى باشم لەۋبارەۋە لە كىتەبى (الاسلام يتجلى فى كتاب الله)دا كىردە.

پاراستنی قورئان به‌ئینی داوه: ﴿إِنَّا نَحْنُ الذَّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ (١)،
واته: ئیمه قورئانمان ناردوه، وه بۆ خوشمان ده‌پیاریزین، ده‌شیتوانی پارا ستنی
ته‌ورات و زه‌بوورو ئینجیل و کتیبه‌کانی دیکه‌ش به‌خۆی به‌سپێری، به‌لام به
پیویستی نه‌زانیه، چونکه بۆ کات و قوناغی‌کی دیاریکراو بوون، به‌لام قورئان
چونکه بۆ هه‌میشه‌یه، ئه‌وه‌تا ئیستا ته‌ورات و ئینجیل ده‌ستکاری کراون،
به‌لام قورئان ده‌توانی هه‌له‌کانیان راست بکاته‌وه، به‌لام که خوا نه‌کرده قورئان
ده‌ستکاری کرابایه به‌گومان به‌شهر سه‌ری لی ده‌شیواو ئه‌وکاته هیدایه‌ت و
(وحی) یه‌کی راست و پارێزراو (معصوم) ی له‌به‌رده‌ستدا نه‌ده‌بوو، (وحی) یه‌کی
راست و بێ چه‌ند و چوون که مسوکه‌رو دله‌یا بین هه‌له‌ی تیدا نه‌یه، وه
نه‌شده‌گونجا راست بکریته‌وه!

رێگه‌یاندانی مه‌که‌به‌ی ماموستا عه‌لی بابێر

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

Google Play

App Store

QR Codes

له‌ نازه‌ کۆمه‌ڵه‌یه‌که‌ی ئه‌مه‌کاناس

ئێمه‌ش به‌ر موخه‌ی ئه‌وه‌ی ئه‌مه‌کاناس

www.alibapir.com

ئێمه‌ش به‌ر موخه‌ی ئه‌وه‌ی ئه‌مه‌کاناس

عه‌لی بابێر/ AliBapir

عه‌لی بابێر/ AliBapir

كه‌ناڵی

رێگه‌یاندانی مه‌که‌به‌ی ماموستا عه‌لی بابێر

QR Codes

(خاڻي سڀيهه) :

ئامانجي نيراني

كتيبه كاني خوا (عزوجل)

به‌پێزان!

به‌ پێویستی ده‌زانم بۆ پوونکردنه‌وه‌ی ئه‌وه‌ که ئایا ئا هانچو مه‌به‌ستی
نێرانه‌ خواره‌وه‌ی کتێبه‌کانی خوای به‌ به‌زه‌یی و کار به‌جی چییه‌؟! سه‌ره‌تا
سه‌رنجی چه‌ند ئایه‌تیکی به‌پێز به‌ده‌ین که را سته‌وخۆ به‌ پوونی با سی
حیکمه‌ت و ئامانجی نێرانه‌ خواره‌وه‌ی قورئان ده‌ که‌ن، یا شانیش سه‌رنجی
کۆمه‌له‌ ئایه‌تیکی دیکه‌ ده‌ده‌ین له‌ سووپه‌تی (المائدة) که به‌ گشتی با سی
کتێبه‌کانی خوا ده‌که‌ن و به‌ تایبه‌ت (ته‌ورات و ئینجیل و قورئان):

یه‌که‌م: ئامانجی نێرانه‌ خواری قورئان:

خوای به‌رزو بی‌وینه‌ له‌ زۆر ئایه‌تاندا باسی حیکمه‌ت و ئامانجی ناردنه‌
خواری قورئان به‌پێزی کردوه‌، بۆ نمونه‌:

(1) ﴿حَمْدٌ تَنْزِيلَ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ
يَعْلَمُونَ ﴿بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾^[1]، واته‌: حاء،

میم، ناردنه‌ خواره‌وه‌ی (ئه‌م کتێبه‌) له‌لایه‌ن (خوای) به‌ به‌زه‌یی
به‌خشنده‌وه‌یه‌، کتێبه‌یکه‌ ئایه‌ته‌کانی پوون کراونه‌وه‌ قورئانیکی عه‌ره‌بی‌یه‌
بۆ که‌سانێک که‌ ده‌زانن، موژده‌ده‌رو ترسینه‌ره‌. به‌لام زۆر به‌یان په‌شتیان
هه‌ل‌کرد بۆیه‌ نابیستن. که‌واته‌: حیکمه‌ت و ئا هانجی نێرانه‌ی قورئان
ئه‌وه‌یه‌ که‌ خوای خاوه‌ن به‌زه‌یی و به‌خشش له‌ پووی به‌زه‌یی و که‌ ره‌هی
خۆیه‌وه‌ ویستویه‌تی به‌هۆی قورئانه‌وه‌ به‌نده‌کانی زاناو شاره‌زا به‌کات و

موژده‌ی ره‌زامه‌ندی خۆی و به‌هه‌شت به‌چاکه‌کاران بدات و ترسو بیه‌م و هه‌ره‌شه‌ش پێشانی خراپه‌کاران بدات.

(2) ﴿إِنَّا أُنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِ وَمَنِ ضَلَّ فَلِنَآمَا يَحْضِلْ عَلَيْهَا وَمَا أَلَتْ عَلَيْهِمْ يَوْكِلْ﴾⁽¹⁾، واته: کتیبمان به‌هه‌ق ناردۆ ته‌سه‌رتۆ بۆ خه‌لکی، جا هه‌رکه‌سیک رێی راستی گرت ئه‌وه بۆ خۆ یه‌تی و هه‌رکه‌سیکیش سه‌رگه‌ردان بوو ئه‌وه زیانی گومرایی بوونه‌که‌ی بۆ خۆی ده‌گه‌رێته‌وه، وه‌ تۆ (ئه‌ی موحه‌مه‌د!) به‌سه‌ریانه‌وه چاودێرنی، که‌واته: قورئان بۆیه‌ نیراوه‌ته‌ خواری تاکو هه‌ق و راستی له‌ خه‌لکی بگه‌یه‌نی - له‌ هه‌موو روویکه‌وه - وه‌ بۆ ئه‌وه‌ی به‌نده‌کانی خوا (عزۆ جل) رێی راست و رێک بگرن و له‌ سه‌رگه‌ردانیی رێ لێ ونبوون پارێزراو بن!

(3) ﴿إِن هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ. لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ﴾⁽²⁾، واته: ئه‌م (قورئان)ه‌ جگه‌ له‌ بیرخه‌ره‌وه - ی سه‌رجه‌م را سستییه‌کان - بۆ تێ بکرای جیهانی یان شتیکی دیکه‌ نیه، بۆ هه‌رکه‌سیک له‌ ئێوه‌ که‌ بیه‌وی راست و رێک بێ، که‌واته: قورئان بۆیه‌ نیراوه‌ته‌ خوار که‌ بایرخه‌ره‌وه‌و به‌رچاو رۆشن که‌ره‌وه‌ی تێکرای مرۆفایه‌تی بیت، وه‌ ده‌ستیان بگری و رێی ژیا نیکی راست و ره‌وان و بێ گری و گولیان پێشان بدات!

(4) ﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيَضْرُأُ الْهُمَيْنِ ۚ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنْ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا﴾⁽³⁾، واته: بێگومان ئه‌م قورئانه‌ رێه‌دایه‌ی

(تر) (الزمر □ 41).

(بر) (التكوير 27-28).

(□) (الاسراء □ 9).

(خه‌لکی) ده‌کات به‌ره‌و ر‌استترین ر‌ی‌باز وه موژده به ئیماندارانیك ده‌دات که کرده‌وه چاکه‌کان ده‌که‌ن، که یاداشتینی گه‌وره‌یان هه‌یه.

(5) ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُم مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾^[۱]، واته: ئەمى خه‌لکینه به ته‌ئکید له په‌روه‌ردگار تانه‌وه ناموژگاریتان بۆ هاتوه وه چاره‌سه‌ر بۆ ئەو (ده‌ردو نه‌خۆشیی)ه‌ی که له سینه‌کان دایه، وه ر‌ینه‌هایى و به‌زه‌یی بۆ په‌رواداران. به‌ئى: قور‌ئان ر‌ینماییکه‌رو ر‌ی پ‌یشاندهرى مر‌وژه - به تاک و خ‌یزان و کۆمه‌لگاره - بۆ ر‌استترین ر‌ی‌بازو چاکترین و پاکترین شیوه ژيان و گوزه‌ران، هه‌روه‌ها کتیبی به‌رزو به‌پ‌یزو پ‌ی‌وزی خوا ناموژگاری په‌روه‌ردگاره (عزوجل) بۆ به‌نده‌کانى و شى‌فاو چاره‌سه‌رى ده‌ردو نه‌خۆشى یه‌کانیان و ر‌ی پ‌یشاندهریانه‌و مایه‌ی دابه‌زینی به‌به‌زه‌یی و سۆزى خواى خاوه‌ن به‌زه‌یی یه‌ بۆ سه‌ریان له دنیاو دوا‌ر‌وژدا.

(لا) ﴿الرَّكْعَاتِ الْفُتَاةِ إِلَيْكَ لَخُورِجِ النَّاسِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَى صِرَاطٍ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾^(هـ)، واته: ئەلیف، لام، را، ئەم (قور‌ئان)ه‌ کتیبیکه بۆ لای تۆمان نارد‌وته خوارى تاكو خه‌لکی به یارمه‌تى په‌روه‌ردگاریان له تاریکی یه‌کانه‌وه ده‌رب‌ینى و به‌ره‌و پ‌ووناکی یان ب‌ی‌غنى به‌ره‌و ر‌ی‌بازى (خواى) زالى ستایشکراو. که‌واته: نامانج و حیکمه‌تى هاتنه‌ خواره‌وه‌ی قور‌ئان ده‌ربازکردن و قوتارکردنى خه‌لکی یه‌ له هه‌موو جو‌ره‌ کانی تاریکی چ له‌ رووى فیکرو عه‌قیده‌وه، چ له‌ رووى کۆمه‌لایه‌تى یه‌وه، چ له‌ رووى خو‌ره‌شته‌وه، چ له‌ رووى خو‌کم و سیا‌سته‌وه... هه‌تد، به‌ره‌و

(تر) (یونس - 57).

(یر) (ابراهیم 1).

(116)

تایه‌ت له سووره‌تی (المائدة) بدهین تاكو زۆرباش بۆمان روون بێتهوه كه
 ئامانجی نێررانه خواری سه‌رده‌م كتیبه‌كانی خوای په‌روه‌ردگار ت ببارك و
 تعالی به تایه‌ت ته‌ورات و ئینجیل و قورئان كه بو (موو ساو عی ساو
 موحه‌مه‌د) ﴿صلی الله تعالی علیهم وسلم﴾ هاتوون، چی بووه؟!

دووه‌م: ئامانجی نێررانه خواری كتیبه‌كانی خوا به‌گشتی:

خوای پاك و تاك (سبحانه و تعالی) فه‌رموویه‌تی: ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ لَا
 يَخْزِلْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَلْوَاهِيهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ
 وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْمُرْكَ بِأَلْوَاهِيهِمْ يَخْزِلُونَ الْكَلِمَ
 مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوا وَإِنْ لَمْ تُؤْمَرُوا فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ
 فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئاً أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي
 الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٦﴾ سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّخْتِ
 فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئاً وَإِنْ
 حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿١٠٧﴾ وَكَهْفٌ يُحْكُمُوكَ
 وَعِنْدَهُمُ الثَّوْرَاتُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَقُولُونَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ. إِنْ
 أُنْزِلْنَا الثَّوْرَاتُ فِيهَا هُدًى وَتُورٌ يُحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا إِلَى اللَّهِ هَادُوا
 وَالرَّبَّائِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنَ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا
 النَّاسَ وَخَشَوْنَ اللَّهَ وَلَا تَتَّبِعُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلاً وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ
 هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿١٠٨﴾ وَكُتِبَتْ عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنْ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَآلَافَ
 بِالْآلِفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ
 لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١٠٩﴾ وَقَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِم بِعِيسَى
 ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الثَّوْرَاتِ وَأَنبَيَاةَ الْبَاقِيَةِ فِيهِ هُدًى وَتُورٌ وَمُصَدِّقًا

لَمَّا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٠٠﴾ وَلِيَحْكُمَ أَهْلَ الْإِلْحَامِ ۖ إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ ۖ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِنَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٠١﴾ وَأَن احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَن يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُلِّيهِمْ وَإِن كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ﴿١٠٢﴾ أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَنْفَعُونَ وَمَن أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١٠٣﴾

شایانی باسه که ئەم دە (لایلا، لایلا، لایلا) نایەتە بە گشتی دا بەش دە بن بۆ سێ دەستە و کۆمەڵە هەرچەندە هەموویان بە گشتی باسی بابەتێک دەکەن، بەلام هەرکام لەو سێ دەستە و کۆمەڵەش باسی لایەنیکی ئەو بابەتە دەکەن.

کۆمەڵی یەكەم

کە سێ نایەتی یەكەم (لایلا، لایلا، لایلا) و بە کورتی مانایە کەیان ناوا یە: (ئەو یەوانە کراوا!) ﴿کە مەبەست (خەڵدە)﴾ ﷺ بە دڵتەنگت نەکات (هەلۆیستی) ئەوانە ی کە خیرایی دەکەن لە کوفردا لەوا نە ی کە بەزار گوتووینە ئیمانمان هێناوە بەلام دلیان ئیمانی نەهێناوە، وە لە جوولە کەکان، زۆر گۆی بۆ درۆ دەگرن، گۆی بۆ کەسانیکی دیکە دەگرن کە نەهاتوو نە لات وشەکانی - ی خوا - پاش دانراویان لە جیای خۆیاندا دەگۆرن و لا دەدەن!

دەلێن: ئەگەر ئەم بېیارەتان بۆ درا ئەو وەری بگرن، بەلام ئەگەر ئەو نەبوو وەری مەگرن و وریابن! هەرکەسیکیش خوا بیهوی تووشی بەلای بەکات تو هیجت بۆی لە دەست نایەت لە لایەن خواوە، ئەوانەش کەسانیکن کە خوا نەیبیستووە دلیان پاک بکاتەو، لە دنیادا شەرمەزاریی یان هەیهو لە دواڕۆژیشدا نازاریکی گەورەیان هەیه. (ئەوانە) زۆر گۆی بۆ درۆ دەگرن و زۆریش حەرەم دەخۆن، جا هەركات هاتنەلات (سەرپشک بەو) دادوەریی یان لە نێواندا بکە یان پشت گوێیان بخە! جا ئەگەر پشتگوێیان بخە ئەو هیچ زیانت لێنەدەن و ئەگەر حوکمیشت لە نێوان دا کردن، ئەو بە دا گەریی دادوەریی بکە، بیگومان خوا دادگەرانى خوش دەوێت.

تۆیژەرەوانى قورئان لەبارەى هۆى هاتنەخوار (سبب نزول) ی ئەم سى نایەتە چەند بەسەرھاتیکیان باس کردووە بەتایبەت (الطبري) و (القرطبي): کە دووانیان هەم لە ڕووی سەنەدەو بەهێزن و هەم لە ڕووی عەقلى یەو لە گەڵ نێوەرۆکی نایەتەکاندا گونجاو و ئێخەش هەردووکیان دینێن تاکو چەمک و واتای نایەتەکان لەبەرچاومان ڕۆشتنرییت:

(لا) بەسەرھاتی ژنو پیاویکی جوولەکە کە زینایان کردووە:

ئەم بەسەرھاتە هەركام لە (بخاري ومسلم ومالك وترمذي وأبو داود وابن ماجه وأحمد) ^(١) بە چەند شیوہیەك هیناویانە، ئەمە یەکیکیانە: ((پیاویکی خەلکی (فەدەك) زینای کردبوو، جا خەلکی فەدەك نا هەیان نارد بۆ کەسانیکی جوولەکە لە مەدینە کە لەوبارەو پرسیار لە موخە مەد

(١) بڕوانە: (تفسير الطبري) ج (6) (248-253)، وە (القرطبي) ج 6 ص (لالا - لالالا).

بکه‌ن، جا نه‌گه‌ر فه‌رمانی پیکردن به‌ جه‌لده‌ لیددان وه‌ریگرن، به‌لام نه‌ گه‌ر
فه‌رمانی پیکردن به‌ به‌ردباران کردن وه‌ریمه‌گرن، ئه‌وانیش پرسیاربان لید کرد،
ئه‌ویش (ابن سوریا)ی که‌ زانیان بوو وه‌ یه‌ک چاویش بوو، بانگ کردو
پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پیی فه‌رموو: ((أَشْهَدُكَ اللَّهُ كَيْفَ تَجِدُونَ حَدَّ الزَّانِي فِي
كِتَابِكُمْ؟)) واته‌: به‌ناوی خوا لیت ده‌پرسم سزای زینا له‌ کتیبه‌که‌تاندا چیه‌؟!
ئه‌ویش گوته‌: مادام به‌ ناوی خوا داوات لیم کرد (پیته‌ بلیم به‌ ناچاری پیت
ده‌لیم) (ت): ئیمه‌ له‌ ته‌وراتدا ده‌بینین: که‌ روانین (ی تاره‌زوومه‌ندانه‌) (2) زینایه‌ و
ده‌ست له‌ ملکردن زینایه‌ و ماچکردن زینایه‌، جا هه‌رکات چوارکه‌س شایه‌دی
یاندا که‌ چووک‌ی پیاوه‌که‌یان له‌ گه‌ل‌ی تافه‌ته‌که‌دا بینیه‌ وه‌ک کل چینوک له‌
کلداندا، ئه‌وه‌ به‌ردباران کردن پیویست بووه‌، پیغه‌م به‌ریش ﷺ فه‌رموو:
(هُوَ ذَاكَ) ئه‌وه‌ وایه‌ (3).

وه‌ ئه‌مه‌ش یه‌کی دیکه‌یه‌ له‌و ریوایه‌تانه‌:

((کابرایه‌کی جووله‌که‌یان به‌لای پیغه‌مبه‌ردا ﷺ هی‌خا که‌ پروی ره‌ش
کراوووه‌ قه‌مچی لیدراوو، ئه‌ویش بانگی کردنو فه‌رموو: ئایا له‌
کتیبه‌که‌تاندا سزای زینا ئوایه‌؟))

گوته‌یان: به‌لێ، جایه‌کی له‌ زانیانیانی بانگ کردو فه‌رموو: به‌ناوی ئه‌و
خوایه‌ لیت ده‌پرسم که‌ ته‌وراتی بۆ مووسا دابه‌زاندوه‌، ئایا سزای زینا له‌
کتیبه‌که‌تاندا ئوایه‌؟! گوته‌: نه‌، وه‌ نه‌گه‌ر ئاوا داوات لینه‌ کردبامایه‌ پیم
نه‌ده‌گوته‌، به‌لکو به‌ردباران کردنه‌، به‌لام چونکه‌ زینا له‌نیو ناوداره‌کانماندا

(ت) و (2) ئه‌وه‌ی نیوان که‌ وانه‌کان خۆم زیادم کردوه‌ بۆ پوونتربوونه‌وه‌ ماناکه‌ی...

(3) به‌روانه‌: تفسیر (القرطبی) (ج 6، 156)، به‌ ژماره‌ (2685)، که‌ گوته‌و یه‌تی: (وفي غير الصحیحین عن الشعبي عن جابر بن عبد الله).

زۆر بوو جا کاتىك پایەدارىكمان زینای کردبایە وازمان لى دى غا ئه گەر
بى هیزىكیش بووایە سزامان دەدا، گوتمان: وەرن با لەسەر شتىك رىك بکەوین
کە لە سەر پایەدارو بى پایەى جى بە جى بکەین، ئىدى پورەش کردن و قەمچى
لیدانمان لە جى بەردباران کردن دانا! پیغەمبەرى خواش ﷺ فەرمووی:
(اللهم اني اول من احيا امرك اذ اماتوه) خوا یه! هەن یە کەمەن کە سەم
فەرمانى تۆم ژياندهوه دواى ئەوهى مرا ندەبویان، ئه جا فەرمانى کردو
بەردباران کرا ...) (٢٦).

(لا) بەسەرهای خوین دانی هەردوو تیرەى (بنو النضیر و بنو قریظە)ی
جۆلەکە:

(بەنوو نەضیر و بەنوو قورەیظە هەبۆن، وە بەنوو نەضیر بالادەستەر بۆن
لە بەنوو قورەیظە بۆیە هەركات پیاویكى (بەنوو قریظە) پیاویكى (بەنوو
النضیر)ی کوشتبایە پى دەکوژرایەوه، بەلام ئەگەر پیاویكى (بنو النضیر)
پیاویكى (بنو قریظە)ی کوشتبایە سەد وەسق خورماى لە خویندا دەدرا، جا
کاتىك پیغەمبەرى خوا ﷺ رەوانە کرا پیاویكى (بنو النضیر) پیاویكى (بنو
قریظە)ی کوشت، گوتیان: تە سلیمان بە کەن تاكو بى كوژین، گوتیان:
پیغەمبەر ﷺ مان لە نیوان دا بى، ئىدى (وان حکمت فاحکم بینهنم
بالقسط) هاتە خوارى ...)) (٢٧).

کەواتە ئیستا دەتوانین پلێین:

پوختهى مەبەستى ئەو سى ئایەتە ئەوەیە کە خۆى کار بە جى نامۆژ گارى
پیغەمبەرى خوا (محمد) ﷺ دەکات کە بەهۆى دژا یەتیکردنى دە غەل و

(تر) رواد مسلم، (القرطبي) ج 6 ص (156)، ژماره: (2687).

(یر) رواد النسائي و أبو داود عن ابن عباس، (القرطبي) ج 6 ص (160).

جووله‌که‌کان (المنافقون والیهود) وه‌ دلته‌نگ نه‌بێ، که‌ ده‌یان‌ه‌وێ به‌ فرت‌ و
فیل‌ و ته‌له‌که‌بازی‌ حوکه‌می شه‌رعی پێ به‌ گۆر‌ و نه‌وه‌ی که‌ خوا له‌
کتیبه‌کانی خۆیدا نار‌دوویه‌ته‌ خواری حوکه‌می پێ نه‌کری!

هه‌روه‌ها خ‌وای داد‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ری خ‌وێ له‌ وه‌دا سه‌رپشک‌ کرد‌وه‌ که‌ نه‌گه‌ر
ته‌ه‌لی ک‌یتاب‌ ک‌یش‌ه‌ نی‌وخ‌وێی به‌کانی خ‌وێانیان ه‌ینا به‌ لا حوکه‌میان له‌
به‌یندا بکات یان وازیان لێ بێنی، به‌لام هه‌رکات داد‌وه‌ری کرد‌نی له‌
نیوانیاندا هه‌لبژارد نه‌وه‌ پێویسته‌ داد‌گه‌ران‌ه‌و به‌وجۆره‌ که‌ ک‌تیبه‌ بی خوا
فه‌رموویه‌تی حوکه‌م بکات. به‌لام لی‌ره‌دا به‌ پێویستی ده‌زانم هه‌له‌وه‌ سته‌ له‌
به‌ران‌به‌ر سێ مه‌سه‌له‌دا بکه‌ین:

أ - نه‌و قسه‌یه‌ی زانای جووله‌که‌کان که‌ له‌ هه‌ندیک‌ ر‌یوایه‌ت‌دا به‌ (ص‌وریا)
ناو‌بر‌اوه‌ که‌ ده‌لی: (... فکنا اذا ا خذنا ال شریف ترکناه، واذا ا خذنا
الضعیف أقمنا علیه الحد) نه‌مه‌ بناغه‌ی تیک‌ چ‌وونی کۆمه‌لگا به‌ وه‌ک
پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ به‌سه‌رهاتی دزیی کرد‌نی نافر‌ه‌ ته‌ هه‌خ‌زوومیی
به‌که‌دا فه‌رموویه‌تی: ((إنما أهلک من کان قبلکم اذ هم اذا سرق فیهم
الشریف ترکوه واذا سرق فیهم الضعیف أقاموا علیه الحد)) (تر)، واته‌:
بی‌گومان نه‌وه‌ی گه‌لانی پێش نی‌وه‌ی فه‌وتاند نه‌وه‌بوو که‌ نه‌گه‌ر ناودار بیک
دزیی کرد‌بایه‌ وازیان لێ ده‌هینا به‌لام نه‌ گه‌ر بابا به‌کی به‌ی هی‌ز دزیی
کرد‌بایه‌ سزایان ده‌دا!

به‌لێ به‌ کینک له‌ ه‌و کاره‌ کاره‌ گه‌ره‌کانی تیک‌ چ‌وونی کۆمه‌لگاگان
جێ به‌جێ کرد‌نی یاسایه‌ به‌سه‌ر خه‌لکی به‌ ده‌سته‌لات‌دا و به‌واردنی خه‌لکی
ده‌سته‌لات‌دا ره‌.

ب - ئەو فەرمايشتهی پيغەمبەری خوا ﷺ که فەرمووی: ((أَللّٰهُمَّ إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَحْيَا أَمْرَكَ بَعْدَ إِذْ أَمَاتُوهُ)) ئەي خۆايە! من يە کەمەين کە بسم کە فەرمانی تۆم ژياندهوه پاش ئەوهی مراندبوویان! ئەم فەرمايشته ئەوه دەگەيهنن کە جی به جی کردنی حوکم و فەرمانەکانی کتیبی خوا مانای زیندوویی یەتی و پشتگوێ خست و کار پێ نه کردنیشیان مانای مراندن و نه مانیه تی!

ج - هەردوو تیرەي جووله که: (بنو النضير و بنو قریظە) که به حی ساب پا به ندبوونه بهو کتیبی خۆیان، تەوراتەوه، بەلام لەسەر بناغەي بەرزیی و نرمیی هیزەکانیان (بنو النضير) دوو قاتی (بنو قریظە) خۆیان وەرگرتو! که له راستیدا ئەم جیاوازی یەش له جی به جی کردنی یا سادا هۆکاریکی دیکەي ویرانبوونی ولات و کۆمەلگایە، ئەم حالە تەش ئەوه دەگەيهنن کە له جیاتی یا ساو شەریعت ه یزو ده سەلات سەرودو بەلادەستە! بەلام دواي هاتنی پيغەمبەری خوا ﷺ و بلابوو ئەوهی ئیسلام، یە کسەر خەلکی زانیویه تی که له هەر جی یەك کتیب و شەریعتی پيغەمبەری کۆتایی دەستەلاتی هەبێ و دەستی بروت پێی ئەو (بانیکەو دوو هەوايە) نادات، هەربۆیەش (بنو قریظە) که پيش ئی سلام ملیان بۆ زولم و ستمی (بنو النضير) پاكیشاوه پاش هاتنی ئی سلام موحمەد ﷺ غیڕەتیان جوولادووه سکاڵای خۆیان له لای پيغەمبەری خوا کردووه ئەویش ئەو تەرازوو لاسەنگەي راست کردووتهوه!

ئێستاش بابچینه سەر پوونکردنەوهی چەمک و واتای کۆمەلەي دووهم لهو دە ئایەتە:

کۆمەلەي دووهم :

که چوار ئایه تی نیوه را ست (للا،للا،للا،للا،للا) مانا که یان به کورتی
ئاوایه:

((ئیمه ته ورا تمان نارد ه خوارئ رینه های و پرو ناکی تیدابوو، نه و
پیغه مبه رانه ی بو خوا ملکه چ بو بوون و مشوور خۆزان و زانایانی (جووله که)
حوکمیان پی به سهر جووله که کاند ده کرد، له سۆنگه ی نه وه وه که پارا ستنی
کتیپی خویان پی سپیرابوو وه چاودیریش بوون به سهریه وه، (پییان گوترا) له
خه لکی مه ترسن و له من بترسن وه به ئایه ته کام نرخیه کی کهم هه کپن، وه
هه رکه سیك به وه ی که خوا ناردوویه ته خوارئ حوکم نه کات نه وانه ن کافران. وه
تیددا له سه ریان نووسی بوومان که نه فس به نه فسه و چاو به چاوه لووت به
لووته و گوئی به گوئی به و ددان به ددانه و برینه کانیش تو له یان هه یه، به لام
هه رکه سیك بیکاته خیر (و بابای که تنکه ر به به خ شی) نه وه بوی ده بی ته
مایه ی سپرانه وه ی گونا هه کانی، هه رکه سیکیش به وه حوکمی نه کرد که
ناردو ومانه ته خوارئ نه وه نه وانه ن سته مکاران. وه به شوینیاندا عی سای
کوپی مه ریه مان نارد که نه و ته ورا ته ی پیش وی هاتبوو به راستی ده زانی، وه
ئینجیلیشمان پیددا، رینمای و پرو ناکی تیدابوو، وه نه و ته ورا ته ی له پیشیه وه
بوو به راستی ده زانی. وه رینمای و نامۆژگاری بوو بو پارێزکاران. (وه پی هان
گوتن) با نه هلی ئینجیل نه وه ی که خوا تیددا ناردوویه ته خوارئ حوکمی
پی بکه ن. وه هه رکه سیك حوکم به وه نه کات که خوا ناردوویه ته خوارئ - نه و
نه وانه ن لاری بووان)).

شایانی باسه که بابته تی نه م چوار ئایه ته ش هه مان بابته تی سی ئایه تی
پیشویه، هه ربویه ش توێژه ره وانی قورئان نه م ئایه تانه شیان په یوه ست کرده
به هه مان نه و به سهر هاتانه وه که له ته فسیری سی ئایه تی پیشوودا وه ک هوی
هاتنه خوار (سبب النزول) باسمان کردن.

له‌به‌رده‌م ئەم ئايەتانه‌شدا چەند هەلۆسته‌یه‌ك به‌ پيويست ده‌زانم:
 ۱- خۆی کاربه‌جی له‌ پیناسه‌ی هه‌رکام له‌ ته‌ورات و ئینجیلدا رایگه‌یانده‌وه‌ که:
 (لا) رینمایي و پروناکی تیدایه: ﴿إِنَّا أَلَزْنَا الْقُرْآنَ فِيهَا هُدًى﴾، ﴿وَأَنبَأَ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَتُورٌ﴾.

(لا) پيويسته‌ بکریته به‌نامه‌ی ژيان و حوکمی پي بکری: ﴿يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا﴾، ﴿وَلْيَحْكُمُ أَهْلُ الْإِنجِيلِ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فِيهِ﴾.
 که‌وا ته: کتی به‌کانی خوا ریند های و ریند شاندا و رۆ شنایی و پروناکین بۆ خه‌لکی و بۆیه‌ نیراونه‌ خوار که‌ خه‌لکی له‌به‌ر رۆشنایی یاندا به‌رپۆه‌بچي و ژيان و گۆزه‌رانی خۆی ریک بخت. وه‌ له‌ سه‌ر مشوورخۆرانی نه‌ه‌لی نيمان و زانا و پيشه‌وايان پيويسته‌ که‌ حوکم به‌ کتیبی خوا و شه‌ریعه‌تی خوا بکه‌ن و نه‌و یاسایانه‌ی که‌ تییاندا ن پیا‌ده‌یان بکه‌ن.

ب - خۆی به‌رزو مه‌زن له‌ باسی حوکم پیکردنی ته‌وراتدا فەرموو یه‌تی:
 ﴿يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرُّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ﴾ جا ئەم رسته‌ قورنانی یه‌ چەند راستییه‌کی گرنگی لێ وه‌رده‌گیرین:

(●) مشوورخۆران و زانا و پیه‌ شه‌وايانیش که‌ جیگرپی پیغه‌م به‌ران (عليهم السلام) وه‌ک وان حوکم پیکردنی کتیبی خوايان له‌سه‌ر فەرزه‌، هه‌ر بۆیه‌ش خۆی کاربه‌جی له‌ به‌ك سیاقدا و به‌ك به‌ دواي به‌کدا باسی کردوون!

(●) کۆمه‌لگای مسوڵمان وه‌ک چۆن په‌کی له‌ سه‌ر زانا و پیه‌ شه‌وايان که‌وتوه‌، به‌هه‌مان شیوه‌ش پيويستی به‌م شوورخۆر سیا ستمه‌دارانیش هه‌یه‌، به‌لێ وێرایی (أخبار) (رَبَّانِيون)یش پيويست، تو پێژه‌وه‌وانیش،

(أخبار) یان به زانیان (علماء) و (ربانیون) یه شیان به م شوورخوړو سیاسه‌ته‌داران لیک دوه‌ته‌وه، بۆ نمو نه (ط بیری) گوتوو یه‌تی: (الربانیون، جمع رباني وهم العلماء الحکماء البصراء بسيا سة الناس وتديبر أمورهم والقيام بمصالحهم ... والأخبار هم العلماء ... فأنهم جمع الخبر، و هو ال عالم المحدث لشيء ...) (١)، به‌لام هه‌رکام له مشوورخوړان و پيشه‌وايان پيوسته به‌پي‌ی رپته‌هايی کتيبې خواو له‌به‌ر روژشايی به‌که‌يدا پيشه‌وايه‌تی م سولمانان به‌که‌ن و م شووری کاروباريان بخون!

ج - خوی زانو توانا که‌سانیک که‌حوکم به‌وه ناکه‌ن که‌ناردوويه ته‌ خوار به‌سی جوړه وه‌سف پیناسه ده‌کات که‌پریتین له: (کفرو ظلم و فسق). ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ .. الْفَاسِقُونَ﴾.

جا من وای بۆ ده‌چم که‌حیکمه‌تی ریزکرانی نه‌وسئ وه‌سفه بۆ که‌سانی لادهر وازه‌ینه‌ر له‌حوکمی به‌رنامه‌ی خوا (تبارک و تعالی) نه‌وه یه‌ که‌لادان له‌کتیب و به‌رنامه‌ی خوا سئ رووی هه‌ن:

پوویکی عه‌قیده‌یی و فیکریی.

پوویکی ده‌ستووری و مافییی (حقوقي).

پوویکی نه‌خلاقیی و مه‌عنه‌ویی.

که‌واته: که‌سیک که‌حوکم به‌کتیب و به‌رنامه‌ی خوا ناکات:

له‌رووی عه‌قیده‌یی و فیکریی به‌وه دووچاری بۆ پړوایی (کفر) بووه.

له‌رووی ده‌ستووری و مافییی به‌وه دووچاری سته‌م (ظلم) بووه.

(١) بېرواته: (تفسير الطبري) ٦ ص (للاله)، وه بېرواته: (تفسير القرطبي) ج (لا) ص (للاله)، للاله.

له‌ ڕووی ئه‌خلاقیی و مه‌عنه‌ویشه‌وه‌ دووچاری لادان (فسق) بووه‌.
 د - توێژه‌روانی قورئان له‌ باره‌ی ڕسته‌ی: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكُمْ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾^(٦) قسه‌و باسی زۆریان کردوون که من هه‌ول ده‌ده‌م له‌ چه‌ند برکه‌یه‌ کدا ئاماژه‌یان پێ بکه‌م و چیشم له‌ نێوانیاندا پێ په‌سند یان په‌سند تریو دیاری ده‌که‌م:

(لا) له‌باره‌وه‌ که ئایا ئه‌م ڕسته‌یه‌و هه‌ردوو ڕسته‌که‌ی دوايش:
 ﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكُمْ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ و ﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكُمْ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾.

ده‌باره‌ی کێ هاتوونه‌ خوار؟ زانایان چه‌ند رایه‌کیان هه‌یه‌:

یه‌ک: له‌باره‌ی جووله‌که‌ کانه‌وه‌ هاتوونه‌ خوار.

دوو: له‌باره‌ی جووله‌که‌و نه‌صرانیی و مسوڵمانان و.. هه‌رکه‌سیکی دیکه‌وه‌ هاتوونه‌ خوار که خۆیان به‌ ئه‌هلی دین و خاوه‌ن کتییی ئاسمانی ده‌زانن.

سێ: ڕسته‌ی یه‌که‌م ﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكُمْ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ ده‌باره‌ی مسوڵمانان و هی دووه‌م ده‌باره‌ی جووله‌که‌و هی سییه‌میش ده‌باره‌ی نه‌صرانییه‌کان هاتوونه‌ خوار.

شایانی باسیشه‌ هه‌رکام له‌ (طبري) و (قرطبي) هه‌رکام له‌و سێ رایه‌یان هه‌یناون و هه‌ردووکیشیان ئه‌و رایه‌یان په‌سند کردوه‌ که ئه‌و سێ ڕسته‌یه‌ هه‌ر سیکیان له‌ باره‌ی کافره‌کانی ئه‌هلی کینا به‌وه‌ هاتوون^(٦).

(٦) ڕوانه‌: (تفسير الطبري) ج(٦) ص (للالا - للالا)، وه (تفسير القرطبي) ج(٤) ص (للالا للالا). □ (لالا).

منیش وای بو ده‌چم که نهو رایه راستتربیت که ده‌لّی له باره‌ی کافرانی جووله‌که و نه‌صرانییه‌وه هاتوون، به‌لام بیگو مان جوکم و مانا که بیان تایبته تیه به‌وانه‌وه و گشتنی یه، وه‌که‌گوتراوه: (إِنَّ خُصُوصَ السَّبَبِ لَا يَمْنَعُ شَمُولَ الْمَغْنَى) وه‌که دوا یی با سی ده‌که‌یین، نه‌وه‌ی ناچاریشمان ده‌کات بلّیین نه‌م تایه‌تانه له باره‌ی کافرانی جووله‌که و نه‌صرانییه‌وه هاتوون، سیاقی تایه ته‌کان و نه‌و به‌سه‌ره‌اتانه‌ن که پیشتتر هی‌نامانن و نه‌م فهرمووده‌یه‌شه که پیشتتر ته‌رجه‌مه‌مان کردو (مسلم) له (البراء بن عازب) وه‌ه هی‌ناویه‌تی^(٦): ((عن البراء بن عازب قال: مرَّ على النبي ﷺ بيهوديٍّ مُحَمَّمٍ مَجْلُودٍ، فدعاهم فقال: هكذا تجدون حدَّ مَنْ زنى؟! قالوا: نعم، فدعا رجلاً من علمائهم فقال: أنشدك الله الذي أنزل التوراة على موسى، هكذا تجدون حدَّ الزاني في كتابكم؟ قال: لا، ولولا أنك أنشدتني بهذا لم أُحْبِرْ، نجدُ حدَّه في كتابنا الرجم، ولكنه كثر في أشرافنا، فكنّا إذا أخذنا إل شريف تركناه وإذا أخذنا الوضيع أقمنا عليه الحد. فقلنا تعالوا فلنجدنَّ مع جميعاً على التحميم و الجلد مكان الرجم. فقال رسول الله ﷺ: أللهم إني أول مَنْ أحيّا أمرك إذا ماتوه، فأمر به فرجم، فأنزل الله: ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ لَا يَحْزَنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ﴾^(٧) إلی قوله: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِهَا﴾^(٨) أُنْزِلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾^(٩) یعنی الیهود، ﴿...فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾^(١٠) یعنی الیهود، ﴿...فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾^(١١) للکفار کلّها)).

(٦) بېروانه: (تفسير الطبري) ج(6) ص (للاله □ للاله)، وفي (صحيح مسلم) برقم (للاله)، و رواه أبو داود برقم: للاله وللاله، وابن ماجه برقم (للاله)، وابن جرير الطبري.

(1) (المائدة - 41).

(لا) وه له‌وباره‌وه که ئایا حوکم و واتای ئەم سێ رسته‌یه ته‌نیا جووله که و نه‌صرانییه‌ کافره‌کان- واته‌ ئەوانه‌ی نه‌هاتوون و نایه‌نه‌ نیۆ ئی سلامه‌وه - ده‌گرێته‌وه، یان گشتی‌یه‌ و هه‌ر که‌سیکی دیکه‌ش که وه‌ک وان حوکم به‌ کتییی خوا (عزوجل) نه‌کات، ده‌گرێته‌وه؟!

دیسان زاناو توێژه‌ره‌وانی قورئان چه‌ند رایه‌کیان هه‌ن:

یه‌ک: تاییه‌ته به جووله که‌کانه‌وه.

دوو: تاییه‌ته به جووله که‌و نه‌صرانیی و هاوبه‌ش دانه‌ران (مشرکین)ه‌وه.
سێ: گشتی‌یه‌ و هه‌ر که‌سیک نه‌و سیفه‌ته‌ی تی‌دابی (واته‌ سیفه‌تی حوکم نه‌کردن به‌وه که خوا ناردوویه‌ته‌ خوارێ) نه‌و حوکمه‌ ده‌یگرێته‌وه‌و هه‌یچ که‌سی لێ هه‌لنه‌وی‌راره‌وه.

رای راستیش - به‌ بۆچوونی به‌نده - هه‌ر رای سێ‌یه‌مه که زۆر به‌ی هه‌ره زۆری زانیان و توێژه‌ره‌وانی قورئانی‌ش په‌سندیان کردوه، به‌لام نه‌ک ناوا به‌ره‌هایی به‌لکو به‌ به‌ند و مه‌رج (قید و شرط)ه‌وه وه‌ک له‌ به‌ر گه‌ی سییه‌م دا پوونی ده‌که‌ینه‌وه.

(لا) ئایا مه‌به‌ست له‌ (كُفِرُوا ظُلْمًا وَ فَسَقًا) له‌و سێ شوێنه‌دا چیه‌؟!

وه‌ک له‌ ئایه‌ته‌کانی (لَا، لَا، لَا، لَا، لَا) دا ده‌بینین خوای کاربه‌جێ به‌پوونی و پاشکاوای رای‌گه‌یاندوه که هه‌ر که‌سیک به‌وه حوکم نه‌کات که ناردوویه‌ته‌ خوارێ نه‌وه (کافر) و (ظالم) و (فاسق)، جا ئایا مه‌به‌ست له‌و کافریوون و زالم‌بوون و فاسق‌بوونه چیه‌ و چۆنه‌؟! زانیان و توێژه‌ره‌وانی قورئان هه‌ر له‌ پوژگاری هاوه‌لان (أصحاب)ه‌وه هه‌تا ته‌مه‌رۆ له‌وباره‌وه را ج‌یایی و مشت و مریان هه‌بووه و هه‌یه، جا ئیمه‌ سه‌ره‌تا سه‌رجه‌م را بۆچوونه‌کان دینین و ده‌یاخه‌ینه‌ روو، پاشان ته‌وه‌ی که یی‌ه‌ان و ابو را سته‌ یان راسته‌وه له‌ رووی به‌لگه‌وه به‌هێزتر و پشت ته‌ستوورتره‌ هه‌لی ده‌بێژین:

یەك: بەشێك لە زانایان گوتووایانە مەبەست لە كوفرو زولم و فیه سق
لەم ئایەتەدا كوفری گەورەو زولمی گەورەو فیسقی گەورەیه و ھەر
ھوكمراڤێك ھوكمی بە شەریعەتی خوا نە كردبێ و نە كات، ئەو بە
كافرو زالم و فاسق دادەنرێ و فەقیری بەسەر ئىسلام و ئىمانەو نامىنێ!
شایانى باسیشە ئەم بەشەى زانایان دەلێن: یەكسانیشە ئەو شتەى
كە با بای ھوكمراڤ، تێیدا لە ھوكمی شەریعەت لادەدات،
مەسەلە یەك و دووان بێت یان زیاتر، ھەرچۆن بێ كافر دەبێ، چونكە
ھۆى ھاتنە خوارەوێ ئایەتەكان مەسەلە یەكێ تاییەت و دیاریكراو
بوو كە جوولە كەكان تێیدا لە ھوكمی شەریعیان لاداو! ئیستاش با
ناماژە یەكێ كورت ب كەین بە قەسەى ھەندێك لەو زاناو
پیشەوایانەى كە ئەم رای یەكەمەیان پەسەند كردو:

* (عبدالله بن مسعود) خوا لێى رازی بێ، (طبري) (تر) ھیناویەتی
كە (عَلْقَمَة وَمَسْرُوق) لەبارەى بەرتیل (رشوة) پرسیاریان لێ كەردو
ئەویش گوتوویەتی: (مَنْ السَّحْت) جۆریكە لە ھەرام، ئەوانیش
گوتووایانە: ئەگەر لەبۆرى ھوكمیش دا بێ؟! گوتوویەتی: ئەگەر
وابێ كوفرە، پاشان ئەم ئایەتەى خوێندۆتەو: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِهَا
أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾.

* (حذيفة بن اليمان) خوالێى رازی بێ، (طبري) (ه) ھیناویەتی كە
پیاویك لەبارەى ئەم ئایەتەو پرسیاری لێكەردو: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ

(تر) (جامع البيان) ج (6) ص (للالا).

(بر) ھەمان سەرچاوە: ج (6) ص (للالا): بە ژمارە (للالالا)، أخرجه الحاكم من طريق آخر
و قال صحيح على شرط الشيخين.

بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ... فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ... فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١﴾ گوتویه‌تی، ده‌لین: ئەوێ دەربارە‌ی بە‌نی ئیسرائیلە؟! ئەویش گوتویه‌تی: ((نعم الأخوة لكم بنو إسرائيل ان كانت لهم كل مرة ولكم كل حلة، كلاً والله لتسلكن طريقهم قدر الشراك)) واتە: بە‌نی ئیسرائیل چاکترین براتانن ئەگەر هەرچی تالە بۆ وان بێت و هەرچی شیرینی‌شە بۆ ئێوێ بێت، نە‌خێر، بە‌خوا هوو بە‌موو بە‌رێی واندە‌پۆن.

* (الحسن البصري) - خوالیی خوش بێ -، (طبري) (ت)، هیناویە‌تی کە لە‌بارە‌ی: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ گوتویه‌تی: (نزلت في اليهود و هي عليا واجبة) دەر‌بارە‌ی جوولە‌کە هاتۆتە‌ خوارێ و لە‌سەر ئێمە‌ش پێ‌یوستە‌.

* (السدي) - خوالیی خوش بێ -، (طبري) (ه)، هیناویە‌تی کە لە‌بارە‌ی: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ...﴾ گوتویه‌تی: (و من لم يحكم بما أنزلت فتركه عمداً وجار وهو يعلم فهو من الكافرين) واتە: هەر‌کە‌سێ‌ک بە‌وێ حوکم نە‌کات کە ناردوومە‌تە‌ خوارێ و بە‌ نانقە‌ست وازی لێ‌ بێ‌نێ و ستم بە‌کات و بشزانێ کە ستمە‌م، ئە‌وێ لە‌ کافرانە‌.

دوو: بە‌شینکیش لە‌ زانایان گوتوویانە‌ مە‌به‌ست لە‌ کوفرو زولم و فیه‌ سق لێ‌رە‌دا (کفرو ظلم و فسق)ی گچ‌کە‌یه‌ نە‌ک هی گە‌وره‌ کە مرۆ‌قی پێ‌ لە‌ بازنە‌ی تیمان و ئیسلام دەر‌دە‌چێ‌.

(تر) (جامع البيان) ج (6) ص (للاله)، ژماره‌ (للالاله).

(یر) هە‌مان سەر‌چاوێ و لاپەرە، ژماره‌ (11980).

وهك (طبري) له‌وباره‌وه (٢):

* له (عطاء)وه □ خوا لێی خوش بیټ □ هیناویه‌تی که گوتوو یه‌تی:
(کفر دون کفر و ظلم دون ظلم، و ف سق دون ف سق) واته: کوفری
گچکه و سته‌می گچکه و لادانی گچکه یه.

* وه‌له (طاوس)وه □ خوا لێی خوش بی - هیناویه‌تی که گوتوو یه‌تی:
(لَیسَ بِکُفْرٍ یَنْقُلُ عَنِ الْمِلَّةِ) واته: نه‌وه کوفریک نیه که ئین سان له
دین به‌ریته ده‌ری.

* وه له (ابن عباس)وه □ خوا لێی پازی بی - هیناویه‌تی که
گوتوو یه‌تی: (هي به کفر و لیس کفر بالله و ملائکته و کتبه و رسله)
واته: نه‌وه بۆی کوفره، به‌لام کوفر به خوا و فریشته‌کانی و کتیه‌کانی و
پیغه‌مبهره‌کانی، نا.

سی: به‌شیکیشیان گوتوو یانه: مه‌به‌ست لی‌ره‌دا که‌سانیکه که حوکم به
شهریعه‌تی خوا ناکه‌ن و نکولیی لێ ده‌که‌ن و دانی پیداناهین!
وهك (طبري) له‌وباره‌وه گوتوو یه‌تی (٣): (وقال آخرون: معنى ذ لك:
ومن لم يحکم بما أنزل الله جاحدا به، فأما الظلم و الفسق فهو للمُقرِّبه
... عن ابن عباس قوله: هُوَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْكَافِرُونَ) قال: مَنْ جَعَلَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ فَقَدْ كَفَرَ وَمَنْ أَقْرَبَهُ وَ لَمْ يَحْكَمْ
فهو ظالم فاسق) واته: وه به‌شیکیان گوتوو یانه: ما نای نه‌وه: وه
هه‌رکه‌سیک حوکم به‌وه ناکات که خوا ناردوو یه‌ته خوارو نکولیی
لێ بکات و دانی پیداناهین، به‌لام سیفه‌تی سته‌م و لادان نه‌وه بۆ
که‌سینکه که دانی پیداناهین.

(٢) هه‌مان سهرچاوه ، ص (للاله) ، ژماره (11965 و 11970 و 11971).

(٣) هه‌مان به‌رگ، ص (للاله-للاله).

عه بدوللای کوری عه عباس له باره می قسه می خوا: ((وه هه رکه سیئک به وه حوکم نه کات که خوا ناردوو به ته خواری ته وه نه وانه ن کافران)) گوتوو به ته می: هه رکه سیئک دان به وه دا نه هینتی که خوا ناردوو به ته خواری ته وه کافربوه، به لام که سیئک دانی بی دابینتی و حوکمی پی نه کات ته وه سته مکارو لاری به.

چوار: (قرطبی) (ت)، دوو رای دیکه شی له باره می ته فسیری: **هُوَ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ** وه هینان که به که میانی وه رپوا به تیئک پالداوه ته لای (ابن عباس) یش، به لام هن هه ردوو کیانم پی بی هیژن:

به که میان: (ومن لم يحكم بما أنزل في قد في حل في ضاهي أف حال الکفار)، واته: هه رکه سیئک حوکم به وه نه کات که خوا ناردوو به ته خوار (که ده لئی کافره) واته کرده وه به کی کرده که وه هی کافران!

دوه میان: (أي ومن لم يحكم بجميع ما أنزل الله فهو كافر فأما من حكم بالتوحيد ولم يحكم ببعض الشرائع فلا يدخل في هذه الآية) واته: وه هه رکه سیئک به تیئکرای ته وه خوا که ناردوو به ته خواری حوکم نه کات، تهو کافره، به لام که سیئک حوکم به خوا به به کگرتن بکات، به لام حوکم به هه ندیئک یاسای شه رع می نه کات، تهو ناچیته جو غزی حوکمی ته م نایه ته وه.

دیاره ته وه می منیش به ده له وه نووسا پاش وردبوو نه وه می زۆرو پارا نه وه و داوای هیدایه می زیاتر له خوای به خشر، رای سییه مه که هه لایژیررای

(طبری)یشه - خوا ل یی خوش بی - ، وهك له‌وباره‌وه گوتوو یه‌تی (تر):
 ((وَأُولَىٰ هَذِهِ الْأَقْوَالُ بِالصَّوَابِ قَوْلٌ مِنْ قَالَ: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَاتُ فِي كُفَّارِ أَهْلِ
 الْكِتَابِ لِأَنَّ مَا قَبْلَهَا وَمَا بَعْدَهَا مِنَ الْآيَاتِ فِيهِمْ نَزَلَتْ وَهُمْ الْمَعْنِيُّونَ بِهَا، وَ
 هَذِهِ الْآيَاتُ سِيَاقُ الْخَبَرِ عَنْهُمْ فَكُونُهَا خَبَرًا عَنْهُمْ أُولَىٰ، فَأَنَّ قَالَ قَائِلٌ: فَأَنَّ
 اللَّهُ تَعَالَىٰ ذَكَرَهُ قَدْ عَمَّ بِالْخَبَرِ بِذَلِكَ عَنْ جَمِيعٍ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ، فَلَمْ
 جَعَلْتَهُ خَاصًّا؟ قِيلَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَىٰ عَمَّ بِالْخَبَرِ بِذَلِكَ عَنْ قَوْمٍ كَانُوا بِحُكْمِ اللَّهِ
 الَّذِي حَكَمَ بِهِ فِي كِتَابِهِ جَاحِدِينَ، فَأَخْبَرَ عَنْهُمْ أَنَّهُمْ بَتَرَكِهِمُ الْحُكْمَ عَلَىٰ سَبِيلِ
 مَا تَرَكُوهُ، كَافِرُونَ، وَكَذَلِكَ الْقَوْلُ فِي كُلِّ مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ جَاحِدًا بِهِ هُوَ
 بِاللَّهِ كَافِرٌ، كَمَا قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ لِأَنَّهُ بِجُحُودِهِ حُكْمَ اللَّهِ بَعْدَ عِلْمِهِ أَنَّهُ أَنْزَلَ لَهُ فِي
 كِتَابِهِ، نَظِيرَ جُحُودِهِ نَبْوَةَ نَبِيَّةٍ بَعْدَ عِلْمِهِ أَنَّهُ نَبِيٌّ)) واته: ((وه نيزيك ترين
 قسه‌ی له راستیی‌وه به‌لامه‌وه له‌و قسانه‌ی رابردون، نه‌و رایه‌یه که ده‌لی: نه‌م
 نایه‌تانه له‌باره‌ی کافرانی نه‌ه‌لی کیه‌تاب هاتوو نه‌ خواری، چونکه
 نایه‌ته‌کانی پی‌شه‌وه‌و دوایه له‌باره‌ی وانه‌وه‌و مه‌به‌ستیان پی‌ته‌وانه، نه‌م
 نایه‌تانه‌ش هه‌مو بیان قسه له‌وان ده‌که‌ن بۆیه نه‌گهر بگوتری له‌باره‌ی وانه‌وه
 هه‌وال ده‌ده‌ن چاکتره.

نه‌گهر یه‌کینکیش بلی: جا خو‌خوا‌ی به‌رز به‌گشتی هه‌ولی له‌باره‌ی تیکرای
 ته‌وانه داوه که حوکم به‌وه ناکه‌ن که خوا ناردوو به‌ته‌ خواری، نه‌دی چون‌تۆ
 تاییه‌ت کرد؟! - له وه‌لامی دا - ده‌گوتری: بی‌گومان خوا‌ی به‌رز به‌گشتی
 هه‌والی ده‌باره‌ی که‌سانیک داوه که نکۆلی‌یان کردوه له‌م حوکمه‌ی خوا که
 له کتیبه‌که‌یدا حوکمی پی‌کردوه‌و هه‌والی داوه که ته‌وانه له سۆنگه‌ی نه‌و
 جۆره‌ وازی‌هینانه‌وه (که به نکوولی‌ لی‌کردنه‌وه‌یه) کافرن، ده‌جا به‌هه‌مان

شی‌وه‌ش هه‌ر که‌سی‌کی دیکه‌ش به‌ نکوویی لی‌کردن و دانپێدانه هینانه‌وه‌ حوکم به‌وه‌ نه‌کات که‌ خوا ناردوویه‌ته‌ خوار، ئه‌وه‌ کافر به‌ خوا، وه‌ک (ابن عباس) گو‌توویه‌تی، چونکه‌ به‌هۆی نکوویی کردنییه‌وه‌ له‌ حوکمی خوا دوا‌ی ئه‌وه‌ی زانیویه‌تی که‌ خوا له‌ کتیبی خۆیدا ناردوویه‌ته‌ خوار. وه‌ک نکوویی کردنییه‌تی له‌ پی‌غه‌مبه‌رایه‌تی پی‌غه‌مبه‌ره‌که‌ی دوا‌ی ئه‌وه‌ی زانیویه‌تی که‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌!

که‌واته‌: ئه‌وه‌ی که‌ بۆته‌ هۆی به‌ کافر له‌قه‌له‌مدرانی ئه‌و جووله‌کانه‌ی که‌ حوکمیان به‌ کتیبی خوا نه‌کردوه‌ له‌و مه‌سه‌له‌یه‌دا که‌ هاتۆته‌ پێشیان به‌س خودی حوکم نه‌کردنه‌که‌ نه‌بووه‌ به‌ ته‌نیا، به‌ل‌کو حوکم نه‌کردن و نه‌کۆویی کردنیان بووه‌ له‌ حوکمی خوا. نه‌گه‌رنا خودی حوکم نه‌کردن به‌ کتیب و شه‌ریعه‌تی خوا له‌ مه‌سه‌له‌یه‌کی دیاریکراودا جا به‌هۆی به‌رتیل (رشوة) وه‌رگرتن یان به‌هه‌ر شتی‌کی دیکه‌وه‌ بێ، گوناهی‌کی گه‌وره‌یه‌ و ئینسانی پێ گوناهبه‌ر ده‌بێ به‌لام کوفر نیه‌ (کوفرێ گه‌وره‌) و پێی له‌ ئه‌و سلام و ئه‌و حان ناچیتته‌ ده‌ری، به‌ پێوستی ده‌زایم له‌وباره‌وه‌ ئه‌م به‌سه‌رهاته‌ی نیوان (أبو مجلز) و تاقمیک له‌ (خوارج) بێنم که‌ (طبری) گێراویه‌ته‌وه‌ (ت): کۆمه‌لێک له‌ (الأباضية) له‌ گه‌ل (أبو مجلز) دانیشتن و پێیان گو‌ت: خوا ده‌فه‌رموی: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ... فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾. (أبو مجلز) یش گو‌تی: ئه‌و کاربه‌ده‌ستانه‌ (که‌ حوکم به‌ شه‌رع نا که‌ن له‌ هه‌ندی‌ک مه‌سه‌له‌دا) ئه‌وه‌ی که‌ ده‌یکه‌ن ده‌زاین که‌ گونا هه‌و ده‌ی که‌ن، گو‌تی: وه‌ ئه‌م نایه‌ته‌ ده‌رباره‌ی جووله‌که‌و نه‌صرانییه‌کان هاتۆته‌ خوار!

(تر) (جامع البيان) ج (6) ص (للاله)، ژماره: (للاله‌لاله)، وه‌ ژماره: (للاله‌لاله) تۆزیک پوودترو ری‌ژتر هیناویه‌تی.

(یر) ئه‌وه‌ی نیوان که‌وانه‌کان خۆم زیادم کردوه‌ بۆ زیاتر پوون بوونه‌وه‌ی مه‌به‌ست.

ئه‌وانیش گوتیان: ده‌به‌خوا تۆش وه‌ك ئیمه‌ ده‌زانى، به‌لام لییان ده‌ترسى!
ئه‌ویش گوتى: ئیوه‌ شایسته‌ترن كه‌ به‌وه‌ وه‌سف به‌كرین له‌ ئیمه‌، چونكه‌ ئیمه‌
قه‌ناعه‌تمان وانیه‌، به‌لام ئیوه‌ قه‌ناعه‌تیشان وایه‌ كه‌چی له‌ ترسى وان (واته‌
حوكم‌پرانانى لادهر) (تر) ناویرن بیلین!

ئییستاش به‌ په‌سندی ده‌زانم كه‌ ئه‌وه‌ی له‌ باره‌ی رسته‌ی: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكُمْ
بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَوَلِّكْهُمْ الْكَافِرُونَ﴾، گوتمان له‌ چه‌ند دیریکدا كورت و پوخت
بكه‌ینه‌وه‌:

(لا) هه‌ر سێك رسته‌ی:

﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكُمْ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَوَلِّكْهُمْ الْكَافِرُونَ﴾.

﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكُمْ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَوَلِّكْهُمْ الظَّالِمُونَ﴾.

﴿وَمَنْ لَّمْ يَخُكُمْ بِمَا أُنْزِلَ اللَّهُ فَوَلِّكْهُمْ الْفَاسِقُونَ﴾.

له‌ باره‌ی جووله‌كه‌و نه‌ صرانییه‌ كانه‌وه‌و حوكم نه‌ كردنیان به‌ كتیبی خوا،
هاتونه‌ خوار.

(لا) به‌لام به‌رای زۆر به‌ی هه‌ره‌ زۆری زانا یان حوكمه‌ كه‌یان گشتی یه‌و
مسوڵمانانیش ده‌گرێته‌وه‌.

(لا) ده‌گونجی مه‌به‌ست له‌ هه‌ركام له‌ (كفرو ظلم و فسق) كوفرو زولم و فیسقی
گچكه‌ بیّت، كه‌ ئه‌و كاته‌ مه‌رج نیه‌ هه‌ركه‌ سێك له‌ مه‌ سه‌له‌یه‌كی
دیاریكراودا حوكمی به‌ شه‌ریعه‌ت نه‌ كرد، به‌و ربه‌فتاره‌ی كافر بیّت مادام
نكوڵیی لیكردن و دان پێدانه‌هینانی له‌ گه‌ڵ نه‌بی.

(لا) راستتر وایه‌ كه‌ بگوتری: مه‌به‌ست له‌ كوفرو زولم و فیسق (كفرو ظلم و
فسق) ی گه‌وره‌یه‌ به‌لام مه‌به‌ست له‌ حوكم به‌ كتیبی خوا نه‌ كردنه‌ كه‌

(تر) ئه‌وه‌ی نیوان كه‌وانه‌كان خۆم زیادم كردوه‌ بۆ زیاتر پوون بوونه‌وه‌ی مه‌به‌ست.

ئه‌وه‌یه که نکوویی لی‌کردن له‌ پروداوی‌کدا که له‌ حوکمی کتیی بی خوا لایان دابوو وه‌ حوکمیکی دیکه‌یان له‌ شوین دانابوو وه‌ نکوولیشیان له‌ حوکمی کتییی خوا ده‌کر هه‌تا پیغه‌مبهر خوا ﷺ خوی به‌گه‌ژدا کردن و ناچاری کردن دانی پیندا بینن (تر)!

(5) که‌و ته‌: حوکمرا‌ن ی‌ک - وا ته‌ حوکمرا‌نی م سولمان که‌ ئیعلانی مسولمانه‌تی خوی و پابه‌ندی به‌ شه‌ریعه‌تی خواوه‌ کردوه - که‌ له‌ مه‌سه‌له‌یه‌ک یان چند مه‌سه‌له‌یه‌کی تایبه‌ت و دیاریکرا‌وا حوکم به‌ کتیب و شه‌ریعه‌تی خوا ناکات، هه‌دام خوی به‌ گونا‌ه‌ بار بزانئ و نکوویی له‌ راستیی و ته‌واویی شه‌ریعه‌تی خوا نه‌بی، به‌و ره‌فتاره‌ی به‌س گونا‌ه‌بار ده‌بی، به‌لام له‌ بازنه‌ی ئیسلام و ئیمان ده‌رناچئ و به‌ کافر له‌ قه‌له‌م نادری، چونکه‌ خودی حوکم نه‌کردن به‌ شه‌ریعه‌تی خواو پینوه‌ پابه‌ندنه‌بوونی له‌ مه‌سه‌له‌یه‌ک یان چند مه‌سه‌له‌یه‌کی دیاریکرا‌وا گونا‌هیکی گه‌وره‌یه‌ وه‌ک گونا‌ه‌ گه‌وره‌کانی دیکه‌و پیش‌تریش - له‌ به‌رگی یه‌که‌م دا - به‌ درییی باسما‌ن کردو خ ستمانه‌ پر ووه‌ که‌ زاناو پیشه‌وایانی ره‌سه‌نی مسولمانان به‌ پیچه‌وانه‌ی خه‌ورا‌یج و موخته‌زیله‌وه‌ به‌ گونا‌ه‌ گه‌وره‌کان (الکبا‌تر) ئینسانی مسولمان کافر ناکه‌ن!

وه‌ له‌ راستیدا من جیا‌وازییه‌کی ته‌وتز نابینم له‌ نیوان دووکه‌ سدا که‌ یه‌کیان خوینی به‌ ناهه‌ق ده‌پیشئ، یان زینا ده‌کات، یان دلئ دا ی‌ک و باوکی به‌ناهه‌ق دیشینئ ... هه‌تد. یه‌کیشیان که‌ حوکمرا‌نیکی گشتی یه‌ یان دادوه‌ر

(تر) که‌ هه‌رکام له‌ (طبری) چند به‌سه‌ره‌اتیکیان له‌وباره‌وه‌ هه‌تاوه‌و یه‌کیان ئه‌وه‌یه‌ که‌ (مسلم و ابوداود و ابن‌ماجه‌ و ابن‌جری) له‌ (البراء بن‌عازب) گه‌پراویانه‌ته‌وه‌و پیشتر ده‌قه‌که‌یما‌ن هه‌تا، پروانه‌، (جامع‌البیان) ج (6) ص (للالا □ للالا)، وه‌ (الجامع‌الاحکام القرآن) ج (ل)، ص (للالا - للالا).

(قاضی) یکهو به هوئی بهرتیل (رشوة) وهرگرتن یان بهرژوهه ندیی هاددیو شوین ههواو ئارهزوو کهوتنهوه، له مه سه لهیه کی دیاریکراودا لهو شه ریعه تهی که خوی کاربه چی ناردوو یه ته خواری، لاده دات و ده شزانی که گونا هباره و شتیکی خراپی کردوه!

له کوتایی تویشینه وه مان دهرباره ی رسته ی: ﴿وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَفْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ دا ده ئیم: بیگومان حوکم نه کردنی بابای حوکمران له مه سه لهیه که یان چه ند مه سه لهیه کی دیاریکراودا مادام نه کوولی لی کردن (جحد) له گهل نه بی، جیا به له حوکم نه کردنی به سه رجه م شه ریعه ت و پا به ند نه بوونی پییه وه گوژینی شی به سیسته م (نظام) یکی دی که! چونکه که سینک به گشتی پا به ندی شه ریعه ت نه بی و شتیکی دیکه ی له شوین داب غنی مانای وایه بلئی یان نه ئی پروای به وه نیه که خوا ناردوو یه ته خوار، وه با پای واش به کافر داده نری هه رچه نده پر به زاریش هاوار نه کات که کافره و پروای به نیسلام نیه! ئنجا ئاشکرا شه که زاناو پی شه وایانی پی شین و رابردو هان بویه باسی نه م حال ته یان نه کردوه، چونکه: به درژیایی میژووی نیسلام له سایه ی ده ول ته کانی نه مه ویی و عه بهاسیی و عوسمانیی دا که م و ژور شه ریعه ت کاری پیکراوه و هیچ حوکمرانیکی مسولمانان به گشتی له شه ریعه ت لاینه داوه و سیسته م و حوکمیکی دیکه ی له شوین دانه ناوه وه دوا بی پاش پروو خانی ده ول ته ی عوسمانیی له سایه ی شوومی ده ول ته عه مانیییه کاند پروویدا و نیستاش له ژور به ی ولاتانی مسولمان نشیندا هه ر به رده وامه! (ابن تیمیه) □ خوا لیی خوش بی - دهرباره ی جیاوازی حوکمی نیوان نه و دوو حال ته - واته حوکم نه کردن به شه ریعه ت له مه سه لهیه کی تاییه تداو حوکم

نه کردن به شهر بعت به شیوه‌ی کی گشتی گوتوویه تی^(تر): (فأن الحاکم اذا كان دیناً لکنه حکم بغير علم کان من أهل النار، وإن کان عالماً لکنه حکم بخلاف الحق الذي يعلمه، کان من أهل النار، وإذا حکم بلا عدل ولا علم أولى أن يكون من أهل النار، وهذا اذا حکم في قضية ل شخص، وأما اذا حکم حکماً عاماً في دين المسلمين فجعل الحق باطلاً والباطل حقاً، وال سنة بدعة، والبدعة سنة والمعروف منكراً، والمنکر معروفاً ونهى عما أمر الله به ورسوله وأمر بما نهى الله عنه ورسوله، فهذا لون آخر يحکم فیہ رب العالمین والہ المرسلین مالک يوم الدين الذي له الحمد في الأولى والآخرة **هُلِّلَهُ الْخُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ**)^(ه)، واته: بیگومان حوکمران نه گهر دیندار بیت به لام به بی زانیاری حوکم بکات نه وه شایسته‌ی سزای ناگه، ههروه‌ها نه گهر زانایی به لام به بیچه‌وانه‌ی نه وه هه‌قه‌وه حوکم بکا که ده‌یزانی، نه وه شایسته‌ی سزای ناگر (ی دۆزه‌خ)، دیسان نه گهر به بی دادگه‌ریی و به بی زانیاری حوکمی کرد نه وه چاکتر شایسته‌ی ناگه، نه مه هه‌مووی نه گهر له مه‌سه‌له‌یه کداو بۆکه سیتک ناوا حوکم بکات.

به لام نه گهر هات و به شیوه‌ی کی گشتی حوکمی به‌سه‌ر دینی م سولمانان دا کرد و هه‌قی کرده ناهه‌قی کرده هه‌ق و سوننه‌ی کرده بید عه‌ت و بید عه‌تی کرده سوننه‌ت و چاکه‌ی به خراپه داناو خراپه‌ش به چاکه‌و، نه‌وه‌ی خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی فه‌رمانیان پیکرد قه‌ده‌غه‌ی کردو، فه‌رمانی کرد به‌وه‌ی که خواو پیغه‌مبه‌ره‌که‌ی قه‌ده‌غه‌یان کردوه، ئانه‌وه جوژیکی دیکه‌یه‌و خوای په‌روه‌دگاری جیه‌ا نه‌کان و په‌ر یستراوی پیغه‌م به‌ران و خواوه‌نی رۆژی یسزاو

(تر) (مجموع الفتاوی) ج (35) ص (لاله)،

(یر) (القصص 88)،

پاداشت كە لە دونیاو دواړژدا ستایش دەکړی: ((حوکمرانیی هه‌ره‌ی و یه‌و
بۆ لای وېش ده‌گیربڼه‌وه)) (القصص - لالا)، حوکمی تیدا ده‌کات! د یاره
حوکمی خوی کاربه‌جی و زالیش (سبحانه و تعالی) ده‌بارهی که‌سیک که‌ئاو
به‌و جۆره‌ دژایه‌تی دین و شه‌ریعه‌ته‌که‌ی ده‌کات له‌ دنیادا پېش قیا مه‌ت
ناشکرایه و نازانم بۆچی (ابن تیمیة) به‌ را شکرایی نه‌یگوتوه هه‌ر چه‌نده
زانایه‌کی یه‌کجار بو‌یرو هه‌قبیژه □ خوا لیی خوش بئ-! ناخر نه‌ گه‌ر نه‌و
جۆره‌ ده‌سته‌لاتدارو حوکمرانه‌ کافر نه‌بئ ده‌بئ کی کافر بیت؟!

هه‌روه‌ها (الشیخ محمد بن ابراهیم آل الشیخ) هه‌ر له‌ به‌ره‌ی نه‌و جۆره
حوکمرانییه‌وه و جیاوازی له‌ گه‌ل نه‌وه‌دا که‌ باسما‌ن کرد، بابای حوکمرانی پئی
کافر نابئ گوتوبه‌تی (تر): (وأما الذي قيل فيه أنه كفرٌ دون كفر، إذا حاکمَ
إلى غير الله مع اعتقاده أنه عاصٍ وأن حکم الله هو الحق فهذا الذي يصدُر
منه المرء و نحوها، وأما الذي جعل قوانین بترتيب و تخضع فهو كفر، وإن
قالوا: أخطأنا و حکم الشرع أعدل، فهذا كفرٌ ناقلٌ عن الملّة) واته: به‌لام نه‌وه‌ی
که‌ له‌ به‌ره‌یه‌وه گوتراوه: کوفری گچ‌که‌یه، نه‌وه‌یه‌که (مرؤف) بۆ دادوه‌ری
بچیتته‌ لای غه‌یری به‌رنامه‌ی خواو بر‌واشی وابئ که‌ گونا به‌اره‌و ته‌نیا حوکمی
خوا هه‌قه، نه‌ویش له‌ حالیکدا که‌ جارێک و دووان ... نه‌وه‌ی لی پوو به‌دات،
به‌لام که‌سیک که‌ چه‌ند یاسایه‌ک به‌ شینوه‌یه‌کی به‌رنامه‌و نه‌خشه‌ بۆ دار پێژراو
داده‌نی و خه‌لکیان بۆ گه‌ردن که‌چ ده‌کات، نه‌وه‌ کوفره، هه‌رچه‌نده‌ بش سلین:
به‌ هه‌له‌دا چووین و حوکمی شه‌رع داد گه‌رت‌ره، به‌لئ نه‌م جۆره‌ ره‌ف تاره
کوفریکه‌ خاوه‌نه‌که‌ی له‌ دین ده‌باته‌ ده‌ری.

ئىستىشاش نۆردى سىيەمىن كۆمەلە ئايەتە:

كۆمەللى سىيەم

كە سىي ئايەتلى كۆتايىن (لەلە، لەلە، لەلە) جا ھەرچەندە پىشتىرىش ھىناومانان بەلام لىرەش دووبارەيان دەكەبەنەو: ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَ حَا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِنَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَقِيمُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَنُبَيِّنْكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٠٠﴾ وَأَن اخْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِن كَفِيراً مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ﴿١٠١﴾ أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْتَغُونَ أَوْ صَنَ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ؟﴾ واتە: ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱۴۸۷ ۱۴۸۸ ۱۴۸۹ ۱۴۹۰ ۱۴۹۱ ۱۴۹۲ ۱۴۹۳ ۱۴۹۴ ۱۴۹۵ ۱۴۹۶ ۱۴۹۷ ۱۴۹۸ ۱۴۹۹ ۱۵۰۰ ۱۵۰۱ ۱۵۰۲ ۱۵۰۳ ۱۵۰۴ ۱۵۰۵ ۱۵۰۶ ۱۵۰۷ ۱۵۰۸ ۱۵۰۹ ۱۵۱۰ ۱۵۱۱ ۱۵۱۲ ۱۵۱۳ ۱۵۱۴ ۱۵۱۵ ۱۵۱۶ ۱۵۱۷ ۱۵۱۸ ۱۵۱۹ ۱۵۲۰ ۱۵۲۱ ۱۵۲۲ ۱۵۲۳ ۱۵۲۴ ۱۵۲۵ ۱۵۲۶ ۱۵۲۷ ۱۵۲۸ ۱۵۲۹ ۱۵۳۰ ۱۵۳۱ ۱۵۳۲ ۱۵۳۳ ۱۵۳۴ ۱۵۳۵ ۱۵۳۶ ۱۵۳۷ ۱۵۳۸ ۱۵۳۹ ۱۵۴۰ ۱۵۴۱ ۱۵۴۲ ۱۵۴۳ ۱۵۴۴ ۱۵۴۵ ۱۵۴۶ ۱۵۴۷ ۱۵۴۸ ۱۵۴۹ ۱۵۵۰ ۱۵۵۱ ۱۵۵۲ ۱۵۵۳ ۱۵۵۴ ۱۵۵۵ ۱۵۵۶ ۱۵۵۷ ۱۵۵۸ ۱۵۵۹ ۱۵۶۰ ۱۵۶۱ ۱۵۶۲ ۱۵۶۳ ۱۵۶۴ ۱۵۶۵ ۱۵۶۶ ۱۵۶۷ ۱۵۶۸ ۱۵۶۹ ۱۵۷۰ ۱۵۷۱ ۱۵۷۲ ۱۵۷۳ ۱۵۷۴ ۱۵۷۵ ۱۵۷۶ ۱۵۷۷ ۱۵۷۸ ۱۵۷۹ ۱۵۸۰ ۱۵۸۱ ۱۵۸۲ ۱۵۸۳ ۱۵۸۴ ۱۵۸۵ ۱۵۸۶ ۱۵۸۷ ۱۵۸۸ ۱۵۸۹ ۱۵۹۰ ۱۵۹۱ ۱۵۹۲ ۱۵۹۳ ۱۵۹۴ ۱۵۹۵ ۱۵۹

بۆ لای خوا به و هه و ئالتان پێ ددها به (سه ره نجامی) ئه وهی که تییدا که و تبه و نه راجیایی به وه.

وه (جاریکی دیکه ش ئه ی موحه مه د! لیت دووباره ده که بینه وه) به وهی که خوا ناردوویه ته خواری حوکمیان له نیتواندا بکه و مه که وه شوین ناره و و کانیا ن، وه وریا به که له هه ندیک (یاسا) له و به رنامه یه که خوا بۆ ناردوویه خوار لات نه دهن. وه نه گهر روویان وه رگیرا نه وه بزا نه که خوا ده یه وێ به هوی هه ندیک له گونا هه کانیا نه وه به لایان تووش بکات، وه ب شزانه که زۆر به ی خه لکی لاری ن.

نایا نه وانه حوکمی نه فامیتی ده خوازن! جا حوکمی کێ له هی خوا چاکتره بۆ که سانی ک که دلنیا بن (له گه رانه و هیا ن بۆ لای خوا و سزا و پاداشتی!).

له به رده م نه م سێ نایه ته شدا پیویسته که مه له هه لوه سته یه که بکه ی ن له بواری نامنجی نیڕانی کتیبه کانی خوی کار به جی و به به زه ییدا:

لا - رسته ی: ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ نه وه ده گه یه نێ که هه مان نامانج و مه به ست که کتیبه پی شو وه کانی وه که ته و رات و ئینجیه طی بۆ نیڕاونه خواری، قورئانی ش بۆ هه مان نامانج و مه به ست هاتوه که بریتیه له چه سپاندنی هه ق له هه موو رو وه کانی ژیا ن و گو زه رانی تا که و خ ییزا ن و که مه ل دا.

لا - رسته ی: ﴿مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ﴾ نه و راستی به ده رده خات که قورئان سه رجه م کتیبه ئاسمانی به کانی پی ش خوی وه که نه و نه سه لیه یان که له خواره وه دابه زیوون به راست ده زانی و پشتگیری یان ده کات، د یاره هه موو کتیبه کانی خوا ش هه روا بوون و به کدی یان به راست زان یوه، وه که

خوا له‌باره‌ی ئینجیلیشه‌وه فهرموویه‌تی: ﴿وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَتُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ﴾.

لا - وشه‌ی: ﴿وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ﴾ نه‌وه ده‌گه‌یه‌نی که قورئان چاودیره به سه‌ر هه‌موو کتیبه‌کانی دیکه‌ی خوای کاربه‌جی و په‌روه‌ر دگاره‌وه و هه‌ر گوران و لادانی که بیان تیدا په‌یدا کرابی را سستی ده‌کا ته‌وه، وه‌ک خوای زا نا فهرموویه‌تی: ﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنُ يَقْصُّ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾^(١)، واته: بیگومان نه‌م قورئانه زۆربه‌ی نه‌وه که به‌نی ئیسرائیل تیدا که وتونه کیشه و راجیایی به‌وه به‌سه‌ریان داده‌خوینیته‌وه.

لا - رسته‌ی: ﴿فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ به‌راشکاوایی نه‌وه ده‌گه‌یه‌نی که پیغه‌م به‌ری خوا ﷺ وه هه‌ر که سیک‌ی دی که ش که خوی به شوینی که وتوی وی ده‌زان له‌سه‌ری پیویسته حوکم به و کتیبه‌بکات که خوا ناردوویه‌ته خوارو گرفت و کیه شه‌کانی خه‌لک و کۆ هه‌لگای پی چاره‌سه‌ر بکات.

5 - رسته‌ی: ﴿وَلَا تُثْغِرْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ﴾ نه‌وه‌ی لی ده‌فامریتته‌وه که هه‌میشه به‌دیلی شوینکه وتنی هه‌قی که خوا ناردوویه‌تی بریتیه له وه‌دوا که وتنی هه‌وا و ئاره‌زووی خه‌لکی، نه‌گه‌ر سه‌رنجی واقیه‌ی سه‌رجه‌م نه‌وه که سو لایه‌نانه‌ش به‌دین که پابه‌ندی نایینو شه‌ریعه‌تی خوا نین هه‌روای ده‌بینن.

6 - رسته‌ی: ﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾، زۆر به‌روون و را شکاوایی نه‌وه راستیی به‌ده‌خات که خوای کاربه‌جی و شاره‌زا (سبحانه و تعا لی) به‌هه‌ر کۆمه‌لگا و گه‌لیک ریبازو به‌نامه‌یه‌کی تایبه‌تی ره‌وانه‌کردوه که

په‌ به‌ پیستی ئه‌و واقیع و هه‌ل و مه‌رجه‌یان به‌وه که تییدا به‌وون، وه‌ک
 بیشت‌ریش باس‌مان کرد، وشه‌ی (شرعة) ش وه‌ک (شریعة) له‌ ته‌سه‌لمی
 زماندا به‌و پ‌یه‌ ده‌گوت‌ری که ناوی له‌ یه‌وه ده‌یه‌ی ش‌ری، دیاره‌ ئایین و
 به‌رنامه‌ی خواش ناوی ژیان (ماء الحیاة) ی ئینسانه‌ به‌یه‌ش ئه‌و وشه‌یه‌ی
 به‌ خوازراوه‌ ته‌وه‌، چونکه وه‌ک چۆن ژیا‌نی ماددی مرۆف به‌بی ئا و دروست
 ناب‌ی و به‌رده‌وام ناب‌ی، ژیا‌نی مه‌عنه‌ویشی به‌بی ئایین و به‌رنا مه‌ی خوا
 ناگو‌نجی و ناچ‌یت‌ه‌ سه‌ری، وه‌ وشه‌ی (منه‌اج) یش یا‌نی پ‌ی باز‌یکی روون و
 ناش‌کرا، ئیسلامیش وایه‌.

﴿ وَلَوْ هَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ﴾
 ئه‌و رسته‌یه ده‌ریده‌خات که هیچ ش‌تی‌ک له‌ به‌رده‌م و به‌ست و
 خواستی به‌ سنووری خوا‌دا عاس‌ی ناب‌ی و ته‌ گه‌ر و به‌ست‌بای ده‌یت‌وان‌ی
 هه‌موو به‌شه‌ر له‌سه‌ر یه‌ک ئایین و به‌رنا مه‌ه‌ کۆب‌کا ته‌وه‌و به‌و هه‌موو
 پیغه‌مه‌رانی خۆی ﴿ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام ﴾ ته‌نیا یه‌ک شه‌ریعه‌تی
 نارد‌بایه‌.

به‌لام به‌یه‌ خ‌وی ز‌ال و کاربه‌ج‌ی به‌ هه‌ر ئۆمه‌تی‌ک به‌رنامه‌یه‌کی تایبه‌تی
 نارد‌وه تا‌کو ئه‌و خه‌ل‌ک و ئۆمه‌ت‌انه به‌وه تا‌قی ب‌کاته‌وه که ئایا پا‌ه‌ند ده‌بن
 به‌و به‌رنامه‌یه‌وه که به‌یان ن‌یراوه‌؟ وه‌ ئایا کات‌یک ها‌وه‌ی کار‌یی‌کرد‌نی
 یه‌کی‌کیان به‌سه‌رده‌ج‌ی و یه‌کی دی‌که ج‌یی ده‌گر‌ی ته‌وه‌، شو‌ین‌که‌وت‌وو‌انی
 به‌رنامه‌ پی‌شووه‌کان ئاماده‌ ده‌بن ده‌ست له‌وی پی‌شوو هه‌ل‌گرن و ب‌که‌ونه‌
 د‌وای ته‌وه‌ی دی‌که به‌بی ده‌مار‌گیر‌یی (تعصّب) به‌و ته‌وه‌ی پی‌ ش‌ی و به‌بی
 هه‌ست‌یار‌یی (حسّاسیة) به‌رانبه‌ر ته‌وه‌ی د‌وایه‌؟!

● - رسته‌ی: ﴿فَاسْتَقْبُوا الْخَيْرَاتِ﴾ یش نمازیه بو ئەو راستییە که سەنگی مەحەکی دیرەنداریی و بەندا یەتی بو خواو شوینکەوتنی کتیب و بەرنامەکانی خوا بریتییە لە پێش بەرکە کردن لە چاکەکاریی و خێرخوازییدا، ئەک ناو و شۆرەتی جۆراوجۆر لەخۆنان! وەک خۆی بەرزو مەزن لە شوینیکی دیکە فەرموویەتی: ﴿لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾.

● - رسته‌ی: ﴿إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعاً فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ ئەو راستییە دەخاتەرۆو که هەموو مەرجیایەتی نەگەر لە دنیا دا لە ڕۆی کتیب و بەرنامەکانی یەو و لەسەر زمانی پێغەمبەرەکان ﴿عَلَيْهِمُ السَّلَام﴾ هەق و ناھەق و راست و چەوتی بە شیوەیەکی تیۆری (نظری) و فیکریی بووون کردوونەتەو، ئەو لە دواڕۆدا هەموو ئەو شتە بە چاوی سەر و بە بەرجەستە کراوی دەبینن!

● - رسته‌ی: ﴿وَأَنْ أَحْكُمَ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ﴾ که هەمان ئەو دوو رسته‌یە دووبات کردوونەو که لە نایەتی پیا شوودا هاتوون، ئەو دەگەییەتی که حوکم کردن بە کتیب و شەریعەت، هیندە با بەتیکی گەورە و گەرنەو چارەنووسسازە که پێویست دەکات خۆی بەرزو مەزن لە دوو نایەتی بەدوای یە کدا هاتو هیندە بە چەخت لە سەر کرد ئەو دووباتی بکاتەو!

ئىنجا ھەر لىزەشەو بۆمان دەردەكەوئى كە ئەوانەى بانگەشەى لە يەك دابرىنى دىن و ژين يان شەرىعەت و سىا سەت دە كەن چ زۆر زانا نە، چ نە زانانە، تا چ رادەيەك بى ئىنساف و دژ بە ھەق، يان نە زان و بى ئاگان (ت)!

●●● - رستەى: ﴿وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يُفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ﴾ بە نا شكرا ئەو دەگەيەنئى كە زاناو پىشەوايانى م سولمانان پىو سەتە زۆر و ر پىا و ھۆشيار بن و نە ھىلن بە ھىچ بيانوو و پاساوئىك دوژمن و نا ھەزانى ئابىن و بەرنامەى خوا، تەنازوليان پى لە ھەندىك لە ياساكانى شەرىعەتى خوا بکەن، چونكە ماقوول نىە ئەھلى باطيل بۆ ناھەقىەكانى خو يان لە ئەھلى ھەق بۆ راستىيەكانى شەرىعەتى خوا نازا تر بن.

ھەروەھا ئەم رستەيە ئەو ھەشى لى دەفامریتەو كە دوژمن و نەيارانى شەرىعەتى خوا، لەسەر دوژمنايەتى و پىلان و فىلى خو يان سوورن تەنانتە لە گەل پىغەمبەرى خواشدا ﷺ چ جاي خەلكى دىكە!

13 - رستەى: ﴿إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُوا أَمْرًا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصَيِّبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ﴾ ئەو دەگەيەنئى كە پشت تىكردنى ھوكم و بىيارەكانى شەرىعەت - و پىراى سزاي دوا رۆژ - ما يەى بەلاو گەرف تارىيى دنيا شە، وەك چۆن بە پىچەوانەشەو پابەندى بە شەرىعەتەو وەك ملکہ چى بۆ بىيارەكانى، ما يەى خىرو خوشى و سەلامەتى دنيايە پىش رۆژى دوايى.

14 - رستەى: ﴿وَإِنْ كَثُرَ مِنْ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ﴾ ئەو راستىيە دەردەخات كە زۆرئىك يان زۆر بەى خەلكى مەيلى لادان و سەرىپچى كردنيان ھە يە، وە

(تر) لە كتيبي: (ئىسلام و مسولمانەتتى و كارى ئىسلامىيە...) داو لە ناملىكەى: (سىياسەتى ئىسلامىيە و چەند پروونكرنەو يەك) دا ئەم مەسەلەيەمان باش پروونكر دۆتەو.

هه‌رکه‌سی‌کیش له‌ حوکم و بریاره‌کانی شه‌ریعه‌تی لادا، مانای وا‌یه‌ له‌ خوا‌یاخی بووه‌و له‌ فیطره‌تی ساغی خو‌یشی ده‌رچوو‌ه!

15 و 16 و 17- پسته‌ی: ﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ! وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ؟﴾، س‌ی‌ راستیی گه‌وره‌و گ‌رنگ ده‌گه‌یه‌نی:

یه‌که‌م: هه‌رکه‌سی‌ک به‌ شه‌ریعه‌تی خوا‌رازی نه‌بی مانای وا‌یه‌ به‌رنا‌هه‌و حوکمی نه‌فامیی ده‌خو‌ازی، حوکمی نه‌فامییش تی‌ک‌رای نه‌و بی‌د‌وزه‌و به‌رنا‌مانه‌ ده‌گ‌ریته‌وه‌ که‌ له‌ وه‌حی راست و پ‌وون و ده‌ستکاری نه‌ک‌راوی خوا‌ه‌ نه‌هات‌وون، چون‌که‌ له‌ راستیدا به‌رنا‌مه‌دانان پ‌و‌ ژبان و گ‌وزه‌رانی ئینسان ته‌نیا شایسته‌ی خوا‌ی زانا‌و شاره‌زایه‌ که‌ نه‌ه‌یییه‌کانی سینه‌و د‌لی مر‌اف و شیر‌راوه‌کانی زه‌وی و ئاسمان و دنیا‌و د‌وار‌ژ ده‌زانی و ه‌یه‌چی ل‌ی‌ و‌ن و پ‌ه‌نه‌ان نیه‌، وه‌ک‌ ئی‌پ‌را‌هیم (ع‌ل‌ی‌ه‌م‌ ال‌ سلام) ف‌ه‌رم‌وو‌یه‌تی: ﴿رَبَّنَا اِنَّكَ تَعْلَمُ مَا تُخْفِي وَمَا تُغْلِي وَمَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ...﴾، وا‌ته‌: پ‌ه‌روه‌ر‌د‌گ‌ار‌مان! ت‌و‌ ده‌زانی نه‌وه‌ی ده‌یشارینه‌وه‌و نه‌وه‌ی ئاش‌ک‌رای ده‌که‌ین، وه‌ ه‌یچ ش‌تی‌ک له‌ خوا‌ پ‌ه‌نه‌ان نیه‌ نه‌ له‌ زه‌وی و نه‌ له‌ ئاسمانی...

د‌وو‌ه‌م: هه‌رکه‌سی‌ک نه‌ه‌لی یه‌قین بی‌ت و د‌ن‌یا‌بی له‌ به‌دیه‌ینه‌را یه‌تی و پ‌ه‌روه‌ر‌گ‌اریتی و پ‌ه‌رست‌را‌و‌یتی خوا‌، پی‌غه‌م‌به‌رایه‌تی مو‌حه‌مه‌د ﷺ و به‌رنا‌می‌یتی ئی‌سلام (واته‌: نه‌وه‌ که‌ خوا‌ ئی‌ سلامی کرد‌و ته‌ ئابین و به‌رنا‌مه‌ی ژبانی مر‌اف) حوکم و به‌رنا‌مه‌ی خوا‌ی کاربه‌ج‌ی پی‌ له‌ هه‌مو‌و حوکم و به‌رنا‌مه‌یه‌کی دی‌که‌ چاک‌ت‌رو ته‌وا‌تر ده‌بی، ب‌گ‌ره‌ هه‌ر

تهوی بهره های پی چاک و تیرو تهواو ده بی و ههر که سیك وانه بی دیاره
خاوه ن ثیمان و یه قین نیه.

سی به م: ههر که سیك به ییسلام قه ناعه ت نه کات و چاو بو بهرنا هه و
رپیازیکی دیکه بگی پی بیلی یان نه یلی، ره فتاره که ی به لگه یه له سه ر
تهوه که نایین و بهرنامه ی خوی پی باش نیه! به به لا گه ی تهوه
بهرنامه و دینیکی دیکه ده خوازی، فدرموویه تی: ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ
حُكْمًا﴾

که واته: وادیاره تهو جوره که سانه به ز هانی حال و ره فتار گوتوویا نه و
ده لئین: بهرنامه و نایینی خوامان پی چاک نیه، بو یه ش خوی په نهان بین
رایگه یاندوه که بهرنامه و حوکه که ی چاکترین بهرنامه و حوکه!

به په سندی ده زانم کوتایی نه م باسه ش به م چند قسه یه ی (ابن تیمیة) □
خو لی خوش بی - بینم (ت): (لَا رَيْبَ أَنَّ مَنْ لَمْ يَعْتَقِدْ وَجوب الحكم بما أنزل
الله على رسوله فهو كافر، فمن استحل أن يحكم بين الناس بما يراه هو عدلاً
من غير اتباع لما أنزل الله، فهو كافر، فإنه مامن أمة الأوهي تأمر بالحكم
بالعدل، وقد يكون في دينها ما يراه أكابرهم، بل كثير من المنتسبين إلى
الأسلام يحكمون بعاداتهم التي لم ينزلها الله كسواليف البادية، وكانوا الأهواء
المطاعين، ويرون أن هذا هو الذي ينبغي الحكم به دون الكتاب والسنة، وهذا
هو الكفر، فإن كثيراً من الناس أسلموا ولكن لا يحكمون إلا بالعادات الجارية
التي يأمر بها المطاعون. فهؤلاء إذا عرفوا أنه لا يجوز لهم الحكم إلا بما أنزل

(تر) (منهاج السنة النبوية). كه (عقيدة التوحيد...) ی (الشيخ الدكتور: صالح بن فوزان)
لیلی وهرگرتوه، پروانه: ص (للاله).

ئىستاش كە پىم وەك رۆژى روون دەرکەوت كە ئا ھانچ و مەبە سىتى
ھاتنە خوارى كىتەبەكانى خوا (سبحانە وتعالى) بە گشتى و بە تايىبەتى كىتەبى
ھەرە گەرەو كۆتايى يان قورئانى مەزن، چىە! كۆتايى بەم خالى سىيە مە
دەينىن و بەمەش كۆتايى بە بەندى دووھى ئەم كىتەبە دەينىن كە تەرخانمان
كردبوو بۆ تووژىنەو دەر بارەى كىتەبەكانى خوا ئيمان پى ھىتانيان، كە وەك
پىشترىش باسما كەرد ئيمان بە كىتەبەكانى خوا (تبارك و تعالى) يە كىكە لە
پىنچ پاىە گەرەو گەنگەكانى ئيمان و عەقیدەى ئىسلامىيەتى.

بەندى سىيەم

ئیمان به پیغه مبه‌رانی خوا (عليهم الصلاة والسلام)

ئەم بەندە

خوینەرى بەرپز!

ئەم بەندە كە تەرخان كراوە بۆ تووژىنەوہ لەبارەى ئیمان بە پىغەم بەرانی
خواوە (عليهم الصلاة والسلام) كە يەكە كە لە پىنچ پایەكانى ئیمان.
لە دەرسى ژمارە چل (40) و چەند باسیكى دىكە پىك دى كە لە كتیپى
(مسوڵمانى كامل)^(تر) خاواروئەوہ.

(تر) بېروانە: (مسوڵمانى كامل - بەشى يەكەم: بىروباوەرى مسوڵمان) لا پەرە (71-137)،
چاپى يەكەم (1997).

وہ ئەم بەندە سەرچەم لە پینچ خالان پیک ھاتو، کە ئە مە ناو و نیشانە کانیانە:

- 1 - پیناسەى پیغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) و چۆنیەتى ئی ھان پیھینانیان.
- 2 - ئەنجام و بەرھەمى برابوون بە پیغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام).
- 3 - ھەقى پیغەمبەر ﷺ بەسەر ئۆمەتە کە یەو.
- 4 - بەسەرھاتیکی پرمانا، (نیشانە کانی پیغەمبەرایەتى محمد ﷺ).
- 5 - ملمانئى ھەق و ناھەق (وتووێژى نیوان پیغەمبەران و سەرانی کوفر).

يُنَاسِهِ يَغْمِرُهُ رَانَ (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ

والسلام) و چۆنیەتى ئیمان پیهینانیان

ئەم خالى يەكەمە كە گرنگترین و گەرەترین خالى ئەم بەندە يە لە
سىزە كورته باسان پيكدی و هەر كورته باسێك لە برگە يەكى سەرپەخۆدا
دەخەينە ڤوو، ئەمەش ناوونیشانی ئەو سیزە كورته باسە يە:

- 1- ڤروابوون بە پيغەمبەران يەكيكە لە پينچ پايەگانی ئیمان.
- 2- ڤوونکردنەوی چەمك و واتای و شەي (نبی) و (رسول).
- 3- پيغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) كين؟!
- 4- چيكمەتي (مرۆڤ بوون) ي پيغەمبەران چيە؟!

- 5- ژماره و ناو و بهرزو بهرزتیری (تفاضل) ی پیغه مبهراڼ (عليهم الصلاة والسلام).
- 6- پله ی پیغه مبهرايه تی به خشراو (وهبي) ه نهك وه دهسته ئینراو (كسبي)
- 7- چهند بنه مایه کی که سایه تی پیغه مبهراڼ (عليهم الصلاة والسلام).
- 8- به لگه کانی پیغه مبهرايه تی پیغه مبهراڼ (عليهم الصلاة والسلام).
- 9- بۆچی مرۆقايه تی پتویستی به پیغه مبهرا نه و پیغه مبهراڼ بۆچی نیراون؟!
- 10- خهسلته پتویسته کانی پیغه مبهراڼ چی و چین؟!
- 11- تایبه ته ندیی یه کانی بانگه وازی پیغه مبهراڼ کامانه؟!
- 12- بۆچی پیغه مبهراڼ (عليهم الصلاة والسلام) خاوهن موعجیزه ن؟!
- 13- بانگه وازی پیغه مبهراڼ (عليهم الصلاة والسلام) له نه سلدا یه که و شیوه کانی جیا جیان.

ئیستاش برکه و بهرپز پێیاندا ده چینه خوار:

(1) بهرپا بوون به پیغه مبهراڼ (عليهم الصلاة والسلام) په کێکه له

پایه کانی تیمان ۱-

وهك له نایه ته کانی ژماره (177 و 285) ی سووره تی (البقرة) و له نایه تی ژماره (136) ی سووره تی (النساء) دا هاتوه. وه له فهرمووده که ی (جبریل) و چهندان نایه ت و فهرمووده ی دیکه شدا هاتوه و پێشتر چهند جار پیک قسه مان له و باره وه کرد.

دیاره پیغه مبهراڼ (عليهم الصلاة والسلام) له و پرووه وه به و ئیعتیباره که هه موویان خوا ی پهروه دگار رهوانه ی کردوون و هه وایی پیداون و هه للی بزار دوون، وه کو یه کن، واته: له و پرووه که پیغه مبهراڼ، به یهك چاو سیدیر

ده‌کرین، که‌واته: له‌ ڕووی ئە‌سڵی پێ‌غه‌مبه‌رایه‌تی یانه‌وه‌ وه‌ک یه‌کن، به‌لام له‌ ڕووی پله‌و پایه‌یانه‌وه‌ به‌رزو به‌رزتریان هه‌یه‌و له‌ یه‌ک جیاوازن، وه‌ ئە‌وه‌ که‌ نابێ جیاوازی یان ب‌خ‌ریته‌ نێوان له‌ ڕووی ئە‌س‌لسی پێ‌غه‌مبه‌رایه‌تی و ب‌ڕوا ب‌ی‌بوونیانه‌ وه‌ک پێ‌غه‌مبه‌ران و ڕه‌وانه‌ ک‌راوانی خوا (س‌ب‌ح‌انه‌و تع‌ال‌ی)، وه‌ک خ‌وای په‌روه‌رد‌گار ده‌فه‌رم‌وێ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ۖ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا﴾^(١)، واته: ب‌ی‌گومان ئە‌وانه‌ی که‌ ب‌ڕوا ناه‌ینن به‌ خ‌واو به‌پێ‌غه‌مبه‌ره‌کانی ﴿عليهم الصلاة والسلام﴾ وه‌ ده‌یانه‌وێ که‌ جیاوازی ب‌خ‌نه‌ نێوان خ‌واو پێ‌غه‌مبه‌ره‌کانی یه‌وه‌، وه‌ ده‌لێن ب‌ڕوا به‌ هه‌ندێکیان ده‌ه‌ینن و ب‌ڕوا به‌ هه‌ندێکیان ناه‌ینن، وه‌ ده‌یانه‌وێ له‌و نێوانه‌دا ڕ‌ی‌گایه‌کی دی‌که‌ ب‌د‌ز‌نه‌وه‌ (به‌ تاییه‌تی جووله‌که‌و نه‌ص‌رائی یه‌کان که‌ ب‌ڕوایان به‌ پێ‌غه‌مبه‌رائی پ‌ی‌ش‌وو هه‌یه‌، به‌لام ب‌ڕوایان به‌ خ‌اته‌م و سه‌روه‌و گه‌وره‌ی پێ‌غه‌مبه‌ران نیه‌، که‌ (م‌حم‌د) ﷺ نانه‌وانه‌ ک‌اف‌ری ڕا س‌ته‌ق‌ینه‌ن، وه‌ ئازارو ئ‌ی‌ش‌یک‌ی ڕ‌ی‌سواکه‌رو زه‌بوونکه‌رمان ب‌ۆ ب‌ی‌ڕ‌واکان ناماده‌ کرد‌وه‌.

که‌واته‌ ب‌ڕوا بوون به‌وه‌ی که‌ پێ‌غه‌م به‌ران (عليهم الصلاة والسلام) هه‌ره‌مه‌وویان پایه‌ به‌رزو هه‌لا‌ب‌ژارد‌ه‌ن و خ‌وا هه‌وائی پ‌ی‌ دا‌ون و (و‌ح‌ی) و په‌یامی ب‌ۆ ئ‌ارد‌وون، یه‌کی‌که‌ له‌ پ‌ی‌ن‌چ پایه‌کان ئ‌یمان و عه‌قیده‌ی ئ‌ی‌سلامی، هه‌ر‌ب‌ۆیه‌ش خ‌وای به‌رزو هه‌زن له‌ سه‌رز هانی پێ‌غه‌م به‌ری ک‌ۆ تایی و ئ‌ۆمه‌ته‌که‌ی فه‌رم‌و‌یه‌تی: ﴿لَا تُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ﴾^(٢)، واته: ج‌یا‌وا‌زی ناخه‌ینه‌ نێوان ه‌ی‌چ کام له‌ پێ‌غه‌مبه‌رانه‌وه‌، ئە‌مه‌ هه‌ل‌و‌ی‌ستی مس‌و‌لمانانه‌ وه‌ هه‌ر ئە‌مه‌ش هه‌ل‌و‌ی‌ستی هه‌موو پێ‌غه‌مبه‌ران و هه‌ل‌و‌ی‌ س‌تی شو‌ی‌ن‌که‌وت‌وو‌انی

(٢) (النساء - 151، 150).

(٣) (البقرة - 285).

په‌سه‌نی سه‌رجه‌م پی‌غه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) بووه. به‌لام که جووله‌که و نه‌صرانی‌یه‌کان ئیستا دان به‌هه‌ندی که پی‌غه‌مبه‌راندان دین و دان به‌هه‌ندی‌کیان دا ناهین، بی‌گومان رینگایان لێ تیکچوووه و هه‌قیان لێ بزر بووه، به‌هۆی ئه‌و چه‌واشه‌کارییه‌ی که به‌سه‌ریان هاته‌وه، وه‌ به‌هۆی ئه‌و گۆرانکاری و ده‌ستکارییه‌وه که له‌کتیبه‌کانی خوادا کردوویه‌نه.

ئه‌گه‌ر به‌شمانه‌وی به‌کورتی و پوختی پینا سه‌ی ئه‌حان به‌پی‌غه‌م به‌ران (عليهم الصلاة والسلام) به‌که‌ین ده‌لێین: ((بریتیه‌ له‌قه‌ناعت و دلێایی ته‌واو به‌وه که پی‌غه‌مبه‌رانی خوا (عليهم الصلاة والسلام) که سانیکن خوا وه‌حی و په‌یامی خۆی بۆ ناردوون و به‌سه‌ر سه‌رجه‌م مرۆفایه‌تی‌دا هه‌لێ بژاردوون وه‌هه‌موویان له‌خراپه‌و تاوان دوورن و به‌هه‌رچی چاکه‌و خه‌سه‌لتی به‌رزو په‌سند رازاوه‌بوونه، وه‌ک خۆی کاربه‌جێ له‌قورئانی وه‌سف و پیناسه‌ی کردوون، وه‌مامه‌له‌کردن له‌گه‌لێاندا له‌سه‌ر بناغه‌ی ئه‌و قه‌ناعت و دلێایی‌یه‌یه، به‌خۆشه‌ویستن و رێژ لێگرتن و پشتگیری کردن و شوین پێ هه‌لگرتن و... هتد)).

(2) ڕوونکردنه‌وه‌ی چه‌مک و واتای وشه‌ی: (نبی) و (رسول):

خۆی به‌رزو بی‌وینه له‌قورئاندا ئه‌م دوو وشه‌یه‌ی به‌کاره‌یتاون بۆ پیناسه‌کردن و نازناو و نیشانی ئه‌و ئینسانه‌ هه‌ل‌بژاردانه‌ی که په‌سندی کردوون، بۆ ئه‌وه‌ی که فریشته‌یان بنی‌رێته‌ لاو په‌یام (وحی)‌یان بۆ بنێری، وه‌هه‌واییان پێ‌بدا و داویان لێ بکات که دین و شه‌ریعه‌تی خوا به‌به‌نده‌کانی ڕابگه‌یانن.

جا ئیستا با سه‌هرنج بده‌ین داخۆ ئه‌و دوو وشه‌یه‌ چ چه‌مک و واتا‌یه‌کیان هه‌یه:

أ - (نبى): وشەى (نبى) لە زمانى عەرەبیدا يان لە (نَبَأً) ھاتو، واتە: ھەوال، وەكو خوا دەفەرموێ: ﴿عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ عَنِ النَّبَا الْعَظِيمِ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ﴾⁽¹⁾، واتە: لەچى پرسىيار دەکەن؟ لە ھەوالى ھەزن ئەوێ کە ئەوان تێیدا لە راجىيائى دان، يان لە وشەى (النَّبَاةُ، والنَّبَاةُ)، واتە: تەپۆلکە و بەرزايى، يان لە وشەى (نبى) يەو ھاتو، بەبى گيرە (شدة)ى دوايى، کە بە ماناى (الطريق الواضح) رێگا يەكى ئاشکرا و روشن⁽²⁾ دى.

ئەجا بێگومان ھەرسىک ماناکان لە گەل کەسايەتى و پلە و پايەى بەرزى بێغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) دا دەگوێنن، چونکە ئەگەر وشەى (نبى) لە (نَبَأً) وە ھاتبى، ئەو ديارە کە بێغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) ھەم ھەوال پى دراو (مُخْبِر) و ھەم ھەوال دەر (مُخْبِر) يەشن، چونکە لە لايە کەو ھەوالى غەيب و ناديارى بەوان داو و ھەم ئەوانيش ھەواليان بە خەلک داو، و ئەگەر لە (نَبَاةً و نَبَاةً) يش ھاتبى، کە وە گوتمان بە ماناى تەپۆلکە و بەرزايى يە، ئەو ئاشکرايە کە بێغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) لەناستى خەلکى بەرزتر و ئىمتىازيان بەسەرياندا ھەيە. و ئەگەر لە (نبى) يشەو ھاتبى، کە بە ماناى رێگای روشنە، ئەو ديارە کە بێغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) خويان رێگايەكى روشن بۆ ھىدايەتى خەلک بەرەو خوا، يان رێگايەكى روشن و ئاشکرا و روونيان پى يە.

(تر) (النَّبَا 1-3).

(ير) لسان العرب: بەرگی / 1، لاپەرە (164، 162).

ب - (رسول): وشه ی (رسول) یش، که ته سله زمانی به که ی (إِرسال) ده گوتری: (أُرسل، يُرسل، إرسالاً، ورسولاً)، (إِرسال) یش واته: (الب هـ والتوجيه) ناردن و ئاراسته کردن، وهك خوی مه زن له (مل حكة) ی (سبأ) ده گپرتنه وه و ده فهرمو ی: ﴿وَإِلَّيَّ مُرْسَلَةٌ إِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنَظِرَةٌ لِّمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ﴾، واته: وه من دیاری بهك ده ئیرم بۆ (سوله یمان) و، چاوه ری ده که م، بزائم ئیردراوه کانم به چ هه وال و سهره نجامیکه وه ده گه پرتنه وه. ههروه ها عه ره ب ده ئین: (جاءت الأبل ر سلاً أي مُتَّابَةً) واته: حوشره کان به (رسل) هاتن واته: به دوا ی به کتردا، بهك له دوا ی بهك. به لام ئیمه له زمانی کوردیدا هه م بۆ (رسول) و هه م بۆ (ن بـی) یش زیاتر هه ر بهك و شه به کار دینین، که و شه ی (پیغه م به ره)، بیان (په یمان به ره)، هه رچه نده وشه ی (نبی) له پیغه م به ره نزیکتره له پرووی واته وه، وشه ی (رسول) یش یانی په وانه کرا و بیان ئیردراو. وه له زاراو له پوانگه ی شه رعه وه ده توانین به کورتی واپینا سه ی (پیغه م به ران و پوانه کراوان (الأنبياء والمرسلین) بکه یین که: که سانیکن خوا هه لی بژاردوون و په یمان و بهرنا هه ی خوی پیدا ناردوون بۆ لای به نده کانی و په وانه ی کردوون بۆ لایان).

جیاوازی نیوان (نبی) و (رسول):

هه ندی له زانا بیان ده ئین: جیاوازی بیان نیوه دوو و شه ی هاوا تا (مترادف) نو له مانادا هه ر به کن.

بەلام لە راستیدا جیاوازی یان ھەبە، چونکە خۆی کار بەجی ئە چەند شوپینکی قورئانی پیرۆزدا ھەردوو وشەى (رسول) و (نبی) بەیەکەو ھیناوە، ئنجا کە بەیەکەو ھەش ھاتن دیارە ئەو دەگەییەنێ کە مانا کەیان لە یەک جیاپە، وەك خوا (عزوجل) دەفرموی: ﴿وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّجِيًّا﴾، واتە: لە کتیبی خوادا یادى موسا بکەو کە بەندەبە کى ھەلپژاردەى خوا بوو، وە (نبی) و (رسول) بوو، مانای وایە دەبێ مانای (رسول) و (نبی) لە یەک جیا بێ، ئە گەرنا خۆی پەروردگار ھەردووکیانی بیکەو نەدەھینا، چونکە کتیبی خوا ناگونجی ھێچ وشەو بگرە بیتیکیشی تێدابێ زیادبێ و مانایە کى تاییبەتى نەبێ.

جا دەربارەى جیاوازی نیوان ئەم دوو وشەبە لە پوو و اتاو زانا یان دوو راپان ھەن:

رای یەکەم: دەلێ: (رسول) ئەو کەسەبە کە ھەم خۆی ھەوال و پەپام و سروش (وحی)ی خۆی بۆ ھاتووە ھەم لەسەربەشی پێویست کراوە کە بیگە یەنێ بەخەلک، بەلام (نبی) خۆی ھەوالی پێ دراووە پەپام و سروش (وحی)ی خۆی بۆ ھاتووە، بەلام داوای لێ نەکراوە کە بیگە یەنیت بە خەلک.

رای دووھەم: دەلێ: نەخێر بەلکو (نبی) یش وەك رسول لەسەرى پێویست کراوە کە پەپام و بەرنامەى خوا بە خەلکی بگەییەنێ، بەلام ئەو ھەبە کە (نبی) لەسەر شەریعەتى پێغەم بەرى پێش خۆ یەتێ و شەریعەت و کتیب و بەرنامەبە کى سەربەخۆی بۆ نەھاتووە، ئە گەرنا ئەویش ھەبە لەسەریەتێ کە دینی خوا بەخەلک رابگەییەنێ، واتە: پەوانە کراوانی خوا (رُسلُ اللہ) (عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) ھەموویان شەریعەتێکی

سه‌ربه‌خۆ و تازه‌یان بۆ هاتوه، به‌لام پی‌غه‌م به‌رانی خوا (أَنْبِيَاءُ اللَّهِ) (عليهم الصلاة والسلام) هه‌ر له‌سه‌ر شه‌ریعه‌تی پی‌غه‌م به‌رانی پی‌ش خۆیان ڕۆیشتوون، بۆ وینه: پی‌غه‌م به‌رانی (بنی اسرائیل) به‌ زۆری (نبی) بوون، چونکه کتییی سه‌ربه‌خۆیان بۆ نه‌هاتوه، دیاره هه‌رجیش نیه ئیمه بزاین کتیب بۆ کامیان هاتوه و بۆ کامیان نه‌هاتوه، به‌لام له فهرموده‌ی پی‌غه‌م به‌ردا (عليه الصلاة والسلام) پی‌غه‌م به‌رانی (بنی اسرائیل) زیاتر به (أَنْبِيَاءُ) ناویان هاتوه، به‌لام (عی سا) - سه‌لامی خۆی له‌سه‌ری - چونکه (انجیل)ی بۆ هاتوه، ئه‌ویش ڕه‌وا نه‌کراو (رسول)ه، هه‌رچه‌نده له‌سه‌ر ته‌وراتیش ڕۆیشتوه و به‌ راستی زانیوه، به‌لام گۆرانکاری (تعديلات) ی‌کیشی له ته‌وراتدا کردوه، به‌ فهرمانی خوا و به پی‌ی نه‌وه که له ئینجیلدا بۆی هاتوه، وَكَانَ كُتُوبُهُ تِي: ﴿وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْوَرَاةِ وَلِأَحِلَّ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجَحِّثْكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا﴾.

جا من پی‌م وایه ڕای راست هه‌ر نه‌وه‌ی دووه هه‌و زۆر به‌ی زانا یایش هه‌لیان بژاردوه و په‌سندیان کردوه، که جیاوازی نیوان (نبی) و (رسول) هه‌ر نه‌وه‌یه که هه‌ردووکیان خوا س‌روش (وحی) یان بۆ ده‌ن پیری و له‌سه‌ری شیان پی‌ویست ده‌کات که په‌یام و به‌رنامه‌ی خوا به‌ خه‌لک پگه‌یه‌نن، نه‌وه‌نده هه‌یه (رسول) شه‌ریعه‌ت و به‌رنامه‌یه‌کی سه‌ربه‌خۆ و تازه‌ی پی‌یه، به‌لام (نبی) هه‌ر له‌سه‌ر شه‌ریعه‌ت و به‌رنا هه‌ی پی‌غه‌م به‌ری پی‌ش خۆی ده‌روات، سه‌لات و

سه‌لامی خوا له‌سه‌ر تی‌کرای پی‌غه‌مبه‌ران (أنبياء) و ره‌وانه‌کراوان (مرسلین) به‌ریز بیت.

وه له‌وباره‌وه ده‌گو نجی دوو فەرمووده به‌ل‌گه به‌یترێ نه‌وه که له به‌کی‌کاندا پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ((عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّهْطُ، وَالنَّبِيُّ وَمَعَهُ الرَّجُلُ وَالرَّجُلَانِ، وَالنَّبِيُّ وَلَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ)) (١)، واته: ئۆمه‌تانێ پی‌شوووم خرا‌نه به‌رچاو، پی‌غه‌مبه‌ری (نبی) وام ده‌بی‌خی که کۆمه‌لێک خه‌لکی له‌گه‌ل‌دابوو، وه پی‌غه‌مبه‌ری (نبی) وام بینێ که پیاویک یان دوو پیاوی له‌گه‌ل‌دابوو پی‌غه‌مبه‌ری وا ش‌م ده‌بی‌خی که‌س ئی هانی پێ نه‌هینابوو و که‌سی له‌گه‌ل‌دا نه‌بوو.

که‌واته: دیاره که پی‌غه‌م به‌ران (الأنبياء) بیش وه‌ک ره‌وا نه‌کراوان (مرسلین) بانگه‌وازی خه‌لکیان بۆ لای په‌یام و به‌رنا مه‌ی خوا (سبحانه و تعالی) کردوه و انیه که ته‌نیا له به‌ران‌به‌ر خۆیاندا خۆیان به به‌رپر س‌یار زانی‌بێ! فەرمووده‌ی دووه‌میشیان ته‌مه‌یه که پی‌غه‌م به‌ری خوا ﷺ تی‌پیدا فەرموویه‌تی: ((كانت بنو إسرائيل تسوسهم الأنبياء، كلما هلك نبي خلفه نبي...)) (٢)، واته: به‌نی ئیسرائیل پی‌غه‌مبه‌ران سه‌رپه‌رشتی یان ده‌کردن، جا هه‌ر که پی‌غه‌مبه‌ریک ده‌مرد پی‌غه‌مبه‌ریکی دیکه شوینی ده‌گرته‌وه.

که‌واته: پی‌غه‌م به‌رانیش (عليهم الصلاة والسلام) له مه سه‌له‌ی سه‌رپه‌رشتی کردنی خه‌لک و کۆمه‌ل‌گا و مشوور لێ‌خواردنیان کت و هت وه‌ک ره‌وانه‌کراوان (رُسُل) وابوون و ته‌وانیش ئابین و به‌رنامه‌ی خوا یان به‌خه‌لک

(٢) متفق عليه .

(١) رواه البخاري .

راگەياندەو لە کاتى دەست ڕۆیشتن و بۆ ئواندا سەرپەرشتى ژيان و گۆزەران و کاروباریشیانیان کردووە.

(3) پێغەمبەرەکان (علیهم الصلاۃ و السلام) کێن؟!

خوای بەرزو مەزنو کاربەجێ لە قورئانی دا لەسەر زمانى (موسى) (علیه الصلاۃ والسلام) لە وهلامى فیرعه وندا که پر سیویدتى: ﴿هَٰذَا هِيَ بَنَاتُكَ يٰمُوسَىٰ﴾⁽¹⁾، واتە: ئەدى گەورەو سەرورەى ئێبۆه کى یە ئەدى مووسا؟!

(3) (طه - 49).

فەرەمۆیەتى: ﴿رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾ ۱ وا تە: گەورەو سەرورەمان ئەو زاتەىە کە بوونی بە ھەموو شتێک بەخشیووە و پێروونی بەشی کردووە! (موسی) (علیہ الصلاۃ وال سلام) بەم وەڵامەى و پستووپیەتى دوو راستى (حقیقەتى) زۆر گەورە لە فەرەمۆن جالى بەکات، یە کەم: حالەتى یاسادارىی (مُنظَّم)ى بوونەوێرو بەرپۆەچوونی بەپێى نەخشەو بەرنامە یەکی زانیارى یانەى رێک و پێک بەلگەىە لەسەر بوونی خوا یەکی پەرورەدگاران و زانا و دەسلەتدارو مېھربان، کەواتە گەورەو م شوروخۆرى ئێھە ئەو خوا پەرورەدگارەىە کە بوونی بە ھەموو شتێک بەخشیووە لە سەر بە چینیەى بەرنامەو پەرەوێکی رێک و پێکیش پێروونی کردووە، ھەرئەویش بوونی بە ئیمە- ى ئینسان - بەخشیووە ھەر بۆ خواشى م شورویمان لى دەخوات و بەرنامەى ژيان و گوزەرمان بۆ دیارى دەکات.

بەلێ خوێنەرى خوشەوېست!

خواى بەدېھنەر و پەرورەدگار پۆشاکى بوونی بە ھەر شتێک پۆشى بێ، رێگا و بەرنامەى بەرپۆەچوون و کەملى بوونیشى بۆ داناو، جا ھەندێک جارە ئەو رێگا و بەرنامەىە لە چەند یاسا و دەستوورێکی فیزیایی و کیمیایی داخۆ دەنۆین، ھەندێک جارە لە چەند غەریزەىە کدا، بەلام ئینسان لە سۆنگەى ئەووە کە ئەرکی تاقیکرا نەووەو جێنە شینایەتى (اخلاقەتى) لە سەر زەوى پىسپێراو، لەبوارى جەوجۆل و چالاکییەکانى دا تارادەىە کسى زۆر ئازادى پى دراووە بۆ ھىچ کام لە یاسا فیزیایی و کیمیایی و بیۆلۆجییەکان و غەریزە داخوایى مەعنەوى و جەستەیی یەکان گەردنى پى کەچ نەکراو، ئێجا

له لایه کی دیکه شهوه له سۆنگهی ئهوهوه که ئه رکێکی به کجار گزنگ و مه ترسیداری پی سپیراوه، که به ختیار یان ژینتالی هه میسه بی پیوه بنده، خوی کارزان و میهربان و پیرای عهقل و دل و خه یال و پینچ هه سته کان. به چهند ئینسانیکێ شایسته و هه لپژارده دا بهرنا هه و پیرهوی تای به تیی خۆبشی بۆ رهوان کردوه، له هه موو جۆرو شیوه کانی هیدا یه تو ری پيشاندان به هره مه ندی کردوه. که واته: **يُغْفِرُ مَنَ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ** ئه و ئینسانه تیرو تهواو شایسته و هه لپژاردانه ن که خوی زاناو شارهزا بۆ گه یاندنی بهرنامه ی خۆی - به به نده کانی - په سندی کردوون، خوی میهربان له و باره وه فهرمویه تی: **﴿اللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ مِنْ صُلَّةٍ وَسُلَاةٍ مِنَ النَّاسِ...﴾** (الحج - 75)، واته: خوا چهند په یامبه ریک هه لده بژیری له فریشتان و له خه لکی. دی سان خوی زانا هه ر له باره ی نا ساندنی که سایه تی پیغه مبه رانه وه **﴿عليهم الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ﴾** فهرمویه تی: **﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِيَ إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى...﴾** (یوسف - 109) واته: وه له پيش تودا هه یچ که سیکنان رهوان نه کردوه - به سیفه تی پیغه مبه را یه تی - بیج گه له پیوانیک که وه حییمان بۆ ناردوون له خه لکی ئاوه دانی یه کان (تر).

که واته له م ئایه ته و له ئایه تی پی شوویه وه سی خه سلته و نی شانه ی بنه رته ی پیغه مبه رانمان بۆ دده رکه ون:

یه که م: پیغه مبه ران **(عليهم الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ)** هه رکامیکیان ته ووترین و شایسته ترین خه لکی سه رده می خۆیه تی و هه موو شیان هه لپژارده و

(تر) وشه ی (قری) کۆی (قریه) یه وه ئه سلی زمانی عه ره بیدا به مانای ئاوه دانی و شاری قه ره بالغ دی، نه ک گوندو لادی که ئه مه مانا عورفی یه که یه تی!.

سهرتۆپى مرۆفایه‌تینو، هیچ كهس نهك ههر له‌وان چاكتر نیه، به‌لكو
تۆزى رى‌یه‌شیان ناشكىنئى.

دووه‌م: پىغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) هه‌موویان پیاو بوو ونو، ئه‌و
پایه به‌رزو ئه‌ركه قورسو پر مه‌ترسى یه به ئافره‌تان نه سپی‌راوه،
خواش بۆ خۆى چاك تر توا ناو وزه‌ی به‌نده‌كانى ده‌زانئىو، با شتر
ماهیه‌تیان ده‌ناسئى: ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ؟﴾ (١).

سێ‌یه‌م: پىغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) هه‌موویان خه‌لكى شارو
ئاوه‌دانى یه‌كان بوو ونو، هیچ کامیان په‌وه‌ندو كۆ چه‌رى نه‌بوو ون،
په‌نگه هۆو حيكمه‌تى نه‌مه‌ش نه‌وه‌بئى، كه خه‌لكى نه‌شته‌جئ
(الْخُضْر) له‌ خه‌لكى ده‌شته‌كى (أهل البادية) ژيرو وریاو چاو‌كراوه‌ترو
لی‌زانترن، د یاره پىغه‌م به‌رانیش كه هه‌لا به‌ژاردەى مرۆفا یه‌تین،
پى‌ویسته له‌ هه‌موو پووێكه‌وه - ته‌نانه‌ت له‌ شوینى گه‌وره‌بوونو
پى‌گه‌یشتنیشدا - تێرو ته‌واو بن، بۆ ئه‌وه‌ی به‌چاكترین شیوه ئه‌ركى
سهرشانیان به‌جئ بیننو، په‌یامو به‌رنامه‌ی خوا رابگه‌یه‌نن.

(4) حيكمه‌تى ئینسان بوونى پىغه‌مبه‌ران چیه‌؟!

ههر له‌ سهره‌تای می‌ژوووه‌ ناهه‌زو نه‌یارانى خه‌ت و پێ‌بازى پىغه‌م به‌ران
(عليهم الصلاة والسلام)، (ئینسان بوون) ی پىغه‌م به‌رانیان كردۆ ته‌ بـرو

(1) (الملك □ 14)،

به‌هانه‌ی بڕوا پێ‌نه‌هینانیان و، چاوپێ‌چکی چاوی خه‌لکی عه‌وام و ساده، بۆ وینه: خوای زانا ده‌باره‌ی (نوح) و گه‌له‌که‌ی فهرموویه‌تی: ﴿وَلَقَدْ أَزْ سَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ الْمَلَأَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنزَلَ مَلَائِكَةً...﴾ (المؤمنون 23-24)، واته: وه بێ‌گومان (نوح) مان بۆ لای گه‌له‌که‌ی ره‌وانه کرد، فهرمووی: نه‌ی گه‌له‌که‌م خوا بپه‌رستن! جگه له‌وی هیچ په‌رستارتان نین، نایا خۆتان ناپاریزن؟! نه‌و زله زلانه‌ی که بپه‌روابوون له گه‌له‌که‌ی گو‌تیان: نه‌ی خه‌لکینه! نه‌م کابرایه به‌س ئینسانیکه‌ی وه‌ک خۆتانه، ده‌یه‌وی خۆتان به‌سه‌ردا هه‌لکیشی، وه نه‌گه‌ر خوا و یستبای - پی‌غه‌مبه‌رمان بۆ بنی‌ری - فریشته‌یه‌کی ده‌نارده خوار ..

هه‌روه‌ها خوای قسه له‌جی له‌باره‌ی هه‌لۆیستی بت په‌رستانی مه‌که‌وه له به‌رانبه‌ر پی‌غه‌مبه‌رماندا ﴿صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ﴾ فهرموویه‌تی: ﴿وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ...﴾ (الفرقان 7) واته: وه گو‌تیان: نه‌مه چ پی‌غه‌مبه‌ریکه که خواردن ده‌خوات و له بازاران ده‌گه‌ری (به مه‌به‌ستی کاسبی و بژیو په‌یدا کردن)!! هه‌لبه‌ته شتیکی یه‌کجار سرو شتی و چاوه‌روان کراوه که سانیکی خوانه‌ناس و بت په‌رست، یان ماددی و دنیاوی ست عه‌قڵی به په‌رده‌ی هه‌واو ئاره‌زوو دایه‌شراویان و، دلو ده‌روونی به خراپه و تاوان ژه‌نگ هیناویان، قه‌ناعت به‌وه نه‌کات، که (ئینسان) لێ‌ی به‌هشینه‌وه ببی‌ته دوینراو (مُخَاطَب)ی خواو هه‌لگری بانگه‌واز و په‌یام و به‌رنامه‌که‌ی، چونکه نه‌وان به‌هۆی له خوا دوورکه‌وتنه‌وه و شوینکه‌وتنی نه‌فس و ئاره‌زووه‌کانیه‌وه و که‌وتنه ته‌له‌و داوی شه‌یتانه‌وه، خو‌یان له‌ مرۆ‌ف شۆ‌راندوه و سنو‌رو له‌مپه‌ری نی‌وان خو‌یان و شه‌یتان و ئا‌ژه‌لانیان شکاندوه و په‌راندوه، ئنجا به

حوکمی یاسای (هه رکه سه له هه مبهانه ی خۆیدا گوێزان ده ژمیڤی) ته ما شای پیغه مبه رانی پایه به رزیشیان کردوه!!

به لای گومانای تیدانیه بابایه ک بر و او فنه نعه تی وایی که مرۆ ف نه بام و به ره می گۆران و په رسته ناندنی ماده ده و، وه چه ی فنه وزه و قه ژال و کر هه گله خۆر که یه و، به رازناسا و مه یوون و سه گسار زاده یه!

ناشکرایه که له سۆنگه ی خۆ له لا سووک بوونه وه نینسانی هی خه له لا گچکه ده بیته وه، که قه ت قه ت ریی ناکه وئ له گه ل خوا دا بدوئ و، په یام و به رنامه ی لئ وه رگری! که واته: با خوانه ناس و بی پروایانی نرم و په ست له بیر کردنه وه ی ناژه لانه یاندا به جی بهی لئ و، سه رنج به دین دا خوا حیکه ته ی (نینسان بوون ای پیغه مبه ران چیه)!

ده توانین له چه ند خالی کدا ئه م مه سه له یه پروون بکه ی نه وه:

یه که م: وه که له خالی نۆیه مدا پروونی ده که ی نه وه، گه وه ره ترین حیکه ته و نامنجی نیرانی پیغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) بریتیه له پروییانو نه هیشتن و به لگه ته واکردن (إقامة الحجة) له سه ر خه لکی، وه که فه رموویه تی: ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِّقَلَّ يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾. ده جا گومانیشی تیدانیه که ته نها کاتی که وه پیویست به لگه له سه ر خه لکی ته واکرئ و پرو به هانه یان ناهیلرئ، که په یام و به رنامه ی خوا وه پیویست به خه لکی رابگات، دیاره په یام و به رنامه ی خواش ناگونجی وه پیویست به خه لکی رابگات، هه تا ویرای زمانی وتار (مقال) به زمانی کردار و (حال) یش له شیوه ی واقعی ککی زی خه دوودا نه خریته به رچاویان، دیاره ته مه ش به س له خالی کدا ده کرئ که نه و

كەسەى پەيامو بەرنامەى خواى ھەلگرتو! لە جىنس و سەروشت و ڕە گەزى ئەو خەلگە بىت، بەر لە ھەموو شتێك بۆخۆى بەو بەرنامە و پەپەرەو ھە پابەند بىت، ھەلبەتە ھەريۆبەش لە سوورەتى فاتى ھەدا دواى: ﴿إِنَّا هَدَيْنَاكَ الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ رستەى: ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ...﴾ ھاتو!

دووەم: ھىكمەتى دووەمى (ئىنسان بوون) ى پىغەمبەران ئەو ھە، كە ئایىن و پەيامى خوا بەرنامە و پەپەرەوێكى فراوان و ھەمەلایەنەى ژیانە، ھەر لە قسە كردن و خواردن و خواردنەو و نوستن و ھەستان و دانى شتن و بەرپىگادا رۆزىشتن و دەست نوێژگرتن و خوشۆردنەو ھەتا ھەتا ھەلى تى چەنگ و ناشتى و ھوكم گ پىران و پەيوەندى ن پىوان دەو لەتەن! دە جا بىگو ھان پىشاندان و درەوشاندنەو ى بەرنامە ھەكى ئاوا لەسەر ڕوو پەرى كردهو و ئاكاران و لە مەيدانى واقع و ژياندا، ھەوچى بە پىغەمبەرێكى ئىنسان ھە ھە، كە ھەموو ئەو ھەلەس و كەوت و د يار دەو ئاكارا نەى لە ژيانى خەلگىدا دەبىنرێن، لە ژيانى وىشدا بەگوپەرى بەرنامەى خوا لە جوغزى شەرع و ئايىنە كەيدا بىنرێن، تاكو خەلگى بتوانن لە ھەموو وردو درشتى ژياناندا بىكەنە سەرمەشق و چاوى لى بكەن، وەك خوا فەرمو ىەتى: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (الاحزاب - 21)، واتە: بىگومان لە پىغەمبەرى خوادا سەرمەشقى ىەكى باش بۆ ئىو ھە ھە.

سە ىەم: سە ىەمىن ھىكمەت ئەو ھە، كە ئە گەر ھاتە پاو ئەو پىغەمبەرا نە ئىنسان نەبان - بۆ وىنە فرىشتە بوونايە - ئەو كاتە سەردەراى ئەو ھە كە خەلگە كە نەيان دەتوانى لىى ھالى بن و ھەلەس و كەوتى لە گەل ب كەن، مە گەر لە ھالى كەدا كە بچووبىنرايە سەر شىو ھە ئىنسان، كە د يارە لە

حالیکی واش دا له گه‌ل ئینسانه کانی دیکه لییان تیکه‌ل ده‌بوو ده‌گۆرا، وه‌ک خوا له‌وباره‌وه فهرمووبه‌تی: ﴿وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم مَّا يَلِيسُونَ﴾ (الانعام-9)، وا ته: وه ته گهر فری شته‌مان ناردبا یه ده‌مانگیرا به پیاو وه نه‌وه‌ی که ئیستا مایه‌ی لی تیکه‌لبوونیانه ههر لیمان تیکه‌ل ده‌کردن.

به‌للی سه‌ره‌رای نه‌وه‌ش ئه‌و پیغه‌مبه‌ره فریشته‌یی یانه نه‌ک ههر نه‌ده‌بوو نه بیانوو‌بری خه‌لکی، بگره فریشته‌بیستی ئه‌و پیغه‌مبه‌رانه ده‌بوو به چاک‌ترین به‌لگه‌و بیانوی ده‌ستی خه‌لکی، چونکه ئه‌و کاته ده‌یانگوت: جا خوایه ئیمه چون له پیغه‌مبه‌ریکی فریشته‌حالی بین، بۆ چی له ره‌گه‌زو سروو شتی خۆمانت بۆ نه‌ده‌ناردین؟! یان ده‌یانگوت جا خوایه ئیمه کوا وه‌ک فری شتاتمان پی‌ده‌کری، نه‌گهر پیغه‌مبه‌ره‌که‌شمان فریشته نه‌بوایه، نه‌ویش ههر وه‌ک ئی‌حه ده‌بوو و، نه‌یده‌توانی ئه‌و ئه‌رکه (قورسه!) به‌ریوه‌به‌ری!!

(5) ژماره‌و ناوو به‌رزو به‌رزتری (تفاضل) ی پیغه‌مبه‌ران (علیهم

الصلاة والسلام) .

أ - ژماری پیغه مبه‌ران: دهرباره ی ژماری پیغه مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) نهم فرموده یه هیه: ﴿عن أبي امامة قال: قال أبو ذر: قلت يا رسول الله كم وفاء عِدَّةِ الْأَنْبِيَاءِ؟، قال مائة ألف وأربعة وعشرون ألفاً، الرسل من ذلك ثلاث مائة وخمسة عشر جمّاً غفيراً﴾ (١)، واته: نه‌بوو نومامه (خوا لیبی رازی بی) ده‌گیریتنه‌وه، ده‌لی: نه‌بوو زهر (خوا لیبی رازی بی) ده‌لی: گوتم نه‌ی پیغه مبه‌ری خوا ژ هاره‌ی پیغه مبه‌ران چند بووه؟ فرمودی: سه‌دو بی ستو چوار هزار (124000)، سی سه‌دو پازده (315) له‌وانه ره‌وانه کراو (مرسل) بوون، که ژماره‌یه کی زورن.

ب - ناوی پیغه مبه‌ران: دهرباره ی ناوی پیغه مبه‌ران - که مبه‌ ستمان ه‌ردو جوړی (انبیاء) و (رسل)ه (عليهم الصلاة والسلام) خوا ی پ‌روه‌ردگار به گشتی فرمودیه‌تی: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ﴾ (٢)، واته: له پیش تودا پیغه مبه‌رانمان ره‌وانه کردوون، جا ه‌دیانه به‌س‌ر هاته که یانمان بو تو گیراوه‌ته‌وه، ه‌شیانه بومان نه‌گیراویه‌وه... که واته زور له پیغه مبه‌رانی خوا (عليهم الصلاة والسلام)، پیغه مبه‌ری خومان ﷺ ته‌نانه‌ت ه‌ر به‌س‌ر هاته کانیشی نه‌زانیون، چ جای نه‌وه که ناوه‌کانیان بزانی! وه نه‌و پیغه مبه‌رانه‌ی که ناویان له قورئاندا هاته‌و بی ستو پ‌ینج (25) پیغه مبه‌رن (عليهم الصلاة والسلام)، نه‌وانیش ه‌ژده (18) یان به‌ ریز له شوینیکدا باسکراون وه‌ک خوا فرمودیه‌تی: ﴿وَلِكُ حُجَّتِنَا

(١) رواه أحمد في المسند: وصَحَّحه الألباني في (مشكاة المصابيح).

(٢) (غافر 78).

آیته‌ها ئیبراهیم عَلَی قَوْمِهِ تَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَن كُتِبَ لَهُ رَبُّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾
 وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَمِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ
 وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾
 وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٥﴾ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ
 وَيُوسُفَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٨٦﴾، واته: ئا ئه‌وه به‌ل‌گه
 (ح‌ج‌ة)ی ئیمه‌ بوو به‌خشییبوومان به‌ ئیبراهیم به‌ سه‌ر گه‌له‌که‌ یه‌وه،
 هه‌ر که‌سی‌ک بمانه‌وێ به‌ چه‌ند پ‌له‌ به‌رزی ده‌که‌یه‌خه‌وه، بئ‌گو‌هان
 په‌روه‌ردگارت کاربه‌ج‌ئ و زانایه‌. وه‌ ئیسحاق و یه‌عقوبمان به‌ ئیبراهیم
 به‌خشی، هه‌ر کامی‌کمان له‌وانه‌ هیدایه‌تدا، پ‌یش ته‌وانیش (نوح) هان
 هیدایه‌ت دابوو، وه‌ له‌ وه‌چه‌ی نوح، (یان وه‌ چه‌ی ئیبراهیم) داوود و
 سوله‌یمان و ئه‌ییوب و یوسف و موسی و هارون ئاوا پادا شتی
 چاکه‌کاران ده‌ده‌ینه‌وه، وه‌ هه‌روه‌ها زه‌که‌ریا و یه‌حیا و عیسا و ئیل‌یاس،
 ته‌وانیش هه‌موویان له‌ چاکان بوون، وه‌ ئیسماعیل و یه‌سه‌ع و یونس و
 لوط، هه‌ر کامی‌ک له‌وانه‌شمان به‌رزکرده‌وه به‌سه‌ر جیهانیاندا به‌ پ‌له‌ی
 به‌رزی پ‌یغه‌مبه‌رایه‌تی. وه‌ هه‌وتیش له‌و پ‌یغه‌مبه‌رانه‌ ناویان جیا جیا
 هاتوه، یه‌کێ له‌وانه‌ (ئاده‌م) (علیه‌ الصلاة والسلام) وه‌ک ده‌فه‌رموی:
 ﴿إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ﴾ (ه)، واته: بئ‌گومان خوا (ئاده‌م)ی هه‌ل‌پ‌ژارد،
 یه‌کێکی دیکه‌یان (هوود) وه‌ک ده‌فه‌رموی: ﴿وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُم هُودًا﴾ (ه)،
 واته: وه‌ بۆ گه‌لسی (عاد) برابه‌که‌یان (هوود)مان پ‌وانه‌ کرد.

(تر) (الأنعام 83-86).

(بی) (آل عمران 33).

(ه) (هود 50).

یه کیکی دیکه لهو پیغه مبه رانه (صالح)ه، وهك خوا فهرموویه تی: ﴿وَإِلَىٰ
ثَمُودَ أَخَاهُم صَالِحًا﴾^(تر)، واته: وه بۆ گه لی (ثمود) برایه که یان (صالح) مان
ره وانه کرد.

وه یه کیکی دیکه یان (شوعه یب)ه، وهك خوا فهرموویه تی: ﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ
أَخَاهُم شُعَيْبًا﴾^(ه)، واته: وه بۆ گه لی مه دیهن برایه که یان (شوعه یب) مان
ره وانه کرد.

هه لبه ته که خوی کار به جی ده فهرموئی (أخاهم) بۆ هه رکام لهو
پیغه مبه رانه (عليهم الصلاة والسلام)، ل ی ره دا مه به ست نه وه یه که له
ره چه لهك (نسب) دا برایان بووه، نه گه رنا له تیمان و دین دا نه وان پیغه مبه ری
خوا بوون و گه له کانیشیان کافر بوون.

وه دووی دی که له پیغه مبه ران (ثیدریس و ذه لکی فلان)، وهك خوا
ده فهرموئی: ﴿وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِّنَ آلِ هَارُونَ﴾^(ل)، واته: وه
ئیسماعیل و ئیدریس و ذه لکیفل، هه رکامیک له وانه له خۆراگران بوون، وه
پیغه مبه ری کۆتایی یان (محمد)ه ﷺ، وهك خوی تاک و پاک ده فهرموئی:
﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ﴾^(ل)، واته: موحه مه د ره وانه کراوی خوایه، شایانی باسیه شه
که چوار لهو پیغه مبه ره به ریزانه (عليهم الصلاة والسلام) عه ره بن، له وانه
(هود، صالح) له جۆری عه ره بی (العاربة)ن، چونکه عه ره ب سئ جۆری هه بووه:
عه ره بی له به یین چوو (البائدة)، وه عه ره بی نه سلّه عه ره ب (العاربة)، وه
عه ره بی به عه ره بکراو (المستعربة)، (البائدة) نه وانه که پیشتتر له نیو چوون و

(تر) (هود □ 61).

(ی) (هود □ 64).

(□) (الانبیاء □ 65).

(□) (الفتح □ 29).

نەماون وەك گەلى: (عاد، ئمۇد)، وە (العاربة) ئەوا نەن كە لە ئە سەلدا
 عەرەبن، وە (المستعربة) ئەوانەن كە عەرەب نەبوون بەلكو بوون بە عەرەب.
 دووی دیکەش (إسماعيل و محمد)ن (عليهما الصلاة والسلام)، ئەوانە لە
 عەرەبی (المستعربة)ن، كە لە ئەسەلدا عەرەب نەبوون و دوایی زمانی عەرەبی
 فێربوون، چونكە ئىسماعیل كۆری ئىبراھیمە، ديارە ئىبراھیمیش عەرەب
 نەبوو. كەواتە: پێغەمبەرى خوشمان لە ریشەو بنە چەكەو دەگەرێتەو پۆ
 ئىبراھیم و ئەویش وەك ئاشكرايە عەرەب نەبوو و بە زمانی عەرەبیش ق سەى
 نەكردو (تر).

كەواتە: سەرچەم بە مسۆگەریی بیست و پینج كەس لە پێغەم بەران و
 رەوانە كراوانى خوا (عليهم الصلاة والسلام) ناویان لە قورئانی دا هاتو كە
 ئەمانەن: ((ئادەم، ئیدریس، نوح، ھوود، صالح، شوعەیب، ئىبراھیم،
 لوط، ئىسماعیل، ئىسحاق، یەعقوب، یوسف، موسا، ھارون، یونس،
 ئەییوب، ئەلیەسەع، زولکیفل، داوود، سولەیمان، ئیلیاس، زەكەریا، یەحیا،
 عیسا، موحەممەد)) (عليهم الصلاة والسلام).

ئنجە دەربارەى دوازدە كۆرەكەى (یەعقوب)یش (عليهم السلام) كە بە
 (الأسباط) لە قورئاندا ناویان هاتو و (یوسف) یەكێیانە (عليهم السلام)
 ئەوانیش بەرای ھەندێك لە زانیان پێغەمبەرن!، بەلام نازانین ناویان چیه،
 بەلگەشیان لە سەر پێغەمبەرا یەتێ یازدە برایه كەى یوسف و كورانی
 یەعقوب ئەوێه كە خۆى بەرزو مەزن فەرموویەتى: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللّٰهِ وَحَا

(تر) وەك لە (صحیح البخاری)دا هاتو لە (عبدالله بن عباس) (خوا لییان پازی بێ).

أَنْزَلَ إِلَيْنَا وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْنَا إِلَّا أَنْزَلَ إِلَيْنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ... ﴿١٣٦﴾، جا ئەوانە دەلێن: مەبەست لەوشەى (أَسْبَاط) ییش کە کۆى (سَبْط)ە، کۆرەکانى یەعقوبە، ئەو زانایانەش کە دەلێن براىەکانى (یوسف) ییغەمبەر نەبون، دەلێن مەبەست لە (أَسْبَاط) نەو و هەچەکانى یەعقوب، کە لەنێو بەنى ئیسرائیلدا وەحىیان بۆ هاتو و کۆرەکانى یەعقوب ج گە لە یوسف (علیه السلام) هیچ کامیان ییغەمبەر نەبون، چونکە ئەو رەفتارەى ئەوان لە گەڵ باب و براى خۆیاندا کردوویانە، وەک لە سوورەتى (یوسف) بەیان کراوە ناگۆجى هی ییغەمبەران ییت! جا لە راستیدا منیش ئەم رایەم پى راست و دروستە کە ییغەمبەر نەبون و ئەو قسە یەشم پى بەهیزنیە، کە دەلێ: ئەو رەفتار و هەلس و کەوتە دزی و قەلبانەى براىەکانى یوسف (علیه السلام) لە ییش وەحى بۆ هاتن و ییغەمبەرایەتیان دا بوو، چونکە ییغەمبەرانى خوا (علیه السلام) ییش ییغەمبەرایەتیش لە گوناھى گەورە شتى ناقلۆا هەر سەلامەت و پارێزوا (معصوم) بوونە! ئەو جاسەیری شە کە خوا سێژدە ییغەمبەر لە یەک کاتدا بنیڕى - کە یەعقوب و دوازدە کۆرەکانى! وە لەو شە سەیرتر ئەو یە کە ئەو یازدە براىەى یوسف بیج گە لە پیلان و تەلە کەو حەسەد و بوغزو قسەى خراپ و پاشان ژىوان بوونە و دان بە هەلە و تاوانى خۆدا هیئان، خوا هیچی دیکەى لى نەگیرا و نەو! کەواتە کوا رۆل بینینى چاکە و خیریان وەک ییغەمبەرانى هەلباردەى خوا؟! وە لە سوننەتى ییغەمبەر (علیه الصلاة والسلام) ییشدا دوو ییغەمبەر ناویان هاتو، کە بریتین لە (شيث و یُوشَع) و هەردووکیان فەرموودەیان لەسەرە، بۆ (شيث)، (ابن کثیر)

(تر) (البقرة 136)، هەرودە لە ئایەتى (84) ی (آل عمران) و (163) ی (النساء) ییش دا هەمان مەبەست هاتو.

گوتتوویەتى: ((وكان نبياً بنصّ الحديث الذي رواه ابن حبان في صحيحه عن أبي ذر مرفوعاً، أنّه أنزل عليه خمسون صحيفة)) (١)، واتە: (شیت)یش (عليهم السلام) بە دەقی فەرموودەى پێغەمبەر ﷺ کە (ابن حبان) لە (صحیح)ی خۆیدا هیناویەتى کە لە (ابو ذر) گیراویەتەو، پێغەمبەر بوو، وە پەنجایەر (صحیفە)ی بۆ هاتو، شایانی باسیشە زۆربەى ھەرەزۆرى مێژوونوسان رایان وایە کە (شیت) لە دواى نادەمەو بوو (عليهما الصلاة والسلام).

بۆ (یوشع)یش، پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) فەرموویەتى: یە کێک لە پێغەمبەرانى بەنى ئیسرائیل لە غەزایە کدا کە بەرەو (بیت المقدس) چوو، بە خۆر (پۆژ)ى گوتو: ((أنت مأمورة وأنا مأمور، اللهم أحبسها عليّ شيئاً)) (٢)، واتە: تۆ فەرمانبەرى خواى و منیش فەرمانبەرى خوا، خوا یە تۆزێک ئەم پۆژەم بۆ رابگرە.

جا ھەندیک دە لێن: چونکە نو یێژى ئیوارە (عصر) درە نگ بوو، ویستووویەتى نو یێژى نەچى، ھەندیکیش دە لێن: بۆ مەبەستى جەنگە کەى بوو، بۆ ئەوێ پۆژى بێننى تا دەگاتە شوینى دیاریکراوى خۆى بۆ ئەنجا ھدانى کارە کەى، بە لگەشمان لە سەر ئەوێ کە ئەو پێغەمبەرە (یوشع) (عليه السلام) پێغەمبەر بوو، پێغەمبەر ﷺ لە فەرموودەى کیدا دە فەرموێ: ﴿ان الشمس لم تحبس الا ليوشع بن نون ليالى سار الى بيت المقدس﴾ (٣)، واتە: خۆر تەنیا بۆ (یوشع کورى نون) راگیرا، ئەو شەوانەى کە بەرەو (بیت المقدس) رۆیشت (بۆ جەنگ و جیھاد).

(تر) البداية والنهاية: بەرگی (1)، لایەرە (99).

(بر) رواه مسلم و أحمد.

(□) رواه أحمد على شرط البخاري.

بەلام سێ کەسایەتى گەورە هەن کە زانایان راجیایی (اختلاف)یان هە یە دەربارەیان کە ئایا پیغەمبەرن، یان نا؟! کە بریتین لە: (تُبْعَ وَ ذَوَالْ قَرْنِینَ وَ خُضْرُ) «دەربارەى یە کەم دوووە میان: (توبه و ذولقەرنەین)، پیغەم بەرمان ﷺ بۆ خۆی فەرموویەتى: ((ما أدري تُبْعَ كَان نَبِيّاً أَمْ لَا، وَ مَا أُدْرِی ذَوَالْقَرْنِینَ كَان نَبِيّاً أَمْ لَا!)) (١). واتە: من نازانم کە ئایا (تُبْعَ) پیغەم بەر بوو، یان نا؟! وە نازانم کە ئایا (ذوالقرنین) پیغەمبەر بوو یان نا؟! کەواتە مادام پیغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) نەزانى کە ئەم دووانە ئایا پیغەمبەر بوون، یان نا، ئەمەش هیچى نازانین.

دەربارەى سێ یەمیشیان (خضر)، کە خۆى بەرزو هەزن لە سوورەتى (الكهف) دا باسی دەکات، دیارە هەلس وکەو تەکانى وەك هى پیغەم بەران (عليهم الصلاة والسلام) دەچن، بەلام زانایان م سۆگەر و دڵنیانین کە پیغەمبەر بوویت، چونکە خۆى پەرورەدگار لەبارە یەو فەرموویەتى: ﴿فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا﴾ (٢)، هەندى لە زانایان دەلین: لێرەدا ﴿آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا﴾ واتە: پەلەى پیغەمبەررایە تیمان پى دابوو وە زانیاری لای خۆم (العلم اللدني) یشمان دابۆیە، هەندیکیشیان دەلین: نەخیر بەلکو خۆى پەرورەدگار مەبەستى هەر ئەو یە کە رەحمى پى کردبوو، وە زانیارییەکی تاییبەتى فێرکرد بوو، بێ ئەو ی خۆى هەولێ فێربوونی بدات.

دیارە کە بەبێ بەلگەى شەرعى روون و بێ چەند و چوونیش ناتوانین بە هیچ کەسێک بلین پیغەمبەر، بۆ وینە (زەرەشت) ئێ هە ناتوانین بلین

(٢) رِوَاةُ الْحَاكِمِ وَ الْبَيْهَقِيِّ وَصَحِيحُهُ الْأَلْبَانِي.

(٢٥) (الكهف ٦٥).

پێغەمبەرى خواىە، وە ناشلێین: بە تەشكید ھەوزیە، بەلكو دەلیین: نازانین، وە دەربارەى ھەرکەسیكى دیکەش کە ناوی بە پێغەمبەر دەھێنرێ بەلام بەلگەى تەواو دلتیاکەرمان بەدەستەو نە، ھەروا دەلیین.

ج - بەرزو بەرزتریی پێغەمبەران:

ھەبوونی بەرزو بەرزتریی (تفاضل) لەنیوان پێغەمبەراندا شتیکی ناشکراو پوونەو پێشتر باسمان کرد کە لە ئە سڵی پێغەمبەرایەتیا ندا ھەموویان وەك یەکن بەلام لە کەسایەتیی و پەلەو پایەیاندا، ھەلبەتە بەرزو بەرزتریان ھەبێ، وە کو خۆی پەرورەدگار بە را شکاویی فەرموویەتی: ﴿بَلِّغْ الرُّسُلَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ (تر)، واتە: ئەو پەوانە کراوانە (عليهم الصلاة والسلام) ھەندیکیانمان بەسەر ھەندیکیان بەرز کردۆتەو، دیارە وەك لەو فەرموودەیەدا ھاتووە کە پێشتر باسمان کرد، سێ سەد و پازدە (315) لەو سەد و بیست و چوار ھەزار (124000) پێغەمبەر پەوانە کراو (رسول) و خوا پەوانەى کردوون بە بەرنا ھەو کتیبی تازەو سەر بەخۆو، ئەوانە وایى دەچى پا یە بەرزترین لەوانى دیکە کە خاوەن کتیبو بەرنامەى سەر بەخۆ نین، وە زۆربەى ھەرە زۆرى زانایانیش پێیان وایە ئەم پینج پێغەمبەرانە (نوح، ابراهيم، موسى، عيسى، محمد) (عليهم الصلاة والسلام) کە بە خاوەن عەزم (أولو العزم) ناو دەبرێن، وەك خوا (عزوجل) بە پێغەمبەرى فەرموو: ﴿فَاِذَا صَبَرَ اُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ﴾ (ه)، واتە: خۆ رابگرە وەك چۆن پێغەمبەرانی خاوەن عەزم خۆیان راگرت، لەوانى دیکە گەورەترن، چونکە زانایان دەلین: لێرەدا خۆی مەزن مەبەستى پى لەو چوارەى دیکە یە: (نوح،

(تر) (البقرة - 253)،

(یر) (الاحقاف 35)،

إبراهيم، موسى، عيسى) كهواته: ئه و پێن چهش له نێو رهوا نه كراوان (الرُّسُل) دا پايه بهرزو گه وره ترن، دياره من تيبينيم ههيه له سه رهوه كه ته نيا ئه و پێنچ پيغه مبه ره به خاوه ن عه زم، له قه له م بدرين و به گره به راستی نازانم كه هه بوونی عه زم - كه مه به ست پيی و به ست و ئيراده ی پته وه - ته نيا به ره وانه كراوانيشه وه به گشتی تايبه ت بكری، چونكه به ته ئكيد تينكرای پيغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) خاوه نی عه زم بوون و ئيراده ی پته ويان هه بووه، به ئی بنگو مان له رووی خاوه ن عه زميشه وه پيغه مبه رانی خوا بهرزو بهرز ترينان له نێو دا بووه و، مه به ست له فهرمانی خواش: ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرْنَا لَوْلَا الْعَزْمُ مِنَ الرَّسُلِ﴾ ته وه يه كه پيغه مبه ری خاته م (محمد ﷺ) خاوه نی گه وره ترين جوړی عه زم بێت.

شایانی باسیشه ناوی ئه و پێنچ پيغه مبه ره پايه بهرز له دوو شوینی قورئاندا هاتوون وه ك خوا فهرموويه تی: ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَنُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾⁽⁷⁾، وه فهرموويه تی: ﴿هَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ﴾⁽⁸⁾، وه ده بينين ئه و پێنچ پيغه مبه رانه، خوی تاكو پاك (عزوجل) به گرنگی و بايه خ پيदानیکی تايبه ته وه باسی كردوون، له هه ردوو ئايه ته كه دا.

ئنجای بنگومان موحه مده (عليه السلام) كو تايی هه موو پيغه مبه رانه و سه روهره گه وره شيانه، وه خوی بهرزو مه زن فهرموويه تی:

(تر) (الأحزاب 7).

(بر) (الشورى 13).

﴿ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ﴾^(۱)، واتە: موحەممەد بابى هیچ کام لە پیاوانەتان نییە، بەڵکو پەوانە کراوی خوا یەو کۆتایی پیغەمبەرەنە. ھەر وەھا بۆ پەرزەیی پلەو پایەى پیغەمبەر ﷺ کە لە ھەموو پیغەمبەرەن پلەو پایەى بەرزترەو سەرورەى ھەموو پلەو، فەرموودە زۆرن، یەکیک لەو فەرموودانە ئەو یە کە پیغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى: ((أنا سيدُ ولدِ آدم يوم القيامة ولا فخر، وبِيدي لواءُ الحمد ولا فخر، وما من نبي يومئذٍ آدم فمن سواهُ الا تحت لوائى، وأنا أوَّلُ شافعٍ و أولُ مُ شفعٍ ولا فخر))^(۲)، واتە: من گەورەى پۆلەکانى ئادەم لە پۆزى دواىیدا بە شانازییشەو و انالیم، وە ئالای ستایشکردن (ی خوا) لە پۆزى دواىیدا بە دەست منەو یەو شانازییش ناکەم، وە هیچ پیغەمبەریکیش نیە لەو پۆژەدا ئادەم و غەیری ئادەم ھەموویان دینە ژیر ئەو ئالو بەیداخەى کە من لەو پۆژەدا بە دەستیەو دەگرم، وە من یە کەمین کەسم کە تکا دەکەم، وە یە کەمین کەسیش کە تکام وەر دەگیرى لای خوا، وە بە شانازییشەو و انالیم.

لە فەرموودەى کى دیکەدا دەفەرموی: ((فُضِّلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بِسِتٍّ، أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأُحِلَّتْ لِي الْغَنَائِمُ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً، وَخُتِمَتْ بِي النَّبِيُّونَ))^(۳)، واتە: بە شەش ئیمتیاز بەسەر پیغەمبەرانی دیکەدا بەرزکراومەو: وشە مانا کۆکەرەو کان (جوامع الکلم) م پى دراون، وە ترسم بۆ خراوەتە دلى دوژەنم، بەسەر دوژەنمدا سەرکەوتووم (و پيش ئەو یە بیگەمى دوژەنم لیم ترساو)،

(تر) (الأحزاب ۵۴)

(پ) رواه أحمد والترمذي وابن ماجه وصححه الالباني.

(ه) رواه مسلم والترمذي.

به په سندن ده زانم کۆتایی ته م باسه ش به م فرموده یه ی پیغمه بهری خوا
 ﷺ یینن که ده فرموی: ((مَثَلِي وَمَثَلُ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ
 بَنَى بُيَاثًا فَأَحْسَنَهَا وَأَجْمَلَهَا إِلَّا مَوْضِعَ لَبَنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ مِنْ زَوَائِهَا فَجَعَلَ النَّاسُ
 يَطُوفُونَ بِهِ يَعْجَبُونَ لَهُ وَيَقُولُونَ هَلَّا وَضَعْتُ هَذِهِ اللَّبَنَةَ فَأَنَا اللَّبَنَةُ وَأَنَا خَاتَمُ
 النَّبِيِّينَ)) (٢)، واته: وینهی من و وینهی پیغمه بهرانی پیش من، و ده که
 وایه کابرایه ک خانویکی دروست کرد بی ریگی خست بی و رازان دیه وه بیج گه
 له جی (خشت) یك له گوشه یه ک له گوشه کانیدا، تنجا خه لکی به ده وریدا
 بگه رین و پی سی سه رسام بن و بلین: خوژگه ته م خشته ش رۆنرابایه! ده جا من
 ته و خشته یه و من کۆتایی پیغمه بهرانی.

(۳) متفق علیہ۔

(6) ٲ لهی ٲیغه مبهرایه تی بهخش تراو (وه بی) نهک وه

دهسٲینراو (کسبی):

به لئی پیغه مبهرایه تی بهخشیشکی خوابی یه و بهره نجی شان وده ست نایهت، نه مه حه قیقه تیکه زور گرنگه ئی هه ب یزانین و له چندان ده قی قورئاندا نه و راستییه روون کراوه ته وه.

که واته هندیك له فیهله سووفه کان و هندیك له نه هلی ته صه ووف، وهك: تیشراقی یه کان، که ورٲنه یان کردوه و پییان وابوه نه گهر ئین سان زور زور طاعت و عیبادت بکاو ته زکیه ی نه فسی خوی ب کاو له گهل خویدا خهریک بی و خوی ماندوو بکاو له خوا نزیک بیته وه، ده گو نجی که وه حی و په یامی خوی بۆ بیت، نه وه له راستیدا قسه یه کی یه کجار زور قریوک و بی بناغه یان کردوه، چونکه خوی کار به جی پاش ناوه ی غانی ژماره یهک له پیغه مبهران فهرموویه تی: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَلَعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّاسِ مِثْلَ ذُرِّيَّةٍ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَٰئِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا...﴾ (ٲ) واته: نه وانه که سانیکن له پیغه مبهران که خوا چاکه ی له گهل کردوون، له وه چه ی ئاده م و له وانه ی که له گهل نوح هه لمان گرتن، وه له وه چه ی ئیبراهیم و له وه چه ی ئیسرا ئیل (یعقوب) وه له وانه ی که هیدا یه تمان دان و هه لمان بژاردن.

که واته: پیغه مبهرایه تی (النبوۀ) بهخشش و هه لٲژاردن و گول بٲیر کردنه و به ره ه می کردو کوش و ره بخدان نیه، وه له جیگایه کی دیکه خوا (عزوجل) به

(184)

(7) چەند بىنەمايەكى كەسايەتى پىغەمبەران (عليهم الصلاة و السلام).

1 - يەكەمىن بىنەمايە كەسايەتى پىغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) ئەو يەكەمىن كە ئىنسانىن، نە فرىشتەن و نە غەيرى فرىشتەن، بەلكو ئىنسانىن ۋەك باقى ئىنسانەكان. ۋەك يەكەك لە مەدح و پىئەلاگوتنى پىغەمبەردا دەلىق: ((مُحَمَّدٌ بَشَرٌ وَلَيْسَ كَالْبَشَرِ. بَلْ هُوَ يَاقُوتَةٌ وَالْخَاسُ كَالْخَجَرِ)) واتە: موحەممەد مەزقە بەلام ۋەك مەزقان نىيە، بەلكو ئەو مەراۋىيى يەو خەلكىش ۋەك بەرد وان، ۋە لە ۋەبارە ۋە قور ئان ئاۋاى بە پىغەمبەر فەرموۋە: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ...﴾ (تە)، تۆبلىق: من ھەر بەشەرىكەم ۋەكو ئىۋە، بەلام (ئىمتىيازى من بەسەر ئىۋەدا ئەو يەكە) من ۋە حىمىم بۆدى! ھەر لە ۋەبارە ۋە خۋاى بەرزو ھەزىن فەرموۋە يەتى: ﴿وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا﴾ (تە)، واتە: ھىچ شىتەك رەگەر نەبوو لە ۋەدى كە خەلك ئیمان بەيىنن كاتەك كە ھىدايەتەيان بۆھات، ئەو نەبىق كە دە يانگوت: ئا يا خوا بەشەرىكى كىردو بە رەۋانە كراۋى خۋى؟! واتە (چۈن بەشەر بە كەلكى پىغەمبەرايەتى دىت؟!)) ديارە ئىنسان ئەگەر كافرو بىپروا بوو، خۋى لا بى پەرز دەبىق ۋە خۋى بە سووك و رەيسۋا دەبىتىق ۋە خۋى پىق لە ۋە ناۋە شىتە ۋە كە لە گەل خۋادا قىسە بكات ۋە خۋاى بىۋىنە فرىشتەى بنىرەتە لا!، بەلام

(تە) (الكهف - 110)

(بە) (الاسراء - 94)

ئىنسان بە ھۆى ئیمانەوہ رېزو حورمەت و پلەو پا یەى خۆى دەزانى،
بۆیە ھەمیشە کافرەکان گوتوویانە: (أَبْعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا؟) چۆن خوا
ئىنسان دەکات بە پیغەمبەر؟!، ھەرگیز ئىنسان لایى ناوہ شیتەوہ و
شایستەى ئەوہ نیە کە خوا رەوانەى بکات و فریشتەى بۆ لا بنیرى! جا
حیکمەتى ئىنسان بوونى پیغەمبەرەن (عليهم الصلاة والسلام) ئەوہ یە
کە بىن بە پیشەواو پیشرەو و چاوساغ و خەلک بتوانى سەدیرىان بە کات،
چونکە پەيام و شەرىعەتەکانى خوا نەھاتوون کە ھەر بە یەردۆزە و
خەیلالت بن و لە جیھانى نایدیا (مثال) دا بخولینەوہ، بەلکە ھاتوون کە
لەسەر ئەرزی واقع بچەسپینرین.

کەواتە: دەبى پیغەمبەرىک ئەو دین و شەرىعەتە ھەلبەگرى، کە
بۆخۆى لە پیش ھەموو کە سدا جى بەجى بە کات، پا شان بە سەر
دەوروہ ریدای جى بەجى بە کات، تاکو خەلک دینیکی بەرجەستە (مَجَسَّم)
لە پیغەمبەردا ببینى، وەک کە دەربارەى رەوشت و ئاکارى پیغەمبەرمان
(عليه الصلاة والسلام) پرسیار لە (عائیشە) (خو لایى رازى جى)
کراوہ، لە وەلامدا گوتوویەتى: ﴿كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنُ﴾ (ت)، واتە: رەوشت و
ئاکارى پیغەمبەر قورئان بوو، قورئان چۆن و چى دەفەرەموى (محمد) یش
بەوجۆرە بوو.

دیارە پیغەمبەرەن ئەگەر ئىنسان نەبوونایە نەدەگونجا بىنە چا و ساغ و
سەرمەشق بۆ خەلک و ھەر شتیکیان کردبايە، دوايى خەلک دەیگوت: -
ئاخر ئەوان فریشتەن، ئیمە چۆن وەک ئەوانمان پى دەکرى؟ بەلام ئیستا

که ئینسانن هیچ کهس ئەو بیانووه‌ی نیه، ئەویش وەك تۆ ئینسانه و
خوین و گوشتە، ناره‌حه‌ت ده‌بی و تووشی سه‌رماو گه‌رماو گه‌رف تازی و
ئیش‌وژان و برسیته‌ی و تیئویتی ده‌بی و له‌ش ساغ و نه‌خۆش ده‌بی و
خۆشی و ناخۆشی ده‌بینی که ژیا‌ننامه‌کانیان ده‌خوینینه‌وه ده‌بینن که
هه‌ر کام له (نوح، ئیبرا‌هیم، موسا، عیسا، محمەد) وه سه‌رجه‌م
پیغه‌مبه‌رانی دیکه وەك: (ایوب، یوسف، یونس، لوط، شعیب، هود،
صالح) هه‌ره‌مو‌یان تووشی چه‌ندان جو‌ره‌ گه‌رف تازی و نه‌خۆشی و
ده‌رده‌سه‌ری بوون، تاكو بۆ گه‌له‌کانیان بینه‌ پی‌شه‌نگ و پی‌ش‌ره‌و.

وه پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) به‌ حوكمی ئینسان بوون یان
خواردن و خواردنه‌وه‌یان هه‌بووه، تووشی سه‌رکه‌وتن بوون، تووشی
تیشکان هاتوون، هه‌یانبووه‌ لی‌ی دراوه‌ و هه‌یانبووه‌ کوژاوه‌ و زۆر به‌یان
ده‌به‌رده‌رو شاره‌ده‌ر کراون و ... هتداته: ئەو شتانه‌ی که به‌سه‌ر باقی
خه‌لك دین، به‌سه‌ر ئەوانیش هاتوون زۆر به‌ زیاده‌وه‌ش!

ئنجای پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) که به‌شه‌ر بوون، که‌واته:
فریشته‌ نه‌بوون، وه به‌شیشیان به‌ خوایه‌تی یه‌وه نیه و نابێ به‌رزبکری‌نه‌وه
بۆ پله‌ی خوایه‌تی و ئەو شتانه‌ی که بۆ خوا ده‌کری‌ن، وەك به‌ندا یه‌تی و
به‌گه‌وره‌گرتن و مل بۆ که‌چکردن و ... هتد، نابێ بۆ پیغه‌مبه‌ران بکری‌ن،
چونکه به‌لێ ئەوان ئینسانی هه‌لبژارده‌ و پیغه‌م به‌رانی پا یه‌ به‌رزن،
به‌لام هه‌ر ئینسانن و خوا نین.

2 - یه‌کی دیکه له‌ بنه‌مایه‌کانی که‌سایه‌تی پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة
والسلام) ئەوه‌یه که هه‌م له‌ رووی جه‌سته‌یی (خَلْقِي) یه‌وه‌ و هه‌م له‌

رەوشتى (خُلُقِي) يەو تەواوتىر ئىنسان بوون و چاكتىر و جوانتىر و لىھاتوتىر ئىنسان بوون، ھەرۋەھا خاۋەنى بەرزىر و روح و پاكتىر فىطرەت و وردتىر بىرو ھۆشيارتىر ھۆش و گەورەتىر عەقل بوون.

3 - پىغەمبەرائى خوا (عليهم الصلاة والسلام) ھەمويان پىاو بوون و ھىچ كاميان ئافرەت نەبوون، ۋەك خاۋى بەرزو مەزن لەوبارەو دە فەرموى: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ﴾^(۱)، واتە: لە پىش تۆدا ھەر پىاوانمان رەوانە کردوون و ھەيىمان بۆ ناردوون.

4 - ۋە پىغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) لە گوناھە گەورەكان پارىزراو (معصوم) بوون و خوا پاراستوونى لە تووش بوونى خراپە و گوناھ، چ پىش پىغەمبەرايەتى و چ دواى پىغەمبەرايەتى.

ئەو گوناھانەش كە خاۋى بىھاو تا لە قورئا ندا لەبارەى پىغەمبەرانەوە باسيان دەكات: ۋەك ئادەم كە لە درەختەكەى خواردو، مووسا كە پىاو قىبطىيە كەى كوشتو، ئىبراھىم كە ۋەك لە فەرموودەدا^(۲) ھاتو سى قسەى كردن كە لەپروالە تدا ۋەك درۆ دەرچوون، ۋە نوح كە بۆ كورە كافرەكەى پارايەو ... ئەوانەو غەيرى ئەوانەش كە پالدىرانە لای پىغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام)، دەليين: ئەو رەفتارانە سەرچەمیان ھەلە (خَطَأً) و پىغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) لە ئەنجامى كۆشش كردن (اجتهاد) يكدە كە تىيدا نەيانىيكاو توو شيان بوون، نەك گوناھو خراپە بووبن و پىغەمبەران بە ئانقەست كرديان، ھەر بۆيەش من ئەوپايە بە راستو

(تر) (الانباء 7).

(ير) لە (صحيح البخاري) دا ھاتو.

یه‌سند ده‌زانم که ده‌لّی پیغه‌مبه‌رانی خوا (عليهم الصلاة والسلام) ویرای گونا‌هه گه‌وره‌کان له گونا‌هی گچ‌که‌ش یاری‌زراو (معصوم)ن.

5 - یه‌کی دیکه له‌و بنه‌مایانه ئه‌وه‌یه که، پیغه‌مبه‌ران چاویان به‌ خودا چووه، به‌لام دلّیان هه‌ر بیدار بووه، وه‌ک پیغه‌مبه‌رمان ﷺ ده‌ فەر‌موی: ((وَكذلك الأنبياء تنام أعينهم ولا تنام قلوبهم)) (تر)، وا‌ته: هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌رانیش چاویان خه‌وی لّی‌که‌وتوه، به‌لام دلّیان هه‌ر بیدارو هۆشیار بووه.

6 - وه‌ پیغه‌مبه‌ران له‌کاتی سه‌ره‌مه‌رگیاندا سه‌رپشک کراون، که‌ نایا هه‌ز ده‌که‌ن میننه‌وه، یان ده‌تانه‌وی بمرن؟، وه‌ک پیغه‌مبه‌رمان ﷺ ده‌ فەر‌موی: ((ما من نبي يمرض إلا خير بين الدنيا والآخرة)) (ه)، وا‌ته: هه‌ج پیغه‌مبه‌ریک نه‌بووه نه‌خۆش که‌وتبی، له‌ حاله‌تی سه‌ره‌مه‌رگ هه‌ ته‌ن سه‌رپشک کراوه، که‌ نایا پیت خۆشه له‌ دن‌یادا مین‌یه‌وه یان به‌ره‌و عاله‌می دوا‌رۆژ بچی؟! به‌لام نه‌وان که‌ زانیویانه کاتی مردنیان هاتوه‌و خوا نه‌و کاته‌ی دیاری‌کردوه، یه‌کسه‌ر مردنیان هه‌لا‌بژاردوه هه‌ر چه‌نده ئیختیاریان پیدراوه که‌ نه‌گه‌ر هه‌ز نه‌که‌ن به‌ مردن، خوی په‌روه‌ردگار، کاته‌که‌یان بۆ درېژ بکاته‌وه.

7 - تاییه‌ته‌ندیه‌کی دیکه‌ی پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) نه‌وه‌یه که‌ له‌ هه‌ر شوینیک وه‌فاتیان کردیت، هه‌ر له‌و شوینده‌ا ن‌یتراون، وه‌ک پیغه‌مبه‌ر ﷺ فەر‌موویه‌تی: ((لَمْ يُقْبَرْ نَبِيٌّ إِلَّا حَيْثُ يَأْتِيهِ)) (ه)،

(تر) رواه البخاري.

(پ) رواه البخاري و مسلم.

(ه) رواه أحمد بسند صحيح .

واتە: ھەر پىغەمبەرىك لہ كوئى وەفاتى كرديت، ھەر لہو شوينہ شدا نيژراوہ، پىغەمبەرى خوشمان (عليه الصلاة والسلام) ھەر لہ ژوورەكەى عايشەدا (خوا لىيى رازى بى) كە وەفاتى تىداكرد، ھەر لہ شوينى وەفات كردهكەى بەخاك سپىرا.

8 - تايبەتمەندىيەكى دىكەى پىغەمبەران، ئەوہيە كە زەوى نا ياغوات و لەژىر زەويدا نارزن، وەك پىغەمبەران (عليه الصلاة والسلام) فەرموويەتى: ((إِنَّ الْأَرْضَ لَا تَأْكُلُ جَسَدَ الْأَنْبِيَاءِ)) (تر) واتە: زەوى جەستەى پىغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) ناخوات و نارزىن.

9 - وە تايبەتمەندىيەكى دىكەيان، ئەوہيە كە لہ گۆرەكانياندا زىخدوون، وەك پىغەمبەران ﷺ فەرموويەتى: ((الْأَنْبِيَاءُ أَحْيَاءُ فِي قُبُورِهِمْ يُصَلُّونَ)) (تر) واتە: پىغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) ھەمويان زىندوون لہ گۆرەكانياندا نوژ دەكەن.

(تر) رواه أبو داود والنسائي، وصحّحه ابن خزيمة: فتح الباري: بهرگی (8)، لا پەرە (188)
(یر) رواه البخاري ومسلم وأصحاب السنن.

(8) بەلگەکانی پێغەمبەرایەتی پێغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام).

پێغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) پێنج جۆرە بەلگەیان هەبوون و
 ھەرکام لە پێغەمبەران لە پێنج روودووە پێغەمبەرایەتی یان ئیسیات بوو:

**یەكەم : موعجیزەكانیان: هیچ پێغەمبەر يك نەبوووە كە
 موعجیزەى نەبێت :-**

وہ کو کہ پيغەمبەر دەفرموی: ((مامن نبی إلا وأوتي من الآيات ما مثله آمن عليه البشر وأما كان الذي أوتيته وحياً أوحى إلي فأنا أرجو أن أكون أكثرهم تابعاً يوم القيامة)) (١)، واتە: هیچ پێغەمبەرێک نەبوو کە خوا نیشانە و بەلگەیەکی نەدات، کە خەڵک بەپێی ئەو نیشانە و بەلگەیە ئیمانی پێی بینن، وە نە شانە و موعجیزە کەم سەروش (وحی) یەکە بۆم نیرراوە (کە قورئانە)، بۆیە من ئومێد دەکەم کە شوێنکەوتوانم لە ھی ھەموویان زیاتر بن لە ڕۆژی قیامەتدا.

بەلگەی ئەوەش کە پێغەمبەران موعجیزەیان ھەبوو، چەندان ئایەتی قورئانی بەرپێزن، بۆ وێنە خۆی کاربەجێ لە سەرەتای ئایەتی ژمارە (25) لە سوورەتی (الحديد) فرمویەتی: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ﴾، واتە: بێگومان پێغەمبەرانى خۆمانمان بە بەلگە گەلى ئاشکرا و ڕوونە و ڕەوانە کردوون، شایانى باسی شە کە موعجیزەى پێغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) ھی ھەرکامیکیان بەپێی چاخ و سەردەمى خۆی گۆراوە، ھی موسا (عليه السلام) گۆچانەکەى بوو کە

بۆته ماریکی گهوره، دهستی بووه که وهک گلۆپ رووناک بووه، و پیرای
چهند موعجیزه کی دیکهش، هی عیسا (علیه السلام) نهوه بووه که
مردووی زیندوو کردۆتهوه به فرمانی خوا، وه هه موو جۆره نه خویشیه کی
چاک کردۆتهوه، هی صالح (علیه السلام) نهوه بووه که حو شتریک له
بهردیک هاتۆته دهر، هی سولهیمان (علیه السلام) نهوه بووه که چ غند
(جَنّ و با) و (بالنده) ی بۆ رام و ژێردهسته بووه ... هتد موعجیزه ی
هه رکام له پیغه م بهرانی خوا (عليهم الصلاة والسلام) به پیری
هه لومه جو واقعی کۆمه لگایه که ی بووه و خه لکه که له و کاتیدا به
چ شتیک سه رنجیان راکیشـرابیت یان له و کاته دا چ شتیک زیاتر باو
بوویت، موعجیزه ی پیغه م بهر که ش له وجـه جـۆره بووه، بۆ نموونه:
رۆژگاریک که (موسا) (علیه السلام) بۆلای فیر عه ونو گه له که ی
په وانه کراوه جادوو گه ربی (علم السحر)، باو بووه، به لām له رۆژ گاری
هاتنی (عیسا) (عليهم السلام) دا پزی شک ی گه ربی (علم الطب)
په واجی هه بووه... دیاره به و شیوه یه ش چاکتر به لگه له سه ر خه لکی
ته و او ده کری و بیانوو پراو ده کری.

دووم : مۆردهانی پێشووهکان به هاتنی داهاتوووهکان :

به ئێ هه ر پیغه م بهرکی پێشو مۆرده ی داوه و به گه لی خۆی
را گه یاندوه که له دوا ی من پیغه م بهرکی ناوا و ناوا دیت، وهک خوا ی
به رزو مه زن ده فهرموی: ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ
وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ
وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ

اَلْشَّاهِدِينَ ﴿١١﴾، واتە: ۋەياد بکەۋە کات پیک خوا پەیمانی پ تەۋى لہ پیغەمبەران ۋەرگرت لہ سۆنگەى ئەۋەۋە کە کتیب و حیکمەتم پیتان داۋە ھەر کاتیک پیغەمبەریکتان ھا تە لا ئەو ئایین ۋەرنە ھەى ئ یۆەى بەراست دانا دەپى پڕۆای پى بینن و سەرى بھەن ﴿١٢﴾ خوا- فەرمووی ئا یا دانتان پیدەا ھیناۋ پەیمانی منتان لەسەر ئەۋە ۋەرگرت ۋە بەلێتتا ندەا؟ گوتیان: دانمان پیدەا ھینا!

فەرمووی دەجا ئیۋە شاھەد بن و منیش لەگەلتنان لە شاھەدائەم. بەلێ ھەموو پیغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) ئەو پەیمانەیان لى ۋەرگراۋە، کە ھەر پیغەمبەریک لەدوای خۆتان ھات، بەگەلە کەشتان رابگەینن و بۆ خۆشتان ئیمانیاں پى بینن و پشتیوانیاں بکەن. بۆ ھاتنى پیغەمبەرى خۆشمان ھەموو پیغەمبەران ئەو پەیمان ۋە لێنەیان لى ۋەرگراۋە، بە تايبەتى عيسا (عليه السلام)، ۋەك خۋای بەرزو مەزن دەفەرموى: ﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدٌ...﴾ (ه)، واتە: عيسای کورى مەريەم گوتى: ئەى بەنى ئیسرائیل، من پیغەمبەرى خوام، ئەۋەى پيش خۆم بە راست دەزانم کە تەۋرەتە، ۋە موزدەشتان پى دەدەم، بە ھاتنى پیغەمبەریک کە لە دواى من دىت و ناۋى (تەحمەد)ە.

(تر) (آل عمران ﴿ 81 ﴾)،

(یر) (الصف ﴿ 6 ﴾)،

سەيەم : كەسايەتى (شخصية)ى خۆيان :

ھەركام لە پيغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) كە سايەتى پان لەو پەرى بەرزىي دابووە لە پرووى ئىھان و عەقەيدەو، لە پرووى خوا پەرستىيەو، لە پرووى رەوشت و ئاكارو ھەلسو كەوت و رەفتارى پەسەندەو، لە پرووى دواڤۆژ بە سەر دىيادا ھەلا بژاردن و دىيا بەكەمگرتەو، لە پرووى نازايەتى و بویریەو، لە پرووى پشت بە خوا بەستەو، لە پرووى ئەووە كە دژو پيچەوانەى ھەموو ئەو داب و نەرتىي نەفامىي رۆژگارى خۆى بوو لە نەيارانى شى بى مەنت بوو ھىچ پشت و پەنايە كيشى نەبوو جگە لە خوا، ديارە ئىنسانى ئاوا ئەگەر خۆى لەسەر ھەق نەيىنى و دلىا نەبى لەوێ كە خاى بەرزو مەزن پيى گوتو و پيى راگەياندو، ناتوانى شتى وا بكات.

كەواتە : كەسايەتى دامەزراو پاك و چاك و تىرو تەواو پيغەم بەران (عليهم الصلاة والسلام) بەلگەيە لەسەر پيغەمبەرايەتىيان.

چوارەم : پەيام و بەرنامەيەك كە ھيئاووانە :

پەيام و بەرنامەو كتيبى ھەركام لە پيغەم بەران (عليهم الصلاة والسلام) ئەگەر تەماشايە بكرىت و لىي بكوڤدريتەو، بەلگەيە لەسەر ئەوێ كە ئەو پەيام و بەرنامەو كتيبە، لە تواناي ئينساندا نەو ھەتمەن لە وەھى خواو ھاتو، بۆ نمونە: خەلك ھەموو لە بەرانبەر قورئاندا ھەستەوستان و سەرسامو ئەو زانايە كە لىدەكوڤا ھەو و شارەزاو پىسپۆرن ھى و ايان ھەيە تەنيا بە تىگەيشتنى بەك ئايەت، م سولمان بوو، ھەك ئىستا دەيىنرى بەردەوام ژمارەيەكى زۆر لە زانا ئەوروپىي و

پوځتاواييه كانو غهيري وانيش، دواي تهوهي كه له قورټان دهكولا نهوه و
تيي دهگن، يه كسهر مسولټمان دهبن، كه زور بهيان خاوهن پروانا هه
بهرزو و پسپورن له يه كيك له لقه كاني زانستدا.

پنجم ■ شتگيري كرنې خوا لټيان و سرخستيان ■

به لگه يه كي ديكه راسيتي پيغه مبه ران تهوه يه كه خوا پ شتگيري
كردوون و پارستووني و سهرې خستوون .

به لټي خواي په روه ردگار به دريژايي ميژو و پ شتگيري پيغه مبه راني
خوي كردوه و دين و بهرنامه كيانې هيشتوتوه، له گهل تهوه شدا كه نه و
هممو و دوژمن و ناحه زانه يان هه بوون، وه ريچكه و بيردوزه كاني نا خدزو
نه ياره كانيان بوونه ته بلقي سهر تاو و فرې دراونه ته زي لمداني ■ پيژوهوه،
هه رچه نده پيغه مبه ران (عليه السلام) بي پشت و په ناي رواالته تي بوون و
به پيچه وانه وهش نه مروود و فيرعه ون و طاغووته كان سامان و هيژ تواناي
دونيايان به دهسته وه بووه!

ډاگه يادوني مهكته بي ماموستا هلي باپير

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

QR Codes

له نوره كښه لاريښه كاني لمداني
خس مشك نير موانع النوازل الاجمالي

www.alibapir.com

پاڼه يادوني مهكته بي ماموستا هلي باپير

علي باپير/Alibapir

علي باپير/Alibapir

ډاگه يادوني مهكته بي ماموستا هلي باپير

QR Codes

(9) بۆچی مروڤایه تی ڤیویستی به ڤیغه‌مبه‌ران نه و ڤیغه‌مبه‌ران

بۆچی نی‌رراون؟!

ده‌توانین به کورتی و پوختی ب‌ل‌یین: مروڤا یه‌تی له دوو پروا نه‌وه ڤیویستی به ڤیغه‌مبه‌رانه (عليهم الصلاة والسلام)، له پرووی هیدا یه‌ت بۆ ئینسان و له پرووی ڤیک‌خستن بۆ ژبان و گوزه‌رانه‌وه.

1- یه‌که‌جار هی‌دایه‌ت بۆ ئینسان، چونکه ئینسان ڤیویستی به‌وه هه‌یه، که بزانی له کوڤوه هاتوه؟ بۆ چی هاتوه؟، بۆ کوڤ ده‌چی؟! کی هی‌ناویه‌تی چی پی سی‌یراوه؟! که بی‌گو مان جیهان پینی و ئی‌هان و عقیده وه‌لامی ته‌م پرسیارانه‌ی له مست ده‌تی، پاشان ڤیویستی به‌وه هه‌یه ته‌و فی‌طره‌ت و ده‌روونه‌ی که بۆ خوا په‌رستی و به‌ندا یه‌تیکردن بۆ خوا تینوویه، ئوخ‌ژن و نارامی بۆ بی‌ت و ته‌سه‌للای بی‌ت، د‌یاره نه‌وه‌ش به‌بی‌ خوا په‌رستی راست و دروست نایه‌ته‌دی، که له دروشمه‌کانی خوا په‌رستی (شعائر العبادة) دا به‌رجه‌سته‌یه.

پاشان هه‌موو ئینسانیک - مادام فی‌طره‌تی تیک نه‌چووبی - عه‌ودالی په‌وشتی به‌رزو خه‌سه‌له‌ته په‌سنده‌کان (فضائله)، بۆ نمو‌نه: هه‌موو ئینسانیک راست‌گویی پی‌ خو‌شه‌و رقی له در‌یه، ته‌مانه‌تی پی‌ خو‌شه‌و رقی له خیانه‌ته، پاکیی پی‌ خو‌شه‌و رقی له پی‌سی‌یه، جا ڤیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) هاتوون که په‌وشتی به‌رزوئا کاری جوان بلا‌ویکه‌نه‌وه و فی‌ری خه‌لکی بکه‌ن، وه‌سیفه‌ته‌ نز هه‌کان (ردائیل) و په‌وشت و خو و خده‌ی خراب بن‌ب‌ر بکه‌ن و له ریشه‌ی ده‌رب‌ینن.

2- ھەروەھا مەزھابىيەتى بۆرىكخستنى ژيان و گۆزەرانى تاكىي و خىزانىي و كۆمەلایەتى پىئوبستى بە پىغەمبەرەنە (عليهم الصلاة والسلام) تاكو بە پىي ئاراستەكانى وەحى خۆى زاناو تواناو كارەجى و بە بەزەبى لە ھەموو لایەنەكاندا ژيان و گۆزەرانى تاكىي و خىزانىي و كۆمەلایەتى خۆى پىك بخت و پاش لە خۆدا بەرجەستەكردنى پىنمايى (ھدى)ى خوا - وەك تاك - لە ھەموو پروو كانى: جى ھان بى غى و ئى ھان و عەقیدەو خواپەرستىي و خوو پەوشت و ئاكارەو، بەرنامەى راست (دین الحق)ى خواش - وەك كۆمەل - لە ھەموو پروو كانى خىزانىي و كۆمەلایەتى و سیاسى و ئابورى و ... ھتدەو لە خۆیدا بەرجەستە ب كات، وەك خوا (عزوجل) لەبارەى ئەرك و ئامانجى پىغەمبەرەنەو ھەرموو پەتى: ﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ﴾^[۱]، واتە: خوا ئەو كە سەپە كە پىغەمبەرى خۆى بە پىنمايى و بەرنامەى راستەو ناردەو.

ئىجا بەراستى كاتىك سەرئى واقىيەى كۆمەلگای بەشەرى دەدەين لەم پىژگارەدا دەبينىن كە بەدەست خۆپەو گىرى خواردەو، بەدەست ئەو تەكنۆلۆژىيەو كە بەرھەمى زانبارىيە كە ئيمان و ئەخلاقى بەرزو پىش ئەو ھەش جىھانبينىيە كى راست و دروستى لەگەل دانىيە! بۆيە دەبينىن تەكنۆلۆژىيە كە بەشى زياتر بۆ كاولكارىي و ستنەو چەو ساندەو و بلاوكردنەو ھى خراپەو ھەسادو ئاشووبو ئالۆزىي بەكاردى، ھەتا خىرو خۆشى و ئاوەدانىو... ھتد!

(تر) ئەم پەستە قورئانىيە لە سى شوپان دووبارە پۆتەو كە ئەمانەن:

۱- (التوبة - 33). ب - (الفتح □ 28). ج - (الصف □ 9).

ئىنجا بىگومان ته‌نيا كه سىڭ ده‌توانى به‌رنامه بۆ ژيانى مرۆف دابى،
كه نه‌ئىنى يه‌كانى بوونه‌وهر هه‌مووى بزاني، وه نه‌يى غى يه‌كانى رۆو حى
ئىنسان و نه‌ئىنى يه‌كانى جه‌سته‌ى بزاني، وه نه‌ئىنى يه‌كانى تاكو كو هه‌ل و
خيزان، به‌لكو نه‌ئىنى يه‌كانى دونياو قيامه‌ت بزاني، ته‌وه‌ش هه‌ر خواى
به‌ديه‌تته‌رو تاكو پاكه (سبحانه و تعالى).

بۆيه خواى كاربه‌جى ده‌فهرموى: ﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْتَغُونَ وَمِنْ أَهْلِ
مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ؟﴾.

به‌لئى يان به‌رنامه‌و حوكمى خوا (عزو جل)، كه له سه‌ر زان ييارى و
حيكمه‌تى بى‌سنورى خوا بنيات نراوه يان به‌رنامه‌و حوكمى ئىنسان،
كه له‌سه‌ر بناغه‌ى نه‌فامىي (جهل) بنيات ده‌نریت. چونكه هه‌ر چه‌نده
ئىنسان زۆر زانا بىت، به‌لام سه‌باره‌ت به‌وه كه به‌رنا هه‌ بۆ ئىنسان
دابىت هه‌ر به‌ نه‌زان و نه‌شاره‌زا داده‌نرئ و به‌رنامه‌كه‌يشى هه‌رسه‌رى له
نه‌فامى به‌وه ده‌ده‌جئ.

ئاخر مرۆف هه‌رچى يه‌ك بىت به‌رانبه‌ر به‌ نه‌يى غى يه‌كانى بوونه‌وهر و
ژيان و مرۆف و دنيا و دواړژ، هه‌ر نه‌زانه‌و هه‌تا شتىڭ ده‌زانى سه‌دان شت
نازانى!

ئىستاش بۆ ته‌وه‌ى تى شكى زياتر بجه‌يه‌ سه‌ر هوى پيويستى
مرۆفايه‌تى به‌ پيغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) با له چه‌ند
خاىكى كورتىشدا ئاماژه بكه‌ين به‌ ئامانجى نيرانيان:

ئامانجی ئیرانی پیغمبه‌رانی پایه به‌رزی خوا:

یه‌که‌م: به‌لگه‌و به‌هانه به‌ده‌ست خه‌لکی یه‌و نه‌هیشتن له‌سه‌ر گرتنی
په‌ی جه‌وت و هه‌له.

خوای کاربه‌جی له‌وباره‌وه فه‌رموویه‌تی: ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِّكُلِّ
يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾، واته:
پیغمبه‌رانیکی موژده‌ده‌رو ترسینه‌رن، بۆ نه‌وه‌ی خه‌لکی له‌دوای -
نی‌رانی - پیغمبه‌ران هیچ به‌لگه‌یان نه‌می‌ن له‌سه‌ر خوا، وه‌ خوا زال‌و
کاربه‌جی یه.

له‌م نایه‌ته ده‌فامریته‌وه که عه‌قلی ئینسان به‌ته‌نی به‌س نه‌یه بۆ
به‌رنامه دانان و به‌ریوه‌چوونی به‌ شیوه‌یه‌کی ئینسانانه، هه‌ر بۆ یه‌ش
خه‌لکی پێش هاتنی په‌یام و به‌رنامه‌ی خوا به‌ پیغمبه‌راندا (عليهم الصلاة
والسلام) مافی گله‌یی یان هه‌یه‌و، به‌لگه‌یان به‌ده‌سته‌وه‌یه!!

دووه‌م: چه‌سپاندنی بیرى خوا به‌یه‌ك گرتن (التوحيد)و، په‌شه‌گیش
کردنی هاوبه‌ش په‌رستی (الشرك).

خوای تال‌و بی وینه له‌وباره‌وه فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ
رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾^(ه)، واته: وه‌ به‌ر له‌تۆ هیچ
پیغمبه‌ریکمان ره‌وان نه‌کردوه مه‌گه‌ر پیمان راگه‌یا نه‌دوه که بی‌گو هان
جگه له‌من هیچ په‌رستراو نین، ده‌جا بم په‌رستن!

(تر) (النساء □ 165).

(یر) (الانبیاء □ 25).

سە یەم: بانگکردن و کوکردنەوی خەلکی لەسەر راستە شەقامی خوا.

خوای چاکە کار لەوبارەو فەرموو یەتی: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (١)، واتە: بە تەنکەد لەلایەن خواوە رووناکی و کتییکی روونکەرەو تان بۆ هاتو، خوا بە هۆی وی یەو کەسانیک کەو دواي رەزامەندیی وی دە کەون بەرەو ڕێیە کانی سەلامەتی رێروونی یان دە کات، وە لە تاریکی یانەو بەرەو راستە شەقام رێروونی یان دە کات.

چوارەم: نەهێشتنی سەم و چینیەتی و خراپەو، چەسپاندنی داد گەری و یەگسانی و چاکە.

خو بەرزو مەزن لەوبارەو فەرموو یەتی: ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ...﴾ (٢)، واتە: بێگومان پیغەمبەرانی خویمان بە موەجیزەو ناردوون وە کتە ییب و تەرازو و شمان لە گەڵ ناردوونە خواری، بۆ ئەوێ خەلکی بە دادە گەریی بەریو بەچن، وە تاسنیشمان ناردۆتە خواری .. (چونکە چە سپاندنی داد گەری و لابردنی سەم بەبێ هیژ ناکرێ).

(تر) (المائدة ١٤، ١٥) .

(یر) (الحديد ٢٥) .

پېنجەم : بوونە پېشەرەو سەر مەشق بۆ خەلقى.

خوای تاكو پاك لەوبارەو فەرموویەتی: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾، واتە: بێگومان لە پێغەمبەری خودا بۆ ئێوە سەر مەشقی یەکی چاک ھەیە، بۆ کەسێک کە بە ئومێدی (پاداشتی) خوا و پڕۆژەی دواوەی زۆر یدی خوا دەکات، لە راستیدا مەسەلەى سەر مەشقی و پێشەرەوایەتی لە ژيانى ئینساندا شتێکی یە کجار گەرم و کاریگەرە، چونکە ئەوەی کە ھەر لە بەرایى میژووی مەرزقايەتی یەو بەتە کۆسپ و تە گەرەو گری پوو چکەى ژيانى تاکى و کۆمەلایەتی و ماددی و مەعنەوی ئینسان بریتی بوو لە نەتوانینی پێو پابەندبوون و جێبەجێ کردنی ئەو یاسا و دەستورەى کە لە ڕێى شەرع و عەقلەو لە راستى و تەواویان دایا و مسۆگەر بوو!!

بێگومان تاقە ھۆی ئەو نەتوانینەش بریتی بوو لە زالبوونی ئەو ھەواو ئارەزوو و داخوازییە بەدە ناشەرعییانە کە لە زبڵدانى نەفسى فەرمان بە خراپە کەر (الأمارة) و خوختووە و داندانى شەیتانى لە عینەو پەیدابوون، جا لە سۆنگەى ئەووە کە پێغەمبەرە (عليهم الصلاة والسلام) خواوەنى دڵ و دەروونیکی پاك و عەقل و ھۆشیکی زۆر چاک بوون، بە یارمەتی خوا توانیویانە کە لە سەداسەد مەبەستى نێو دڵ و قەسەى سەر زەمان و کردەوێ ئەندامەکانیان یەك بن، لە ھەموو ھوارو لایە ئەکانى ژيانى تاکى و کۆمەلایەتییاندا، لە سۆنگەى ئەمەشەو توانیویانە ببنە چاکترین و راستترین پېشەرەو و سەر مەشقی مەرزقايەتی.

شه‌شهم • ئاگادارکردنه‌وی خه‌ئکی له حه‌قیقه‌تی ژیا‌نی دوزیا‌ی ته‌مه‌ن کورتی ه‌ریودهر.

خوای می‌ه‌ربان له‌وباره‌وه فه‌رمویه‌تی: ﴿وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَئِيَّ الْيَحْيَوْنَ لَوُ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾^(٦٤)، واته: وه ئهم ژیا‌نه دنیا‌یی‌یه جگه له خۆخافلان‌دن و یاری چیدی نیه، وه بی‌گومان به‌س (ژیا‌نی) مه‌نزلی دوا‌رژ ژیا‌نی راسته‌قینه‌یه، نه‌گه‌ر بزانی! به‌ئێ بی‌گومان فه‌راموش‌کردنی مردن و له‌ پیر‌چونه‌وی نامانج و مه‌به‌ستی ژیا‌نی دنیا - که تاقی‌کردنه‌ویه - و زیاد له‌ پێ‌ویست سه‌رگه‌رم بوون و فریو خواردن به‌ جوانی و زه‌رق و به‌رقی روا‌له‌ت و که‌م و کورت و که‌م ماوه‌ی ژیا‌نی دنیا، کۆمه‌له‌ نه‌خۆشی و ده‌ردی‌کی یه‌کجار بێ‌ه‌زا و کوشنده‌ن، مرۆ‌قاییه‌تی زۆر هه‌وجی به‌و زاته به‌رزانه‌یه که نێ‌وه نێ‌وه نقور‌چین‌کی و ریا‌کرد نه‌وه‌ی لێ به‌ده‌ن و نه‌یه‌لن پینج و دوو رۆژی ژیا‌نی دنیا بیکاته دی‌لی خۆی و نه‌بی‌ته کۆ‌یه‌له‌ی نه‌فس و ئاره‌زووه‌کانی، که سه‌رده‌می ده‌رد و نه‌خۆشی‌یه تاک‌ی و کۆمه‌لایه‌تی و سیاسی و ئابووری‌یه‌کانیش هه‌ر لێ‌روه سه‌ر هه‌ل‌ده‌ده‌ن و په‌یدا ده‌بن.

حه‌و ته‌م • سه‌رنج را‌گێش‌انی مرۆ‌ف بو‌سه‌ره‌متا و سه‌ره‌نجامی کاره‌ساته‌کانی دوا‌ی مردن.

خوای خاوه‌ن لوتف و به‌زه‌یی و له‌وباره‌وه فه‌رمویه‌تی: ﴿يَا مَعْشَرَ الْإِنِّسِ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَى الْفُتْسَانَا وَغَرَّبَهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ...﴾^(٦٥)، واته: ئه‌ی کۆمه‌له‌ی ج‌غ‌دو مرۆ‌ف! ئه‌دی چه‌ند

(تر) (العنكبوت - 64)،

(یر) (الانعام - 130)،

بہ لے خونہری بہریزا!

یه کی دیکه له ئامانج و مه بهسته هه ره گرنه گه کانی نیڕانی پیغه مه به ران
(عليهم الصلاة والسلام) بریتی بووه له وهی که سه ره تا (م به دأ) و سه ره خجام
(م صیر) بخه نه به ره چاوی خه لکی و، ته نیا ئه م قوناغه کور ته ی ژ یانی دن یا
نه بین و به ی ن به ی ن چاویک به رابر دو یا ندا بگێر نه وه و جار و بار سه ره
به ره زبکه نه وه و نه وه به ره کو تایی و سه ره خجامی ژ یانی دن یا و قوناغه کانی دوا ی شی
ببین و، هه ره وک چۆن خه می ئه م چه ند رۆژی دن یا یان ده خۆن و ره نه یی بو
ده ده ن، ژ یانی دوا رۆژیش له بیر نه که ن و له گه رمه ی جم و جۆل و چالاکییه کانی
ئه م ژ یانه یاندا، ژ یانی ئه و لاش له به ره چا و به گرن و به یڕیکی دوا ی مر دن و
گۆره پانی قیامهت و راوه ستانی به ره ده می داد گای خوا و په ری نه وه ی پر دی
سه ریشتی دۆزه خیش بکه ن!

(10) خهسلته پئویسته‌کانی پیغه‌مبه‌ران چی و چین؟

خوینته‌ری به‌ریز!

خوای کاربه‌جی که خاوه‌نی تهو پهری زان یاری و په‌زه‌بی و کارزانی و دادگه‌ری به، قهت ته‌وی لی چاوه‌روان ناکری که کاریک به یه‌کیک بسیپری، توانای جی‌به‌جی‌کردنی نه‌بیت، چونکه تهو بۆ خۆی به نده‌کانی فی‌رکردوه که لیی بیارینه‌وهو بلین: ﴿... رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ...﴾ واته: ... په‌روه‌ردگارمان وه شتی‌کمان لی داوا مه‌که که توانامان پی‌ی نه‌شکی ... وه بۆ خۆ شی فەرموو یه‌تی: ﴿لَا يَكْلَفُ اللَّهُ كُفً إِلَّا وَسْعَهَا...﴾ واته: خوا داوای - هیچ شتیکی - له توانا به‌ده‌ر له که‌س ناکات ... جا بی‌گومان پیغه‌مبه‌رانیش (عليهم الصلاة والسلام) وه‌ک له خاله‌کانی رابردوودا خستمانه‌پوو کاریکی یه‌کجار قورسو ته‌کیکی زۆر گرنگ و مه‌ترسیداریان پی‌ی سپی‌راوه، که ده‌توانین بۆ زی‌ده‌ پرونبونه‌وه له چهند خالی‌کدا بی‌اخه‌ینه‌ پروو:

- 1 - پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) چهند به‌نده‌یه‌کی دان سته‌و شایسته‌ن که خوا هه‌لی بژاردوون و وه‌حی بۆ ناردوون.
- 2 - یاساو ده‌ستوره‌کانی شهرعو به‌نامه‌ی خوا به‌خه‌لکی راده‌گه‌یه‌نن.
- 3 - بانگه‌وازی خه‌لکی ده‌که‌ن بۆ لای خوا.
- 4 - به‌فه‌رمانی خوا گو‌پرایه‌لی و فه‌رمانبه‌ری‌یان له سهر تۆمه‌ته‌کانیان فه‌رزه.

5 - خوا گىرپاڧنى بە پىشەواو سەرەشقى خەلکى لە ھەموو بوارو لایەنەکانى ژياندا.

6 - رابەر و مشوورگىرى مرۆفایەتین و پىوی ستنە لە ھەموو پروپەکتەو بەسەر خەلکى رابگەن و گىروگرفتە فیکرى و کۆمەلایەتى و سیاىسى و ئابورى بەکانیان بەپىی تواناو بەگوێرەى بەرنامەى خوا چارەسەر بکەن.

7 - ھەوالى مەسەلە پەنھانەکانى وەك سەرەتا (مەبدأ) و سەرەنجام (مەصر) و، ژيانى نىو گۆرو بەرزەخ و، رۆژى دوايى و کارە ساتە گرنگ و سامناکەکانى و چۆنیەتى کۆکردنەو و لىپرسنەو (اخ شرواخ ساب) و بەھەشت و دۆزەخ - بە ناوی خواو - بە خەلکى رابگەینەن.

ئەجاسەتەى ئاشکراشە کە ھەركام لەم ئەركانە شتەىكى بەكجار گرنگ و قورسە و ھەركە سىك وەئەستۆی بەگرى ھەوجى بە چەند خەسلەتەى تايبەتى و گرنگ دەكات، چ جای ھەمووشیان!!

ھەر پۆیش خۆی مېھرەبان و کاربەجى (سېحانە و تەھالى) بە لو تەفو بەخشى خۆی پىنغەمبەرانى پایەبەرزى (عليهم الصلاة والسلام) بە چەند سىفەتەى گرنگ و مەزن رازاندۆتەو و بەھەرمەند کردو، کە ئەو خەسلەت و ئىمتىيازە بەرزو پەسندانە بوونەتە ھۆى نامادەيى و لىوەشاوہيى ئەو زاتە پایەبەرزانە بۆ ئەنجامدانى ئەركى سەرشانیان.

جا ھەرچەندە زاناو تووێژەرەوان، بە تايبەتى زانایانى پەسپۆرى بوارى عەقیدە لە چۆنیەتى ریزکردن و ژھاردنى ئەو خەسلەتانەدا ھەندىك جیاوازییان لە نىواندا ھەيە، بۆ وێنە زۆربەیان لە سەر ئەو راپەن کە (فطانة و أمانة و صدق و تبليغ) ئەو خەسلەتە بەرزە تايبەتى و پىوی ستانە

پێکدێنن، به‌لام ئه‌وه‌ی له‌فسه‌ی تێکرای زانایان وه‌رده‌گیرئۆ له‌ ئه‌نجامی تێوه‌رامان (استقراء)ی حال و واقیعه‌ی پیغه‌مبه‌را نه‌وه ده‌ستگیر ده‌بی، ئه‌وه‌یه که هه‌موو ئه‌و هه‌رج و خه‌سه‌له‌تانه‌ی که له‌م چهند خا له‌دا ده‌یاخه‌ینه‌ روو، له‌ هه‌موو پیغه‌مبه‌راندا (عليهم الصلاة والسلام) هه‌بوو ون و، پێویستیش بووه هه‌بن:

یه‌که‌م: (ئینسان بوون)، ه‌وو هیکمه‌تی ئینسان بوونی ئه‌و زاتانه‌ش پێشتر خرایه‌ روو.

دووه‌م: (پیاو بوون - الرجولة)، ئه‌میش له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی که سروشت و پێکهاتنی جه‌سته‌یی و ده‌روونی و عه‌قلیی ئافره‌ت له‌ گه‌ڵ ئه‌رك و پایه‌ی پیغه‌مبه‌رایه‌ تیدا ناگۆجی.

سێ‌یه‌م: نیشته‌جی بوویتی، ئه‌م خه‌سه‌له‌ت و مه‌رجه‌ش له‌ زۆر نا‌یه‌تی قورئان و له‌ حال و واقیعه‌ی پیغه‌مبه‌رانیه‌ شدا ده‌بی غه‌ری و هیکمه‌ته‌ که‌یشمان باسکرد.

چواره‌م: خه‌سه‌له‌تی (الفطانة)، که به‌ مه‌عنای عه‌قل و تیگه‌یه‌ شتن و (تر) و ورپایی دیو، پێچه‌وانه‌ی گێلی و که‌وده‌نی و فه‌قیر حال‌یی یه‌و پێویست بوونیشی روون و ئاشکرایه.

پێنجه‌م: خه‌سه‌له‌تی (الأمانة)، که به‌ مه‌عنای دڵ و ده‌ست و زه‌ان پاکیی دیو، پێچه‌وانه‌ی (خیانة) ناپاکیی، چونکه وشه‌ی (أمانة) (له‌)، له‌ ئه‌سلدا له‌ (أمن) وه‌هاته‌ که به‌ ما نا‌ی دڵن‌یی و بی‌پاکیی دیو،

(تر) ب‌وانه: (لسان العرب) ی ابن منظور، ب (13)، ل (323).

(یر) سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل (21، 23).

که‌واته: ئینسانی (آمین) نه‌و که‌سه‌یه که خه‌لکی له شه‌رو خرا‌یه‌ی د‌ل‌و زمان‌و نه‌ندامه‌کانی د‌ل‌یاو بی‌ترسو بیم‌بنو، (خائن) یش به پیچه‌وانه‌وه، رسته‌ی: (انی لکم رسول‌ آمین) یش ویردی سه‌رز هانی پیغه‌مبه‌ران بووه (تر).

شه‌شهم: خه‌سله‌تی (الصدق) واته: راستی، به‌لام نه‌ک ته‌نیا راستیی زمان، وه‌ک زور که‌س وا حال‌ی بوو ونو هه‌له له به‌ران‌به‌ر وشه‌ی (صدق) دا (پا‌ستگویی) داده‌نین، به‌لکو (صدق) پا‌ستی د‌ل‌و زمان‌و نه‌ندامه‌کان، یان راستیی ده‌رو ده‌روون (ظاهر و باطن) ده‌که به‌نی‌و پی‌یستبوونی‌شی بو پیغه‌مبه‌ران به‌لگه‌نه‌ویسته.

حه‌وته‌م: سیفه‌تی (التبلیغ)، واته: پا‌گه‌یاندنی به‌نامه‌ی خوا، به‌ز هانی گوتارو کردار (المقال والخال) وه نه‌شاردنه‌وه و پشت گوی نه‌خ‌ستنی گچکه‌ترین شتیش وه‌ک خوا فه‌رموویه‌تی: ﴿هَلْ عَلَى الرَّسْلِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾ (ه).

هه‌شته‌م: سیفه‌تی (العصمة)، واته: پا‌ریزان له خراپه‌و تاوانی گچکه‌و گه‌وره. وشه‌ی (عصمة) یش له نه‌سل‌ی زمان‌دا به‌مه‌عنای پی‌شگیری لی‌کردن (منع) د‌یت، پی‌شگیری کردنی‌ک که بی‌ته هوی پارا‌ستن (حفظ)، به‌لام له زاراوی شه‌رع‌دا بریتیه له‌وه‌ی که خوا‌ی میهر‌بان، به‌کینک له به‌نده‌کانی خوی له هه‌له‌و تاوانی گه‌وره‌و گچکه‌و پا‌ریزی، ده‌رباره‌ی (عصمة) ی پیغه‌مبه‌رانیش (عليهم الصلاة والسلام) تی‌کرای

(تر) پ‌روانه: سو‌ره‌تی (الشعراء) ئایه‌ته‌کانی (107 و 125 و 143 و 162 و 178) که هه‌ر کام له: (نوح و هود و صالح و لوط و شعیب) (عليهم الصلاة والسلام) نه‌و قسه‌یه‌یان کردوه.
(یر) (النحل 35).

زانایان له‌وه‌دا به‌کده‌نگن که ته‌و زاته به‌رزانه به‌ر له پیغه‌مبه‌رایه‌تی و دوا‌ی پیغه‌مبه‌رایه‌تیش له گونا‌هی گه‌وره پارێزراون، به‌لام سه‌باره‌ت به‌ پارێزرا‌نیان له ورده گونا‌هان پێش پیغه‌مبه‌رایه‌تی و له دوا بیش له‌نیو زانایاندا مشت و مره‌یه‌و رایان جیا‌جیا‌یه.

(قرطبی) له‌وباره‌وه له ته‌فسیری (الجامع لأحكام القرآن) دا ده‌لی: وه زانایان دوا‌ی ته‌وه‌ی تێ کرا له سه‌ر ته‌وه رێک که‌وتوون که پیغه‌م به‌ران (عليهم الصلاة والسلام)، له گونا‌هه ز له‌کان (الکبائر) و له هه‌ر خه‌سه‌له‌تێکی نزم که ناشیرینی و ناته‌واویی تێ‌دابێ پارێزراون، به‌لام له‌وه‌دا که نایا گونا‌هی گچکه‌یان هه‌به‌هه‌ بیان نا؟ مشت و مرپان له‌ نیواندا هه‌یه، جه‌ماوه‌ری شه‌رع زانان (جمهور الفقهاء) گوتویه‌نه: که وه‌ک چۆن له گونا‌هه ز له‌کان پارێزراون به‌ هه‌مان شێوه‌ش له تێکرای گونا‌حه گچکه‌کانیش پارێزراون، چونکه ئیمه‌ فه‌رمانمان پێکراوه که شوێنیان بکه‌وین له کرده‌وه‌و په‌رێزو نا‌کاریاندا، ته‌و فه‌رمان پێکرا‌نه‌ش به‌ مو‌تله‌قی‌یه‌و به‌ هه‌یج نه‌ شانه (قربنة) یه‌که‌وه نه‌به‌ستراوه‌ته‌وه، جا ته‌گه‌ر بێت و بلیێن ده‌گنجێ گونا‌هی گچکه‌یان کردبێ، ته‌وه ناتوانین بیانکه‌ینه سه‌رمه‌شق و پێش‌ه‌وه، چونکه مه‌رج نه‌ هه‌موو کرده‌وه‌یه‌ک له کرده‌وه‌کانیان بو‌ ئێ‌هه جیا‌بێ ته‌وه داخوا کاتی خۆی به‌ مه‌به‌ستی له خوا نزیک‌ه‌بونه‌وه کراوه‌و تێ ستاش هه‌ل‌ه‌؟ یان کاتی خۆی خراپه‌و گونا‌ح بو‌وه ئیستا قه‌ده‌غه‌یه؟

دیاره له‌ حالێکی واشدا نا‌گو‌نجێ فه‌رمان به‌ ئینسان ب‌ه‌کری، شوێنیان بکه‌وێ و بیانکاته سه‌رمه‌شق چونکه ده‌گنجێ هه‌ندێک له کرده‌وه‌کانیان تاوان و خراپه‌ بێ!! (أبو إسحاق الأسفراييني) بیش له زانایانی (أهل السنة) گوتویه‌تی: پیغه‌م به‌ران (عليهم الصلاة

والسلام) هیچ جۆره گوناھییکیان لێ پوونادات، چونکه له گونا هه وردو درشتهكان پارێزران، ئەمەش دا خوازیی بە لگهی موعجیزه بە دەستەوه بوونه، هەندیکیش گوتوویانە: دەگو ئیجی ورده گوناھ بیان هەبووین، بە لām ئەم قسەیه هیچ بنچینهیه کی نیه، وه ئەوهی که زۆریه لەسەرنی ئەوهیه که دروست نیه گوناھی گچکەشیان هەبی.

هەندیک له زانیانی دواپی (المتأخرین) گوتوویانە: ئەوهی شایانی باسه ئەوهیه که خوی بەرز هەوالی داوه که هە نديکیان گوناھ بیان کردوون، وه گوناھەکانی پالداوته لایان و لەسەر ئەوه سەرکۆنه شی کردوون، ئەوانیش ئەو گوناھەیان بەهی خۆیان داناون و، ناپهزایی یان دەرپاره دەبرێون، لییان ترسان و لییان ژبوون بوونەوه، هەموو ئەم بابەتانه له زۆر جی یاندا هاتوون و هەموو شیان پیه نه ناکرین، ئەگەر هەندیکیشیان ته ئویل هەلبگرن، بە لām هەموو ئەوانەش له پله و پایه ی وان دانا شکین، چونکه ئەو هە لاه پهلانه لەرووی غەلەت و له بیر چوونهوه بوون و ن، ئەگەر بۆ وان به خراپه (سیئه) له قه لاه درابن له بهر پله و پایه و مه قامی به رزی وان بووه، (جنيذ)یش چاکي کردوه که گوتوویه تی: (حَسَنَات الْأَبْرَارِ سَيِّئَاتِ الْمُقْرِئِينَ) چونکه ئەوهی که کریکار (أجیر) لەسەری خەلات دەکری، وه زیر لەسەری سزا دەدری، (قرطبي) ده لای: بیگومان هەر ئەمەش راسته، چونکه ئەو زاتانه (صلوات الله وسلامه عليهم) هەرچه نده چەند ده قیك شایه دیی یان داوه که هەندیک هەلەیان کردوون، بە لām ئەوه له شانی وان ی نه هیناوه ته خوارو له پله و پایه یانی دانه شکانده، به لکو خوا له سۆنگهی ئەوه وه ده فریایان هاتوه هە لای بژاردوون و، رپروونی کردوون و

پاکی کردوونه‌وه^١ په‌سند کردوون و به‌رزی کردوونه‌وه، (صلوات الله و سلامه‌ علیهم) ﴿٢١﴾.

وه هه‌ر له‌م باره‌وه پێویسته‌ چهند شتیکی دیکه‌ش بجه‌ینه‌پوو:

یه‌ك: بێجگه‌ له‌ پێغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) هه‌یج كه‌س پارێزراو (معصوم) نیه‌و، پێی تێ ده‌چێ و ده‌گوێجێ تووشی هه‌له‌و تاوان ببێ، با له‌واقیع و (نفس‌ الامر) دا تووشیش نه‌بێت، وه‌ ته‌وه‌ش كه‌ مو س‌ل‌مانانی (شیعة) ده‌یڵێن كه‌ گوايه‌ هه‌ركام له‌و دوازه‌ (٢٢)، پێشه‌وايه‌ كانیان هه‌ر له‌ (علی بن‌ أبي طالب) وه‌ (رضي الله عنه) هه‌تا (محمد بن‌ حسن العسكري) ﴿٢٣﴾ كه‌ به‌ (المهدي المنتظر) ی ناوده‌بن، له‌ هه‌موو هه‌له‌و ناته‌واویی یه‌كان پارێزراو، هه‌یج به‌لگه‌ یه‌كی عه‌ق‌ل‌ی و شه‌رعی راسته‌قینه‌ی له‌سه‌ر نیه‌، ئیمام (مالك) یش له‌و باره‌وه‌ فه‌رموو یه‌تی: (ما منّا الا ردّ عليه الا صاحب هذا القبر) واته‌: پێغه‌م به‌ر (عليهم الصلاة والسلام).

دوو: ته‌نها له‌ ئیسلامدا رێزو حورمه‌تی ته‌واو بۆ پێغه‌م به‌ران (عليهم الصلاة والسلام) دانراوه‌، ته‌گه‌رنا له‌ (ته‌ورات و ئینجیل) ی ئیستای ده‌ستی جووله‌كه‌و دیانه‌كاندا كه‌ ده‌ستکاری کران و گۆرراون شتی زۆر

---

(٢) بڕوانه‌ (الجامع الاحكام القرآن) ب (1)، ل (308، 309) به‌ تۆزێك كورت كرد نه‌وه (اختصار) وه‌.

(٣) بێگو مان هه‌ركام له‌م دوازه‌ زا ناو پێشه‌وايه‌ له‌لای (اهل السنة) ش جێی رێزو حورمه‌تن، ته‌وه‌نده‌ هه‌یه‌ی ئیغه‌ جگه‌ له‌ پێغه‌م به‌ران هه‌یج كه‌س به‌ (معصوم) نازانین، ته‌نانه‌ت چوار جێ نشینه‌كانیش كه‌ به‌ (الخلفاء الراشدون) ناسراون، چونكه‌ به‌لگه‌ یه‌ك له‌وه‌ باره‌و: شك نابه‌ین.

(3) میژوونووسان زۆربه‌یان پرایان وایه‌ كه‌ (الحسن العسكري) بێ پاشه‌وار (عقیم) بووه‌و، كۆپێکی به‌ ناوی (محمد) وه‌ نه‌بووه‌!

بی‌جی و ناڤۆلا که تهنانهت له مسوڵمانی ساده و نا ساییش ناوه شیته‌وه
پالداوه‌ته لای تهو زاته بهرزانه، بۆ وی‌نه: مه‌بخوارد نه‌وهو زی‌ناکردن
له‌گه‌ڵ کچی خۆدا پالداوه‌ته لای (لوط) (عليه الصلاة وال سلام)!! (١٢٨)،
وه گوتراوه که گوايه (داود) (عليه الصلاة وال سلام) له گه‌ڵ ژنی
(ئۆریا) دا زینای کردوه (١٢٩) ئاوسیش بووه، له‌ حالێ کدا که گوا یا
(ئۆریا) سه‌رکرده‌ی سوپای (داود) بووه! وه گوتراوه که گوايه (سلیمان)
له دوا‌دای ته‌مه‌نیدا هه‌لگه‌راوه‌ته‌وه و ده‌ستی کرده‌وه به‌بت په‌رستی! (١٣٠).
ته‌مه سه‌باره‌ت به‌ جووله‌که، دیانه‌کانیش گومانیا‌ن وایه که جگه له
(مه‌سیح) (عليه السلام) که تا‌قه پارێزراو (مع صوم)، تێ کرای
ئینسانه‌کان، پیغه‌مبه‌رو غه‌یری پیغه‌مبه‌ر گونا‌هو تاوانه‌کان ده‌ که‌ن،
ته‌نیا (عیسی)ش ده‌بیته‌ تکا‌کارو رزگار که‌ری نه‌و تاوان‌بارا نه‌، وه‌ک
ئینجیل ده‌لی!! (١٣١).

نۆیه‌م: دووری له هه‌ر عه‌یبێکی خه‌ڵک ره‌وی نه‌روه (ال سلامة من
العیوب المنفرة)، جا نه‌و عه‌یب و ناته‌واویی یه‌ جه‌سته‌یی (خُلُقِي) بی،
یان ده‌روونی (خُلُقِي)، وه‌ک سیلداریی و گه‌یری و به‌ له‌کی و، رژدی و
ترسنۆکی و بی‌وره‌یی و... هتد.

که‌واته نه‌وه‌ی که ده‌باره‌ی (أیوب) (عليه السلام) له هه‌ندیک
کتێباندا گیراوه‌ته‌وه که گوايه که‌ری و بۆ گه‌نیو بووه‌و ته‌نانه‌ت

(٢) به‌روانه: (التورات) سفر التكوين، ل 128.

(٣) سه‌چاوه‌ی پێشوو (الباب الحادي عشر) من سفر صموئيل.

(٤) سه‌چاوه‌ی پێشوو (الباب الحادي عشر) من سفر الملوك.

(٥) به‌روانه: (النبوة والانبياء) محمد علی صابونی، ل (67).

له‌به‌رچاوی هاوسه‌ره ئارام‌گه‌ره‌که‌شی بی‌زراوه!! هیچ گومان‌ی تێدان‌یه که درۆ ده‌له‌سه‌ی رووته‌و، به‌کی دیکه‌یه له‌و شته‌ پڕوو‌پو‌وچانه‌ی که به‌ (اسرائیلیات) ناسراون و سه‌ره‌تا دوژمنانی دین و توویانه‌و دوا بیش له‌ لایهن هه‌ندیک که‌سی د‌لساف و ساده‌و لا ساکه‌روه‌ تێکه‌ل به‌ کتێبه‌کانی می‌ژوو ته‌فسیر کراون، به‌لگه‌شمان ئه‌وه‌یه که:

لا- خوا پی‌غه‌مبه‌رانی پایه‌به‌رزی بۆیه ناردوون تا‌کو خه‌لکی به‌ره‌و خوا بانگه‌واز بکه‌ن و به‌رنامه‌ی خویان له‌ لا شیرین بکه‌ن، که‌وا ته‌: هیچ ماقوول نیه ئه‌و ئه‌رکه به‌رزو پی‌ۆزه به‌ که‌سیک بسپیرێ که نه‌ک هه‌ر نه‌بیته هۆی سه‌رنج را‌کێشانی خه‌لکی، به‌لکو بی‌ته هۆی په‌واندنه‌وه‌و سه‌له‌مینه‌وه‌یان!

لا- ئه‌و نه‌خۆشی‌یه‌ی که‌ (ایوب) تووشی بوو، قورئان ئا‌وای با س‌کردوه‌: ﴿وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَلْيَسَٰ لِي الضُّرُّ وَأَلَيْتُ أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ﴾^[1]، واته‌: وه ئه‌ی‌یوب له‌کاتیکدا بانگی په‌روه‌ردگاری کرد، که هه‌ر ئازارو ناخۆشیم تووش بووه‌، وه تۆش می‌هه‌ربانه‌ترینی می‌هه‌ربانه‌ی، وه‌ک ده‌بینین هیچ با‌سی گول بوون و کرمی بوون و ... شتی وای تێدانه‌یه.

ئێستاش به‌ پی‌ویستی ده‌زانه‌م به‌ر له‌وه‌ی ئه‌م با‌سه‌ گرنگه‌ به‌جێ به‌ی‌لین، جارێکی دیکه سه‌رنجی ئه‌و خه‌ سه‌له‌ته به‌رزه تای به‌تی و پی‌وی ستانه‌ به‌دینه‌وه‌و بزاین له‌به‌رچی هه‌بوونیان له‌ پی‌غه‌مبه‌رانه‌دا (ع‌لێهه‌م ال‌صل‌اة والس‌لام) شتیکی گ‌رنگ و پی‌ویسته‌!

جاری ده‌ر به‌ره‌ی خه‌ سه‌له‌تی یه‌ که‌م و دووه‌م و سێ‌یه‌م (ئێند سانی‌تی و پی‌ا‌وی‌تی و نی‌شته‌جێ‌یی)، ئه‌وه له‌ را‌بردوودا شتی‌که‌مان خه‌ سته‌پروو، به‌لام

سەبارەت بە خەسلەتى زىرەكىي (الفطنة) دەلێن: هیچ ھاقوول نەبە بابایەك ئەركى پێغەمبەراییەتى پێ بسپێرێ (ئەو ئەركەى كە لە سەرەتای ئەم بارسەو لە (لا) خالاندا خستمانەپروو) كە خاوەنى ئەو پەرى عەقل و بیرتێزى و زەین و پرونى و وریایی و لیزانى نەبێ، چونكە ئەركى ناوبراو وا داخواز دەكات كە بابای پێغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) لە ھەموو بوارەكانى فیکرى و ئەخلاقى و كۆمەلایەتى و سیاسى و نابووڕ پدا واقعی خەلك و كۆمەلگا بگۆرێو، سەر لە نوێ لە سەر بن چینهى بەرنامەو پەیرەوى خوا ھەولێ چاككردن و دامەزراندنەوى بداتو، دیارە لە حالیکى واشدا ئەو پێغەمبەرە لە گەل دەیان جۆرە كۆ سپو تە گەرەو گیرگرفتتى ئایدیۆلۆژى و كۆمەلایەتى و سیاسیدا روو بەپروو دەبی تەو، ئەگەر بێت و عەقل و ھۆشیکى یەكجار تێرو تەواوى نەبێت، ناتوانى ئەركى خۆى جێ بەجێ بكات، دیسان ھەركام لە دەستپاکیى و راستیی و گەیاندن (أمانە و صدق و تبلیغ) یش بە ھەمان شیوە، چونكە بابایەك خەلك تێپرا نەبینن بیکەنە ئەمینداری خۆیان و متمانە بە قسەو وتارو کرداری نەكەن، توانای راگەیاندى بێ پیچ و پەناى بەرنامەو بانگەوازی خواى نەبێت، ناتوانى ئەو ئامانج و مەبەستەى كە بۆی نیرراوەو ئەو ئەركەى كە پێى سپێراوە بپھێتتە دىو، لە حالیکى واشدا ھیک ھەتى پەوانە کرانى ئەو زاتە دەفەوتىو، بێگومان خواى زاناو کارەبەجیش، کارى بێ ھیکمەت و بێ سوودى لى ناوەشیتتەو.

سەبارەت بە خەسلەتى ھەشتەمیش (عصمة) پێم وایە ئەوەندە قسانەى كە لە (قرطبي) یەو نەقلمان كردن، ئەو مەسەلەى پروون كردهو بە

پيويستى نازام چىدى قسەى لىبكهين، دەربارەى خەسلەتى نۆيەمىش
 وهك پيشتر گوتان، پيغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) ئامانجى ھەرە
 سەرەكى و بىنەرەتىيان بانگ كردن و سەرنج راكيشانى خەلكى يەو، ديارە
 ھەموو ئەو عەيب و ناتەواوىيە جەستەيى و دەروونى يا نەش كە دەبەخە
 ھۆى سەلمىنەو و دووركەوتنەو ەى خەلك، پيچەوانەى ئەو ئامانج و
 مەبەستە گرنگ و سەرەكى يەن كە ئەو زاتە بەرزاندەى بۆ رەوانە كراون،
 بۆيە ناگونجى بە ھيچ كاميانەو گيرۆدەبن.

The collage features a central profile picture of a man with a beard and a turban. Surrounding it are various digital links and social media icons:

- Top Left:** Facebook icon and text: "رەزىدە ئىسلامىيەتى ئىمانىيەتى" (Reside Islamic Faith).
- Top Right:** Facebook icon and text: "عەلى" (Ali).
- Middle Left:** Archive.org link: "archive.org/details/@alibapir" with a download icon.
- Middle Right:** YouTube icon and text: "عەلى بابىر/ AliBapir".
- Bottom Left:** AliBapir logo with QR codes for Google Play and the App Store.
- Bottom Right:** Social media icons for Telegram, WhatsApp, and Messenger, along with QR codes.
- Center:** A small banner with the text "www.alibapir.com" and "بەرگەى چوارەم" (Fourth Part).

(11) تايبەتمەندىيەتە كانى بانگەوازى پىغەمبەران كامانەن؟!

خوینەرى خوشەويست!

بۇ ئەوئى چاكتەر جۆرۈ چۆنىيەتتى كەسايەتتىيى پىغەمبەرانمان (عەلەيھم
الصلاة و السلام) بۇ پروون بىتتەو، پىئويستە ھەول بىدەين زىباتر لە جۆرۈ
چۆنىيەتتى بانگەوازەكەيان وردىينەو، جا خوا پىشتىوان بى ھەول دەدەين
كە لە چەند بىرگەيە كدا تىشكىك باويينە سەر گىرنگىرتىن و سەرەكىرتىن
ئىمتىياز و تايبەتمەندىيەتە كانى بانگەواز و خەت و رىيازى ئەو زاتە بەرزو
پەسند و پىشەواو سەر كىردە دلىگىر و رەندانە (صلوات اللہ علیہم أجمعين).

يەكەم: يەكەمىن و بنەرەتتى ترين ئىمتىياز و تايبەتمەندىيەتە كانى بانگەواز و رىيازى
پىغەمبەرانى پايە بەرزى خوا ئەوئەيە كە: بانگەواز و رىيازىكى خوايى
يە، واتە: لە خواي پەرۋەردگارەو سەرچاۋەي گىرتە، نەك لە خوئان، يان
سەرچاۋەيەكى دىكەو، وەخواش بەو كارە راي سپاردوون و لە سەرى
پىئويست كىردوون نەك بۇ خوئان ھەزىيان لى كىردى و ھەئىيان بىژاردى!
دەقى قورئانىش لەوبارەو زۆرن بۇ نمونە:

﴿قُلْ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا كَلَّوْهُ عَلَىكُمْ وَلَا أَذْرَاكُمْ بِهِ، فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ
قَبْلِهِ أَلَمْ أَتَعْلَمُوا؟﴾^[۱]، واتە: بلى ئەگەر خوا ويى ستباي بە سەرمدا
نەدەخوئىندەو لە بارەشەو شەرەزام نەدەكردن، چونكە پىش (ھاتنى)
وى تەمەنىك (ى چل ساللە) م لە نىودا گوزەرانىدوون، ئايا نافامن؟! (كە
ئەگەر قورئان ھى خۆم بوايە پىشتەر بە سەرمدا دەخوئىندەو پىم
رادەگەياندىن!).

* ﴿وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا، مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ...﴾⁽¹⁾، واتە: ۋە ئاۋا بە فەرمانى خۆمان پۈۋىكىمان بۆ لا ناردى، كە تۆ نەتدەزانى نە كىتىب چىەو نە بىروا...

* ﴿قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَبْدُلَهُ مِنْ تِلْقَاءِ نَفْسِي إِنْ أُبْعِدُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ إِنْ لِي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾⁽²⁾، واتە: بلى من بؤم نيه كە لە لاىەن خۆمەۋە بىگۆرمەۋە - بە كىتىب و بەرنامە يەكى دىكە - مەن بەس شوين ئەو - پەيام - ە دەكەوم كە پىم رادەگە يەنرى، مەن ئە گەر سەرىنچى لە پەرۋەردگارم بكم لە نازارى رۆژىكى مەزن دەترسم!

بەلى با ن گەۋازى پىغەم بەران (عليهم الصلاة والسلام) زادەو هەلقولایى پىرو ھۆشى خۆيان نىەو، لە ئەنجامى ئەزمون و تەجرە بەى زاتىيى خۆيانەۋەو ھەست كردنيان بە بارودۆخى ناھەموارو گىروگرفت و دەرەدە فيكرى و سياسى و كۆمەلایەتى و ئابورى يەكانى ئەو ژىنە گە (بىئە) يەۋە كە تىيدا ژيان پەيدا نەبۈۋە، بەلكو لە لوتف و بەزەبى و زانىارى بىسنورى خواۋە سەرچاۋەى گرتۈۋە، لەلا يەن ۋى يەۋە ۋەك ئەركىك پىيان سىپىراۋە⁽³⁾.

ھەلبەتە لىرەش، ۋەلامى پرسىيارىكى گىرنگ و مەتەلىكى پىنچراۋەمان دەسگىر دەبى: ئەۋىش ئەۋەيە: كە بۆچى پىغەمبەران - و شوپىنكە و توانى رەسەنىشان - بە پىنچەۋانەى فەيلەسووف و سەرکردە و بلىمەتانى چۆراۋ چۆرەۋە، ھىچ كاتىك نامادە نەبۈۋ و ن كە لە بەرانبەر ھىچ تەماع و ترس

(تر) (الشورى - 52).

(پر) (يونس 15).

(1) بىروانە كىتەبى پىشۋو، ل (34،35). ۋە بىروانە (النبوة والانبيا) نوسىنى: ابو الحسن الندوى، ل (35،36).

و بەرەنەن (تطمیع و تخویف) یەكدا هیئەتەى سەرى دەرزى یەك لە بەرنامەو بانگەوازە كە یان كەم بكنەنەو؟ (ت).

دووەم: یەكی دیکە لە جیاوازی یە بنەپەتەى یەكەنى بانگەوازی پیغمەم بەرەن (عليهم الصلاة والسلام) لە گەڵ بانگەوازەكەنى دیکەدا، ئەو یە كە هیچ كاتێك ئەو زاتە بەرزو بەرێزانە چاوەروانیی هیچ جۆرە نا فەزیرین و كری و پاداشت و مزە یەك (ه) لە هیچ كەس نەبوو و نەبجگە لە خوا - جل جلاله -، وەك خودا لەوبارەو فەرموویەتى: ﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُكْفَلِينَ﴾ (ق)، واتە: بلى هیچ جۆرە كری و پاداشتیكتان لى داوا ناكەم، وە من لە خوازەلۆكان (ه) نییم.

ئەجا هەر لێرەشدا بۆمان دەدەكەوێ كە بۆچی پیغمەم بەرەن (عليهم الصلاة والسلام) و شۆنكەوتووانى رەسەنیشیان - توانیویا نە هی خەندە بەبێ منەت و راشكاویی و لە خۆرا دیتوویی یەو بانگەوازی خۆیان بكنە و، بتوانن دەست لە چاوی شیریش بنین، بەلێ هەرچی پاكە بێ باكە!

سێیەم: یەكی دی لە نیشانەو دروشمە تایبەتەى یەكەنى خەت و رێبازی پیغمەم بەرەن (عليهم الصلاة والسلام) ئەو یە كە یە كەمین هەنگاوی دەست پێ كردنیان و بەردی بناغەى كار كردن یان، بریتى بوو لە چەسپاندنى بیری خوا بە یەك گرتن (التوحيد)، وەك خاوی مەزن و تال و

(ت) بېروانە (تەهذیب سیرە ابن هەشام) عبد السلام هارون، ل (64، 65). وە بېروانە (الحرب النفسية ضد الاسلام في عهد الرسول في مكة). د. عبدالوهاب كحيل، ل (181، 183).

(ب) مزە: كری (اجر).

(ق) (ص 86).

نۆمە خوازەلۆك: بە ئیذسانێك دەلێن كە زۆر داواى شتى لە خەلكى بكەو بێتە ما یەى سەرگەرانى وان و خۆ سووك كردنى خۆشى.

پاک له‌وباره‌وه فه‌رمووبه‌تی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾^[1]. (ئهم ئایه‌ته‌ پێشتر واتاکه‌ی دراوه‌). زانای ناودار (أحمد ادهلوی) له‌وباره‌وه‌ گوتوو یه‌تی: ((بێگو هان پێغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) سه‌رده‌تای بانگه‌وازه‌ که‌یان و گه‌وره‌ترین ئامانجیان له‌ هه‌موو رۆژگارێ ک‌داو له‌ هه‌موو ژینه‌ گه‌ (بیته‌)یه‌ ک‌دا بریتی بووه‌ له‌ راستکردنه‌وه‌ی په‌رواوه‌ر (تصحیح العقیده) له‌باره‌ی خ‌ای به‌رزوه‌، وه‌ را ستکردنه‌وه‌ی په‌یوه‌ ن‌دی ن‌ ی‌وان به‌ ن‌ده‌و په‌روه‌ردگاری، بۆ ساغکردنه‌وه‌ی گه‌ردن که‌ چی (إخلاص الدین) و یه‌ ک‌لاکردنه‌وه‌ی خ‌وا په‌رستی به‌ته‌نێ بۆ خ‌وا، وه‌ راگه‌یاندنی نه‌وه‌ که‌ به‌س نه‌و سوود و زیان گه‌یی‌نو، شایسته‌ی په‌ر ستن و پارا نه‌وه‌و په‌نا پێ‌بردن و قوربانی بۆ سه‌ربرینه‌، وه‌ هی‌ر شی پێغه‌م به‌ران و زه‌ بری توندیان ئاراسته‌ی نه‌و به‌تپه‌رستی یه‌ ک‌رابوو که‌ له‌ سه‌رده‌می نه‌واندا له‌ ئارادا‌بووه‌، که‌ به‌ شیوه‌یه‌کی زه‌ق له‌ په‌رستنی بت و سه‌نهم و، پ‌یاو چاکاندا - له‌ مردوو‌ان و زیندوو‌ان - خ‌وی ده‌ن‌اند...))^(ه‌).

بێگومان هیکمه‌ت و فه‌لسه‌فه‌ی ئهم جۆره‌ سیا سه‌ت و شیوازه‌ی پێغه‌م به‌رانیش (صلوات الله و سلامه‌ علیهم)، نه‌وه‌ بووه‌ که‌ بێ‌پروایی (الأخاد) و هاوبه‌ش په‌رستی (الش‌رک)، به‌ واتا یه‌کی دی که‌: خ‌وانه‌ناسین و به‌هه‌له‌ خ‌واناسین، مالک و بنه‌مای هه‌موو ده‌رد و نه‌خ‌و شی یه‌ فیکری و ته‌خ‌لاقی و سیاسیی و کۆمه‌لایه‌تیه‌کانی ئینسانو، به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ش به‌ راستی ناسینی خ‌وا، که‌ له‌پێش هه‌موو شتی ک‌دا له‌ به‌

(تر) (الأنبياء □ 25)،

(یر) ب‌روانه‌ (حجة الله البالغة)، و ب‌روانه‌ (الن‌بوة والانبیاء) ی محمد علی صابونی، ل (37، 38)

تاگرتن (توحید) یدا دەدروشیتەو، سەرچاوەی بە پێزی ھەموو جۆرە چاکى و پاکى و خێر و خوشى بە کى ماددىی و مەعنەویى یە لە ژ یانی تاكو کۆمەلدا، چونکە خوا (جل جلاله) خواھنى ئەو پەرى چاکى و پاکى و جوانى و تەواوى یە، بە لکو ئەم خەسلەتە بەرزو پەسندانەو ھەر خەسلەتیکى دیکەى ئەوتۆش بە شیوہیە کى زاتى و مۆتەلق بەس لە خوادا ھەن و، ئینسانیش بە ئەندازەى نزیکىی. لەو. لەو خەسلەتە بەرزو پەسندانە - بە ئەندازەى ئا ھادەییو لە سنوورى سرو شتى ئینسانانە یدا - بە ھەرەمەند دەبێت و. بە پێچەوانە شەوہ بى بە شىبونی ئینسان و دور یی لە ھەر چى سیفەتى چاک و پەسند ھە یە پەيوەندییە کى راستەوانە (طردى) ی ھە یە لە گەل دورە پەریزیی، لە خواى بەرزو مەزن، ھەر بۆیەش خوا فەرموویەتى: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدِ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا...﴾^(١٠)، واتە: کى دە سەلات و بەرزى دەوى، ئەو ھەرچى دەسەلات و بەرزى ھە یە ھى خودایە ... (واتە: بە ھوى نیزیکی لە خواوە بەرزى و دەسەلاتتان دەسنگیر دەبێ). وە دەربارەى ئەوانەى کە خویان لەبەر دەچیتەو و لى دور دەکەونەو فەرموویەتى: ﴿كُلُوا اللَّهَ قَسِيحُهُمْ﴾^(١١)، واتە: خویان فەراموش کردو، ئەویش ئیھمالى کردوون^(١٢)، وە لە شۆینى کى دى کەدا فەرموویەتى: ﴿...كُلُوا اللَّهَ قَالَسَاهُمْ أَلْفُسَهُمْ...﴾^(١٣)، واتە: خویان لەبەر چۆتەو، ئەویش خۆ یانی

(تر) (فاطر ۱۰) .

(یر) (التوبة ۶۷) .

(۱۰) بۆ یە لیژەدا و شەى (نسیان) بە ئیھمال کردن و پشت گۆی خستن تەفسیر کراو،

چونکە (لازم) ی (نسیان) ھو، ناشتوانین مەعناى ئەسلى (نسیان) بۆ خوا بەکاربێنین.

(شم) (الحشر ۱۹) .

(220)

دەلێن ناوی نەمروود بۆوە - گوتی: مەغیش دەژ یەنم و دە مەرینم^(١)،
ئێبیراھیم فەرمووی: دەجا - ئەگەر راست دەکەیت تۆش پەرورەدگاری -
خوا ھەمیشە رۆژی لە رۆژھەڵاتەوە دینێ، تۆش - تەنانت جاریک - لە
رۆژئاواوە بیهێنەو! سەرەنجام ئەوێ بێ بڕوا بۆ - نەمروود - ھات و
سەرسام بوو..

پێنجەم: نیشانە و دروشمیکی دیکەى بانگەواز و ریبازی پیغەمبەرەن (علیھم
الصلاة والسلام) ئەوێە کە بە پیچەوانەى بێو بارو و بۆ بانگەوازەکانی
دیکەو خەلکی بەرەو بەرنامەییەکی ناشکراو نا ھانجیکی پوون بانگ
دەکەن، کە ھیچ جۆرە تەم و مژو تاریکییەکی تێدا نابینرێ، خۆی بەرزو
بێ وینە لەوبارەو فەرموویەتی: ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ
أَنَا وَمَنِ اتَّبَعِيَ﴾^(٢)، واتە: بلی: ئەمەییە ریبازی من: لەبەر رۆشناییدا
بەرەو لای خوا بانگەواز دەکەم من و ئەوانیش کە شوینم کەوتوون.

کەواتە: بانگەوازی خۆایی یا نەى پیغەمبەرەن (علیھم الصلاة
والسلام) ھەم شیوازو چۆنیەتیەکی سادەو سروشتی و بێ گری و قۆرتی
ھەبەو، ھەم ئەو نامانج و مەبەستانەش کە خەلکیان بۆلا بانگ دەکات
شتی مەنتیقی و پوون و ناشکراو خواپسک (فطري) و بێ پیچ و پەنان،
بەلام لیڕەدا راستی بەک ھەبە ناکرێ لیى بێ دەنگ بێن: ئیمە کە دەلێن
شیوازی چۆنیەتی و نامانج و مەبەستی بانگەوازی پیغەمبەرەن پوون و
ناشکراو ساکارو سروشتی و بێ پیچ و پەنان مانای ئەو نەبە کە ئایین و

(١) دەلێن (نەمروود) دواى ئەوێ ئەم قەسەییە کرد، بابایەکی حوکم دراو بە مەرگی
نازاد کردو، یەکیکی بێ خەتاشی کوشت.

(٢) (یوسف - 108).

بهرنامه‌ی خوا له قوولێ و وورده‌کاری بی‌به‌شه، به‌لکو مهبه ستمان
ئه‌وه‌یه که ئه‌و ئایین و بانگه‌وازه به‌رزو پیرۆزو به پ‌یتزه، له سۆنگه‌ی
ئه‌وه‌وه که له لایه‌ن به‌دییه‌نه‌رو په‌روه‌ر دگاری مرۆ فیه‌وه هاته‌وه، له
نزیکت‌ترین پ‌یگاوه به ئاسانه‌ترین شیوه ده‌چیتته نیو عه‌قل و دلی ئینسانه‌وه،
ئه‌مه له لایه‌که‌وه، له لایه‌کی دیکه‌شه‌وه پ‌یویسته بزانه‌ی که سروشتی
مرۆف به ئاسانی ده‌توانی هه‌ق بناسی و، خستنه‌ رووی هه‌ق هه‌وجی
به وشه‌و ته‌عبیری چ‌رو هه‌لۆزو به‌لۆز نیه، به‌لام شتی ناراست و (با ط‌ل)
ناچاره‌ بۆ شارده‌وه‌ی ماهیه‌تی دزیوی خوی په‌نا به‌رپ‌ته به‌ر و شه‌و
ته‌عبیری هه‌لۆزو سه‌یر.

شه‌شه‌م: تاییه‌ ته‌ندیبی به‌کی دیکه‌ی بانگه‌وازی پ‌یغه‌مبه‌رانی خوا (صلوات
الله و‌سلامه‌ علیهم) ئه‌وه‌یه که خه‌لکی بانگ ده‌کات بۆ به‌که‌مگرته‌ی
خۆشی و له‌ززه‌ت و نازو نيعمه‌ته‌کانی ژيانی دنیا و هه‌لیان ده‌نی بۆ زیاد
له پ‌یویست سه‌رگه‌رم نه‌بوون به ژيانی دنیاوه‌و، قه‌ناعه‌ت کردن و به
شیوه‌یه‌کی ساده ژيان به‌سه‌ربردن، چونکه ئه‌م ژيانه‌ دنیایی به،
مه‌یدانی تاقیکردنه‌وه‌و کێلگه‌ی تیدا چاندنه، نه‌ک تاقه‌ هه‌ل و ده‌رفه‌تی
په‌خساوی له‌ززه‌ت و ده‌رگرتن و را به‌واردن، ده‌قی قور ئان و سونه‌تیش
له‌وباره‌وه یه‌که‌جار زۆرن که ئه‌مانه‌ چهند نمونه‌یه‌کیان:
* ﴿...فَمَا مَقَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ﴾^[۱]، واته: خۆشی و
را به‌واردنی ژيانی دنیا له‌چاو - هی - دواڕۆژ به‌س شتیکی که‌مه.

* ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا...﴾ (تر)، واته:
 خه لکینه! بیگومان به لئینی خوا راسته، با ژبانی دنیا فربوتان نه دات..
 * ((ما الدنيا في الآخرة إلا مثل ما يجعل أحدكم أصبعه في اليمِّ فليَنْظُرْ
 بِمَ يَرْجِعُ!)) (ه)، واته: دنیا له چاو دواړوژ هه روه که نه وه وایه که به کیکتان
 په نجه می ده خاته ده رپاوه، جا با سه رنج بدات داخوا چی پیوه هاتوه!

له کۆتابی دا ده لئیم:

بیگومان به که مگرتنی رابواردنی ژبانی دنیا پیویسته خه سله ټیگی
 گرنګو بنچینه یی هه موو مسولمانیک بیت که خوی به شوینکه وتووی
 پیغه مبه ران ده زانئ و، پابه ندی بانګه وازو به رنامه که یان ده بیت، به لام
 خه سله تی ناوبراو پیویسته له زاناو پی شه وایانی میراتګری پیغه مبه راندا
 (عليهم الصلاة والسلام) شتیکی بڼه رته تی و به رچاو ب بیت و، نا بی وه
 خه لکی ساده و عه وامه کان ره فتار بکن، چونکه:

یه که م: نه و که سانه می که نه وان خو یان به جی ګرو م میراتګه ریان
 ده زانن تاوا بوون.

دووه م: نه وان بانګی خه لک ده که ن بۆ لای خواو به رنامه که ی و
 یه کیګ له وشتانه ش که به رنامه می خوا فرمانی پی ده کات بریتیه له
 به که م گرتنی رابواردنی ژبانی دنیاو ماقوولیش نیه بانګی خه لک
 بکن بۆ شتیک که حالو واقعی خو یان پیچه وانه یه تی!

سٔیه‌م: جیگرو میراتگری ره‌سه‌نی پیغه‌مبه‌ران پیو‌یسته وهك ئەو زاته پایه‌به‌رزانه‌ی خو‌ی به‌جیگریان ده‌زان‌ی له ئیش و ژانو سه‌رماو گه‌رماو هه‌ورازو نشیوی ژبانی خه‌لكیدا به‌شداریت، جا بیگو مان نه‌گه‌ر هه‌ول نه‌دات له ژبانیکی به‌قه‌ناعه‌ت و ساده‌و دنیا به‌كه‌مگرانه‌دا بژیته، مه‌گه‌ر به‌هه‌وال و ده‌نگ و باس بیستی، دنا وهك پیو‌یست له حال و بال و گوزه‌رانی خه‌لكی ته‌نگه‌ست و نه‌دار ناگادار نابیت.

حه‌وته‌م: تایبه‌تمه‌ندی یه‌کی دیر كه‌ی بان گه‌وازو ری‌بازی پیغه‌م به‌ران (عليهم الصلاة والسلام) نه‌وه یه‌كه فراوان و هه‌مه‌لایه‌نه یه‌و ده‌رو ده‌روون (ظاهر و باطن)ی ئینسان و سه‌رله‌به‌ری بو‌ارو لایه‌نه‌کانی ژبانی ده‌گری‌ته‌وه، به‌ل‌ی به‌رنا هه‌و په‌یره‌ویك كه‌ پیغه‌م به‌رانی هه‌زن بانگه‌وازیان بو‌كردوه، هه‌م به‌رنامه‌ی تیگه‌یاندنو و پیگه‌یاندنی تاك (فرد) بو‌وه، له بو‌اره‌کانی فیکری و مه‌عنه‌ویی و نه‌خلاق‌ی داو، هه‌م به‌رنامه‌ی گو‌رپ‌ین و چا‌ک‌کردن (التغیر والأصلاح)ی کۆمه‌لگا (مجتمع) بو‌وه، له بو‌اره‌کانی ئابووری و سیاسی و کۆمه‌لایه‌تیدا.

هه‌شته‌م: یه‌کی دیكه‌ له‌و تایبه‌تمه‌ندی و درووشمانه‌ی كه‌ خه‌ت و ری‌بازی پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) له خه‌ت و ری‌بازه‌کانی دیر كه‌ی جیا‌ده‌کاته‌وه، نه‌وه‌یه به‌در‌پژایی م‌پژوو به‌زۆری خه‌لكی نه‌دارو به‌شخو‌راو و چه‌وساو‌هه‌ش و رووت .. لایه‌نگرو پشتیوانی بو‌وه و ئالا‌و مه‌شخه‌له‌كه‌ی هه‌ل‌گرت‌وه‌و، به‌پ‌ی‌چه‌وانه‌وه‌ش هه‌مه‌یه شه‌چینی مشه‌خۆری سته‌م‌کارو خو‌ش‌گوزه‌ران و چه‌و سی‌نه‌ر، په‌رچ و له‌مه‌په‌رو دو‌ژمنی باب‌ه‌کو‌شته‌و سه‌ره‌سه‌ختی ئەو خه‌ت و به‌رنامه‌یه بو‌وه، هه‌لبه‌ته

هۆى ئەمەش ئا شىكرایە و ئەم ديارە يەش شىتىكى زۆر سىرو شىتى و چاوەروان كراو بوو، چونكە بانگەواز و رېبازى پىغەمبەران دژى سىتەم و چەوساندەو و بى دادى و خۆ سپاندەو وەك پى شىتر گوتان ئا هاغى هەر بەرزى برىتیه لە هینانەدى و چەسپاندنى دادگەرى، ديارە ئاين و بەرنامەيەكى ئاواش لە سەرىكەو خەلا كە رەش و روو تە چەو ساو و مافخوراو كە بە پشتوانى خۆيانى دەزانن و ویرای ئەمەش هیچ پەردەو دیوارىكىش لەنیوان ئەوان و ئەو ئاينەدا نیه وەك ترسان لە تىكچوونى بەرژەوندى ناشەرعى و خۆبەزلىگىيەت... هتد. كە رىگای برپاھىنانىانى لىگى، وە لە سەرىكى دىكەشەو چىنە خوشگوزەران و چەوسىنەر و خۆبەزلىگەر كە، لە ئاين و رېبازى ناوبراودا گەورەترین مەترسى هەست پى كەردو، چونكە زانیوبەتتى ئەگەر بىت و سەربىگى و بچەسى، هەژار و چەوساوەكان كۆت و زخىرى دەست و پىيانىان دەپ سىنن و كۆشكى سىتەم و زۆر بىدادى و نیش دەرووخىنن، بۆيە بە هەموو هەيز و توانایانەو كەوتوونە دژا پەتیکردنى و چەنگىكى فراوانى ماددى و مەعنەوى، یان جەستەيى و دەروونى، یان ئابوورى و سىاسى یان لەگەڵا بەرپا كەردو، لەوبارەشەو دەقى قورئان زۆرن، بۆ نمونە:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَاذِبُونَ﴾ (ت)، واتە: هیچ ئاگادار كەردەو (پىغەمبەر) ئىكمان لە هیچ ئاوەدانىيە كەدا نەناردەو مەگەر خوشگوزەرانەكانى گوتوویانە. ئىمە بەو - ئاين - ەى كە پىی رەوانە كراون، بى برپاين.

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ إِلَىٰ لَكُمْ لَذِيرٌ مُّبِينٌ. أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلَيْمٍ﴾ ﴿فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا تَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا تَرَاكَ الْبَعْلُ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا لَنَا﴾ ﴿١﴾، واته: وه بيگومان نوو حمان ناره لای گهله کهي- ٲيي گوتن- بيگو مان من تاگادار که ره وه يه کی تاشکرام بو ٲيوه، که جگه له خوا- هيچ شتيک- مه ٲه رستن، من له تازاري روژيکی به ٲيش ليتان ده ترسم، نهو زله زلانه که بي پروا بوون له گهله کهي گوتيان: ٲيمه بهس به مروقي کهي وه که خو مان ت ده زانين، وه ناشي نين که ست دواکه وتبي ج گه له وانه ي که هه رچي و ٲه رچيه کانمان.. ((دياره چيني خو شگوزه راني چهو سيته رو خوينمزو خو به زلگر که له روان گهي خوارو خي چي چهو سيته رانه و خوانه ناسانه ي خويانه وه ته ماشاي شان ده کهن چيني ره شو رووت و نه دارو چه و ساوه هه ره به (اراذل) (١٥)، له قه لهم ده دن)).

راکت ياندني مهکتوبي مالموستا عهلي بابير

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.com

راکت ياندني مهکتوبي مالموستا عهلي بابير

www.alibapir.com

عل بابير/ AliBapir

عل بابير/ AliBapir

مهکتوبي مالموستا عهلي بابير

راکت ياندني مهکتوبي مالموستا عهلي بابير

(ٲر) (هود - 25، 27).

(ٲر) (اراذل) کوي (ارذل) نه ميش (صيغة التفضيل) (رذيل) که به ما ناي ٲهستي و زه بووني و کهم بايه خيي ديٲ.

(12) بۆ چی پیغمه بهران (ع لیهیم ال صلاة و ال سلام) خاوهن

موعجزه‌ن ۱۲

خوینده‌ری به‌رێزا

وهك له خاله‌كانی رابردوودا با سكر، پیغمه بهران (ع لیهیم ال صلاة و السلام) بۆیه له‌لایه‌ن خواوه‌هه‌ڵ‌بژێراون، تاكو به‌نه‌هه‌ڵ‌ده‌ده‌رو ترسینه‌رو رێ پيشانده‌ری خه‌لكی به‌ره‌و راسته‌شه‌قامی خوا، وه‌ بۆیه‌ نێرراون كه‌ گۆرپان و چاك‌کردن (تغیر و اصلاح) یكی بنجی و هه‌مه‌لایه‌نه‌یی له‌ گشت بواری لایه‌ نه‌كانی ژیا‌ندا بێنه‌دیو، كو‌ هه‌لگای نه‌قامی (المجتمع الجاهلي) و رژیمی طاغوتی لایه‌رن و بیگۆرن به‌ كو‌مه‌لگایه‌کی مسو‌لمان و حوكمیکی ئیسلامی.

ئعجا گومانیشی تێدانیه‌ كه‌ ئهم‌ كاره‌ شتیکی یه‌كجار فو‌رس و به‌ زه‌حمه‌ته‌و پیویستی به‌ ئا‌هاده‌کردنێکی گ‌رنگ و چه‌ندان پێداویستی (مُستلزمات) ده‌كات، كه‌ یه‌كێك له‌و پێداویستیانه‌و به‌ شتیکی هه‌ره‌ گ‌رنگی ئه‌و ئاماده‌کردنه‌، بریتیه‌ به‌ هه‌بوونی به‌لگه‌ یه‌کی روون و ئاشك‌راو به‌هێز بۆ سه‌لماندن و پالپشت‌کردنی را‌ستی و ته‌واویی ئه‌و بانگه‌واز و رێبازه‌ نوێ و نامۆ (ناباوه‌)ی كه‌ ئه‌و پیغمه‌به‌رانه‌ هێناویانه‌. ده‌جا ئه‌و به‌لگه‌و پشتیوانه‌ له‌ زاراوی شه‌رعدا پێی ده‌گوترێ (مُعْجَزة) وه‌ (بێنه‌) وه‌ (آیه‌)، كه‌ له‌ مه‌عناو نیوه‌ڕۆ‌كدا لێك‌ ن‌ی‌زب‌كن، چونكه‌ (معجزة) به‌ شتیك‌ ده‌گوترێ كه‌ بێته‌ هۆی ده‌م‌كو‌ت‌کردن و ده‌سته‌ستان‌کردنی خه‌لكی، وه‌ (بێنه‌)ش به‌ به‌لگه‌ یه‌کی هێ‌نده‌ روون و ئا‌شك‌راو

به‌هیز ده‌گوتری که هیچ کەس توانای ئینکاری کردن و مله‌ج ی‌پ‌ری له
ثاق‌ریدا نه‌بی، وه (آیه)یش به دروشم و نیشانه‌یه‌کی وا ده‌گوتری که بشی
بک‌ریته به‌لگه‌ی ئیسیاتی بوون و راستیی شتیک.
ئه‌مه‌ش چه‌ند ده‌ق‌یک‌ی قورئان له‌وباره‌وه:

* ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ...﴾، واته: بێگومان ئیمه پیغه‌مبه‌رانی
خۆمانمان به به‌لگه‌ گه‌لی ناشکراوه ره‌وانه کردوه..

* ﴿وَالِي تَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ
جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ﴾، واته: وه بۆ لای - گه‌لی - (ثمود) صالحی
برایمان نارد فه‌رمووی: ئه‌ی گه‌لی خۆم خوا بیه‌ر ستن ج گه‌ له‌وی چ
په‌رستراوتان نین، به ته‌نکیدیش له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارتانه‌وه به‌لگه‌ یه‌کی
پوونتان بۆ هاته‌وه..

* ﴿وَالِي مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ
جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ﴾، واته: وه ناردمانه لای - گه‌لی - مه‌ده‌ین
شوعه‌یبی برایان ..

* ﴿وَقَالَ مُوسَىٰ يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ. حَقِّقْ عَلَىٰ أَنْ لَا
أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقُّ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ.
قَالَ إِن كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ فَأْتِ بِهَا إِن كُنْتَ مِنَ الْصَادِقِينَ﴾، واته: وه
مووسا فه‌رمووی: ئه‌ی فیرعه‌ون من پیغه‌مبه‌رم له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگاری

(تر) (الحديد □ 25).

(بر) (الأعراف □ 73).

(□) (الأعراف □ 85).

(□) (الأعراف - 104 ، 106).

جیهانەکانەو، لە ھەق گوتن بەولایە لەمن ناوەشیتەووە کە بەناوی خواوە بیلیم، بە تەئکید لە پەروردگار تەو بەلگە - و موعجیزەى سەلماندنى راستى خۆم - م بۆ ھیناوی، دەجا وەچەى ئیسرائیل (بنی اسرائیل) م لە گەڵ بنیرە! - فیرەون - گوتى: ئە گەر ھیچ نە شانەت ھێ ناوون بێخەروو، ئە گەر لە راستانى ..

ئەجا شایانى باسە کە خواى کاربەجۆ و زانا بۆ ھەر کام لەو پێغەمبەرە پایە بەرزانە (عليهم الصلاة والسلام) جۆرە بەلگە و موعجیزەو نیشانەى کە تەرخان کردووە کە لە گەڵ جۆرى تەركە کەى و بارودۆخى گەلە کەى و ناستى فیکرى یاندا بگونجی، بۆ وینە: لە سۆنگەى ئەووە کە لە سەر دەم و رژگارى (موسا) دا (عليه الصلاة والسلام) زان یارى جادو و گەربى (علم السحر) بابووە، خوا جۆرە موعجیزەو بەلگە یە کە داوہ بە موسا کە بەروا ئەت لە جادوو بچۆ و بەرھەڵستى ئەو دیاردەى پێ بکات، ئەویش بریتى بوو لە گۆچان (عصا) کەى و دەستى درەوشاوەى. بەلام چونکە لە رژگارى (عیسا) دا (عليه الصلاة والسلام) زان یارى پزیشکى (علم الطب) بابووەو لە ئارادابووە، خوا چەند موعجیزەو نیشانەى کە وای بە عیسا بەخشى بوون کە بەروا ئەت لە شیوەى پزیشکى گەربیدا بوون، بەلام لە راستیدا یاسادێ (خارق العادة) بوون و، لە رێى زانیارى و تەجرەبەو دەستگیر نە دەبوون و ئی ستاش کە (لالالالا) سأل به سەر له دايك بوونى (عیسا) داتێدەپەرێ ھەر دەستگیر نەبوون و دەستگیریش نابن، وەك: مردوو زیندوو کردنەووە و کوێرى زگ ھاك و با پاي بەلگە چا ککردنەووە لە قور دروستکردنى بالندەى زیندووو ... ھتد ئەمە دەر بارەى جۆر و چۆنەى موعجیزەکان بەلام ئەو موعجیزانە لەلایە کە دیکەشەو ديسان جیاوازیان لە نێواندا ھەبووە، کە بریتى

لەلایەنى ژمارەو چەندایەتى، بۆ وێ نه: پيغهەم بەريکى وه (صالح)
(عليه الصلاة والسلام) له قورئانیدا بەس باسى حوشتر (ناقة) ه کەى
کراوه، چونکه وادیاره ئەو پيغهەمبەرە (عليه الصلاة والسلام) ئەو هەندە
بەلگە بەى بەس بووه بۆ جى بەجى کردنى ئەکە کەى و سەلماندنى
دەعوایە کەى، بەلام دەبینى کەسانیکى وهك موو ساو عى سا (عليه صا
الصلاة والسلام) هەریه کە چەندان موعجیزەى جۆراو جۆریان (٣)، هەبوو
ون، لەبەر ئەوێ ئەریکان قورسترو سنوورى کارکردنیان فراوانتر بووهو
حهو جى یان بەبەلگەو نیشانهى زیاتر بووه.

ئەجا کە دەگەینه سەر باسى دواى پيغهەمبەرەو گەورەترینیان (حمدى
کورى (عبدالله) ﷺ، دەبینى چەند جیاوازی یەك له نىوان موعجیزەى
وى و هى پيغهەمبەرانى دیکەدا هەن:

یەكەم: موعجیزەى هەموو پيغهەمبەرانى پيشوو تايبەت بووه بەو خەلک و
رۆژ گارو بارودۆخا ئەو کە تيا ندا ژ یاونو، بەمردنى خو یان
موعجیزەکانیشیان نەماون، بەلام موعجیزەى پيغهەمبەرى سەردار ﷺ
ئەو سنووره تەسکەى شکاندوهو هەرماوه تەوه، دیار حیکەت و هۆ
ئەمەش ئەوێه کە تايبنو بەرنامەى ئەو پيغهەمبەرانە (عليهم الصلاة
والسلام) تايبەت بووه بە کۆمەلە خەلکى ديارىکراو و رۆژ گارىکى
سنووردارەوه، لە دواى هەرکام لەو بەرناما نە خوا پيغهەم بەرو
بەرنامەى دیکەى ناردوون. بەلام بەرنا هەى پيغهەم بەرى کۆ تايى
تايىنىکى گشتى و هەمى شەبى خەلکى سەر زەوىيەو، جارىکى

(تر) بۆ وێ نه: خواى بەرز و مەزن دەر بارەى موعجیزەکانى موو سا (عليه السلام)
فەرموویەتى: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ (الاسراء ١٠١) واتە: بێگومان ئێهە
نۆنیشانهى پۆشتمان بە مووسا دابوون...

دیکه‌ش هیچ به‌نامه‌و رپروونی به‌کی دیکه له‌لایه‌ن خواوه به‌دوای ویدا نایه‌ت، که‌واته پی‌ویسته هم به‌نامه‌که له گۆران و لادان (تغیر و تحریف) بیاریزی، ﴿إِنَّا لَنَحْنُ نُؤْتُوا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾^[۱]، وههم نه‌و موعجیزه‌و به‌لگه‌یه‌ش که‌شایه‌دو پشتیوانیه‌تی بمی‌سته‌وه‌و به‌سه‌ر نه‌چیت!

دوه‌م: نه‌گه‌ر سه‌رنج به‌دینه موعجیزه‌ی پیغه‌م به‌رانی پی‌ شوو ده‌بین هه‌موویان شتی یاسادر (خارق ال‌هاده‌)ی زه‌ق‌و به‌ر چاوو به‌رهه‌ست (محسوس) بوو ون، به‌لام موعجیزه‌ی پیغه‌م به‌ری کۆتایی ﷺ موعجیزه‌یه‌کی فیکری و نه‌ده‌بی و عیلمی به‌!! هه‌لبه‌ته هه‌ر خوا زانیاری راسته‌فینه‌ی له‌وباره‌وه‌و له‌هه‌موو باریکی دیکه‌شه‌وه‌هه‌یه، به‌لام ره‌ن گه‌ هۆو حیکه‌ته‌ی نه‌م دیارده‌یه‌ش نه‌وه‌ب‌یت، که‌ پیغه‌م به‌رانی پی‌شو له‌نیو گه‌لانی‌ک دا هاتوو ون که‌ مرۆف له‌ قۆناغ‌یک‌ی پینه‌گه‌یشتنی فیکر (مرحلة عدم النضج الفکری)ی دابوو، هه‌ر بۆیه‌ش هه‌وجی به‌وه‌بووه‌که‌ زیاتر له‌ رپی پ‌ینچ هه‌سته‌کانی به‌وه‌بدوینری و هه‌قی له‌ قالدبی شتی به‌ره‌ستندا بخریته به‌رچاو، به‌لام دوای هاتنی دوا‌بین پیغه‌م به‌ر ﷺ به‌ته‌واوترین به‌رنا هه‌ی خواوه، مرۆفایه‌تی له‌ قۆناغ‌ی کامل بوونی فیکری (مرحلة الرشد الفکری) نیزیک بوو بۆوه‌و پی‌ویست بوو پیغه‌م به‌ری‌ک و به‌نامه‌یه‌کی بۆ به‌ی‌ری که‌ به‌لگه‌و موعجیزه‌یه‌کی گونجاو له‌ گه‌ل ئا ستنی فیکری خۆی، پالپشتی بی‌ت، دیاره‌نه‌و به‌لگه‌و موعجیزه‌یه‌ش قورنانه‌.

سی‌بەم: ئایین و بەرنامە‌ی پیڤەمبەرانی دیکە لە موعجیزەکانیان جیا‌بوون، بە‌لام پیڤەمبەری کۆتایی ﷺ بەرنا هەو موعجیزە کە‌ی هەر یە‌کن، واتە بەرنامە‌یە‌کی پی دراوه کە لە عەینی بەرنامە‌بوونیدا موعجیزە‌شەو لە عەینی موعجیزە‌بوونیشی دا بەرنامە‌یە.

چواره‌م: هەرچە‌نده‌ قورئانی بە‌رپێز و قەسە لە‌جێ یە کە‌مین و گە‌وره‌ترین بە‌لگە‌و موعجیزە‌ی (محمد) ﷺ بە‌لام تاقە‌ بە‌لگە‌و موعجیزە‌ی ئە‌و زاتە پایە بە‌رزە نیە، بە‌لکو بە‌لگە‌و موعجیزە ئی سپات کە‌ره‌کانی پیڤەمبەری نە‌خویندە‌وارو پە‌سند ئاکار یە‌کجار زۆرن و یە‌ دە‌یان (١)، دە‌ژمی‌رین، بە‌لام لە‌بەر دوو هۆیان کە‌ باسی موعجیزە‌کانی ئە‌و زاتە دە‌کری، بە‌س قورئان ناودە‌برێ و کە‌متر باسی موعجیزە‌کانی دی کە‌ی دە‌کری:

أ - چونکە زۆربە‌ی هەرە زۆری موعجیزە‌کانی دی کە‌ی بە‌ کۆ چک‌ردنی نە‌ماون و کۆتایی یان پی هاتو.

ب - چونکە ئە‌وه‌ی کە‌ خوا وە‌ک بە‌لگە‌و شایە‌دی سە‌ماندنی دە‌ عوای پیڤەمبە‌رایە‌تی بە‌ (محمد) ی بە‌خشیوه بە‌س قورئان بووه، وە ئە‌و بە‌لگە‌و موعجیزانە‌ی دیکە‌ی زیاتر پێشان‌ی هاو‌ە‌لانی بە‌رپێزی داوه یە‌ مە‌به‌ستی زیاتر قە‌ناعە‌ت هێنان و ب‌روا دامە‌زران، ئە‌ک ب‌روا هێنان!!

---

(١) موعجیزە‌کانی پیڤەم بە‌رمان (علیه‌ السلام) لە زۆر سەر چاواندا با سکران و لیکۆلێ ئە‌وه‌یان لە سەر کراوه، بە‌لام بە‌ ب‌روای من چاک‌ترینیان کتێ‌جی (الشفاء) ی (قاضي عیاض)، کە لە چوار بە‌رگی قە‌به‌دا چاپ کراوه‌و دوو شە‌رحی (علي القاري) و (خفاجي) بە‌سەر‌ه‌وه‌یە.

ره‌نگه هۆو حیکمه‌تی ته‌مه‌ش که پیغه‌مبه‌ری کو تایبی ﷺ به‌س قور ئانی وه‌ک به‌لا گه‌و نه‌ شانه‌ی را سستی خۆی و به‌رنامه‌ که‌ی به‌کاره‌ینه‌وه، ته‌وه‌بی که‌ دوا بی شوینکه‌وتوانی و یش له‌کاتی خه‌بات و بانگه‌وازا ده‌ست به‌بی به‌لگه‌بی و بی‌هیزی نه‌که‌ن و نه‌لین؛ هه‌یفی ئیمه‌ش ویرای قورئان فلان و فیسار (یاسادر) یشمان له‌ ده‌ست نایه‌ت!! (تر)، به‌لکو هه‌ست ده‌که‌ن که‌ ته‌وانیش وه‌ک پیشه‌وای به‌رزو به‌رێزبان پشتیان به‌ هه‌مان تاقه‌ پالپشتی هه‌ره به‌هێزه‌وه داوه که‌ کاتی خۆی ته‌و کردوویه ته‌ به‌لا گه‌و شایه‌دی سه‌لماندنی را سستی بانگه‌وازو ریبازه‌که‌ی!!

ئنجایان بایشه‌ که‌ قورئانی به‌پیژ له‌ هه‌مان کاتدا که‌ به‌لا گه‌و موعجیزه‌ی دوا بپێغه‌مبه‌ره ﷺ به‌لگه‌و شایه‌دی راستی پیغه‌مبه‌رانی پێشووشه، چونکه‌ چ به‌ درێژی (تفصیل) ی ﴿وه‌ک موعجیزه‌ی هه‌رکام له‌ (ابراهیم و موسی و عیسی و صالح و داوود و سلیمان و یونس و زکریا...)﴾ وه‌ چ به‌ کورتی (مجم‌ل) ی (وه‌ک باسکردنی موعجیزه‌ی پیغه‌مبه‌رانی دیکه‌ی که‌ هه‌موویان خاوه‌ن به‌لگه‌و نیشانه‌ی ئاشکرا بو و ن) باسی ته‌و به‌لگه‌و نیشانه‌شی کردوه که‌ به‌ باقی پیغه‌مبه‌ران دراو‌ن.

(تر) دیاره له‌ ته‌نجامی شوینکه‌وتنی راست و ساغ و داسۆزانه‌ی سونه‌تی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ ژۆر جار به‌ فه‌رمانی خوا (کرامه‌) ی جو‌راو جو‌ر له‌ سه‌ر ده‌ستی به‌ نه‌ه‌ خوا ناس و سالحه‌کان دمه‌رده‌که‌ن، به‌لام هه‌روه‌ک چۆن پیغه‌مبه‌رمان موعجیزه‌کانی خۆی (جگه‌ له‌ قور ئان) نه‌ده‌کرد نه‌ پالپشتی بانگه‌وازه‌ که‌ی، دۆستانی خوا (اولیاء الله) ش ته‌و (کرامه‌) و یا سادرا نه‌ (خوارق العادات) ی خۆیان به‌مه‌به‌ستی به‌لگه‌ هی‌نا نه‌وه‌و پێ سه‌لماندن ناخه‌نه‌روو، مه‌گه‌ر له‌ حاله‌تیک‌ی که‌م و ریزپه‌رو له‌کاتی ناچاری دا .

كۆتايى ئەم باسەش بەم فەرمووده يەى پيغەم بەر ﷺ د پيڤن كە دەفەرموى: ((ما من نبي الا وأوتي من الآيات ما مثله آ من علميه البشر، وانما كان الذي أوتيته وحياً أوحى إليّ، فأنا أرجو أن أكون أكثرهم تابعاً يوم القيامة)) (١)، واتە: هېچ كەس لە پيغەم بەران نەبوو كە بەلگەو نيشانەى واى نەدرابن كە ئينسان بڕوايان پيڤن، وە بيڤگومان ئەو - موعجيزە - ەى پيڤم دراو وەحييەك بو بۆم ن پيڤراو، بۆ يە مەن ئوميدەم واىە كە لە پۆڤى دواييدا لە ھەموويان شوينكەوتووم زياتر بن.

رۆڤە پەندەى مەكتەبى مەوسىا ەلى باپير

archive.org/details/@alibapir

Alibapir

Google Play

App Store

لە نۆڤە كۆمەڵە پەندەى مەكتەبى مەوسىا ەلى باپير

www.alibapir.com

www.alibapir.com

ەلى باپير/Alibapir

ەلى باپير/Alibapir

رۆڤە پەندەى مەكتەبى مەوسىا ەلى باپير

(13) بانگەوازی پێغەمبەرەکان لە ئەسڵدا یەکە و شیوەکانی جیا

جیان:-

لە سۆنگەى ئەوەوە کە مەزھابەتەى بە پێى و بێستى خوا لە شیوەى چەند گەل و ھۆزى جیاجیادا بەسەر ناوچەکانى زەویدا دا بەش بوو و ن، لە ھەموو گۆشە و کەنارەکانى دنیادا نیشتەجێ بوو و ن، ئەو ئایین و بەرنامانەش کە بە پێغەمبەرەکانى زۆر و جۆراو جۆرى خوا دا بۆ ئەو خەلکە پەرژو بلاو جۆراو جۆرە نیرراون، ھەرچەندە لە کاکل و نیوەرۆکدا یەک بوو و ن، خواوەنى یەک ئەسڵ و بنەرەتن، بەلام لە شیوە و چۆنەتەى جۆراو جۆردا خراونە روو، دەقى قورئانیش دەربارەى ھەراکام لەو دوو دیاردەى زۆرن کە بۆ وێنە ھەندیکیان لى دەخەینەرۆو:

یەگەم: دیاردەى یەکیەتەى ئایین و بەرنامەى پێغەمبەرەکان لە ئەسڵ و

نیوەرۆکدا ■

﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ...﴾^[۱]، واتە: ئەو ئایینەى کە بۆ ئیوەى کردۆتە بەرنامە ھەمان شتە کە نووحى پێى پاسپاردبوو، وە ئەوەیە کە بۆ تۆمان ناردووە، ئەوە یە کە ئیبراھیم و مووسا و عیسا مان پێى پاسپاردبوون، کە ئایین بەرپا بکەن و تێیدا پەرتەوازە مەبەن.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَلَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾^[۱]، (ئه‌م ئایه‌ته پیشت‌مه‌نا کراوه).

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا آلِ طَّاغُوتٍ﴾^[۲]،
واته: وه به‌ته‌ئکید له هه‌موو کۆمه‌لێکدا پیغه‌م به‌ریکمان ناردوه که
خوا بپه‌رستن و له طاغوت دووره په‌ریژبن.

به‌لێ خۆینه‌ری خوشه‌ویست!

ئه‌سل و بنچینه‌و کاکل و نیوه‌پۆکی باز گه‌وازو به‌رنا مه‌ به‌روا له‌ت
جیا جیاکانی پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) بریت‌ی بووه له
خواناسین و خوا به‌یه‌گرتن و پوو له خواکردن له هه‌موو پوارو
لایه‌نه‌کانی تاکو و کۆمه‌لایه‌تی ژيانداو، دووره په‌ریژی و خۆپارا ستن له
که‌وتنه ته‌له‌و داوی تاغووته زلارو جۆراوجۆره‌کانه‌وه.

دووه‌م: دیاردە‌ی جیا جیا‌یی به‌رنامه‌گانی پیغه‌مبه‌ران له ش‌یوه‌و
پ‌واله‌تدا:

﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا...﴾^[۳]، واته: بۆ هه‌ر کامی‌کتان -
مه‌به‌ست ئۆمه‌ته‌کانه - به‌رنامه‌و په‌یره‌ویکی تایبه‌ تیمان داناوه.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ﴾^[۴]، واته: وه هیچ
پیغه‌مبه‌ریکمان به زمانی گه‌له‌که‌ی نه‌بی ناردوه، تاکو بۆ بیان پ‌وون

(تر) (الأنبياء ۲۵) .

(پر) (النحل ۳۶) .

([۱]) (المائدة ۳۸) .

([۲]) (ابراهيم ۴) .

بەكەتە... (كەواتە: ئەو زمانانەى كە كەتیب و بەرنامەكانى خويان پى
نیراون و، ئەو زمانانەى كە پىغەمبەرەن پىیان لەگەڵ گە لەكانیان دا
دوان جیاجیابو ون).

﴿لَمْ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ...﴾، واتە: ئىنجا تۆمان خستە سەر
بەرنامەيەك لە - شىو و بەرنامەكانى - ئایین.

هەرچەندە ئایین و بانگەوازی پىغەمبەرەن (عليهم الصلاة والسلام)
لەئەسل و بنچینەدا يەكەو خەلكى بەرەو يەك هەوارو مەنزى دەبات و، بۆ
يەك ئامانج و مەبەست بانگیان دەكات، بەلام لە جۆر و چۆنیەتى جیاجیاو
لە قالد و شىو و جۆراو جۆردان، رەنگە هۆو حىكمەتى ئەمەش ئەو بەى
كە ژيان و گۆزەرانى ئىنسان بەردەوام لە گۆران و پەرستاندن دا يەو،
دیسان تیرەو گە لەكانیش بە حوكمى جیاوازیی ناوچەو جیاوازیی رەنگ و
زمان و داب و نەرىت و جۆرى گۆزەران و پەيوەندىيەكانیان و ناستى فیکرى
یان هەوجىيان بە بەرنامەو پەپرەو شىو جیاجیاو جۆراو جۆر دەكات،
هەربۆيەش دەبینین پىغەمبەرەنى بەرپۆر و پایە بەرز (عليهم الصلاة
والسلام) هەتا باسى پرۆباو پرۆ تیروانین بۆ گەل و کۆمەلگانیان دەكەن،
لەيەك نۆختەى هاوبەشەو دەست پى دەكەن و پىداگیرى لە سەر چەند
مەبەستىكى دیاریکراو دەكەن و، زۆرجاران هەرشىو و دەربەرینەكانیشیان
دەقوادەق وەك يەكە، بەلام كە دینه سەر باسى لایەنى بەرنامەيى (الجاناب
التشريعي) ئەو هەم ئەو بابەت (موضوع) انەى لە بارەیانەو دەدوین و
هەم شىو و تەعبیرەكانیشیان جیاوازی هەيە، دیارە هۆى ئەمەش ئەو یە
كە هەرچى پرۆباو پرۆ تیروانین (العقيدة والتصور) لەسەر چەند ئەسل و

بنەمايەك رادەووستى كە برىتتىن لە چەند راستى (حقائق) يەكى چەسپاۋو
نەگۆر، بەلام ھەرچى لايەنى بەرنامەو پەيڕەو، ئەو پەيوەندى بە ژيان و
گۆزەران و جۆرو چۆنەتى ھەلس و كەوت و پەيوەندىيەكانى خەلكى يەو
ھەيە، ديارە ئەم مەسەلەش لە گۆران و پەرە ستاندن و گە شەكردنىكى
بەردەوام دان.

ئەمەش چەند نمونەيەك لە دەقەكانى قورئان سەبارەت بە خستەنەرووى
ھەركام لە لايەنەكانى بىروپروا و بەرنامە لەسەر زمانى پيغەمبەران بو
گە لە كانيان:

يەك: لايەنى بىروپروا :

* ﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ
إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ (١).

* ﴿وَإِلَىٰ عَادِ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا
تَتَّقُونَ﴾ (٢).

* ﴿وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ
جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ...﴾ (٣).

* ﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ
جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ...﴾ (٤).

وەك دەبينىن لە بواری راگەياندن بىروپروا دەنگى زوڵالى

(تر) (الأعراف - 59).

(پر) (الأعراف - 65).

(١) (الأعراف - 73).

(٢) (الأعراف - 85).

پیغمبران (علیهم الصلاة والسلام) پهرده‌ی کات و شوین (زمان و مکان) دهری و به هم‌مویان (کۆرس) یک پیکدینن - به‌لام به چند زمانی جیاجیا - سرودی: (اعبدوا الله ما لکم من اله غیره) ده‌لین!

دوو: لایه‌نی به‌نامه‌یی:

﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوحِ الْمُرْسَلِينَ ﴿۱﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿۲﴾ إِلَىٰ لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿۳﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿۴﴾ قَالُوا أَتُؤْمِنُ لَكَ وَتَتَّبِعَكَ الْأَرْضْدُونَ ﴿۵﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿۶﴾ وَمَا آتَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿۷﴾﴾

﴿كَذَّبَتْ عَادَ الْمُرْسَلِينَ ﴿۸﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿۹﴾ أَتَبْنُونَ ﴿۱۰﴾ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ ﴿۱۱﴾ وَتَتَّبِعُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَكُونُ لِدُونَ ﴿۱۲﴾ وَإِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿۱۳﴾﴾

﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ﴿۱۴﴾ إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿۱۵﴾ أَغْرَكُونَ فِي مَا هَاهُنَا آمِينَ ﴿۱۶﴾ فِي جَنَاتٍ وَعُيُونٍ ﴿۱۷﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿۱۸﴾ وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ ﴿۱۹﴾ فَاقْلُبُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا عُيُونِ وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ ﴿۲۰﴾ الَّذِينَ يَفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿۲۱﴾﴾

﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطِ الْمُرْسَلِينَ ﴿۲۲﴾ إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿۲۳﴾ أَتَأْتُونَ الذَّكَرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿۲۴﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجَكُمْ ﴿۲۵﴾ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿۲۶﴾﴾

(تر) (الشعراء - 105، 114).

(بر) (الشعراء - 123، 130).

(ر) (الشعراء - 141، 152).

(ر) (الشعراء - 160، 166).

* ﴿كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ. إِذْ قَالَ لَهُمُ مُعْتَبِرٌ أَلَا تَتَّقُونَ؟... أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٠﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ﴿١١﴾ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ...﴾ ﴿١٢﴾.

وہک دەبینین بەرنامە و پەیرەوی گۆرانکاری ھەر کام لەم پەینچ پیغەمبەرانە (نوح، ھود، صالح، لوط، شعیب)، (علیھم الصلاة والسلام) ھەرچەندە تیکرا لەسەر یەک ئەسل و بنچینە دامەزراون کە بریتییە لە (پایزکاریی بۆ خوا و فرمانبەریی بۆ پیغەمبەر) (فاتقوا الله وأطيعون)، وە ھەرچەندە نیوەڕۆک و مەبەستی ھەمووانیشیان یەک شتە، کە بریتییە لە گۆرپین و چاککردنی کۆمەڵ، بەلام ھەر کامیکیان شیوەو بیچمیکی تایبەتی ھە یەو ھۆرکیکی سەر بەخۆی پیوە یە، ئەمەش لە سۆنگەی ئەوەوە کە ئەو کۆمەڵگایانە ی کە ئەو پیغەمبەرانە (علیھم الصلاة والسلام) لە گەلیان ڕووبەر و بوون و لە چاککردن و گۆرپنیان وەخۆکەوتوون، لێک جیا و جۆراو جۆر بوون و، ھەر کامیکیان لە بارودۆخ و کات و شوێنیکی جیا لەوانی دی کەدا بوو، بەجۆرە نەخۆشی و گێرگرفتییکی تایبەتی یەوە گیراوەبوو، کە ئەگەر لە ھەندێک خالانیشتا پێک بگەنەو، بە شیوەیەکی گشتی ھەر لێک جودان و، شیوەو چۆنیەتی یەکی سەر بەخۆیان ھەبەو لە ئەجمامی ئەوەشدا پیوی سستییان بە شیواز و چۆنیەتی یەکی تایبەت و بەرنامە یەکی سەر بەخۆش دە کات بۆ گۆرپین و چارەسەر.

با بزانیڭ چۆن؟!

یەكەمى ئەو پىغەمبەرەكە (نوح)، لە گەل گەل و كۆمەلە كەدا دەستەوبەخە بوو، كە رژیمی چىنايەتى و چەوساندنەوى ئابوورى و سیا سى بەسەرى دا زال بوو و خەلكەكە بۆ تە دوو بەش، زۆربە يەكە رەش و پرووت و نەدارو چەوساو و مافخورا و كە زلەزله چەو سىنەر و خۆ شگوزەرەكان بە (الأردلون) يان (ت) ناو دەبن!، بەلام قورئان بە زۆرى بە چەو سىنەرەكان (المستضعفين) (ه)، ناويان دە بات، وە بە شى دوو هى كۆ مەلگای نوح، دەستەبەكە كەمى خۆ بەزىگرو قسە رژیشتوو، كە قورئان بە خۆ بەزىگران (المستكبرون) و خوشگوزەرەكان (المترفون) و زیادەرەكرەكان (المسرفون) وەسفيان دەكات، جا لێرەدا نوح (عليه السلام) كە لە گەل كۆمەلگایەكى ئاوادا رووبەر و بوو كە دوو چارى دەردى چىنايەتى و قىرى و پىرى و رژی هى ئا غا و مسكىنى بوو، دەبين بە زۆرى تەكيد لەسەر ئەو دەكات دواى پارێزكارى خوا و فەرمانبەرى پىغەمبەر كە بنچىنەى گۆرىن و چاكکردنى كۆ مەلگان، كە: سەنگى مەحەك و تەرازووى گرانی و سووكى بىرتىه لە كردهو (و ها علمى بما كانو يعلمون)، وە كە لە دواى كردهوى چاك سەرەنجامى چاكى و خراپى بەندەكان بەس خوا دەيزانى (إن حسابهم إلا على ربى...).

(ت) پێشتر و شەى (الأردل، الأردلون) مان تەفسىر كرد، هەلبەتە (أردل) و (أردلون) هەردووکیان هەر كۆى (أردل)ن، ئەو نەهە یە یەكەمیان (جمع التکسیر) و ئەوى دیکەیان (جمع المذكر السالم)ە.

(ی) لە وشەى (المستضعف) وە دەفامریتەو كە خەلكە چەوسینەرەكە لە زاتى خۆیدا بێ هیژ (ضعیف) ذیە، بەلكو بە ئانقەست بێ هیژ كراوە، چونكە (س) سەر (مستضعف) سىنى (طلب)ە.

كەواتە: ئەوھى كە ئیو - ئەى چىنى خۇ بەزلىگرو چەو سىنەر - خۇ تانى
پىوھەلەدە كىشنو شانازی پىوھەلە دەكەن لە دەستەلەتو سامان و ڕەنگو دیمەنى
جوان و بنەمالەو وەجاخو ڕەچەلەك، هیچیان لەلای خوا بە سەنگى مە جەك و
پىوھەرى هەلسەنگاندن دانانرین، بەلكو پىوھەرو سەنگى مە جەكى نا سىنى
چاكیى و خراپىی ئىنسانەكان بەس كردهوھى چاكە!!

دووەمیشیان كە (ھود) (علیه السلام) بۆ كۆمەلگایەك نىرراو، كە
ئامانچ و مەبەستى ھەرەبەرزى ژيان لەلای وان بریتىيە لە دروستكردنى گردو
قەلای بەرز بەرزو كۆشك و بالەخانەى بۆلەندو بىرەزا لەسەر شوینە بەرزەكان و
رۆ و بانان، بەس بە مەبەستى كات بە سەربردن و ڕا بواردن بى ئامانچ و
رێگرى و دەست وەشاندن و فیزو كە شەخەردن بە سەر خەلكى چەو ساوھ
بەشخوراودا، بۆیە ئەویش لەوبارەو ئامۆژگارى گەلە كەى دە كات و تەیان
دەگەبەنى، كە ئەو جۆرە ڕەفتارانە پىچەوانەى ژيانىكى ئىنسانانەو لە گەل
سوپاس و شوكرانە بژیریشدا بەراوھژوون و پىویستە شەرم لە خوا بەكەن و
دەستیان لى ھەلگرن!

سێیەمیشیان كە (صالح) (علیه السلام) بۆ گۆرین و چارەسەرى واقیعی
دوور لە خویانەى كۆمەلەك نىرراو كە لە ژيانىكى پىر ھىمەخى و ئامانچ و
بەزەرق و بەرق و پىشكەوتوو بەرزو گەشە سەندو (رافى) دا سەرگەرمى
راوباردن و گۆزەران بوو و نەكە ڕەزو باغو كانى و سەر چاوەى زۆرو كشتوكال و
دارخورماى میوھ پىگەبشتوو خانوو كۆشكى لە شاخ داتا شراو نەخشو
نىگار تىدا كىشراو چەند دیمەنىكى زەقى ئەو ژيانە ماددىیە پىر عەبش و
نۆش و بە كەیف و سەفایە بوو و نەكە لە سۆنگەى ئەوھە كە كۆمەلگای
(ئەم) لەسەر بنچینەى پارێزگارىی و یابەندى بە فەرمانى پىغەمبەرەوھ
دانەمەزراو، شان بەشانى ئەو پىشكەوتنە ڕوا لەتى پەماددى یەو ئەو

ر‌ابواردن و گوزهرانه جه‌سته‌یی یه، له‌لایهن ده‌سته‌یه‌کی دیکتاتۆرو به‌زه‌برو زۆری خۆشگوزهران و زیاده‌ڕۆکه‌ر (مُسْرِف) هوه که کارو پیشه‌یان خراپه‌کاریی (إفساد) و ناشووب‌گیرانه، چه‌ندان نه‌خۆشی کۆمه‌لایه‌تی و سیاسی و ئابووری په‌ره‌یان گرتوه‌و، نه‌و عه‌یش و نۆش و ر‌ابواردنه‌ ماددی په‌یان کردۆته‌ ژاره‌ هارو ژه‌قنه‌مووت، بۆیه (صالح) له‌و ڕووه‌وه‌ گه‌له‌ که‌ی ده‌دوێ‌ئیی و نه‌و ده‌سته‌ خۆبه‌زلگه‌ر خۆشگوزهران و خراپه‌کاره‌ که‌ شیرازه‌ی کۆمه‌لگایان په‌چه‌راندوه‌و هه‌موو شتیکیان له‌گریژنه‌بردوه‌، به‌خه‌لکه‌عه‌وام و ساده‌و فریو خواردوه‌ مافخوراوه‌ که‌ بناسی‌ئیی!

(لووط) ییش که‌ چواره‌میان له‌ سۆنگه‌ی نه‌وه‌وه‌ که‌ کۆمه‌له‌که‌ی دوو چاری نه‌خۆشیه‌کی په‌کجار نزم و پیسی نه‌خلاق‌ی بووه‌، که‌ بریتیه‌ له‌ نیر‌بازی، نه‌ویش وه‌ك ه‌اوه‌لانی دی که‌ی دوا‌ی بان‌گه‌وازکردنی بۆ پارێز‌کاریی و فه‌رمانبه‌ریی (التقوى والطاعة) بى‌پیچ‌وپه‌نا به‌خه‌لکه‌ سه‌رلێشی‌اوو و په‌وشت نزمه‌که‌ی ڕاده‌گه‌یه‌ئیی که‌ نه‌و کاره‌ شتیکی په‌کجار دزی‌وو په‌ست و نز هه‌و، خوا ئافره‌تی بۆ پیاو و پیاوی بۆ ئافره‌ت خولقاندوه‌، نه‌ك به‌ پیه‌چه‌وانه‌وه‌، وه‌ پیه‌یان ڕاده‌گه‌یه‌ئیی که‌ (أنتم قوم عادون) ئیوه‌ گه‌لێکی یاخی و له‌پڕی ده‌رچووو سه‌رکێشن!!

(شوعه‌یب) ییش که‌ بۆ چاککردن و گۆڕینی واقیه‌ی بى‌ سه‌ره‌و به‌ره‌و په‌شی‌وێ‌ خه‌لکی (مه‌دیه‌ن) - که‌ به‌ خاوه‌ن دره‌خته‌ که‌ (أصحاب‌ الای‌ کة‌) ش‌ناسراون - نیر‌راوه‌، له‌به‌رئه‌وه‌ی کۆمه‌لێ ئاوبراو له‌ بواری ئابووری و مامه‌له‌و بازرگانیدا تووشی ته‌رازوو بازیی و فی‌ل و فه‌ره‌ج و ته‌له‌که‌بازیی بوو و نه‌و، له‌ نه‌جمای ته‌مه‌شدا بوو و نه‌ خراپه‌کاران (مُف‌س‌دین) ی سه‌ره‌زوی، زۆر به‌ی ئامۆژگاری و ئاگارداری په‌کانی له‌و سووڕگه‌یه‌دا ده‌سووڕیته‌وه‌.

ئىستانش بە پىۋىستى دەزانم بەر لەۋەى ئەم با سە بەجى يىلەم سەرئىجى
خوبنەر بۆ مەسەلەيە كى گرنىگ رابكىشەم:

ۋەك لە سەرگوزشتەى ئەو پىنچ پىغەم بەرە بەرزو بەرپىزەدا دەپ يىنىن
ھەرچەندە ھەركامىتىيان لە بۋارى بەرنامەيى يەۋە بە شىۋەيە كى جوداۋ
سەربەخۇ لە گەل گەلە كانىدا دەدوین، لە سۆنگەى ئەۋەۋە كە ھەر كام لەو
گەل و كۆمەلانە خاۋەنى بارودۆخ و واقىيەكى تايبەتى بەو لە گەل چەند دەردو
نەخۆشى و كىشەيە كى تايبەتيدا دەستەۋبەخە بوۋە، بەلام ھەر پىنچ يان
لە بۋارى بىرو بۋاۋ بىنچىنەى خەبات و شۆرشە كانىندا پىيان لە سەر يەك
شىۋە تەعبىرو پىداگىرى لە سەر چەند مەسەلەيەك دەكەن، كە بە ئەسل و
بەنەماۋ بناغەى شۆرش و خەباتى پىغەمبەران دادەنرىن، كە ئەمانەن:

﴿... أَلَا تَتَّقُونَ... إِيَّاكُمْ رَسُولُ آمِينَ ﴿١﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ﴿٢﴾ وَمَا
أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾.

- 1 - بىدار كەردنەۋەو راپچە كاندن (أَلَا تَتَّقُونَ).
- 2 - رابەرايەتى و چاۋساغى يەكى جى دلىيى و متمانە پى كراۋ (إِيَّاكُمْ رَسُولُ آمِينَ).
- 3 - فەرمان كەردن بە پارىز كارىي لە خواۋ فەرمان بەرىي كەردنى
پىغەمبەرى پىشەۋا (فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا).
- 4 - چاۋەروانى نە كەردن و داۋانە كەردنى پاداشت لە ھىچ كەس (وَمَا أَسْأَلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ).
- 5 - دلى خۇ خۇش كەردن و قەناعەت كەردن بە كرىۋ پادا شتى خوا (إِنْ
أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ).

هەلبەتە ئەم پینچ بنچینە سەرەکی و هیڵە گشتی یە ئەک ھەر لە رابردوودا بە لکو ئیستاش و لەمەودواش ھەر بە بەردی بنا غەی ھەموو خەبات و شۆرشیکێ خوایی یانە دادەنرێن و، پێوی سەتە شوینکە و توانی پیغەم بەران (عليهم الصلاة والسلام) زۆرچاک سەرنجیان بدەن و ھەمیشە لە بەرچاویان بن. لیرەشدا کۆتایی بە خاڵی یە کەمێ بە ندی سییەم ■ ینین و دە چینە سەر و کاری خاڵی دووھەم:

لە نازە کۆمەڵایەتیەکان لەکەتاتاس
.....
ئەنێ مەشکەر بێر مەواڵە ئامۆشە ئیسلامییەکان

عەلی بابیر / AliBapir

archive.org/details/@alibapir

AliBapir

www.alibapir.com

کەتاتی
زۆرچەکانی مەشکەری مەمۆسە عەلی بابیر

ئەکەتاتی مەشکەری مەمۆسە عەلی بابیر

(خالى دووهم) :

ئە نجام و بەرھەمى بىرۈا بوون بە
پيغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام)

ئەم خائە

خوینەرى سەنگین:

ئەم خائى دووھە تەرخان کراوہ بۆ خستنه پروى ئەنجام بەرھەمى ئى ھان
 ھەبوون بە پىغەمبەرانى پايە بەرزى خوا (عليهم الصلاة والسلام)، وہ
 ھەولمان داوہ کہ لە دوو توى پىنج برگاندا پىنج ئەنجام بەرھەمى گرنگ و
 سەرەكى ئیمان ھەبوون بە پىغەمبەران و پەوانە کراوانى خوا (عزّو جل) بەو
 جۆرەى کہ لە خائى يەكەمدا خستمانە پروو چونکہ لە راستیدا تەنیا ئى ھانى
 (راست و دروست) ئەنجام بەرھەمى چاک و پەسند و چاوەروان کراوى دە بى،
 ئەك ھەر جۆرە (ئیمان) يک! ھەر بۆيەش ھەركات يک باباى م سولمان ھە ستى
 کرد کہ يەك يەك پايەکانى ئيمانى ئەنجام بەرھەمى پىويستى تىدا وەدى
 نەھيئاو، دەبى دەستبەجى چاوەخوى و جۆرى ئيمانە کہ یدا بىگيرى تەوہ و
 کارەكەى لە بناغەوہ راست بکاتەوہ، ئەگەرنا (ئاو کہ لە سەرچاوە لىل بوو
 لە جۆگە لە پروون ناپیتەوہ)!

خوینەرى بەرپىز!

وہك چۆن رووناكبوونەوہى نىوہوہ و دەرگا و پەنجەرەكانى ژوور يک کہ چراى
 تىدا داگیرساوہ، ميوہ و بەردار بوونى درەخت يکى بەردار کہ پرواوہ و فراژوو بوہ،

ئەنجامىكى سىرۆشت و مسۆگەرۆ چاوەروان کراوە، کردار و رەف تار و پەشت و ئاکارى مسۆلمانانەش مێوە بەرھەمىكى مسۆگەرۆ سىرۆشتى يە لە ھەر کەسێکدا کە ئیمانى لە عەقل و دڵدا سەقامگیر و پنج و گرتووبووە، جا با لیژەشدا بزاین، ئەنجام بەرھەمى مسۆگەرۆ چاوەروانکراوى برۆابوون بە پیغەمبەرەن (عليهم الصلاة والسلام) لە ھەر و ھەروون (ظاهر و باطن)ى مەزھەبى مسۆلماندا چێوە چۆنە بەوجۆرەى کە باسکرا؟!

پەگەم - خۆشتروىستنیان لە ھەموو کەسێک :-

بەئێ یە کەمى ئەنجام بەرھەمى چاوەروانکراوى برۆابوون بە پیغەمبەرەن ئەو یە کە بابای برۆادار و مسۆلمان ئەو پیغەمبەر بەرھەم بەرزو بەرێزا نەى لە ھەموو کەس خۆشتەر بوین، تەنانت لە نەفسى خۆشى!! خۆى بەرزو بێوینە لەوبارەو ھەرمووبەتێ: ﴿النَّبِيُّ أَوْ لِي بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَلْفِ سِجِّينٍ﴾ (١)، واتە: پیغەمبەر ﷺ بە برۆاداران لە نەفسى خۆیان لە پیشتەر، و ھەرمووبەتێ: ﴿مَا كَانَ لِلْأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَخْلِفُوهُ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِأَلْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ﴾ (٢)، واتە: خەلکى - شارى - مەدینەو ئەو عارە یە خێلەکى یانەى لە دەوریانن، بۆیان نیە کە لە پیغەمبەرى خوا دواب کەون - و نەچن بۆ جەنگ - وەنابى نەفسى خۆیان لە - فیداکردن - لە پیناوى نەف سى ویدا لى وەچاوبى! پیغەمبەریشمان ﷺ ھەرمووبەتێ: ((ثَلَاثٌ مَنْ كُنْ فِيهِ وَجَدَ بَيْنَهُ حُلَاةَ الْإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا...)) (٣)،

(تر) (الأحزاب ٦)

(پ) (التوبة - 120)

(١) متفق عليه.

واته: سئ - شت - له هه ركه سێكددا هه بن به هۆی وانهوه شیرنایه تی برۆای ده ستگیربووه: - یه كه میان - كه خوداو پیغه مبه ره كه ی له غه بیری وان له لا خوشه و یست تر بن.

دیسان فەرموویه تی: ((لا یؤمن أحدکم حتی أکون أحب إلیه من واده وولده والناس أجمعین)) (١)، یه کی کتان برۆا نایه نی، تامنی له لا خوشه و یست تر نه بی له بابی و رۆله ی و تی کرای خه لکی! هه لبه ته له هه موو شتیك خوشترو یستنی پیغه مبه ران (علیهم الصلاة والسلام) زۆر شتان له سه ر ئینسان پیویست ده کات و نیشانه شی زۆن، به لام زه ق خیرین و به ر چاوترینیان نه ویه که به و په ری حورمه ته وه ناویان بی نی و له ده می ناوه ی نانیاندا داوی پایه به رزتر بوون و خیر و خوشییان بۆ له خوا ب کات، وه ک خودا ده ر باره ی پیغه مبه رمان ﷺ فەرموویه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (٢)، واته: بیگومان خوداو فریشته کانی سه له وات ده نی رنه سه ر پیغه مبه ر، نه ی نه وانه ی برۆاتان هی خاوه سه له وات ی له سه ر به دن و سه لامی بۆ بنی رن.

وه له باره ی پیغه مبه رانه وه به گشتی فەرموویه تی: ﴿قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى...﴾ (٣)، واته: بلێ ستایش بۆ خوا وه سه لام له سه ر نه و به ندانه ی که هه لێ بژاردوون، بۆیه ش له ده می ناوه ی خانی هه ر کام له پیغه مبه ران (علیهم الصلاة والسلام) دا. گو تنی (صلی الله علیه وسلم) یان

(تر) متفق علیه.

(بی) (الاحزاب ٥٦).

(٣) (النمل - ٥٩).

(صلى الله عليه وآله وسلم) يان (عليه السلام) ^(٢٦) سوننەت و ئەدەبىكىسى بەرزى ئىسلامىيە، بەلام بە تايبەتسى پيغەمبەرمان محمد ﷺ، وەك فەرموویەتى: ((مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا)) (١٥)، واتە: كەسێك سەلەواتێكم لەسەر بەدات، خوا بەو (10) سەلەواتى لە سەر دەدات.

وہ فەرموویەتى: ((البخيل مَنْ ذُكِرْتُ عَنْدهُ فَلَمْ يَصْلِيْ عَلَيَّ)) ^(٢٧) واتە: رژدو چرووك كەسێكە كە ناوی منى لە لا باس دەكرێ بەلام سەلەواتم لە سەر نادات.

(٢٦) پوونکردنەوێهەك دەربارەى مەعناى (صلاة) و (سلام):

وشەى (صلاة) لە ئەسلى زماندا وەك (راغب الأصفهاني) دەلى لەلای زۆربەى زاناىيان واتە: پاراڤەو بەپێژگرتن و بە گەرەگرتن، لە زاراوى شەرعیشتا لەلای جەماوەرى زاناىيان (جەمهور العلماء) بە گوێزەى ئەو سەرچاوەیەى لێیەو دەنێرێ واتا كەى دەگوێرێ، ئەگەر لە خواوە بێ بۆ بە نەكانى ئەو مانای (بەزەبى نواندن) و (پایە ..) و (پێهەلاگوتن) دەگەینى، وە ئەگەر لە فريشتان يان لە مرقا ئەو بێ بۆ پيغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام)، وە غەيرى وانیش لە پرۆاداران، ئەو پريتیه لە لە خوا داواکردنى (بەزەبى و پایە بەرزکردنەو پيەهەلاگوتن) بۆيان.

وشەى (سلام) یش لە ئەسلى زماندا وەك (راغب) دەلى واتە: ساغ و سەلامەتى و بێ عەیبى دەرو دەروون، وە (سلام) ناردنیش وەك (صلاة) ناردن، بە پيى ئەو سەرچاوەیەى كە لێیەو دەنێرێ ماناكەى دەگوێرێ، (سلام) ناردنى خوا بۆ بە نەكانى يانى پەخساندن سەلامەتى و بێ عەیبى بۆيان، وە (سلام) ناردنى فريشتان و مرقان بۆ پيغەمبەران و غەيرى وانیش، واتە: داواکردنى هاڤنەدى و زیادبوونى سەلامەتى و بێ عەیبى بۆيان. بڕوانە: (معجم مفردات الفاظ القرآن)، ص (239، 285)، وە بڕوانە: (إعانة الطالبين) ب (1)، ل (12).

(2) رواد مسلم عن عبدالله بن عمر بن العاص (رضي الله عنهما).

(3) رواد الترمذي عن علي (رضي الله عنه) وقال: حديث حسن صحيح.

دوهم • گرتنی خەت و پێبازیان :-

یهکی دێ که له ئەنجام و بهرەهە سەر شتی یەکانی بڕوا بوون بە پێغه مبه‌رانی خوا (صلوات و سه‌لامی خویان لێ بێ)، ئەو یه که مرۆڤی مسوڵمان ئەو خەت و پێبازە بگرێ که ئەوانی له‌سه‌ر بوون و، بێجگه له‌وان هیچ که‌سیکی دیکه به‌ رابه‌رو چاوساغ و پێ شپه‌وی دا نه‌نێ، چونکه خوا پێغه مبه‌رانی بۆ رابه‌رایه‌تی و چاوساگیی خه‌ڵکی په‌وانه‌ کردوون و، بۆ ئەوه‌ش که به‌ چاکی بتوانن ئەو ته‌رکه مه‌زنه جێ به‌جێ بکه‌ن، سه‌ر راست و شاره‌زای ڕێی راست (الصراط المستقیم) ی کردوون و دڵ و میشکی به‌ زانیاری راست و پێویست پوون کردوونه‌وه، له هه‌له‌و په‌له‌و لادان و ڕێ بزرکردن پاراستوونی. خۆی شاره‌زاو زانا فه‌رموویه‌تی: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾، واته: به‌ راستی له پێغه مبه‌ری خوادا پێشه‌وا یه‌تی یه‌کی چاڵ هه‌یه بۆ ئێوه.

پێغه مبه‌ریش ﷺ فه‌رموویه‌تی: ((فعليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين عَصُوا عليها بالنواجز...))، واته: ده‌جاری شوینی من و پێشوینی جێنشینه سه‌ر راسته‌ پێپوونی کراوه‌کان ب گرن، ددانانی له سه‌ر ڕۆ گرن...! بێگومان که سێکیش پێغه مبه‌رانی له هه‌موو که‌س له‌لا به‌رێزتر و خوشه‌و پستترین و بڕواشی وای بێ که سه‌رتۆپی مرۆڤا یه‌تی و کاملترین ئینسان، به‌هیچ رهنگیك به‌خۆی په‌وا نابینی بێجگه له‌وان وه‌دوای که سی

(تر) (الاحزاب □ 21).

(بیر) رواه ابو داود و الترمذي و قال حسن صحيح.

دیکە بکەوئى، ھادام وا بئى کە سانیک کە خەت و رێ بازو پێو شوئینی
پێغەمبەرانیان لەبەر دەستدایە و دەکەونە شوئین ئەملاولاو مەلسى کۆبەرەپێو
(پێچکان!) دەگرن، شایەدى یەکی زۆر بەھێز لە سەر خۆیان دەدەن کە
مەسەلەى پڕوابوونیان بە پێغەمبەرەن (عليهم الصلاة والسلام) لاف لێدانى
پرووت و بنچینەییەو، قەسە یەکی بێ پشت و پەناو بۆشەو هیچی دیکە!

سەیم : خوشوێستنى دۆستانیان و بەشتگرتنیان :-

بەئێ یەکی دیکە لە ئەنجام بەرھەمە مسۆگەر و چاوەرێ کراوە کانى پڕوا
بوون بە پێغەمبەرەن (عليهم الصلاة والسلام) ئەو یە کە ھەموو ئەو
کەسانەى کە خەت و وان دەگرن و دۆست و پەشتیوانیان، خۆشی بوئین و
دۆستایەتێ و براھەتێیان لەگەڵ بکات.

خوای بێ وێنە و تەك فەرموویەتى: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ
بَعْضٍ﴾^(١)، واتە: وە پیاوانى پڕوادار و ئافرەتانى پڕوادار ھەندیکیان پەشتیوانى
ھەندیکیان... دیسان خوای پایەبەرز و بەخشەر لە وەسفی ئەو = سولمانانەدا
کە لەپاش کۆچکەر و پەشتیوانەکان (المهاجرون والانصار) وە دین، کە ئێ ھەو
ھەر مسولمانیکى دیکەش دەگرێتەو، تا رۆژى دواى، دەفەرموئى: ﴿وَالَّذِينَ
جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ
فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ﴾^(٢)، واتە: وە ئەوانەى لە
دوايانەو = لە دواى (المهاجرون والانصار) - دین، دەئێن: پەرورەدگارمان لە
ئێمە و لەو برايانەمان ببورە کە پێش ئێمە پڕویان ھێناو، وە رِق و کێشمان

(تر) (التوبة 71) .

(یر) (الحشر 10) .

مەھاوئ دلى سەبارەت بەو كەسانەى برۆيان هەئاو، پەرۆردگارمان بە راستى تۆ مەهربانو بە بەزەبى.

پەغەمبەرىش ﷺ فەرموویەتى: ((والذي نفسي بيده لاتدخلوا الجنة حتى تؤمنوا، ولاتؤمنوا حتى تحابوا...)) (تر)، واتە: سۆیند بەو زاتەى گەياىمى بە دەستە هەتا برۆانەىەنن ناچنە بە هەشتى، برۆاش نایەنن هەتا یە کەدیتان خوش نەوى....

جا بێگومان چاکترین گەورەترین و دۆست و پەشتیوانى پەغەمبەرمان (عليه الصلاة والسلام) برادەرە بەرپزەکانى (خوایىيان رازى بى)، بە تايبەتى کۆچکەر و پەشتیوانەکان (المهاجرون والانصار) کەواتە لە سەر هەرکەسێک پێویستە کە برۆای بە پەغەمبەرمان هە یەو خو شى دەو یت، ئەوپەرى رێزو خوشەویستى هەبى بۆ برادەرە بەرپزەکانى بە گەشتى و بۆ کۆچکەر و پەشتیوانەکانیش بە تايبەتى، (خوایىيان رازى بى)، گەورەترین زەقتەرىن نیشانەى رێزو خوشەویستیش سەبارەت بەو زاتە مەزانە، ئەو یە کە بەرپزەو نایان بەیئەرى و لە دەمى ناوھێنانیا ندا رەزامە ندی خودا یان بۆ داواکەرى و بگوتەرى (رضي الله عنهم) (خوایىيان رازى بى) (تر)، چونکە خودا

(تر) رواه مسلم.

(بى) گوتراو: ﴿هەموو یاسایەك پزیزەر، (شاذى هەیه)، لە نێو هاوئەلانى پەغەمبەرىش دا (خوایىيان رازى بى) هەى وا هەیه، کە دە بى لە جەياتى (رضي الله عنه) خوایى بـجوورئ (غفر الله له) ی بۆ بگوتەرى، بۆ نموونە: (أبو سفيان و معاوية و عمرو بن العاص و مغيرة بن شعبه) (خوایىيان بـجوورئ)، بە تايبەتى (معاوية) کە حوکمى ئىسلامى لە شوپراى یەو گۆپى بۆ میراتى و لە (الخليفة الراشدة) و گۆپى بۆ (الملك العضوض) پەغەمبەرى خواش ﷺ لەبارە یەو فەرموویەتى: ((أَوَّلُ مَنْ يَغْيِرُ سُنَّتِي رَجُلٌ مِنْ بَنِي أُمَيَّةَ)) برۆانە (سلسلة الأحاديث الصحيحة) رقم (۰۰۰۰)، (الالبانى) گوتوویەتى: (لعل المراد بالحديث تغيير نظام اختيار الخليفة وجعله وراثه).

كەسكەش كە بەم قەسە قەلس دە بێ، وادیارە بە (چاوپێچكى) (وما جری بین الصحابة نسكت عنه) بەر چاوی خۆی گرتووە وەك پێویستیش ئاگای لە مێژوو ژیە. بەلام لیژەدا خستنه پووی چەند راستی بەك بە پێویست دەزانم:

□ - من كە دە لێم هاوێلانی پێغەمبەر ﷺ هەموویان لە یەك ئاست دانی و هی وایان هەیه (غفر الله له) ی لئ دەوێشێتەو ■ نەك (رضي الله عنه)، تەنھا مەبەستم ئەوێهە كە لە ناسینی ئیسلامدا بە هە لەدا نەچین و لەكاتی پوونکردنەوێ بەرنامەى خوادا خاتری هیچ كەس نەگرتن، كەواتە با هیچ كەس واتى نەگات من دەمەوێ لە پێزو پلەو پایەى هەندێك لە (اصحاب) دابشكێم! نەخێر، بەلام ئامادەش نیم بۆ خاتری هیچ كەس چاوە لە راستی یەكانی ئیسلام بنووقێم!

ئێذا ئو كەسانە شیان كە تێبینی و پەژەنەمان دەربارە یان هە یە پلەو پایەى هاوێلانی (رتبة الصحبة) یان هەر لەجێى خۆی دایەو بەو ئیعتبارەش جێى هەموو رێز و حورمەتێكمان، وە لە پووی گیرا نەوێ فەرموودە شەو بە راستگۆیان دەزانن وە ئەوێ لە سەر چاوە ■ متمانە دارەكانی (أهل السنة والجماعة) شەو ■ دەربارەیان نەقل نەكرابێ، جێگای ئیعتبار نیە، چونكە ئاشكرايە كە رافضی یەكان بوختان و درۆدەلەسەى زۆریان بۆ هەلبەستوون.

□ - بێگومان ئو جۆرە كەسانەى كە من ئامادەم پێ كردن زۆر نین و بە پەنچەى دەستان دەژمێرین، كەواتە با هیچ كەس ئەم رایەى من نەكاتە دەستە چیلەى لە (اصحاب) كەوتنە گومان و دوودلی یەو، چونكە زۆر ناماقوول و بێجێ یە كە سانیك خوا بە گشتی پاكانە (تزكية) ی كردن، تۆش لێیان بكەوێه گومانەو!

□ - ئو كەسانەى كە لەژێر پەردەى خوشویستنی (أهل البيت)، و بنەمالەى پێغەمبەر ﷺ هاوێلانی بەرپێزی پێغەمبەر بە گشتی و ناوداران یان بە تاییبەتى دەبوغزین و، ناو و ناتۆرەى خراپیان بەدوا دەخەن، ئەوانە هیچ جیاوازی یان لە گەل ئەوانەدا ژیە كە كاتی خۆی لەژێر پەردەى لایەن گری (أصحاب) دا (أهل البيت) یان دەبوغزانن، هەر بۆیەش جەماوەرى زانایان هەركام لەم دوو تاقمەیان بەهەلە داناون، هەر لە كۆنەوێش بە تاقمى یە كەمیان گوتووە (رافضی) یەكان و، بەهێ دووەمیش (ناصبی) یەكان.

ئێذا جەماوەرى مسوڵمانان كە بە (أهل السنة والجماعة) ناسراون و رێزگرتن و خوشویستنی هەركام لە هاوێلانی پێغەمبەر ﷺ و بنەمالەكەیان بە پێویست زانیو، هەربۆیەش ئیمام (شافعی) (خوا لێى خوش بێ) دەربارەى خوشەوێستنی بنەمالەى پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتى:

(جل جلاله) له گهڵ ئەو ههموو گهورهیی و بهرزى بهی دا له کاتى باسکردنیاندا فرموویهتى: ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾^[1]، ئه جا له دواى هاوه له

ان كان رَضاً حُبُّ آلِ احمد فليشهد الثقلان اني رافضي

وه (ابن تیمیة)ش دهبارهى خوشویستنى هاوه لانی پیغه مبهى ﷺ فرموویهتى:

لأن كان نَصَباً حُبُّ أصحابِ محمد فليشهد الثقلان اني ناصبي

□ - ههچ کاتیکیش زاناو پی شهوایانی ناودارى بنه ما لهی پیغه مبهى ﷺ چ یازده پی شهوایه کان که شیعه به له گوناخ پارێزراو (معصوم)یان دهران وه چ غهیری وانیش، بیرورایان دهبارهى هاوه لانی پیغه مبهى (صلی الله علیه وسلم) به گشتی و سێ خهلیفه کان به تایبه تی خراپ نه بووه و ههشتیکی خراپ لهوباره وه له و زاتاته نه قل کرابی، درۆ بوختانیکی ههلبه ستراره، بۆ وینهش نه م به سه رها ته دهگیرنه وه: ﴿محمدی کوپی (علی) کوپی (حسین) کوپی (علی) ابن ابی طالب﴾ (خوا لێیان رازی بێ)، له بابی که به (زین العابدین) ناسراوه، دهگیرنه وه که کۆمه لیک له خه لکی عیراق ها ته لای و دهستیان کرد به قسه گوتن به (ابوبکر و عمر) (خوا لێیان رازی) بێ، ئیذ جا (عثمان) (خوا لێی رازی بێ)، وه زۆریان گوت! نه ویش، واته: (زین العابدین) پێی گوتن: ئایا ئیوه له (المهاجرین الاولین)ن؟! گوتیان: نه خیر، فرمووی: ئه دی له (الذین تبوءوا الدار والايمان من قبلهم)ن؟! گوتیان: نه خیر، فرمووی: ده جا بێگومان که بۆ خو تان شایه دیدی ده ده ن له م دوو کۆمه له نین، منیش شایه دیدی ده ده م که له وانهش نین که خوا له باره یا نه وه فرموویه تی: ﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا...﴾ (خمر - □□)، ده هه ستن برۆن خوا ئاوا و ئاواتان پێ بکات! (بروانه ته فسیری (الجامع الاحکام القرآن)ی قرطبی، ب □□، ل □□، □□).

قوله نه زیله یه:

شیخ حه سه نی گله زهرده که یه کێک بووه له ناودارانی کورد له بواری (تصوف)دا، وه به ره چه له ک سه ییده وه ده چیته وه سه ر بنه ما لهی به رزی پیغه مبهى ﷺ، له وه لای نامه یکی (نادر شا)دا که له کاتی داگیرکردنی شاری (سلیمانی)دا بۆی ناردوه و لای خوشه ویستنی (اهل البيت)ی لێداوه، له نامه یه کیدا پێی گوته وه: (... نه وه ش که لای خوشه ویستنی (اهل البيت)ت لێداوه، ئه گه ر بێ تو بوغرا ندنی (اصحاب)ی تێ که ل بووبی، هه چ نرخی نه وه دات نادات ...) بروانه کتێبی (شیخ معروف الخو ده ی)ی شیخ محمد الخال..

(تر) (التوبة - 100).

بەرپزەكانى پىغەمبەر (خو لىيان رازى بى) « زاناو پىشەوا خواناسە چاوسەغو تىكۆشەرەكان كە ميراتگرو جىگرى پىغەمبەرەان (عليهم الصلاة وال سلام) لە ھەموو كەسىك پتر جىي رېزو خوشويستنى باباي مسولمانن، بۆيە واچاكە لە دەمى ناوھىنانى ھەر يەككىياندا داواى بەزەبىي و رەھمى خواى بۆ بە كرى و بگوترى: (رحمہ اللہ) خوا رەھمى پى بكات.

بەلام بىگومان خوشەويستى و رېزنواندن سەبارەت بە دۆستانى پىغەمبەرەان بەگشتى و پىغەمبەرەان بە تايبەتى، ئەگەر نەجىتتە قالبى کردار و رەفتارەوو لە دىيى واقىعدا نەيەتە بەرچاو، نە بوونى خۆى نىسپات دەكات و نە ھىچ بايەخىكىشى ھەيە، كەواتە پ شتگرتن و لە سەرکردنەوو ھاو كارىکردنى دۆستانى پىغەمبەرەان (عليهم الصلاة وال سلام) كە زانا يانى را ستەقىنەو تىكۆشەر لە رېزى پىشەوھيانن، بەلگە يەكى پىوي ست و گرن گە بۆ ھەر كەسىك كە دەيەوى دەخواى خوشوي ستنى پىغەمبەرەان و خەت و رې بازى و دۆستانىيان نىسپات بكات.

چوارەم « بوغزاندى دۆمنانىيان و لى بەرىي بوونيان »:

چوارەمىن بەرھەمى برابوون بە پىغەمبەرەان (عليهم الصلاة وال سلام) ئەوھەيە كە مەزىقى م سولمان كە سائىك ببوغزى غى كە دۆمنايەتى پىغەمبەرەان و خەت و رې و شوپىن و جىگراى راستەقىنەيانىيان كەردەو دە كەن، ئەك ھەر بوغزاندىن و رىق لى ھەستان، بەلگە بە گويەرى توا ناو بۆ لوان دژايە تىشيان بكات!!

وھك خودا لە وەسفى ھاوھە بەرپزەكانى پىغەمبەردا (خو لىيان رازى بى) فەرموويەتى: ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَاءُ

بَيْتُهُمْ... ﴿٢٩﴾، واته: موحه‌مه‌د ﷺ نیراوی خوا یه، وه ئەوانه‌ی له گه‌لنێ له‌سه‌ر کافران توندوتیژن و له‌نیو خویان میهره‌بانن...

به‌لێ بێ‌وه‌می نواندن و ره‌قی و توندوتیژی له‌ ئا قار نا هه‌زانی خه‌ت و رێبازی پیغه‌مبه‌راندا (عليهم الصلاة والسلام) که وه‌ک له‌ لایه‌ره‌کانی پێشودا روونمان کرده‌وه، ناحه‌زو دوژمنانی پیغه‌مبه‌رانی خواش به‌ زۆری هه‌ر له‌ چینی طاغوت و خۆبه‌گه‌وره‌ زان و زۆردارو چه‌وسینه‌ردا خۆیان ده‌نوێن، ئەنجام به‌ره‌مه‌یی سڕوشتی و ئاسایی بره‌واوونه‌ به‌ پیغه‌مبه‌ران و خه‌ت و رێبازیان، هه‌ر بۆیه‌ش خۆی کاربه‌جی و بێ‌هاوتا فه‌رموویه‌تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ (ه)، واته: ئە‌ی ئەوانه‌ی بره‌واتان هه‌ناوه‌ له‌ گه‌ل ئەو کافرا نه‌دا بجه‌نگن که له‌ ئێتان نیزیکن - و وه‌به‌ر په‌لتان ده‌که‌ون - وه‌ با زه‌ریتان پێوه‌ شک به‌رن، وه‌ بزانی که‌ خوا له‌ گه‌ل پارێزکاران دایه‌، وه‌ک ده‌بینن خوا زه‌ری نواندن و پارێزکردن، یان زه‌ری (غلظه‌) و پارێزکاری (التقوى) ی پێکه‌وه‌ با سکر دوون، تاکو که‌س وانه‌زانی که‌ ره‌قی و توندوتیژی له‌ گه‌ل ته‌قوادا دژن، یان پێکه‌وه‌ نه‌گونجاون!! وه‌ک هه‌ندێک فه‌ریکه‌ موسوڵمانی فه‌قیر حالۆکه‌و ده‌ست و پێ سپی و که‌م ده‌مار گومان ده‌بن!

به‌لێ به‌لگه‌ی موسوڵمانه‌تی و خوشیستنی خواو پیغه‌مبه‌ره‌ که‌ی (عليه الصلاة والسلام) ئەوه‌یه‌ که‌ مرۆقی موسوڵمان دوژمنی سه‌ره‌خه‌تی ناحه‌زانی خواو پیغه‌مبه‌ر بێ، وه‌ک رابه‌ره‌ به‌رپێزه‌ که‌ی ﷺ و بێ‌رای پێ قه‌لشین و له‌ش سڕبوونی به‌شه‌و نوێزان، ددان شکاوو روومه‌ت قه‌لشاویش بێ له‌ مه‌یدانی جه‌نگ و شوێشدا دژی کافرا نی زۆردارو چه‌وسینه‌رو خۆبه‌زلگر!

(تر) (الفتح 29).

(یر) (التوبة - 123).

پىنچەم : ھەولەدان بۆ بووژاندەھەى رىئە شەيئەن : -

يەككى دىكە لەو خەسلەتەنەى كە پرەبەون بە پىغەم بەران وەك ئەنجام بەرھەمىكى سەشتى لە باباى مەسولماندا دەپەيئەتەدى، ئەو يەكە لە يەكەمىن رۆژى خۆ بە شەيئەكەوتوى پىغەم بەران لەقە لەم دانە يەو، خوشەويستى خواو پىغەمبەر (عليهم الصلاة والسلام) لە دەروونىدا بىيەتە بلىسەيەكى بەتەن و نارامى لى ھەلبەگىرئە ئىسپراحتە لى تەك بەدات، وای لى بەكات خەووخۆراكى لى تەكبەجئە شەو رۆژان پىكەو گرى بەدات، لە رىئە گەشەپەيدانى رىئە شەيئە پىغەمبەرەندا (عليهم الصلاة والسلام) بۆ بووژاندەھە بەرەوپەيش بەردەنى ئەگەر لە مەيدانى دا بى، وە ھەيخاوە ھەلستەندەھە ئەگەر لە گۆرئەدا نەمايەو شەيئەنەبە! وەك پىغەم بەرى بەرەزەمان لەوبارەو ھەرمەويەتە: ((التمسك بسنتي عند فساد أمتي له أجر شهيد)) (تر)، واتە: دەستگرتو بە رەشەيئە مەھەو لە كاتى تەك پەوونى ئۆمەتەدا پاداشتە شەھىدەكى ھەيە.

جا بىگومان گرتە رەشەيئە پىغەم بەر ﷺ لە كاتى سەرگەردان بوونى خەلەكى و رىئە لى بەرەونىندا كاریكى يەكجار سەخت و دۆزارەو عەزم و ھەمەتەكى مەردانەى دەوئەك پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) ھەرمەويەتە: ((التمسك بسنتي عند اختلاف أمتي كالقابض على

(الْجَمْرِ) (٢٦) ۋاتە: دەستگرتوو بە رېئو شوئىنى مەنەو ھە کاتى جىاج يايى ئۆمەتدا ۋەك كەسەك ۋايە دەستى بە پۆلوان (٢٧) گرتى.

ھەلبەتتە دەست بە رېئوشوئىنى يېغەم بەرەو گرتى شتەككى گەرە يەو پاداشتەككى يەكجار بەرزى ھەيە، بەلام لەو پادا شت بەرزى ئەو يە كە مرزقى مەسولمان وپراي دەست بە سوننەتەو گرتەنى خۇي، ھەول بەدات خەلكى دىكەش بەو رېئوشوئىنە ئاشنا بەكات، ۋاتە ھەرەك چۆن لە زاتى خۇيدا رېئوشوئىنى يېغەمبەرى بوۋاندەتەو، ھەول بەدات لە ۋاقىيە ژيانى كۆمەلگاشدا بېيۋىتتەو راسىتى بەكا تەو، يېغەم بەر (عليه الصلاة والسلام) لەو بارەو ھەرموئەتە: ((...فطوبى للغرباء، وهم الذين ي صلحون ما أفسد الناس من بعدي من سنتي)) (٢٨) ۋاتە: ...خۇشى و بەختىارى پۆ غەربىيان، ئەوانىش ئەوانەن كە ئەو رېئوشوئىنەم كە خەلك دواى من تىكە يان داوە چاكى دەكەنەو.

جا بېگومان رېئوشوئىنى يېغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) دوو ۋاتى ھەن، يەكەن گشتى، كە مەبەست ئەو رېبازو راستە شەقامەيە كە لە قورئانى بەھىزو سوننەتى بەپىزەو ھەلدەقۇلى ۋە ئەو دىكەيان تايبەتى و مەبەست ئەو رەفتارو ئاكارو خوو ۋەو شتە بەرزو پە سەندانەن كە لە يېغەمبەردا ﷺ ھاتونە دىو، بۇ ئىمەش سوننەتە پىيانەو پابەندىيەن لە خۇمانىاندا بىننەدى.

جا ئەو ۋەي زۆر مايەي داخو خە فەتو پەژارەو نا سۆرە لە دالى ھەر مەسولمانىكى راستو ساغدا، ئەو يە كە لەم سەردەمەدا زۆر بەي ئۆمەتى

(٢٦) رۋاھ الترمذى.

(٢٧) پۆلوان: پشكۆ.

(٢٨) رۋاھ الترمذى.

پێغەمبەرمان (صلی اللہ علیہ وآلہ و سلم) سەبارەت بە سوننەتەکانی پێغەم بەرو پەروشت و ئا کار و رەف تارە بەرز و ھەڵبژاردەکانی، بە کجار کەمتەر خەم و بێ مشورە، ئنجا ئەوێ پتەر قورپەکی خەست کردووە ب گەرە مایە و ئەسلی دروستبوونی ئەو قورپە، ئەوێ بە زۆربەى ئەوانەى خۆشیان بە زاناو چاوساغی خەلکی و میراتگری پێغەمبەرەکان دەزانن، لە خەلکی عەوام و پەشوکى زیاتر دوو چاری دەردی پشت لە سوننەتکردن بوو و ن لە بەرانبەر دەست بە سوننەت گرتندا گیرۆدەى چەندان دیارە دەو خەسلەتی خراپی نامو سەلمانانە بوو و ن، بۆ وێنە: ریش تا شین، جگەرەکی شان، نوکتەبازی و قسەى ھەللەق و مەللەق گیرانەو، دەم بە دەمى بێ سوود و بەناھەق، پێکەنینى زۆرو بە قاقا، دامەو شەتەرەنج و دۆمەى ئەو نۆرێکی ئە، کە لە مستینە (تر) ھەروەھا سەردانی طاغوت و زۆرداران و ورگ ناخنین لە خواردنی حەرام و پیسیان، غەیبەت کردن، پارانەو بۆ کاربەدەستانی زۆردار و خوانەناس، بەرھەڵداکردنی کوڕ و کچ و خێزان و گۆی ئەدان بە بارھینانەیان لە سەر ئىسلامەتى و ... ھتە.

بەلێ بە دەردی کورد دەلێ: (ئەگەر دارخوار بوو سیبەری ھەر خوار دەبێ) و دیارە (ئار لە سەرچاوەو لیلە)!! بەلام ھیچ دەرد بێ دەرمان نین و، گەرانی و شەمان بۆ سەر رێو شوینی پێغەمبەر ﷺ لەخودا رەنگدانەو

(تر) ئەمانە چەند جۆرە یاری یەکن بەس بۆ کات گۆزمراندن و تەمەن کوشتن دەکرین، دیارە ئەگەر لە سەر شت بکرین، ئەو زانایان یە کەدەنگ (بالا جماع) بە حەرامیان دەزانن، بەلام ئەگەر ھەروا لە سەر ھیچ بکرین، زانایان رایان جیاجیایە سەبارەت بە حەرامیی و نا حەرامییان، بەلام بێگومان ئەگەر حەرامیان نا پەسەند (مکروە) یش ئەبن، شتێکی پووچ و بێ کەلەن دە چنە خەنە (لغو) مەو خۆی بە بەزەیش فیما ندرانی بەو پێناسە کردو کە پشت لە (لغو) دەکن: ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۝ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ۝ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ﴾ (المؤمنون 1-3).

دره‌وشاندنه‌وه‌ی سوننه‌ت و ره‌وشت و ئاكاره په‌سندەکانی چاک‌ترین و به‌لكو
تاقه‌ دهرمانی چاره‌سهره!

كه‌واته: با هیچ كام له سوننه‌ته‌کانی پیغه‌م‌به‌ران به‌كه‌م نه‌گرین و
پشتگوئێ نه‌خه‌بین و نه‌لێین: جا خو سوننه‌ته‌وه‌ فه‌رز نه‌یه! وه‌ با گه‌وره‌ترین
په‌ندیش له‌ تیشکانی مسولمانان له‌ جه‌نگی (ئوحد) دا وهر‌بگرن، ئا یا هۆی
تیشکان و له‌ده‌ستدانی (ﷺ) شه‌هید، نه‌وه‌نبوو كه‌ یه‌ك تاقه‌ فه‌رمانی
پیغه‌م‌به‌ریان شكاندو تیرهاوێژه‌كان شاخۆلكه‌ی (١) ئوحدیان به‌جی هیشت؟!

جا نه‌گه‌ر شكاندنێ فه‌رمانی‌کی پیغه‌م‌به‌ر (ﷺ) و به‌گوئێ نه‌کردنێ یه‌ك
تاقه‌ قسه‌ی، نه‌و نه‌جام و ئاكام و سه‌رنج‌مه‌ شوومه‌ی به‌دواوه‌ بێ، ده‌ بێ
پشتگوئێ خستنی زۆربه‌ی فه‌رمان و سوننه‌ته‌کانی چ سه‌ره‌نجامی‌کی هه‌بێ؟!

خوێنه‌ری به‌رپێزو سه‌نگین!

له‌ راستیدا برواهێنان به‌ پیغه‌م‌به‌ران (عليهم الصلاة والسلام) به‌و
شیوه‌یه‌ی كه‌ قورئان و سوننه‌ت فه‌رمانیان پێ‌كردوه‌ و ئێه‌ش له‌ سێژده
(٣٠) خالی سه‌ره‌كیدا خ‌ ستمانه‌ ڕوو، نه‌جام و به‌ر هه‌می یه‌كجار زۆرو
زه‌وه‌ندی هه‌نو، به‌رپر‌سیاری یه‌کی گه‌وره‌و قورس داوێته‌ سه‌رشانی مرۆفی
مسولمان، به‌لام ئیمه‌ له‌م باسانه‌دا نامانه‌وئێ له‌ به‌خی كووله‌ كه‌ی بده‌بین و
هه‌موو شتی‌ك بلیین و بۆ لێ‌كوڵێنه‌وه‌ی تیر و ته‌سه‌لی نه‌و بابه‌تانه‌ی كه‌ ئیمه‌

---

(٢) له‌ راستیدا نه‌و شوێنه‌ی كه‌ پیغه‌م‌به‌ر (ﷺ) په‌نجا (50) هاوه‌له‌ تیرهاوێژه‌كه‌ی له‌ سه‌ر
دامه‌زرا ند، شاخۆلكه‌یه‌کی ■ چكه‌یه‌ و ده‌كه‌وێ ته‌ دا مێن چپای ئو حوده‌وه‌ پێی
ده‌ گوێترێ (جبل الرامة) چپای تیرهاوێژه‌كان، نه‌ك تیرهاوێژه‌كان له‌ سه‌ر چپا
(ئوحد) بووبن، وه‌ك باوه‌.

بە چەرى و پەرى و گۆشراویى دەیانخەینە روو، خوێنەر حەوا ئەى ئەو شوین و
سەرچاوانە دەکەین کە بۆ توێژینەوهى ئەو جۆرە باسانە تەرخان کراون.

(خالى سىيەم) :-

هەقى پىغەمبەرى خوا ﷺ
بەسەر ئۆمەتە كەيەو

ئەم خالە

خوینەرى بەرپز!

لەم خالەدا خواپشتیوان بى ھەول دەدەین بە پوختى و گو شراویى با سى
 ھافو ھە قەکانى پىغەمبەرى خوا موخە مەدە ﷺ بە سەر ئۆ مەدت و
 شوینکە وتووانى یدە بەکەین، ئەدویش لە سى بر گەدا کە ئە ھە ناو و
 نیشانە کانیانە (تر):

(●) لە بەرانبەر پىغەمبەرى خدا چیمان لە سەر پىرستە؟

(●) ھەلۆیستى پىشینانمان لە ئاقار پىغەمبەرى خدا.

(تر) بۆ نووسینی ئەم خالە بە ھەرسىك پرگەكە یەوە سوودم لە كۆتیبى: (الشفاء بتعريف
 حقوق المصطفى) (قاضي عياض) وەرگرتووە، بڕوانە: القسم الثاني: فيها يجب على
 الأنام من حقوقه (عليه الصلاة والسلام) بەرگی (3)، لاپەرە (301-341).

(ن) مەرج و نیش -انەکانى ئىەان بە پىغەم بەرى خوا ﷺ و خوشوېستنى.

ئىدى تۆ سى برگەکانى ئەم خالى سىيەمەى بەندى سىيەم:

(●) ئە بەرانبەر پىغەمبەرى خوا ﷺ جىمان لەسەر پىوېستە؟

بىگومان ەەر پىغەمبەرىك لە پىغەمبەرانى بەرپىز و پاىە بەرزى خوا (عليهم الصلاة والسلام) ئەرك و ەافىكى زۆرى بە سەر ئەو كۆ ەل و ئۆمەتەو ەدەيە كە خۆى بە شوپىكەوتوى دەزانى، جاي ە ل پىردا ەەر چەندە بە گشتى با سى ەەقى پىغەم بەران دە كەين بە سەر ئۆمەتەكانيانەو، بەلام زياتر مەبەستمان پىغەمبەرى پىشەواو سەرورەمان (محمد) (عليه الصلاة والسلام)، كە دەتوانىن بە كورتى و گوشراوىي لەژىر چوار ناوونىشاناندا باسى ئەو ئەرك و مافە بە كەين كە لە سەر ەموو ئەندامىكى ئۆمەتى ئەو زاتە پاىە بەرزە پىوېستە جىبەجى بكات:

● - برۆا پى بوونى: بەلى يەكەمىن ەەقى پىغەمبەر (عليه من الله افضل الصلوات واتم التسليمات) بەسەر ئۆمەتەكەيەو ئەو يە كە لەناخى دەروون و قولايى دلەو برۆا پى بىنن، كە لەلايەن خواو ەلژىرراو ەپلەو پاىەى بەرزى پىغەمبەرايەتى پى دراو، بە مەبەستى رپروونى و

دهستگرتنی خه لکی به بانگه وازیکی ته و او به نامه یه کی بی په له وه ره وانه کراوه، وه له سه داسه د پروا و قهنا عه تیان و ابیت که هه ر چی له لایهن خواوه هینا و یه تی و پ یی را گه یانراوه، هی خه دی دهن که خه رته له یه که به قه دهر سه ری دهر زی یه که هه له و که م کور تی تی دانه یه، وه پروایان وابی که نه و زاته چاکترین و ته و او ترین و راستترین را بهرو پیشه وایه له هه موو بواره کانی فیکری و نه خلای و مه عنه وی و سیاسی و کومه لایه تی داو، هیچ سه رکرده و رابه ریک هه رچه نده پی خۆل و بلی هه ت و هه لکه و توو و ناوازه بیت، نه که هه ر شانی له شانی نادان، به لکو توژی ری به شی ناشکی نی، په ریزو به ره هه میش چاکترین شایه ده.

دیاره ده فی قورن و سونه تیش له و باره وه زور زورن به لام تی هه بهس دوو انبان به نمونه دینینه وه:

* ﴿... فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ الْبِیُّ الْأُمِّیُّ الَّذِیْ یُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ...﴾ (۱)،
 واته: ... ده جا پروا به خواو به پیغه مبه ره هه و له ده ره نه خوینده واره که ی بینن که پروای به خواو به وشه کانی هه یه ...

* ((أمرت ان أقاتل الناس حتی یشهدوا أن لا اله إلا الله و یؤمّنوا بی و بما جئت به...)) (۲)، واته: فه رمانم پی کراوه که له گه ل خه لک پیدا بجه نگم هه تا شایه دیی ددهن که جگه له خوا هیچ په رستراوین، وه پروا به من و به وه دینن که - له لایهن خواوه - هینا و مه.

● - فه رمان به ری کردنی و شوینکه و تنی: بیگومان سه ره کی خه رین نه رکی پیغه مبه ره ﷺ نه وه یه که بیته پی شه ره و سه ره مه شقی خه لکی وه که خوا فه ره موویه تی: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ...﴾ (۳)، واته: وه

(تر) (الأعراف ۱۵۸).

(بر) اخرجہ الخمسة.

(۱) (النساء ۶۴).

هیچ پیغمبریکمان نه‌ناردوه مه‌گهر بۆ ئەوه که به فه‌رمانی خوا
فه‌رمانبه‌ریی بۆ بکری... دیسان فه‌رموویه‌تی: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي
رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ...﴾^[۱]، واته: بیگومان له پیغمبره‌ی خوادا بۆ
نیوه پیشه‌وایه‌تی به‌کی چاک هه‌یه.

به‌لێ پیغمبره‌ران (عليهم الصلاة والسلام) بۆ یه‌ نه‌یرراون که
پیشه‌وایه‌تی و چاوساگیی خه‌لکی ب‌که‌ن، که‌وابی له‌ سه‌ر هه‌موو
ئه‌وانه‌ی که‌ خۆیان به‌ ئۆمه‌ت و شوینکه‌وتووین ده‌زانن فه‌رزه‌ که
گوێرایه‌لی و فه‌رمانبه‌ریی یان ب‌که‌ن و له‌ وردو درشتی ژیا‌نیاندا
بیانکه‌نه‌ سه‌رمه‌شق و پیشه‌وه‌ی خۆیان و، له‌ هه‌موو بو‌ارو لایه‌ نه‌کانی
ژیا‌نی تاک‌ی و کۆمه‌لایه‌تی یاندا به‌جێ پێی و اندا هه‌نگاو هه‌لێنن،
دیاره‌ له‌وباره‌شه‌وه‌ نایه‌ت زۆرن که‌ ئه‌مانه‌ چهند نموونه‌یه‌کیانن:

* ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنَّهُ وَتَلَمَّزُوا سَمْعُونَ﴾^(ه)

واته: ئه‌ی ئه‌وانه‌ی ب‌پروتان هه‌تاوه‌ فه‌رمانبه‌ریی خوا و پیغمبره‌ که‌ی
ب‌که‌ن، وه‌ پشتی تی مه‌که‌ن له‌ حالیکدا که - هه‌ق - ده‌یست.

* ﴿يَوْمَ لَقَبُوا بِسُوءِ الْفِعْلِ فِي الْيَوْمِ يَوْمَ لَقَبُوا بِسُوءِ الْفِعْلِ﴾^(و)

واته: ئه‌و ڕۆژه‌ی که‌ ڕووی (تاوان‌بار)ان له‌ ناگر (ی
دۆزه‌خ)دا نه‌مدیوه‌و دیو ده‌کری، ده‌لێن: ئه‌ی خۆز که‌ فه‌رمان‌به‌ریی
خوامان کردبایه‌، وه‌ فه‌رمان‌به‌ریی پیغمبره‌مان کردبایه‌!

(تر) (الاحزاب [21).

(بر) (الانفال [20).

([) (الاحزاب [66).

* ﴿وَيَوْمَ يَعْصُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا﴾⁽¹⁾، واتە: وه ئەو پوڤه كه‌سته‌مكار ده‌سته‌كاني خۆي ده‌گه‌زێ و ده‌لێ خۆزگه له‌گه‌ڵ پيغه‌مبه‌ردا رېم گرتبايه به‌ري.

٢- ريزو حورمه‌ت گرتنێ: يه‌كێ ديكه له‌ مافه‌كاني پيغه‌مبه‌ر (ع‌ا يه‌ الصلاة والسلام) له‌سه‌ر ئۆمه‌ته‌كه‌ي ته‌وه‌يه كه به‌ده‌رو ده‌روون (ظاه‌رو باطن)يان ته‌وه‌په‌ري شه‌رم و ريزو حورمه‌تي بۆ دا‌بنين و، به‌و په‌په‌ري پ ريزو ته‌ده‌به‌وه ناوي بين و له‌گه‌لێ بچوولينه‌وه.

ئج‌ا بيگومان ته‌و ته‌ده‌ب نواندن و شه‌رم لێ كردن و پريزگرتنه له‌ زۆر شت‌اندا خۆي ده‌نوئينێ، كه ئيمه له‌به‌ر تيشكي ته‌م چ‌ه‌ند ئايه‌ته به‌رزو به‌ پيژده‌ هه‌ول ده‌ده‌ين گرنگه‌كانيان بچ‌ه‌ينه‌پوو:

* ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا نَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾⁽²⁾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَالَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّاسِ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن كَحِطَّ أَعْيَالُكُمْ وَأَلَّيْكُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَفْعَلُونَ أَصْوَالَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ﴾⁽⁴⁾، واتە: ته‌ي ته‌وانه‌ي به‌رواتان هي‌ناوه - هيچ شتيك - وه پيش⁽³⁾، ده‌ ستي خوا و پيغه‌مبه‌ر كه‌ي مه‌خه‌ن، وه پاريز له‌ خوا ب‌كه‌ن بيگومان خوا بي سه‌رو زانا يه، ته‌ي ته‌وانه‌ي به‌رواتان هي‌ناوه ده‌نگي خوتان به‌سه‌ر ده‌نگي پيغه‌مبه‌ردا به‌رز

(تر) (الفرقان 27)،

(پر) (الحجرات 1 3)،

(١) بۆ شارم‌زابوون به‌ چه‌م‌و واتاي ئايه‌تي ناوبراو ده‌تواني سه‌ره‌نجي (الجامع الأحكام القرآن) ي القرطبي، ب (6)، ل (300)، وه (الميزان) ي — مه‌د حسين الطباطبائي، ب (18)، ب (307) به‌دي.

مەكەنەو، وە وەك چۆن ھەندىكتان لە گەل ھەندىكتاندا دەنگ ھەلدىن، ئاوا بە دەنگى بەرز قسەى لە گەل مەكەن، نەوەك بى ئەوەى ئاگاتان لى بىت كەدەو كانتان ھەلەو شەنەو، بىگومان ئەوانەى كە لە خزمەت پىغەمبەرى خوادا دەنگيان نزم دەكەنەو، ئەوانە كەسانىكن كە خوا دلپانى بۆ پارىزكارىيى تاقى كەدۆتەو، وە لىبوردن و پادا شتى مەزىيان ھەيە.

* ﴿لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا﴾ (۱)، واتە: با بانگ كەردنتان بۆ پىغەمبەر ﷺ لە نىو خوتاندەو كە بانگ كەردنى ھەندىكتان بۆ ھەندىكتان نەبى ... (واتە: زىدە رىزو حورمەتەك بنوین بۆ وى ئە: نابى بەناوى شەخسى كە (ھەم) بانگى كەن، بەلكو بە شۆرەتى پىغەمبەراپەتەى ھەو بانگى كەن و بلىن: يا رسول الله! يا نبي الله! ئەك يا ھەم).

* ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا...﴾ (ھ)، واتە: ئەو - فەرمان - ھى كە پىغەمبەر ﷺ بە سەرتاندا دەدات وەرى ب گەرنو، ئەوەى ئەو لىتان قەدەغە دەكەت وازى لى بىن.

كەواتە: ئەدەب و رىزنو ندن لە گەل پىغەمبەردا (علیه الصلاة والسلام) بەو دەبى كە:

يەكەم: ھەتا فەرمودەى خواو پىغەمبەرەكەى وە ستابن - كە قورئان و سوننەتن - ئىنسان ھىچ قەسەو بىر يارو ھەلۆي ستىكى سەبەخو نەخاتەروو.

(تر) (النور 63).

(پر) (الحشر 7).

دووەم: دەنگى خۆى ڕەسەر دەنگى وى نەخات، بىگومان بىروپراى خۆ، يان خەلك هەلپژاردنیش بەسەر فەرمودەى وى دا جۆرێ كە لە دەنگ هەلپەين!

سێيەم: بە دەنگى بەرز قسەى لە خزمەتدا نەكات، ئىستاش كە تەشريفى لە بەبىندا نەماوە لە مزگەوتەكەى دا يان لە نزىك مەزارەكەيەو بەدەنگى بەرز قسە نەكات، وە هىچ هەلۆيست و ڕەفتارىكى وا پيشان نەدات كە ئەوێ تىدا بىتە بەرچاو كە لە گەل خەلكى دىكە فەرقى پى ناكات!!

چوارەم: بە شەرم و ريزەو بىدوينى، ئىستاش كە ناوى پىرزى دە بات بە ئەدەب و شەرم و ريزەو ناوى ببات!!

پىنجەم: قەت بە ناوى شەخسى خۆى بانگى نەكات، ئىستاش لەكاتى ناوهينانيدا مەگەر لەبەر پىويستى و ناسين دەنا قەت نەلێت (عەمەد) عليه السلام وابو و (محمد) و (احمەد)، بەلكو هەر بلێ (رسول الله) پىغەمبەرى خوا.

شەشەم: هەر ئەمرو فەرمانىكى لەلایەن ئەووە پى گەشت، بى سى و دوو وەرى بگرێ و بە پى توانا جى بەجى بكات.

هەوتەم: هەر كە بىستى ئەو زاتە شتىكى قەدەغە كردوە يان بە ناپە سەند (مكروه)ى زانیو بە كسەر وازى لى بىنى .

● - خۆشويستنى: هەقيكى دىكەى پىغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) بەسەر ئۆمەتەكەيەو ئەوێ كە نەك هەر خۆشيان بوێ، بەلكو لە هەموو شتىك و هەموو كەسو تەنانەت لە خودى خۆشيان خۆشتر بوێ، چونكە (عمر بن الخطاب) (خوا لى پازى بى) دەگىرێتەو كە رۆژێكى بە پىغەمبەرى خواى گوت: ئەى پىغەمبەرى خوا عليه السلام بىجگە لە خۆم،

تۆم لە ھەموو کەس خۆشتەر دەوێ، دەلێ ئەویش فەرمووی: ((لَنْ يَوْمَن اَحَدُكُمْ حَتَّى اَكُونَ اَحَبَّ اِلَيْهِ مِنْ نَفْسِهِ)) واتە: یەکیکتان بپروا نایەنێ ھەتا منی لە خۆی لەلا خۆشەویست تر نەبێ، عومەر دەلێ: ئنجا گوتم: ((وَالَّذِي اَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ لَا تُؤْتِ اَحَبُّ اِلَيَّ مِنْ نَفْسِي الَّتِي بَيْنَ جَنْبِي)) واتە: سویند بەوێ کتیبی ناردۆتە سەرتۆ، تۆم لە خۆدی خۆشم خۆشتەر دەوێ، ئەویش فەرمووی: ((الْآنَ يَا عَمْرُؤُ نِيَّ سَتَا نِيَّ عُمَرُ)) واتە ئیستا بپروایە کەت تەواو دامەزراوە و کامل بووە، ئەم فەرموودەیش (بخاري) گێڕاوەتەو.

دیارە دەقی دیکەش لەویارەو لە قورئان و سوننەتدا زۆر، بەلام ئیمە بە چەند نمونە یەک قەناعەت دەکەین:

* ﴿قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تُرَضُّونَهَا أَحَبُّ إِلَيْكُمْ مِنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾^(۱)، واتە: بەلێ! ئە گەر باب تان و کوربان تان و برایان تان و ھاوسەرانتان و تیرە و ھۆزتان و سامانیك کە پەیداتان کردو، بازار گانی یەك کە لە رەواج کەوتنی دەترسن و خانووبەرە یەك کە دلپە سەندتانە، لەلاتان خۆشەویستتەن لە خوا پێغەمبەرە کە و تیکۆ شان لە پێناویدا، ئەو چاوەرێ بن ھەتا خوا فەرمانی خۆی دەن یێرێ، وە خوا کۆمەلێ لاری بوان پێروونی ناکات.

* ((لَا يَوْمَن اَحَدُكُمْ حَتَّى اَكُونَ اَحَبَّ اِلَيْهِ مِنْ وَا لِدِهِ وَوَا لِدَةِ وَالْغَنَاسِ اَجْمَعِينَ))^(۲)، (بیشتر لیکدراوەتەو).

(تر) (التوبة □ 24).

(یر) متفق علیه.

* ((ثلاث من كن فيه بهن حلاوة الأيمان: أن يكون الله ورسوله أحب إليه من سواهما...)) (تر)، (يشتري ليك دراهمه).
 بەلەى خۆنەرى خۆشەويست!

خۆشويستنى پيغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) بەو شىئەيەى كە خواو پيغەمبەرەكەى دەيانەوى لەسەر ھەموو م سولمانىك فەرزەو ھەرجى مسولمانەتى يە ، جا بىگومان مەگەر چۆنە كايى و بەدەگمەن دەنا تىكراى مسولمانان لافى خۆشويستنى پيغەمبەر لى دەدەن و ھىچ كەس نىيە لەوبارەو گەلىي لە خۆى ھەيىت!

بەلام بىگومان خۆشويستنى ئەو زاتە - پوو ھم فەيداي بى - بەوشىئەيەى كە خواو پيغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) داوايان كردو ھەرجى رازىن ھەروا شتىكى سووك و سادە نىيەو، بە دە عواى بى بەلگەو قسەى رپوت ئىسپات نابى، جا بۆ ئەو ھەم دەعواكرد ئەى خۆ مانو خەلكيش حالى بىن، لە چەند خالىكى كورتدا ھەندىك لە ھەلۆ ستنەكانى زانار خوانا سانى دەر بارەى ھەرج و نە شانەكانى خۆشويستنى پيغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) رپون دەكەينەو:

(●) ھەلۆستى پيشىنانمان لە ئافار پيغەمبەر ﷺ دا :

● - پرسیار لە (علي بن أبي طالب) كرا (خوا لى رازى بى) كە ئاىا خۆشەويستىتان بۆ پيغەمبەر (عليه الصلاة والسلام) چۆن بوو؟! ئەو پيش فەرمووى: بە خوا لە مال و سامانمان و رۆلەكانمان و بابمان و دايكمان و ھەلۆ سارد لەكاتى تىنەوتى دا، لە لامان خۆشەويست تىبوو!!

(تر) رواه الشيخان.

● - (زید بن أسلم) ده‌گیریتته‌وه که شه‌ویکی (عمر بن الخطاب) پاسه‌وانی خه‌لکی ده‌کرد، چاوی به‌چرایه‌ک که‌وت له‌مالیک ییدا پیریزنیک (خوری) یه‌ده‌شکنیتته‌وه له‌(شه‌ی ده‌کات و ده‌لایت:

علي محمد صلاة الأبرار
صلی علیه الطیبون الأخیار
قد كنت قواماً بکاً بالأسحار
یا لیت شعري والمنایا أطوار
هل تجمعني وحبیبی الدار (ت)؟!

ئیدی عومه‌ریش دانیشت و ده‌ستی کرد به‌گریانی!

● - جاریکی عومه‌ر (خوا لیلی رازی بی) ته‌ما شای به‌رده‌ره شه‌که (الحجر الأسود)ی کردو گوتی: بیگومان تو به‌ردیکی نه‌زیانو نه‌قازانجی ناگه‌یه‌نی، وه‌ته‌گه‌ر پیغه‌مبه‌ری خوام ﷺ نه‌دیبايه که‌ماچی ده‌کردی، ماچم نه‌ده‌کردی، ئنجا ماچی کرد.

● - به‌کیک له‌والی به‌کانی (عمر بن عبدالعزیز) بو عومه‌ری نووسی و حالێ ولاته‌که‌ی خوی پی‌راگه‌یاند که‌(دزی زۆرن، جانیایا به‌گو‌مان (ظن) ره‌فتار به‌کین - و خه‌لکی بگرین -؟ یان هه‌ر به‌پی‌به‌ل‌گه‌ (بینة) ره‌فتار به‌کین و به‌و شیوه‌یه‌ به‌ریوه‌ به‌چین که‌ری‌بازی پیغه‌م به‌ر ﷺ بریاری داوه‌؟! ته‌ویش بو‌ی نووسی: که‌هه‌ر به‌به‌ل‌گه‌ی شه‌رعی بیانگه‌ره‌به‌پی‌سوننه‌ت ره‌فتار به‌که‌، جانیته‌گه‌ر خوی به‌رز چاکی نه‌کردن، یاخود قه‌ت چاک نه‌بن!

(تر) واته: سه‌له‌واتی چاکان له‌سه‌رمه‌حه‌مه‌د، به‌نده‌پاک و هه‌ل‌ب‌زار ده‌کان سه‌له‌واتت له‌سه‌ر به‌دن، بیگومان تو پیش سه‌به‌ینان شه‌ونوێرت ده‌کردو ده‌گریای، خۆزگه‌ زانیبام و مردنیش جو‌راو جو‌ره‌، ئایا مالیک من له‌گه‌ل خۆشه‌ویسته‌که‌مدا کو‌ده‌کاته‌وه‌؟!.

ﷺ - (عبدالله بن عمر) یان دی له شوینیک حو شتره‌که‌ی خۆی سوورپانده‌وه، له‌وباره‌وه پرسپاری لێ‌کرا، فەرمووی: نازانم، نه‌وه‌نده هه‌یه پیغه‌مبه‌ری خوام دی (عليه الصلاة والسلام) که ته‌ویش له‌و ئا قاره‌ وای کرد!!

ﷺ - له (أحمد بن حنبل) گێڕاوه‌ته‌وه فەرموویه‌تی: رۆژێ‌کی له‌ گه‌ڵ کۆمه‌ڵێ‌کدا بوم، نه‌وانه‌ خۆیان ڤووت کرده‌وه‌و چوونه‌ نێو ئاو، به‌لام من ئیشم به‌م فەرمووده‌یه کرد که ده‌فهرموئ: ((من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فلا يدخل الحمام الا بمَنَزَرٍ))، واته: هه‌ر که سێک ڤروای به‌خواو رۆژی دوا‌یی هه‌یه با به‌ په‌ شته‌ماله‌وه نه‌بێ نه‌ چێته‌ نێو گه‌رماو، وه‌ خۆم ڤووت نه‌ کرده‌وه، هه‌ر ته‌و شه‌وه به‌کیکم له‌ خه‌ویدا دی ده‌یگوت: ئه‌ی نه‌حمده‌ موژده‌ت لێ‌ بێ که خوا لێت خوش به‌وه به‌هۆی ئیش پێ‌کردنی سوننه‌ته‌وه، وه‌ گێڕاویشی به‌ پێ‌ شه‌وا (إِهام)، گوتم: تۆ کێ‌؟! گوته‌ی: جو‌برائیل (عليه السلام) (٢).

(ب) مهرجو نیشانه‌کانی خوش‌ویستنی پیغه‌مبه‌ر (عليه الصلاة والسلام):

خوین‌ه‌ری به‌رپێژ:

به‌لای که‌مه‌وه خوش‌ویستنی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌ مهرجو نیشانه‌ی هه‌ن: یه‌که‌م: شوینکه‌وتنی و پایه‌به‌ند بوونی مو‌به‌موو به‌رێ و شوینکه‌یه‌وه.

(٢) ئه‌و ڤووداوو هه‌لۆستانه‌م هه‌موویان له‌ کتێبی (الشفاء...) وه‌رگرتوون که پێ‌شتریش ئاماژه‌م به‌ گشت باب‌ه‌ت و لاپه‌ره‌کانی کرد.

دووەم: زۆر یادکردنى و باسکردنى بە چاکە، ەك بۆى شایستەىە.

سەىبەم: تامەزۆ بوونى دیدارى و بەخزمەت گەبشتنى.

چوارەم: ریز لى گرتنى و بە گەورەگرتنى - بەبى تىپەراندن - لەکاتى ناوھىنانى داو سەلەوات بۆ ناردنى.

پىنجەم: خوشوېستنى ەەرکەسىك کە ئەو خوشى وېستىو، لەبنەمالەى و ھاوەلانى و، دۆستايەتى کردنى ئەوانەى ئەو دۆستايەتى کردوون.

شەشەم: بوغزاندى ەەرکەسىك کە ئەو بوغزاندىو يەتى و، دۆمنا يەتى کردنى ئەو کەسانەى کە ئەو دۆمنايەتى کردوون.

هەوتەم: خوشوېستنى قورئان و بە گەورەگرتنى و پاىە ندبوون بەيا ساکانى يەو و بەرگى لى کردنى.

هەشتەم: خوشوېستنى سوننەت و پىئە پاەندبوونى و بەرگى لى کردنى.

نۆبەم: بەزەبى ھاتنەو بە ئۆمەتە کەپداو کۆشکردن لەجى بەجى کردنى پىداوېستى بەکانيانداو پاراستنىان لەزەر و زيان.

دەيەم: دنيا بەکەمگرتن و زیاد لە ئەندازەى پىئوست گرنى پىنەدانى.

کەواتە: ەەرکام لەم دە (●●●) ەەرچ و نى شانەيە، وە ەممو شيان وىکرا وەك ئاوينەيەك وان کە ئىنسانى مو سلمان دەتوانى خۆى تىدا بىينى و بزائى داخۆ تاچ راددەيەك لە دەعوای خوشوېستنى پىغەم بەردا (عليه الصلاة والسلام) راست دەکات، چونکە شتىكى مەحال و چاوەر و ان نەکراو تۆ پىغەمبەريکت خوش بوى، کە تايبەتى ترين خەسلەتى بريتەيە لە سەرمەشق بوون و پىشەرەبوونى بۆ خەلکى. کەچى شوينى نە کەوى و مووبەموو شوين پىى ەلنەگرى! وە زۆر جى سەر سوورمانە کە سىيکت خوش بوى، کە باسکردنى و یادکردنى بەچاکە بە عىبادەت بۆت لە فەلەم

بەدرى، بەلام تۆيادی نەكەى، يان كەمتەرخەمىيى بەكەى لە با سكردن و يادكردنیدا!! وە زۆر سەبەرە كەسەكت لە ناخى دلەوە خوش بوى و عەودال و تامەزرۆى دیدارىشى نەبى (ت)! وە هیچ رەى تى ناچى و ناگوئجى كە سەكت لە ھەموو شتەك و ھەموو كەس و تەننەت لە خوشت خوشتر بوى، كەچى بەرپۆر حورمەت و گەورەگرتنەو نای نەبەنى! وە شتەكى زۆر نامەنتىقى بە كە ئەو پەرى رۆز خوشەو سەت بۆ كە سەك ھەبى، بەلام دۆست و خوشەو سەتەكانى ویت خوش نەوین و، دۆزمن و ناخەزەكانى نەبوغزىنى و، دۆستاپەتى دۆستانى و دۆزمنایەتى ناخەزانى نەكەى! ديسان خوشو سەت و رۆزگرتن لە قورئان و سوننەتیش دوو نە شانە ھەرجى خوشو سەتنى پەغەمبەرمان (عليه الصلاة والسلام) ن، چونكە قورئان بەرپۆرتەين و خوشو سەتەين شت بوو لەلای پەغەمبەر و، سوننەتیش شەرح و لىكەدانەو وى، ئەمە لەلایەكەو، لەلایەكى دىكەشەو دەلەين بىگومان كەسایەتى پۆر رۆز حورمەتى پەغەمبەرمان (عليه الصلاة والسلام) پەيوەستە بە قورئان و سوننەتەو، لەواندا دەدرو شەتەو ئىنسانىش ھەر شتەكى خوشو سەت ھەموو ئەو شتەنەشى خوش دەوین كە پەيوەستە.

بەزەبى ھاتنەوەش بە ئۆمەتى پەغەمبەردا (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) و ھەولەدان بۆ دابەسكردنى سوود و بەرژەندى يەكانیان و، پارا سەتنان لە گىروگرفت و ناخوشى و زبەنەكانىش، شتەكى سروشتى و چاوەروان كراو و، مەرج و نیشانەبەكى پەيوەستە لە ھەركەسەكدا كە بەپراستى پەغەمبەرى

(ت) دەگىرنەو كە (بلال) ى حەبەشەبى (خوالەى رازى بى) گەيشتە ھالەتى سەرەمەرگ، خەزانەكەى گوتى: (وا حزناء) ئەى خەم و پەژارە بۆ من! ئەویش گوتى: (بل و طرباء غداً ألقى الأحبة محمداً وحزبه) بەلكو ئەى خوشحالى بۆ من! بىيانى بە دیدارى خوشەو سەتنان دەگەم، موحەممەد و كۆمەلەكەى!!

خوش بوئ، چونكه به‌دهردی پيشينان ده‌لین (له پەنا گۆله گەنیکى یه‌وه
سه‌د گۆله جۆ ئاوێ ده‌خۆنه‌وه) و (مِنْ أَجْلِ عَيْنِ أَلْفٍ عَيْنٍ تُكْرَمُ!) دنیا
به‌که‌مگرتن و زیاد له پێویست پێوه خه‌ریک نه‌بووتی و گرن گکی پێ
نه‌دانیشی، له سۆنگه‌ی نه‌وه‌وه که خه‌سله‌تیکی هه‌ره به‌خه‌ره‌تی و سه‌ره‌کی
پێغه‌مبه‌رمان بووه، شتیکی یه‌كجار سروو شتی و مه‌نتیقی شه‌ له هه‌ر
که‌سی‌کدا که ژيانى دنیا به‌ قوناغی تاقیکرانه‌وه ده‌زانێ، برۆای وایه که
ژيانى راسته‌قینه‌و جیگای رابواردن و له‌ززه‌ت و هه‌رگرتنی ته‌واو ته‌نیا ژ یانی
دوا‌ڕژه یه‌کی دیکه له نیشانه‌و مه‌رجه‌کانی خوشبوستنی پێغه‌مبه‌ر (عليه
الصلاة والسلام) پێکدینێ.

له کۆتایی ئەم باسه‌شدا به‌ پێویستی ده‌زایم ئاماژه بۆ دوو مه‌سه‌لان بکه‌م:

یه‌که‌م: ئینسان هه‌تا به‌ بـیروبرۆا و ژ یانو گۆزه‌ران و په‌و شت و ئا کارى
پێغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه و آله وسلم) ناشاتر پێت و چاکتر بینا سێ،
زیاتر ده‌توانی برۆای پێ بێنی و شوینی بکه‌وی و قه‌درو ر پێری ب گری و
خۆشی بوئ، که‌واته بۆ به‌هێزکردن و قوولکردنه‌وه‌ی نه‌و خه‌ سله‌تانه له
خۆماندا، با هه‌ول بده‌ین هه‌رچی زیاتر چاکتر به‌ بـیروبرۆای پێغه‌مبه‌ر و
مێژووی ژ یانی و هه‌لۆی سته‌کانی و شیوه‌ی هه‌ل سوکه‌وتی و په‌و شت و
ناکاری، شاره‌زا بین.

دووه‌م: هه‌رچه‌نده‌ هه‌ر کام له (برۆا پێبوون) و (شوینکه‌وتن) و (خوشبو ستن)
ئه‌رك و مافی پێغه‌مبه‌رن ﷺ به‌سه‌ر شانی ئێ هه‌وه، به‌لام بێگومان
به‌هه‌ره‌مه‌ند و سوود و هه‌رگه‌ر (رابح) ی هه‌ره به‌خته‌وه‌ر له‌و سه‌ه‌ودایه‌دا هه‌ر
ئیمه‌ین و، پشك و به‌شی هه‌ره زۆری سوود و قازانجی ئه‌و سه‌ه‌ودایه هه‌ر بۆ
خۆمان ده‌گه‌ڕێته‌وه. چونكه ئه‌ گه‌ر ئێ هه‌ش خواره‌خوا سته برۆا به‌

پيغمبر نه يه نين و شويني نه گه وين و ريزي نه گرين و خوشان نه وي، هيچ
زياني پي ناگات و هه پيغمبري خواهه!!

(خالی چوارہم) :-

به سه رها تيكي پر مانا

(نيشانه گاني پيغه مبهرايه تي موحه مههد ﷺ)

ئەم خالە

خوينەرى سەنگىن!

ئەم خالى چوارەمە برىتە يىپە لە بەر سەرھاتىكى گىرگى كە وتووئىژ
(حوار) يىكى گىرگى گىرتۆتە خۆ كە لە نىپوان (ھىرەقل) پاد شاي پۆم و

(ئەبوسوفیان) ریش سىپى و قسە رۆىشتووى قورەيشىيە بتيپەرست و ھاوبەش بۆ خوا دانەرەكان لەكاتى خۆيدا، رويداوه، وه بە راستى كۆ ھەلێك بەلاگە و نيشانەى گەورە و گرنگى پيغەمبەرايەتى پيغەمبەران بە گشتى و بەتايپەتى پيغەمبەرى كۆتايى (موحەممەدى كورپى عەبدوللای تيدان، بەتايپەت ئەو نيشانە و بەلگانەى كە خاوەن كتيبە پيشووەكان لەبارەى كۆتايى پيغەمبەران (خاتم النبیین) ھەو ﷺ زانیو يانن، ھەك خۆى پەنھانزان فەرموو يەتى: ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَكَرُّهُ حُورَ الْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ [١]، واتە: ئەوانەى كتيبمان پەيدا بوون دەينا سن (واتە موحەممەد) ھەك چۆن كورەكانيان دەناسن، ھە بىگۆ ھەك ھەلێكيان ھەق دەشارنەو ھە ھالێكدە كە دەشزانن (ھەقە).

ئىستاش تۆو ئەو بەسەر ھاتە گرنگ و پەرمانايە:

((روى البخاري ومسلم عن عبدالله بن عباس (رضي الله عنه) أن أباسفيان بن حرب أخبره أن هرقل أرسل اليه في ركب من قريش وكانوا تجاراً بالشام في المدة التي كان رسول الله ﷺ ماداً أباسفيان وكفار قريش. فأتوه وهم بأبلياء، فدعاهم في مجلسه وحوله عظماء الروم)).

ثم دعاهم ودعا بترجمانه فقال:

أيكم أقرب نسباً بهذا الرجل الذي يزعم أنه نبي؟

قال أبوسفيان: أنا أقربهم نسباً.

فقال أدنوه مني، وقربوا أصحابه فأجعلوهم عند ظهره.

ثم قال لَتَرْجُمَانَهُ: قل لهم: إني سائلٌ هذا الرجل، فأن كَذَبَنِي فَكَذَّبُوهُ! فوالله لولا الأحياء من أن يَأْثُرُوا عَلَيَّ كَذِباً لَكَذَّبْتُ عَنْهُ.

ثم كان أول ما سألني عنه أن قال: كيف نُسِبُهُ فيكم؟! قلت: هو فينا ذُو نَسَبٍ.

قال: فهل قال هذا القول أحدٌ منكم قَبْلَهُ؟! قلت: لا.

قال: فهل كان من آبائه من مَلِكٍ؟! قلت: لا.

قال: فأشارف الناس يَتَّبِعُونَهُ، أم ضُعَفَاؤُهُمْ؟ قلت: بل ضُعَفَاؤُهُمْ.

قال: أيزيدون أم ينقصون؟! قلت: بل يزيدون.

قال: فهل يرتدُّ أحدٌ منهم سَخَطَةً لدينه بعد أن يَدْخُلُ فيه؟! قلت: لا.

قال: فهل كنتم تتَّهَمُونَهُ بالكذب قَبْلُ أن يقول ما قال؟ قلت: لا.

قال: فهل يغدرُ؟

قلت: لا، ونحن منه في مُدَّةٍ لاندري ما هو فاعلٌ فيها! ولم تَمَكِّنِي كلمةٌ أَدْخُلُ فيها شيئاً غير هذه الكلمة.

قال: فهل قاتلتموه؟ قلت: نعم.

قال: فكيف كان قتالكم إياه؟

قلت: الحرب بيننا وبينه سجالٌ ينالُ مِنَّا وَ نَنالُ منه.

قال: ماذا يأمرکم؟

قلت: يقول: أعبدوا الله وحده ولا تُشركوا به شيئاً وأتركوا ما يقول أباؤكم وِأَمرنا بالصلاة والصدق والعفاف والصَّلة.

فقال للترجمان: قل له: سألتك عن دَ سَبِّهِ، فذكرت أنه فيكم ذو دَ سَبِّ، فكَذلك الرُّسُلُ تُبعثُ في نَسَبِ قَوْمِها.

وسألتك: هل قال أحدٌ منكم قال هذا القول؟ فذكرت أن لا، قلت: لو كان أحدٌ قال هذا القول قبله لَقُلْتُ: رَجُلٌ يأتسي بقول قيل قبله.

وسألتك: هل كان من آباءه مَنْ مَلَكَ؟ فذكرت أن لا. قلت: فلو كان من آباءه مَنْ مَلَكَ، قلت: رَجُلٌ يطلبُ مَلَكَ أبيه.

وسألتك: هل كنتم تَتَّهمونه بالكذب قبل أن يقول ما قال؟ فذكرت أن لا، فقد اعرف أنه لم يكن ليذر الكذب على الناس ويَكْذب على الله!

وسألتك: أشراف الناس اتَّبَعوه أم ضَعُفَاؤُهُمْ؟ فذكرت أن ضَعُفَاؤُهُمْ أَتَبَعُوهُ، وهم اتَّباع الرُّسُلِ.

وسألتك: أيزيدون أم ينقصون؟ فَذكرت أنهم يَزِيدُونَ، وَ كَذلك أَمْرُ الأَيمانِ حَتَّى يَتِمَّ.

وسألتك: أيرتدُّ أحدٌ سَخَطَةً لدينه بعد أن يَدْخُلَ فيه؟ فذكرت أن لا، وَ كَذلك الأَيمانُ حين تَخالطُ بِشاشَتِهِ القُلُوبَ.

وسألتك: هل يغدر؟! فذكرت أن لا، وَ كَذلك الرُّسُلُ لا تَغْدِرُ.

وسألتك: بما يأمركم؟ فذكرت أنه يأمركم أن تعبدوا الله ولا تشركوا به شيئاً، وينهاكم عن عبادة الأوثان، ويأمركم بالصلاة والصدق والعفاف. فان كان ما تقول حقاً، فسيملك موضع قدمي هاتين! وقد كنت أعلم أنه خارج، لم أكن أظن أنه منكم. فلو أني أعلم أني أخلص اليه لتجشمت لقاءه ولو كنت عنده لغ سلت عن قدمه! ثم دعا بكتاب رسول الله ﷺ الذي بعث به دحية الى عظيم بصرى فدفعه الى هرقل. فقرأه، فإذا فيه:

بسم الله الرحمن الرحيم

من محمد عبدالله ورسوله الى هرقل عظيم الروم. سلام على من اتبع الهدى، أما بعد:

فاني أدعوك بدعاية الاسلام، أسلم تسلم، أسلم يؤتك الله أجرك مرتين فان توليت فان عليك اثم الأريسيين، وه قل يا أهل الكتاب تعالوا الى كلمة سواء بيننا وبينكم ألا نعبد إلا الله ولا نشرك به شيئاً ولا يتخذ بعضنا بعضاً أرباباً من دون الله فإن تولوا فقولوا اشهدوا بأنا مسلمون ﴿آل عمران 64﴾.

فلما قال ما قال، وفرغ من قراءة الكتاب، كثر عنده الصخب وارتفعت الأصوات، وأخرجنا.

فقلت لأصحابي حين أخرجنا: لقد أمر أمر ابن أبي كبشة، إنه يخافه ملك بني الأصغر!

فما زلت موقناً أنه سيظهر، حتى أدخل الله علي الاسلام! وكان (ابن الناطور) صاحب إيلياء وهرقل سقفاً على نصارى الشام يحدث أن هرقل حين قدم إيلياء أصبح يوماً خبيث النفس.

فقال له بعض بطارفته: قد استنكرنا هيئتك!
قال ابن الناطور: وكان هرقل حَزَاءً ينظر في النجوم.
فقال لهم حين سألوه: إني رأيت الليلة - حين نظرت في النجوم - مَلِكًا
اِخْتَنَانٍ قَدِ ظَهَرَ، فَمَنْ يَخْتَنِنُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ؟!
قالوا: لَيْسَ يَخْتَنِنُ إِلَّا الْيَهُودُ، فَلَا يُهَمُّكَ شَأْنُهُمْ وَكَاتِبُ إِلَى هَدائن
مُلْكِكَ، فَيَقْتُلُوا مِنْ فِيهِمْ مِنَ الْيَهُودِ!
فبينما هم على أمرهم، أَتَى هِرْقْلُ بَرَجْلٍ أَرْسَلَ بِهِ مَلِكَ غَسَّانٍ يُخْبِرُ عَنْ
خَبَرِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .
فلما استخبره هرقلُ، قال: إِذْهَبُوا بِهِ فَانظُرُوا أَمْخَتَنَ هُوَ أَمْ لَا؟!
فانظروا اليه، فحدثوه أَنَّهُ مُخْتَنِنٌ!
وسأله عَنِ الْعَرَبِ، فقال: هُمْ يَخْتَنِنُونَ.
فقال هرقل: هَذَا مَلِكُ هَذِهِ الْأُمَّةِ قَدِ ظَهَرَ!
ثم كتب هرقلُ إِلَى صَاحِبِ لَهُ بِرُومِيَّةٍ، وَكَانَ نَظِيرُهُ فِي الْعِلْمِ ... وَسَارَ هِرْقْلُ
إِلَى حِمصَ.
فَلَمَّا يَرُمُ حِمصَ حَتَّى أَتَاهُ كِتَابٌ مِنْ صَاحِبِهِ يُوَافِقُ رَأْيَ هِرْقْلَ عَلَى خُرُوجِ
النَّبِيِّ ﷺ وَأَنَّهُ نَبِيٌّ!
فأذن هرقل لعظماءِ الرومِ فِي دِسْكَرَةٍ لَهُ بِحِمصَ، ثُمَّ أَمَرَ بِأَبْوَابِهَا فَعُلِّقَتْ، ثُمَّ
أَطْلَعَ فَقَالَ:
يَا مَعْشَرَ الرُّومِ: هَلْ لَكُمْ فِي الْفَلَاحِ وَالرُّشْدِ، وَأَنْ يَثْبُتَ مُلْكُكُمْ؟
فَتُبَايَعُوا هَذَا النَّبِيَّ؟!

فحاصوا حَيْصَةَ حُمُرِ الْوَحْشِ إِلَى الْأَبْوَابِ فَوَجَدُوهَا قَدْ غُلِّقَتْ، فَلَمَّا رَأَى
هَرَقْلُ نَفَرَتَهُمْ وَ أَيْسَ مِنَ الْإِيمَانِ قَالَ، رُدُّوهُمْ عَلَيَّ!
وَقَالَ: إِنِّي قُلْتُ مُقَاتِلِي أَنْفًا اخْتَبِرْ بِهَا شِدَّتَكُمْ عَلَى دِينِكُمْ! فَقَدْ رَأَيْتُ!
فَسَجَدُوا لَهُ، وَرَضُوا عَنْهُ، فَكَانَ ذَلِكَ آخِرَ شَأْنِ هَرَقْلِ)) (١).

جا خوینده‌ری به‌رێز!

من ئیستا نهم به‌سه‌ره‌هاته ده‌قاوده‌ق وه‌رده‌گێڕمه سه‌ر زه‌انی کوردی و
په‌ندو عیبه‌رت لێ وه‌گرتنه‌که‌یشی بو خۆت و تیوه‌را هان و به‌یرکردنه‌وه‌ت
لێ ده‌گه‌ڕیم:

((بوخاری و موسلیم (خوا لێ یان خوش بێ) له‌ عه‌ بدوللای کوری
عه‌بباسه‌وه (خوا له‌ خۆی و بابی رازی بێ) ده‌گێڕنه‌وه که نه‌بوو سوفیان
هه‌والی پێداوه، که هیه‌رقل له‌ گه‌ل کاروانیک له‌ قوره‌یشی یه‌کان به‌ دوا پدا
ناردوه، له‌ و ماوه‌ یه‌دا که پێغه‌م به‌ری خوا ﷺ بو ماوه‌ یه‌ک له‌ گه‌ل
نه‌بوو سوفیان و کافره‌کانی قوره‌یش رێککه‌وتبوو بو بازرگانی چوونه‌ شامی،
ته‌وانیش له‌ (ئیل یاء) چوونه‌ لای - که گه‌یر شتنه‌ لای - بانگی کرد نه
نیوکه‌ره‌که‌یه‌وه که زله‌زلانی رۆمیشی له‌ ده‌وره‌ بوون، ئه‌جا بانگی کردن و
بانگی وه‌رگێره‌که‌یشی کردو گوتی:

کامه‌تان به‌ره‌چه‌له‌ک له‌و پیاوه‌ نزیکترین که پێی وایه پێغه‌مبه‌ره‌؟!)

(تر) رِوَاهُ الْبُخَارِيِّ، بِرَقْمِ (7) وَ بِرَقْمِ (4553) فِي الْفَتْحِ لَهُ، وَ رِوَاهُ مُسْلِمٌ بِرَقْمِ (1773)، بِرِوَايَةِ
(صَحِيحِ مُسْلِمٍ)، ص (976 - 978).

ئەبوسوفیان دەلى: منىش گوتم: من لە ھەمووبان بەرە چەلەك ل بىي نزيكترم، ھىرەقل گوتى، لىمى نزيك بھەنەو ھاوەلەكانىشى نيزيك بھەنەو لە پشتىھەو دايانبنين، تنجا بە ھەرگىزەكەى گوت، پىيان بلى: من ھەر بارەى ئەو پىاوە پرسیار لەم (ئەبوسوفیان)ە، دەكەم جا ئەگەر درۆى لەگەل کردم، ئیوھش بە درۆى بھەنەو، ئەبوسوفیان دەلى، بە خوا ئەگەر لە شەرمى ئەو ئەبوايە كە درۆم لى بگىرنەو درۆم لە بارەيەو دەکرد!

تنجا يەكەمین شت كە لىي پرسیم لەوبارەو ئەو ھەو كە گوتى، رە چەلەك (نەسب)ى لە نىوتاندا چۆنە؟!

گوتم: ئەو خاوەن ھەجاخە لە نىوماندا (واتە رەچەلەكى بەرزە) .

گوتى: ئايا ھىچكەس لە ئیوھ لە پىش ویدا ئەم قەسەيەى كردوھ؟

گوتم: نەخىر.

گوتى: ئەدى ھىچ كام لە بابو باپىرانى ھوكمران بوونە؟

گوتم: نەئ.

گوتى: باشە خەلكى پلەو پایەدار شوینى دەكەون يان بى ھىزەكانيان؟

گوتم: بەلكو بى ھىزەكانيان.

گوتى: زیاد دەكەن، يان كەم دەكەن؟!

گوتم: بەلكو ھەرزىاد دەكەن.

گوتى: ئايا كەسيان ھەيە دواى ئەوھى دەچىتە نىو ئابىنەكەيەو لە پرووى

بىزارىيەوھە پاشگەز بىتەوھ؟

گوتم: نەئ.

گوتى: ئايا بەرلەوھى ئەوھى دەيللى بىللى، درۆتان دەدايە پالى؟

گوتم: نه‌ه.

گوته‌ی: ئایا په‌یمان ده‌شکینه‌ی؟

گوتم: نه‌ه، به‌لام په‌یانیگمان له‌ نیواندا هه‌یه‌ نازانین چی تیدا ده‌کات.
(نه‌بوو سوفیان) گوته‌ی: هیچ قسه‌یه‌ک نه‌بوو که بتوانم شتیکی ره‌گه‌ل بخدم
بیجگه‌ له‌م قسه‌یه‌!

گوته‌ی: ئایا تا ئیستا له‌گه‌لی به‌شهر هاتوون؟

گوتم: به‌لی.

گوته‌ی: جه‌نگه‌ که‌تان له‌گه‌لی دا چون بووه‌؟

گوتم: جه‌نگ له‌ نیوانماندا به‌ نۆره‌یه‌ لیمان ده‌باته‌وه‌و لیشی ده‌به‌ینه‌وه‌ (تر).

گوته‌ی: به‌چی فه‌رمانتان پی‌ده‌کات؟

گوتم: ده‌لی، خوا به‌ تاکیی بپه‌رستن هیچ شتیکی مه‌که‌ نه‌ هاوبه‌ شی، وه‌
وازه‌وه‌ بینن که‌ بابو باپیرانتان ده‌یانگوت، وه‌ فه‌رمانمان پی‌ده‌کات به‌
نوێژو راستیی و پاکیی و خزم دۆستی.

ئنجبا به‌ وه‌رگیره‌ که‌ی گوت:

پی‌ی بلێ: له‌باره‌ی ره‌چه‌له‌کی یه‌وه‌ پرسیارم لیکردی، باستکر■ که‌ خاوه‌ن
وه‌جاخه‌، هه‌روه‌ها پیغه‌مبه‌ران له‌وه‌جاخ - ی به‌رز - ی گه‌له‌کانیاندا ده‌نی‌ری‌ین.
وه‌ لی‌م پرسی: که‌ ئایا له‌پیش ویدا هیچ‌که‌س له‌ئیه‌ شتیکی وای گوتوه‌؟
گوت: نه‌خیر، گوتم نه‌گه‌ر که‌سیک له‌ پیش ویدا شتیکی وای گوت پی‌ی،
وادیاره‌ لاسایی قسه‌یه‌ک ده‌کاته‌وه‌ که‌ له‌ پیش ویدا گوتراوه‌.

(تر) (سجال) له‌ (سجل)ه‌وه‌■ هاتو■ که‌ به‌ دۆلکه‌ی ئاو هه‌له‌ی‌نجان له‌بیر ده‌گوتری، وا‌ته‌ به‌
نۆره‌یه‌ وه‌ک چون دۆلکه‌ی ئاو هه‌له‌ی‌نجان نۆره‌و ده‌ست و ده‌ستی پی‌ده‌کری، به‌روانه‌:
(فتح الباری) ب (1)، ل (29).

وہ لیّم پرسی: کہ ئایا هیچ کام لە بابو باپیرانی ھوکمراڤی یان کردوہ؟
گوت: نہ، گوتم (ئەگەر وابایە) پڑی تی دەچی کەداوای مولکی بابو
باپیرانی بکاتەوہ.

وہ لیّم پرسی: ئایا بەرلەوہی ئەم دەعوایە بکات درۆتان پینۆشک بردوہ؟
گوت: نہ، دەجا من دەزانم کہ ناگونجی درۆ لەگەڵ خەلکی ئەکات، بەلام
درۆ بە ناوی خواوہ بکات!

وہ لیّم پرسی: کہ ئایا خەلکی پلەویا یەدار شوینی دە کەون یان
بئیہیزەکانیان؟! گوت: بئیہیزەکان دواي کەوتوون. دیارە ھەر ئەوانیش
شوینکەوتوی پیغەمبەران.

وہ لیّم پرسی: ئایا زیاد دەبن یان کەم دەکەن؟ باستکرد کہ زیاد دە کەن.
دیارە ئیمانیش ھەروایە ھەتا تەواو کامل دەبی!

وہ لیّم پرسی: کہ ئایا هیچ کامیان دواي ئەوہی دەچیتە نیو ئابینە کە یەوہ
لیی بیزار دەبی و ھەلئەگەر پیتەوہ؟ گوت: نہ، دەجا ئیمان کە رووناکیی
یە کەمی دەچیتە دلانەوہ ھەروایە.

وہ لیّم پرسی: کہ ئایا پەیمان دە شکینی؟ گوت: نہ، ھەر ئاواش
پیغەمبەران پەیمان ناشکینن.

وہ پرسیارم لیکردی: کہ ئایا فەرمانتان بەچی پی دەکات؟ باستکرد کەوا
فەرمانتان پی دەکات کە خوا بپەرستو و ھاوبەشی بو دانەنین، وە پەرستنی
بتانتان لێ قەدەغە دەکات، وە فەرمانتان پی دەکات بە نو پڑو را ستیی و
پاکیی.

جا ئەگەر ئەوەى تۆ دەیلێى راست بێ، ئەو شۆین ئەم دوو پێیەى مەخیش دەگرێ، وە من مسۆگەر بووم کە پەیدا دەبێ بەلام پێم وانهبوو کە لەنیۆ ئێو دەبێ.

بینگومان ئەگەر زانییام دەتوانم خۆمى بگەیهنمى رەنجى د یەداریم قەبوول دەکرد، وە ئەگەر لە خزمەتیدا بام پێیەکانیم دەشۆرى!

ئەجا هیرەقل داوای ئەو نامەیهى پێغەمبەرى خواى کرد ﷺ کە بە (دحیة)دا بۆ گەورەى (بُصرى) ی ناردبوو ئەویش وە هیرەقلەى دا، ئەجا خۆیندیەو ئەمەى تێدا بوو:

بە ناوى خواى بەبەزەبى بەخشنده، لە موحمەد بەنده و پەوانە کراوى خواوە بۆ هیرەقل مەزنى پۆم، سلاو لەو کەسەى کە بە داوى رێدە هاى - خوا - دەکەوێ، داوى سلاو، بینگومان من بەرەو بانگەوازی ئىسلام بان گەت دەکەم، مسۆلمان بێە سەلامەت دەبێ، خوا دووقات پاداشت دەداتەو، بەلام ئەگەر پشتت لە رێنمایى خوا کرد ئەو گوناھى جوتیارەکان^(١)، لە ئەستۆى تۆ پە، وە ((ئەى خاوەن کتێبەکان وەرن بەرەو وشە (پەيام) ێک کە بۆ ئێمە و ئێو وەل یەکە: کە جگە لە خوا نەپەرستین و هیچ شتێکى نەکەیرە هاو بەش، وە هەندیکمان هەندیکمان لە جیاتى خوا نەکەینە گەورە و سەرور، جا ئەگەر پشتیان هەلکرد، ئەوە بلێن: شاھەدیی بەدەن کە ئێمە مسۆلمانین)).

ئەبووسوفیان دەلێ:

(٢) (الاریسین) کۆى (اریس)ەکە بە (فلاح و اکار) ماناکراوە، واتە: جوتیار، پەوانە: (فتح الباری) ب (1)، ل (32، 33).

دوای ئەوەی ئەوەی گوتی، وه له خویندنهوهی نامه که بۆوه، بۆلەبۆل له لای زۆر بوو وه دهنگه کان بهرز بوونهوهو ئیمه یان وه دهرنا.

جا کاتیك وه دهري نراین به هاوهله کانم گوت: ئیشی کوری ئەبوو که بشه، به هیز بووه، چونکه پادشای رۆمه کان ل یی دهر سی، جا له وکا تهوه من دلنیا بوم که سهرده کهوی، ههتا خوا ئیسلامهتی به سهردا هی نام!

وه (ابن الناطور) که هاوهلی ئیلیاء و هیرهقل بوو (ئهسقهف) بوو به سهر نه صرائیه کانی شامه وه، دهیگی پرایه وه که کاتیك هیرهقل هاتوه بۆ ئیلیاء رۆژیکیان بۆ خولق بووه جا هه ندیک له پیاوه ئایینی یه کانی یی یان گوت: شیوهت بۆ واگزاروه؟

(ابن الناطور) ده لی: وه هیرهقل فال چی (کا هن) بوو ته ما شای تهستیرانی ده کرد، جا کاتیك لییان پرسی، گوتی: من نه مشه و که سه رنجی تهستیرانم دابینیم که گه وری - ئۆمه تی - خه ته نه کراو ده رکه وتوه، جا نایا له خه لکی ته م رۆژگاره کی خوی خه ته نه ده کات؟

گوتیان: جگه له جووله که کان کهس خوی خه ته نه ناکات و خه میان لی مه خۆ بنووسه بۆ شاره کانی ولاتت که هه ر چی جووله که یان له نیویا ندا هه مو یان پکوژرین!

جا کاتیك ئەوان سهرگه رمی ته مه بوون پیاویکیان هی نا بۆ لای هیرهقل که هوکمپانی غه سسان نارد بووی هه والی ده ر بار دی پیغه م به ری خوا ^{عَلَيْهِ السَّلَام} ده دا، جا دوای هیرهقل هه واله که ی لی وه رگرت، گوتی: بی به دن ته ما شا بکه ن داخو خه ته نه کراوه یان نا؟!

که ته ماشایان کرد گوتیان: خه ته نه کراوه!

ئنجا له‌باره‌ی عه‌ره‌به‌وه‌ پرسیاری لی‌کرد، گوتی خۆیان خه‌ته‌نه‌ ده‌که‌ن. هیره‌قلیش گوتی: ئەمه‌ ده‌سته‌لاتی خه‌لکی ئەم رۆژگاره‌ یه‌ ده‌ر که‌وت، پاشان هیره‌قل نامهی بۆ براده‌ریکی نووسی که‌ له‌ (رۆها) بوو وه‌ له‌ زانیاریدا هاوتای بوو، وه‌ هیره‌قل به‌ره‌و (حمص) رۆیی.

ئیدی هیره‌قل (حمص)ی به‌جی نه‌ه‌یشت که‌ نامهی براده‌ره‌که‌ی بۆ هات که‌ له‌باره‌ی ده‌رچوونی پی‌غه‌مبه‌ره‌وه‌ ﷺ رای وه‌ک هی هیره‌قل بوو که‌ پی‌غه‌مبه‌ره‌. ئنجا هیره‌قل گه‌وره‌کانی رۆمی له‌ هۆلیکدا له‌ (حمص) خرکرد نه‌وه‌و ده‌رگا‌کانیشی له‌سه‌ر گاله‌دان، پاشان له‌سه‌ریوه‌ بۆی روانیو گوتی: ئەی خه‌لکی رۆم! ده‌تانه‌وی سه‌رفرازیی و سه‌ره‌نجام خیری‌تان چنگ به‌ که‌وی وه‌ ده‌سته‌لاتیشتان بۆ بچه‌سپیی. وه‌ ئیمان به‌م پی‌غه‌مبه‌ره‌ بینن؟!

ئیدی نه‌وانیش وه‌ک ره‌وه‌ی که‌ره‌کیوی سه‌له‌مینه‌وه‌و به‌ره‌و ده‌رگا‌کان چون ته‌ماشایان کرد داخرابوون!

جا کاتیک هیره‌قل ته‌و بی‌زاریی به‌یانی بینی و نا‌ئومید بوو له‌وه‌ی که‌ ئیمان بینن.

گوتی: بیانگیرنه‌وه‌ بۆ لای! وه‌گوتی: من ته‌و قسه‌یه‌ی پیشی کردم تاقیم کردنه‌وه‌ داخو له‌ دینتاندا توندو تۆلن!، جا ته‌وه‌ بینیم!

ته‌وانیش سه‌جده‌یان بۆبرد لی‌ی رازی بوون، وه‌ ئەمه‌ دوا‌هه‌والی هیره‌قل بوو.

لی‌ره‌ش دا کوتایی به‌م خالی چواره‌مه‌ دیند یسن و به‌ره‌و خالی پی‌د بجه‌م و

(خالى پيڭجەم) :-

مەملانئى ھەق و ناھەق
(وتووئىژى نيوان پيڭجەمبەران و سەرانى كوفر)

ئەم خائە

خوینەرى خۆشەویست!

ئەم خائى پىنجەم و كۆتايى يەى ئەم بەندى سىيەمە برىتيە لە خستنه پروى دەبەرىك راجوون و توویشكى يەكجار گرنكى نيوان پیغه مبه رانى خوا (صلى الله تعالى عليهم وسلم) و سهرانى كوفر (الطواغيت) ، ئەویش لەبەر تى شكى نۆ (9) نايەتى بەهیزوپىزى قورئانى بەرپزدا كە نايەتەكانى (9 تا 17) ى سوورەتى (ابراهيم) ن.

دياره ئيمە تەفسىرو لىكدانەوئى نايەتەكانى دابەش دە كەين بۆ چەند بېرگە يەك و لە ژېر چەند ناوونىشانىكدە پىشكەشى دەكەين.

جا هيوادارم كە زۆر بە وردىي و ئارامىي تىيەو رابمىنى و زۆر بە قوولئى سەرەنجى تابلۆ ديمەنە دلېزوينەكانى ئەم و توویشكى نيوان بەرەى ئى حان ، بە سەرکردايەتى پیغه مبه رانى خوا ﷺ و بەرەى كوفر بە سەرکردايەتى طاغوتە ياخىي و خۆبەزلىگرەكان بەدى و سەرەنجام چەندان پەندو عى پرەتى گەورەو گرنكى لى دەستگىر بکەى.

خوینەرى بەرپز!

هەموو چىرۆك و بەسەرھات و توویشكەكانى قورئان گرنكو بايە خدارن و ، پىرپىن لە پەندو حىكمەت ، بەلام گرنكى و بايەخى تايبەتى ئەم بە سەرھات و دەبەرىك راجوونە لەو دەايە كە برىتيە لە مەملەتئى و توویشكى هەموو (حق)

له‌گه‌ڵ سه‌رده‌می (باطل)دا، به‌لێ هه‌موو هه‌ق له‌ پێغه‌م به‌رانی خوادا کورت کراوه‌ته‌وه‌و (باطل)یش هه‌مووی به‌ بالایی سه‌رانی کوفر به‌راوه، که‌وابێ ته‌م مەلمەلانی و گفت‌وگۆیه، که‌ له‌ نیوان هه‌موو پێغه‌مبه‌ران (عليهم ال صلاة والسلام) و سه‌رانی کوفردا رووی داوه، به‌ زۆرانبازی و وتووێژی نیوان هه‌ق و ناهه‌ق داده‌نری.

دیاره مه‌به‌ستیشمان له‌ خستنه‌رووی ته‌م ده‌به‌ریک را چوونه‌ ته‌وه‌ یه‌ که‌ هه‌رچی زیاتر که‌ سایه‌تی پێغه‌مبه‌رانی پایه‌ به‌رزی خوا (عليهم ال صلاة والسلام) بناسین و، پتر تیشك به‌اوینه‌ سه‌ر بانگه‌وازه‌ به‌رزو پ یرززه‌ که‌یان، ئیدی ته‌تۆ ته‌و و توتوێه گرنه‌و مه‌زنه‌: خوی به‌رزو مه‌زن و بێ وینه‌ و هاوه‌ل و تاك و پاك فه‌رمویه‌تی: ﴿أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٍ وَكُودُ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ جَاءَهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرَدُّوا أَعْدِيَّهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوا إِنْ كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿١٠٠﴾ قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِئَ اللَّهُ شَكَ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَدْعُوكُمْ لِيُبْرَأَ كُمْ مِنْ ذُلِّكُمْ وَيُخْرِجَكُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى قَالُوا إِنْ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّوا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿١٠١﴾ قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَا لَنَا أَلَّا تَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَى مَا آذَيْتُمُونَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٠٣﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلَّتِنَا فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٤﴾ وَلَنُسَكِّنَنَّكُمْ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ ذَلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدٍ ﴿١٠٥﴾ وَاسْتَغْنُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿١٠٦﴾ مِنْ وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقَى مِنْ مَاءٍ

صَدِيدٌ يَجْرَعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِنْ وَرَائِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴿١٧﴾

لەم ئایەتا ئەدا خۆی کار بە جێ سەرگوزشتەو بە سەرھاتی تێ بکرای
بێغەمبەرانیان بە گشتی بۆ دەگیریتەو، ھەر لە نوو جەوہ (علیہ السلام)
بیگرە ھەتا ھەموو ئەوانەى کە لە پاش وی ھاتوون کە بێجگە لە خوا کەس
بەتەواوی زانیاری دەبارەیان نیە، کەواتە ئەوێ کە لە دوو تویی ئەم کۆمەلە
ئایەتەدا راگەییەنراو سەبارەت بە بێغەمبەران (عليهم الصلاة والسلام) چەند
پاسایەکی بنەرەتی و سەرەکی کە ھەموو ئەو زاتە بەرزو پیرۆزا ئە تێیا ئەدا
ھاوبەشن بێ جیاوازی.

جا ئیستا با ناوی خۆی لێ بێنین و ئەم نۆ (9) ئایەتە بەپێژە بکەین
بەبەتێ تێفکرین و سەرئەنجامی ورد و قوول، بزانین دا خۆ بێغەمبەران
(عليهم الصلاة والسلام) چۆن لە گەل مەزھابە تێدا بە گشتی و سەرانی کوفر
بە تاییەتی رۆبەر رۆبۆنەو و چى یان گوتەو چى یان پى بوو و چى یان لە
نیواندا رابردو و سەرەنجامی ھەردووک لایان بە چ گەییو؟

خۆی بەرزو مەزن لە سەرەتاو رۆمان تێ دەکا و دەفەر مووی: ﴿أَلَمْ يَأْتِكُمْ
نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٍ وَكُودٍ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ﴾
(ئایا ھەوالتی ئەو - گەل - ئەو پێش خۆتان پێ ئەگەییو، گەلی نوح و گەلی
عاد و گەلی سەمود، و ئەوانەى دواى وان کە جگە لە خوا کەس نایانزانى).

ئەجا بێ ئەوێ چاوەڕێی وەلامی ئیمە بکات، چونکە بۆ خۆی چاکتر دەزانى
کە بە سەرھاتی رابردووان مەگەر لە ھەگەیی زانیاری بێ سنووری خوادا

پارێزراپی، دهنه هیچ کهس شاره زایی یه کی راست و درو سستی له و باره یه وه نیه، ده فهرمووی: ﴿جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ (پیغه مبهه رانیان به به له گه وه هاتنه لایان).

له م رسته (تر) به پرسته وه ده زانی که سه ره کیتیرین و زه قتر پین خه سه له ت و نیشانه ی پیغه مبهه رانی خوا نه وه یه که خودا به لگه و موعجیزه یه کی وایان ده داتی که بشی پالپشتیی ده عوای پیغه مبهه رایه تی یه که یانی پی ب که نه و بیکه نه شایه دیی راستی و ته وایی بانگه وازه که یان چونکه پ له و پا یه ی پیغه مبهه رایه تی (النبوة) پله و پایه یه کی یه کجار به رزو گه وریه و حه تمه ن ده بی هه ر که سیك نه و پله و پایه به رزی پی به خشرا درووشم نیشانه یه کی وای هه بی که پییه وه بناسری، بو نه وه ی ری گه له که سانیکی درۆزن و هه لپه ر ست و خۆبه زلگرو خه لك فر یوده ر ب گیری که به نا هه ق لا فی پیغه مبهه رایه تی لی ده دن، وه هه ر کاتیکیش لا فی کی وایان لی دا، بی به له گه یی و بی موعجیزه یی رپسو و شه ر مه زاریان بکات و خه لکیان لی تی بگه یه نی.

ئنجای خوای زانا بهر له وه ی بی ته سه ر خه ستنه پرووی ق سه و په یامی پیغه مبهه ران که به خه لکیان را گه یا ندوه (ه)، به ک سه ر بو پی شان دانای

(تر) هه روه ها له م پرستیه نه وه ش ده فامریته و که پیغه مبهه ران (عليهم الصلوة والسلام) به دوا ی خه لکیا ده و دال بوون و نه وان ده چوونه لای خه لکی (جاءتھم رسلهم) نه که وه گه لیک خو به جیگرو میراتگری پیغه مبهه رانی نه م سه ر ده مه له مالی لی پی پال بداته وه و چاو مپی خه لکی بکات دا خوا که نگن پرسیداریکی لی ده که نه و پرس و پایه کی پی ده که ن!! چونکه بابای کرپار به دوا ی شتی دا ده ورات و خو ی ماندو ده کات.

(یر) هو ی نه مه ش نه وه یه که نه ندازه ی سه ره خه ری و دژا یه تی و نا حزیی بی بهروایان سه یاره ت به پیغه مبهه ران بخا ته رو، چونکه نه م ته عبیرو شیوازه واده گه یه نی که بی بهروایان هیچ ده رفه تی پیغه مبهه رانیان نه داوه و یه که سه ر دوا ی هاتن دیان ده ستیان به زاری یه وه نا ون چونکه به ئیحتیمالی زۆر نیزیک (ف) ی سه ر و شه ی (فر دوا) بو به دوا ده اتن (تعقیب) ه.

هه‌لۆیستی ناحه‌زانو سهر ره‌قانه‌ی گه‌له‌کانیان و ده‌فه‌رموی: ﴿فَرَدُّوا أُنْدِيَهُمْ فِي أَقْوَاهِهِمْ﴾ (یه‌کسه‌ر - زله‌زله‌کانیان^(٦) - ده‌ستیان به‌زاریانه‌وه نا) لێره‌دا ده‌ست به‌زاری یه‌وه‌نان، نه‌ گهر رواله‌ته‌ که‌ی مه‌به‌ ست بێ دوو واتا یان هه‌لده‌گری:

- 1 - ده‌ستیان به‌زاری خۆپانه‌وه نا، جا به‌ مه‌به‌ ستی گالته‌کردن به‌ پیغه‌مه‌به‌ران بووبی - وه‌ک فیتوو کی‌ شان و جرت لێدان - یان به‌ مه‌به‌ ستی ناره‌زایی ده‌رپرین و سه‌رسامی ده‌رپرین بووبی.
- 2 - ده‌ستیان به‌زاری پیغه‌مه‌به‌رانه‌وه نا، واته‌ نه‌یه‌یه‌شت په‌یامی خۆ یان رابگه‌یه‌نن و پڕی قسه‌کردنیا نه‌دان، یان ئیشاره‌یان بۆ کردن که‌بێ ده‌نگ بن.

وه‌ نه‌گهر نه‌م رسته‌یه‌ رواله‌ته‌ که‌ی مه‌به‌ ست نه‌بی، نه‌وه‌ ده‌ ست به‌ زاوه‌نه‌نه‌ که‌ به‌ (مجاز) به‌ کاره‌ینراوه‌ بۆ پێشاندانی نه‌ندازه‌ی سه‌رسامیی و رق هه‌ستان و بێزاری سه‌رانی کوفر، یان هه‌وال دان یان بۆ کپ کرد نه‌وه‌ی بانگه‌وازی پیغه‌مه‌ به‌ران (ع‌لَیْهِمُ ال‌صَّلَاةُ وَال‌سَّلَام) و رینگه‌ نه‌دانیان بۆ قسه‌کردن و راگه‌یانندی نه‌و پایه‌مه‌ی پێیاندان نیراوه‌.

ئنجا پاش نه‌وه‌ی هه‌لۆیستی بێ‌پروایانی له‌ دیمه‌نیکی وادا خسته‌پروو که‌ نه‌وه‌پری بێ شه‌رمی و بێ نه‌ده‌بی یان ده‌گه‌یه‌نی، هه‌لبه‌ ته‌ بێ شه‌رمی و بێ نه‌ده‌بی و ره‌فتار دزی‌ویش هه‌موو ده‌می نیشانه‌ی زه‌قی بێ‌پروایان بووه‌ به‌

---

(٦) هه‌ر چه‌نده‌ له‌م ئایه‌تانه‌دا به‌ گشتی پاس له‌و گه‌لانه‌ ده‌کری که‌ پیغه‌مه‌به‌رانیان بۆ دێرراون، به‌لام (القرآن یفسر بعضه‌ بعضا) و له‌ سه‌ر له‌ به‌ری قورئانیشتا نه‌و جوژه هه‌لۆیستانه‌ به‌هی (الملا) و (المستکبرین) دانراون و، خه‌لکه‌ ساده‌که‌ نه‌وه‌ی له‌ توانادا نه‌بووه‌ که‌ هه‌لۆیستیکی ئاوا بنوێنی.

تایبه‌تی زله‌زله‌کانیان، به‌لێ دوا‌ی ئه‌وه‌ی هه‌لۆ‌یست و تی‌پروانینی خوار و خێچ و سه‌ر په‌قانه‌ی بی‌پروایان سه‌باره‌ت به‌ پی‌غهم به‌رانی خوا (ع‌ل‌یهم‌ال‌ص‌لاة‌وال‌س‌لام) ده‌خاته‌پوو، ده‌فه‌رموو: ﴿وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ﴾ (وه‌ گوتیان ئی‌مه‌ ب‌پ‌وا به‌وه‌ ناکه‌ین که ئی‌وه‌ پ‌ی‌ی‌ په‌وانک‌راون، وه‌ به‌راستی ئی‌مه‌ له‌باره‌ی ئه‌وه‌وه‌ که ئی‌مه‌ی ب‌و بانگ ده‌ که‌ن له‌ گومان داین و دوو دل‌ین).

لێ‌رده‌دا ج‌ی‌ی سه‌رنج ئه‌وه‌یه‌ که سه‌رانی کوفر پاش ئه‌وه‌ی به‌خه‌ستی بی‌پروایی خ‌و‌یان ده‌رده‌ب‌رن له‌باره‌ی بانگه‌وازی پی‌غهمبه‌رانه‌وه‌، ده‌ل‌ین: وه‌ ئی‌مه‌ له‌باره‌ی بانگه‌وازه‌که‌تانه‌وه‌ دوو دل‌ین و له‌گومان داین! ئه‌مه‌ش ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نی که‌بیری بی‌پروایی و بی‌دینی هیچ کاتێک مرۆ‌ف تی‌یدا ناگاته‌پله‌ی یه‌قین و دل‌ دامه‌زران، به‌ل‌کو باب‌ای بی‌پ‌واو دژتای‌ین له‌کاتێکدا ده‌گا‌ته‌لووت که‌ی هه‌ربه‌رزی بیری ر‌ز‌بوو ته‌پ‌ی‌وی بی‌پ‌روایی، ئنجا له‌ گ‌ی‌تری گومان و دوو دل‌ی‌دا ده‌خولیتنه‌وه‌و سه‌رسووره‌که‌ی ده‌گاتی!

ه‌و‌ی ئه‌مه‌ش ئه‌وه‌یه‌ که بیری بی‌پ‌روایی شتیکی نام‌و نه‌گونج‌اوه‌ له‌ که‌ل‌ سروشتی مرۆ‌ف داو دژی واقعی شتانه!

به‌ل‌ی له‌ راستیدا بی‌پ‌وا‌ی‌ی و خوانه‌نا‌ی‌ی شتیکی بی‌پ‌ه‌گ و ر‌ی‌ شه‌و بی‌بنچینه‌یه‌ له‌ سروشتی مرۆ‌فو بوونه‌وه‌رداو، شتیکی‌ش دژی عه‌قل و سروشت (فط‌رة‌)ی ئینسان بی‌، به‌ل‌گه‌ پشتیوانی ل‌ی‌ ناکه‌ن و، مرۆ‌ف‌ش قه‌ت قه‌ت له‌ شتی‌که‌دا ناگاته‌پله‌ی دل‌تای‌بوون و دل‌ دا هه‌زران که‌ له‌ د‌ی‌ای به‌ل‌گا‌ندا بی‌به‌شه‌و له‌ لای عه‌قل و سروشت رو‌پ‌ه‌شه‌و سه‌ربه‌ه‌شه‌.

وه‌لامدانه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ران

ئنجا دیتنه سهر وه‌لامدانه‌وه‌ی په‌یام راگه‌یاندنێ پیغه‌مبه‌ران و ده‌فه‌رمووی: ﴿قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَلِيَّ اللَّهِ شَكُّ فَأَطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ؟﴾ (پیغه‌م به‌ره‌کانیان گوئیان: ئایا له‌ بوونی خوای به‌دیهی نه‌ری ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا گو هان هه‌یه؟!).

لیره‌دا ده‌بینین که پیغه‌مبه‌رانی ژیرولیزان (عليهم الصلاة والسلام) توند به‌رژکی بی‌پروایان ده‌گرن و نایه‌ن به‌ملاو لایاندا وه‌ک رپوی فیلد باز قورت و پیچان بکه‌ن و ده‌یانبه‌نه سهر ته‌سلێ مه‌به‌ست که خونا سینه‌، چونکه بیروباوه‌ری ئیسلامی بیروباوه‌ریکه له‌سهر بنچینه‌ی عه‌قل و زانست دا هه‌زراوه وه‌ک چهند ئالفه‌ی زنجیریک هه‌رکام له‌ به‌نده‌کانی توند له‌وی دی که قائیم کراوه‌، پرواهیتان به‌یه‌که‌میان، به‌شیوه‌یه‌کی سروشتی و مه‌نتقی په‌لکیشته ده‌کات بۆ پرواهیتان به‌وه‌ی دوا‌ی خو‌ی، وه‌هه‌روه‌ها، مادام وابی هیچ هاقوول نیه هه‌تا به‌کیک نه‌گه‌یه‌نیه قه‌ناعه‌ت و دل‌ن‌یایی سه‌باره‌ت به‌یه‌که‌مین ئالفه‌ی نه‌و بیروباوه‌ره‌، بچیه سهر تو‌یژینه‌وه‌ی ئالفه‌کانی دیکه‌، چونکه له‌ حالیکه‌ی وادا ماندووبوونت بی‌سووده‌و ته‌گه‌ر گریمان بی‌سوودیش نه‌بی ری‌یه‌کی زۆر زه‌حمه‌ت گرتوه‌و ژیرانه‌و لیزانه‌ ده‌ستت پی نه‌کردوه‌.

ئنجا با‌رامین! پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) رووحم فیدایان بی، چهند کارزانانه‌و ژیرانه‌ مه‌سه‌له‌ی پروا به‌خوابوون دیتنه‌ پێش: (ئایا له‌ بوونی خوای به‌دیهی نه‌ری ئاسمانه‌کان و زه‌ویدا گومان هه‌یه؟!، وه‌ک ده‌بینین ته‌م شیوازه (هجومی) هیرش به‌رانه‌یه نه‌ک (دفاعی) به‌رگری که‌رانه‌، به‌لێ پیری راستی خواناسی تۆمه‌تبار (متهم) نیه تا به‌رگری لێ بکه‌ین، به‌لکو پیری

بى باوەرپى و خوانەناسى تاوانبارو بى جى و ناماقوولەو شايستەى هيرش کرا نه سەر و سەر کوتانە، جا بىگومان ئەم شىوازهش سەرکەوتووترىن شىوازه له وتووێژو گفتوگۆدا، چونکە تۆ هەر له سەرەتاوه بەهێزى و پتەوى بىروباهەرە کەت و بەهێزى و هېچ له دەست نه هاتووى بىرى بەرانبەرە کەت دەخەيهروو!!

ئىجا با سەرنج بەدەين!

ئەم قسەيهى پيغەمبەرەن: (ئایا بوونى ... هتد) خۆى له خۆب دا سى ئەرکان ئەنجام دەدات، بەم شىوہيه:

1 - وەلامە بۆ هەلۆیست و قسەى بى شەرمانەى بى پروایان.

2 - پرسىارىکى هيرشکەرانه يەو وەك فيشە کيک ئاراستەى بىرى رز يوى بى پروایى کراوه، کە مادام لەبوونى خوادا گومان نه بى، ز مان در يژى بى پروایان بى جى يە.

3 - وە له هەمان کاتيشدا پتەوترىن بەلگەى مەنتىقى و عاقلانەى تیدا يە لەسەر سەلماندنى بوونى خوا، چونکە پاش ئەوەى فەرموويه تى: ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ شَكَّ﴾، وەسفى خواى کردوہ بە: ﴿فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾، کەواتە له بوونى خوادا گومان و دوو دليى رى تى نا چى، چونکە ئاسمانەکان و زەوى حەوجى بەدیهينەرن و له خواش بنرازى هېچ شتىکى دیکە له بەدیهينەرايه تى بوونەوەر ناوہ شيتتەوہ.

ئاسمانەکان و زەوى حەوجى بەدیهينەرن، چونکە بەپى لى غنائى پروادارو بى پروایان، ئاسمانەکان و زەوى هەربوو (أزلي) نين و پەيدا کراون، ئىجا بە پى ياسای ھۆکارى (قانون السببية) يش هەموو پەيدا بووىک پەيدا کەرىکى

هه‌یه‌و، بوونه‌وه‌ریش مادام په‌یدا‌کراوێی هه‌وجی‌ی په‌یدا‌که‌ره، ئه‌و په‌یدا‌که‌ره‌ش هه‌تمه‌ن ده‌بێ غه‌یری بوونه‌وه‌ر بێ، غه‌یری بوونه‌وه‌ریش خ‌وای به‌دیه‌ی نه‌رو په‌ره‌ر‌د‌گاره، هه‌لبه‌ته‌ ئیمه‌ لێ‌ره‌دا نامانه‌وێ ئیسه‌پاتی بوونی خوا به‌که‌مین، چونکه‌ توێژینه‌وه‌ی ئه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ پیویستی به‌ کتییبی ته‌رخان کراو هه‌یه (تر).

په‌غه‌مبه‌ران ئامانجی خ‌ویان راده‌گه‌یه‌نن :-

ئنجای پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) د‌وای چه‌ سپاندنی ته‌ سل‌و بنچینه‌ی په‌یام و بانگه‌وازه‌ که‌یان د‌ینه‌ سه‌ر با سی خ‌ ستنه‌رووی ئا هانج و مه‌به‌ستی خ‌ویان و بانگه‌وازه‌ که‌یان و ده‌فه‌رم‌وون: ﴿يَذْعُرْكُمْ لِكَيْ لَمْ يَمُتْ مِنْ دُونِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ (- خوا - بانگتان ده‌کات تا تاوانه‌کانتان بۆ پیو‌شی و هه‌تا کاتی دیاری کراو د‌واتان ب‌جات).

به‌لێ ئامانج و مه‌به‌ستی پیغه‌مبه‌ران و ئه‌و په‌یامه‌ی هه‌لیانگرتوه، ئه‌وه‌یه که‌ به‌نده‌کان، خ‌وای میهره‌بان و بالا‌ده‌ستی خ‌ویان بناسن و به‌ندایه‌تی بۆ بکه‌ن، بۆ ئه‌وه‌ی وه‌ به‌ر به‌رانی ره‌ هه‌ت و به‌خ‌ شنده‌یی خوا به‌که‌ون و مه‌یدانی تاقی‌کردنه‌وه‌ی ژیا‌نی دنیا به‌ سه‌لامه‌تی و سه‌ربه‌رزی به‌سپرن و له‌ سه‌زاو نه‌شه‌که‌جی داد‌گه‌رانه‌ی خودا چه‌پاله‌دراوین.

که‌واته‌ که‌ خ‌وای به‌خ‌شنده‌و کاربه‌جی پیغه‌م به‌رانی ره‌وا نه‌ ده‌کا ته‌ لای خه‌لکی له‌به‌رئه‌وه‌ نیه‌ که‌ خوا - پاک‌ی بۆ وی - هه‌وجی‌ی خه‌لکی بیت، یان

(تر) که‌ به‌رگی دووه‌می ئه‌م زنجیره‌ ده‌رسه‌ی بۆ ته‌رخان کراو ■ هه‌روه‌ها له‌ ئالقه‌ی یه‌که‌می زنجیره‌ی (ده‌به‌ریک راجوونی ئیسلام و ریچکان)یشدا هه‌ر قه‌سه‌ی لی‌کراوه، وه‌ کتییبی (گه‌وره‌ترین راستی) دا که‌ د‌وایی له‌ژێر ناوونیشانی (خ‌واناسیی، ئایین، ئیمان) دا چاپ کراوه، چاپی یه‌که‌م سا‌لی (2000) نوسینگه‌ی ته‌فسیر. به‌ درێژی باس له‌و مه‌سه‌له‌یه‌ ده‌کات.

پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) چاویان بری‌بیته ته‌ماح و به‌رژه‌وه ندی به‌کی دنیایی که له ده‌ست خه‌لکی دایه، به‌لکو مه‌سه‌له ئه‌وه یه که خوا (جل جلاله) به‌خشنده و چاکه‌کاره و حد‌زناکات به‌نده‌کانی ری‌یان لی‌تیک بجی و تووشی نازارو ته‌شکه‌نجی خوا به‌بنو پ‌یی خو‌شه هه‌موویان خواناسانه و چاکه‌کارانه بژین، بۆ ئه‌وه‌ی له‌وه به‌وشینه‌وه که به‌چنه به‌هه شتی به‌رینه‌وه به‌ره‌زامه‌ندی خوا شادین.

زله‌زلان و سه‌رانی کوفر ده‌ست ده‌که‌ن به‌به‌هانه‌گرتن :-

ئنجا به‌رله‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) قسه‌کیان ته‌وا و رابگه‌یه‌نن، سه‌رانی کوفر بی‌شه‌رمانه قسه‌کیان پی‌ده‌بن: ﴿قَالُوا إِنَّا لَنَمُ إِلَّا بِشَرِّ مَلَكًا كَرِيْمًا أَن تَصُدُّوكَ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُكَ فَاكُوكَ بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ (گو‌تیان ئیوه به‌س مرۆڤێکی وه‌ك ئی‌مه‌ن، ده‌تانه‌وی له‌وه‌مان لاب‌ده‌ن كه‌ باب و با‌پیرانمان ده‌یان‌په‌رستن، جا به‌لگه‌یه‌کی رو‌ومان بۆ بی‌تن).

وه‌ك گو‌تمان دوا‌ی ئه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) هاتنه‌ گو‌ ده‌ستیان کرد به‌گه‌یان‌دی ئه‌و بانگه‌وازو په‌یا هه‌ی پ‌یی ره‌وانه‌کراون، بی‌پروایانی خو‌به‌زلگر زۆر بی‌ته‌ده‌بانه‌ چه‌لتوو‌کیان تی‌هاو‌یه‌شت و قسه‌کیان پی‌برین، جا با بزاین داخو‌ ئه‌و سه‌ر ره‌قانه‌ چ به‌هه‌هه‌ یه‌ك دینه‌هه‌ بۆ به‌ریه‌چ‌دانه‌وه‌ی پیغه‌مبه‌رانی خوا و پاشه‌خۆدانی په‌یام و بانگه‌وازه‌کیان؟

(تر) قسه‌ به‌خه‌لکی برین له‌کاتی قسه‌کردن داو به‌تایبه‌تی له‌ده‌می وتوو‌ێژدا خه‌سه‌له‌تیکی زۆر درێوو به‌ده‌و هه‌ر له‌و جو‌ره‌ که‌ سانه‌ ده‌وه‌ شی‌ته‌وه‌ که‌ لی‌رده‌دا به‌ سه‌رانی کوفر ناو‌ده‌برین. که‌واته: با له‌و خه‌سه‌له‌ته‌ نزمه‌ وریابین، پی‌یه‌و گه‌یۆده‌ نه‌بین.

- 1 - ئىوھش بەس مەزۇقەنكە وەك ئىمە!
- 2 - دەتەنەوئى لە پەشەوئەننى پەشەنەنەن لایمان بەدەن!
- 3 - بەلگەو موعجەزەيەكى رەوئەن بۆ بێنن!

لە راستیدا ئەگەر سەرنجى مەزۇوئى بە سەرھات و ژيانى ھەركام لە پەشەمبەران بەدەن (عليهم الصلاة والسلام)، دەبەنەن ئەم سەرنجەنەو بەھانەيە دەستەگیرەو چارەپەشەكى سەران و زەلەلانى خەبەرلەرەو خەشگەزەرانى تەپكەرنەو ئەو گەل و كۆمەلەنە بوو كە لە گەلەندە رەو بەرەو بوونەو، بەلام بە لەم سەرنجەنەو بێنەو رەمەنەن داخۆ بۆ ئەو دەشەن كە بەرەنە رەخەنەو لە پەشەمبەران بەگەرنەن یان نا؟

پەوچاندەنەو بەھانەى يەكەم:

(ئىوھش بەس مەزۇقەنكە وەك ئىمە)

ئەم رەخەنەيە شەتەكى يەكجەر بۆ جەيە لەبەر دوو ھۆيان: يەكەم: بەسەو لایەنەن و نەرخەندەن مەزۇقە، چونكە بۆ پەشەنەن كە بە پەشەمبەرانەن گەتەو: بۆ پەشەنەنەن پەشەنەنەن نا پەشەنەنەن چونكە ئىوھش بەس ئەنەنەنەنكە وەك ئىمەن، مەبەستەن ئەو بوو كە ئەنەنەنەنەن نا كەوئەو زۆر لەو نەمەتەو كەمەتەو كە بۆتەنەن لە گەل خەو پەشەنەنەن ھەبۆو گەتەوگەوئەو لە گەل بەكەتەو پەشەمبەنەن لایەنەن گەرنەن، جە پەشەنەنەن بە كەم سەرنجەندەن مەزۇقەو بە بۆنەن لە قەلەمەندەنەن دەرەو شەو نە شەنەنەن ھەزە زەقە بۆرە خەو نەسەنەنەن بوو و مەزۇقە كە پەشەنەنەن دەنە سەرنجەو ھەركام لە بۆرەزەكەنەن مەركەسەزەو دەرەوئەنەنەنەن فرۆدەنەنەن بە رەوئەنەنەن شەو ئەم جۆرە تەپەنەنەنەن تەدەنەن رەنگ دەتەنەو.

هەلبەتە بەبى نرخ دائرانى مرۆفیش لە بیری هاددى و بى پرواییدا
تەنجام و بەرھەمىكى سروشتنى و چاوەروان کراوە، چونکە مرۆف مادام بەس
ئەو جەستە بەرھەستەبى، کە لە ئەندازەيەك ئاوە خوئ و ئا سەو ھەواو
گۆگردو فوسفوروو... ھتە پىك ھاتبى کە بە ھەمووان نرخىكى کەم دەکەن
، وە مادام دەستى خوا لە دروستبوونى دا نەبى و بەرچەلەك بچیتەو سەر
قەوزەو بۆق و قرژال و قۆرپ و سەرمازەلەو کیسەل و چەقەل و مەيموون و بەراز!
بەلئى ئىنسانىكى ئاوا ھەتمەن سووک و بى نرخەو دەبى لە ریزی چوارپى و
مالات بژمىرى و « بىگومان شتى ھىندە گچکە و سووک و چرووک و نزمیش
لىئى ناوەشیتەو بەیتە پەيامبەر و لە گەل خوادا بدوئ و نوینەرى خوا بى بۆ
لاى بەندەکانى.

دووەم: بى پروایان کە بە پىغەمبەران دەلین: ئیو ھادام ئین سانىكى ئی ھە
ناسان، ریتان ناکەوئ بىنە نیراوى خوا، بە دەردى کورد دەلین (لە
ھەمبەنەى خویاندا گوێزان دەژمىرن)، دزیش پىئى وایە ھەموو کەس دزە.
بەلئى پىغەمبەرانیش وەك خەلکى مرۆقن بەلام مرۆف تا مرۆف ھەرق
دەکات، مرۆف ھەيە لە فریشتە بەرزترەو، ھە شە لە ئاژەل نزم تر،
شاعیرىک لەوبارەو کە مرۆفەکان ھەرچەندە لە ئەسلى سرو شتدا یەکن،
بەلام لە چۆنیەتى و ماھىەت دا جیاوازن، دەربارەى پىغەمبەرى را بەرمان
ﷺ گوتوو یەتى:

محمد بشر وليس كالبشر بل هو ياقوتة والناس كالخجر

واتە: موحەمەد مرۆفە، بەلام وەك مرۆقى ئا سایی نیە، بەلکو ئەو
مرواریی یەو خەلکیش وەك بەرد وان!! ھەلبەتە مرواریش ھەر جورىکە لە
بەرد بەلام چ بەردىک!

پووچاندنه وهی به هانه ی دووهم:

(دهتانه وی له ری و شوینی پیشینانمان لمان بدهن)

یه کی دیکه له و درووشم و نه شان به چاوانه ی بیری بی پروا یانی پی ده ناسری، نه وه یه که که له ئیشک و کۆنه په رستن و چاو له سه ر خوو خده و داب و نه ریتی پیشینانمان چر داده گرن و کویرا نه لا سیان ده که نه وه و نا هاده ی وه رگرتنی هیچ شتیکی نوی نین، با هه قیش بی، هادام له گه ل ر چه ی رابر دووانیاندا دانوی ناکولن، جا بیگومان ه ردی لاسا کردنه وه و شوینکه وتنی کویرانه ش بیستیرین و کوشنده ترین ده رده و هه رکه س دوو چاری بی په کی ده خا و له مرۆقی ده کات.

پووچاندنه وهی به هانه ی سی یهم :

(به لگه و موعجیزه یه کی روونمان بو بیئن)

هه لبه ته بی پروایان که داوی به لگه ی روونمان له پیغه م به ران کردوه (علیهم الصلاة والسلام)، هه ر ویستوویانه په لپ و به هانان بگرن و خو لا باز بدهن، ده نا هیچ پیغه مبه ریک به بی به لگه و موعجیزه ی روون و ناشکرا ره و نه نه کراوه، به لام دیاره که به لگه و موعجیزه دادی که سیک ده دات و که سیک قه ناعه تی پی دی، که بیه وی پروا بیئ و به داوی راستیدا بگه ری، ده نا بو که سیک که هه ر ته نها ته شقه له چی و نیاز خراپ بی، بی سووده، چونکه به ه ردی کورد ده لیئ: (به تو بزی که چه لی بنیر یه هازووان له داری هه لئاروانی). ئنجا با بزاین پیغه مبه ران (علیهم الصلاة والسلام) چون وه لامی ئهم سی به هانه یه ی بی پروایان ده ده نه وه؟:

وه‌لامی ددان ش‌کینی پیغه‌مبه‌ران :-

﴿قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ پیغه‌مبه‌رانیان ﴿عليهم الصلاة والسلام﴾ (پییان گوتن: ئیمه‌ش به‌س مرۆفین وه‌ک ئیوه، به‌لام خوا هه‌ر که‌سی‌ک که‌ بیه‌وی له‌ به‌نده‌کانی چاکه‌ی له‌ گه‌ل ده‌کات - پله‌ی پیغه‌مبه‌رایه‌تی پی‌ ده‌به‌خشی -) وه‌ک پی‌ شتر پروو نمان کرده‌وه ته‌م قسه‌یه وه‌لامی پر به‌ پی‌ سنی ره‌خ نه‌و به‌هانه‌ی یه‌ که‌می بی‌ بر‌ویانه، له‌ وه‌لامی به‌هانه‌ی سی‌یه‌میشدا ده‌لین: ﴿وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نُلَیْکُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (وه‌ بۆمان نیه‌ که‌ هیچ به‌لگه‌یه‌کتان بۆ به‌ینین به‌بی‌ فه‌رمانی خوا).

به‌لای پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) به‌نده‌ی خوان و زۆر له‌وه به‌ ته‌ده‌ب تـرن که‌ پی‌ شنیاران پی‌شکه‌ شی خوا به‌ که‌ن و داوای به‌ل گه‌و موعجیزه‌یه‌کی لی‌ به‌که‌ن که‌ فه‌رمانی له‌سه‌ر نیه‌.

وه‌ک ده‌بینین پیغه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) هیچ وه‌لامی به‌هانه‌ی دووه‌میان نه‌دایه‌وه، چونکه‌ نا هه‌قوڵیی و بی‌ جی‌یی وی نا شکر او به‌ل گه‌ نه‌ویسته‌و هه‌وجی‌ی به‌رپه‌رچدانه‌وه ناکات.

تاخر رچه‌ی باب و بایران ته‌گه‌ر راست و به‌جی‌بی، ته‌وه پیغه‌مبه‌ران هه‌وڵی پتـر چه‌سپاندنی ده‌دن، ته‌گه‌ر هه‌له‌و خواریش بی، ته‌وه له‌ جیاتی گه‌له‌یی و گازانده، ده‌بوو ته‌و زله‌زله‌ دنیاخۆرا نه‌ زۆریش سوپا سی پیغه‌م به‌رانیان کردبایه‌ که‌ له‌ ریی چه‌وت و خوار ده‌یانگیرنه‌وه و ریی راستیان پی‌شان ده‌دن.

پینگه‌مبه‌ران بئی‌منه‌تیی خۆیان ده‌خه‌نه‌روو :-

ئنجا له‌ کۆتاییدا پینگه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) بئی‌منه‌تانه‌ پ شت به‌ قه‌لای مه‌حکمه‌ی ده‌سته‌لاتی خواوه‌ ده‌ده‌ن و ده‌لین: ﴿عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْتَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ (به‌س پشتمان به‌ خوا به‌ستوه، وه‌ با به‌رواداران به‌س پشت به‌خواوه‌ بده‌ن).

ئنجا بۆ زیاتر بئی‌منه‌تی و بئی‌باکی ده‌رپین و پێ‌شاناندانی خۆیان ده‌لین: ﴿وَمَا لَنَا أَلَّا تَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَا سُبُلَنَا وَلَنَصْنُرَنَّ عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾ (وه‌ له‌به‌ر چی‌ پ شت به‌خوا نه‌به‌ستین، هادام له‌ کاروبارماندا رپروونی کردوین؟ وه‌ بێگو هان خۆرا ده‌گرین له‌ سه‌ر نه‌و نازاردانه‌ی ئیوه، وه‌ با پشت به‌ستووێ به‌س پشت به‌خوا به‌ست).

به‌لێ رپیی پینگه‌مبه‌ران (عليهم الصلاة والسلام) به‌ گولان نه‌چینراوه‌ وه‌ هه‌مووی ناره‌ق و خوین رژاوه‌، هه‌رکه‌سێک بیه‌وی بئی قۆرت و گرێ و فی سق و گه‌وه، نه‌و رپیه‌ سه‌خت و دژواره‌ بپری، ده‌بێ ده‌یان و سه‌دان جوژه‌ مه‌یه‌ته‌تی و ئیش و ژان و چه‌رمه‌سه‌ریی له‌ خۆی بگری، ده‌نا با دانیشی و ده‌ست له‌ کاری مه‌ردان نه‌دات و پارووی له‌ گه‌رووی زلتر نه‌کات!!

هه‌ره‌شه‌و گوهره‌شه‌ی بئی‌پروایان پاش تی‌شکان و به‌زین :-

ئنجا له‌ کۆتاییدا سه‌هرانی کوفرو بئی‌پروایانی که‌له‌ ئیه‌ شک و کۆنه‌په‌ر سه‌ست و سه‌نه‌مکار، وه‌ک عاده‌تی هه‌میشه‌یی یان دواپین تیری نیو تیردان یان داو پین و، ده‌ست ده‌که‌ن به‌ هه‌ره‌شه‌و هه‌رو گیفو قسه‌ پڕژاندن و ده‌لین: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُمْ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُوذُنَّ فِي مِلْكِنَا﴾ (وه‌ئه‌وا نه‌ی بئی

برو ابون به پیغه مبه ره کانی خوئیانیان گوت: حه تمه ن یان له خاکی خو مان دهرتان ده که بین یان ده بی بگه ریته وه سهر رچه ی ئیمه!)، به واتایه کی پرو نتر: بی پروایان به پیغه مبه ره کانی خوئیانیان گوت: ته گهر به و جوړه ی ئی هه ده مانه وی له خاکی ئیمه دا ده ژین چاکه، ده نا لی ره جیتان نابسته وه!

بیگومان ته م شیوه گوتارو رهفتاره ش یه کی دیکه یه له نیشانه و دروو شه هره زه که کانی خوانه ناس و بی پروایانی سته مکار به در ژایی = یژوو! دی سان دهر به دهری و خا کو ناو به جی هی شتن و کو چکردنیش یه کی دیکه یه له خه سلته و نی شان به غه رته ی یه کانی پیغه م به رانی خوی زا ناو توا ناو شوینکه و تووانی ره سه ن و راسته قینه یان له هه موو چاخ و رژ گاریکدا، چونکه هه رچه نده بابای خواناس و مسولمان خا کو ناو و نیشتمانی خوی خوش ده وی و حه ز له تیدامانه وه ی ده کات، به لام نابیه رستی و، هه ر کاتی که بارود زخیکی وا هاته پیش که ری خوی خوی به ریه بردنی به رنامه ی خوی لی به گری، خواو به رنامه که ی هی نده له لا شیرین و به ریژو خوشه و یستی که بتوانی له پی ناوی واندا ده سته ردار ی هه موو شتی که بی و هه موو شتی که وه لا به غی که ده بیته به رچ و کوسی خوی به رستی و خوا رازی کردنی.

خوا له سه ره به نده کانی وه ده نگ دی:-

تنجا پاش ته وه ی بی پروایانی سته مکار ته و بریاره بی ویزدا نه درندا نه یان له باره ی پیغه مبه رانه وه دا (عليهم الصلاة والسلام)، دۆ ست و یار ییده دهر و یشتیوانی میهربان و به هی زیان له سه ربان وه ده نگ دی و ده فهر موی: ﴿فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ﴾ (جا په روه رد گاریان په یی را گه یان دن، که بیگومان ئیمه سته مکاران له نیو ده به یین).

به‌لّی ئه‌گه‌ر بێت و به‌نده‌ ره‌سه‌نه‌کانی خوای داد‌گه‌ر هه‌رچی له‌ ده‌ ستیان
دئ له‌ پێناوی خوادا بیکه‌ن، دوا‌ی ئه‌وه‌ی برستیان لێ برا‌و تینیان تێ نه‌ما،
خوای به‌به‌زه‌یی و تۆله‌ستێن له‌ باتی وان وه‌ده‌نگ دئ و ده‌سته‌کار ده‌بی!
ئنجای پاش ئه‌وه‌ی خوا موژده‌ی له‌نی‌و‌بردنی سته‌م‌کارانی به‌ پی‌غه‌م‌به‌راندا،
موژده‌ی وه‌سه‌رخست‌ن و نی‌شته‌جێ‌بوونی‌شان له‌زه‌ویدا پێ ده‌دا: ﴿وَلَنُكْفِيَنَّكَ
الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِهِمْ﴾ (وه‌ بێ‌گومان له‌پاش وان له‌ زه‌ویدا نی‌شته‌جێ‌تان ده‌که‌ین)،
واته‌ ده‌تان‌که‌یه‌ نه‌ میرا‌ت گه‌ری سته‌م‌کارانی دن‌یاخۆرو، ده‌ سه‌لاتتان پێ
ده‌به‌خشین و جله‌وی هه‌لسو‌راندنی کاروباری ولاتتان پێ ده‌سپێرین.

به‌لام نایا ئه‌و موژده‌و به‌لێنه‌ له‌ هه‌موو که‌س ده‌وه‌ شیت‌ه‌وه‌و به‌ هه‌موو
که‌س ره‌وا ده‌بێ‌رنی؟ خوای قسه‌ له‌جێ‌ وه‌لام ده‌داته‌وه‌و ده‌فرمو‌ی: ﴿ذَلِكَ لِمَنْ
خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ﴾ (ئه‌وه‌ - واته‌ ئه‌و موژده‌یه‌ - بۆ که‌ سێ‌که‌ که‌ له‌
پله‌و‌پایه‌ی من بترسی‌و له‌ هه‌ره‌شه‌ی من بترسی‌).

به‌لّی موژده‌و به‌لێنی خوا تایبه‌ته‌ به‌ که‌سانێ‌که‌وه‌ که‌ ترس و سام و رێ‌زی
پله‌و‌پایه‌ی بلندی خوایان دل‌ی پر‌کردوون، جێ‌ی ترس و سامی که‌سی دیکه‌ی
تێ‌دا نایه‌ت‌ه‌وه‌، وه‌ موژده‌ی خوا تایبه‌ته‌ به‌وانه‌وه‌ که‌ به‌س له‌ هه‌ره‌ شه‌ی خوا
ده‌ترسین و گو‌ی ناده‌نه‌ هه‌ره‌شه‌و گو‌ره‌شه‌ی که‌سی دیکه‌.

ئه‌نجامی ده‌به‌ری‌ک را‌چوونی هه‌ق و نه‌هه‌ق:-

ئنجای خوای بێ‌وێنه‌ ئه‌نجام و نا‌کامی ده‌ به‌ری‌ک را‌چوونی پی‌غه‌م‌به‌ران و
سه‌رانی کو‌فرمان بۆ ده‌خاته‌روو ﴿وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ﴾ (وه‌
پی‌غه‌م‌به‌ران دا‌وای یارمه‌تی و سه‌رکه‌وتن‌یان کرد، وه‌ هه‌ر زۆردارێ‌کی که‌ له‌
ره‌ق زیانباز بوو).

به لئی حه تمهن کاسانیك له گه ل دۆست و خۆشه و یستانی خوادا به شه رپین و ده گزیان رابچن، ده بی ههر بارى بنه وه یان پى بپرى و له مه یدانى دا تخیل بن (تر). به لام وه نه بی كه سانیك كه له گه ل خوا و دۆستانی خوادا ده چهن گن ههر به وه نه ده وازیان لى به یترى كه له دنیا دا بدۆرین و تى به شکین، ﴿مِنْ وَرَآئِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقَىٰ مِنْ مَّاءٍ صَدِيدٍ﴾ (دۆزه خیش له دوا وه یه تى، وه له ناویكى به گه رویدا ده كرى كه كیم و زوخواه).

جا نایا كیم و زوخوا و قوت ده چى؟! ﴿يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَاذُ﴾ (به زه حه ت قم قم قوتى ده دات و خه ريكه بوى قوت نه چى!).

هه لبه ته كه سىك له حالىكى وادابى، مردن و گیان ده ر چوونى شتىكى به كجار نزىك و چاره و پروان كراوه، بۆیه فه رموویه تى: ﴿وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ﴾ (به هه مو لایانرا مردنى بۆ دى)، واته هینده نازار و ئى شىكى به سفت و سۆ ژانى هه یه، كه نازارى ههر شوپنىك و ههر نه ندامىكى به سه به مراندنى! به لام نایا به مردن قوتارى ده بى و، خواى داد گه رو تۆله ستین مردنیش به كه سانیكى ئاوا ره واده یینى؟! ﴿وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ﴾ (به لام ناشمى). به لئی ته نانه ت مردنیش كه ناخو شترین شته به سه رانى كوفرو شوپنكه و تووانیان ره و نایینى!

ننجا له كۆتاییدا ده فه رمووى: ﴿وَمِنْ وَرَآئِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ﴾ (وه نازارىكى سه خت و قه به ی له دوا وه به - و چاره رى ده كات -). به لئی نه مه یه ئاكام و سه ره نجام ده به رىك راجوونى هه ق و با طل به لام به مه رچىك!

ئیدی به هیوای هاتنه دی بهر دیه کی ههقی ئهوتو له داهاتوویکی نزدیکدا، له نیو گه لی کوردو تیڤکرای ئومه تی ئیسلامدا. (وما ذلک علی الله بعزیز).

دوا قسەم

خوینەرى بەرپۆز خوشەوېست!

لە کۆتايیدا دەمەوى دواقسەى خۆمت لەچەند خاڵیکدا ئاراستە بکەم:
1 - وەك لە رابردوودا گۆتمان گەورەترین حیکمەتى خۆى کار بەجى لە
ناردنى پىغەمبەران (عليهم الصلاة وال سلام) ئەوەبوو كە خەلگى
بەلگەو بيانوويان بە دەستەو نەمىنى، رۆگای گەلەبى و گاز نەديان
نەمىنى: ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِقَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ
الرُّسُلِ﴾.

كەواتە بىگومان دواى هاتنى پىغەمبەران بە تايبەتى دواى
پىغەمبەرو چاكترين پىشەواو سەرۆەرى مۆقايەتى، بەهيج شىوئەك
هيج كەسەك بەلگەو بيانوى لە خوا دووركەوتنەو گرتەخى رۆچكەى
چەوت و هەلەى بە دەستەو نەماو، چونكە شىتى و نەفامى يە ئينسان واز
لە پووناكى خۆر بىنى و لە پشتيرو بنەبانيكى تاريك و تەلەمدا بەديار
چرا رەشكەيەكى نابوتەو دابىشى!!

ديارە ئىستاش هەرچەندە پىغەمبەران (عليهم الصلاة وال سلام) بە
شەخسى خۆيان لەنىو مۆقايەتيدا نەماون، بەلام بە فيە كروپۆ شوين و
بەرنامەو پەپەرە - كە لە ئىسلامدا خۆى دەنوینى و ئەویش لە ئاويەى
زا ناو م يىراتگرو جیگرا نى رە سەن و را ستنەقینەى پىغەمبەرا ندا

دهدره وشیتته وه - هدر ماونو خهتو ریبازه که یان بهرده وام له ئارادا یه و دریتزه یی دهری.

2 - جورو شیوهی ژیا نی پیغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) وا هه لکه وتوه که هیچ کهس ریگای به هانه هیئانه وه و من جه منجی نه بی، چونکه: نه گهر کابرا بیانوی نه وه بی که له میژه خه ریکی بان گه وازو خه با ته و هیچی بۆ به هیچ نه کراوه، ته مهنی دوورو دریتو که م به ره می (نوح) (عليه الصلاة والسلام) قسه ی دهری: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا﴾^[1]. ﴿...وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ﴾^(هـ). وه نه گهر عوزری نه داری و ته نگه دستیی بی (عیسی) (عليه الصلاة والسلام) که پی شه وای دنیا به که مگران بووه، له سه ری ده بیتته شایه د که بابای هه ژاریش ده توانی خوا به رست و پا به ند (مُزِم) بیت! وه نه گهر بی جی و ری بی و دهر به دهر بی به به هانه بینیتته وه (إبراهيم) (عليه الصلاة والسلام) که هدر جاره بۆ ولایتیک کۆچی کردوه و دهر به دهر بووه، قسه ی پی نایه لی، چونکه نه و پایه به رزه له گهل نه و حاله شیدا گه وره ترین بانگه وازو خه باتی کرد! وه نه گهر ده ستلا ت و سامان بکا ته بیانوی خوی، (داود و سليمان) (عليه ما الصلاة والسلام) که و پرای پیغه مبه رایه تی پادشا (مَلِك) یش بوون، به به لگهی ژیا نی خویان پ پی ده سه ملیئن که خواناسیی و دینداری له گهل ده ستلا ت و ساماندا دژایه تی نیه و، ئینسان ده توانی و پرای سامان داری و ده ستلا ت داری خواش

(تر) (العنكبوت 14) .

(یر) (هود - 40) .

بیه‌رستی و ده بیه‌للات و (تر) سامانه که شی بکا ته وه بیلهی خز مه‌تی
تایینه‌کی!!

3 - که‌واته با ئیمه‌ی مسولمان و خو به شوینکه‌وتووی پیغمه به‌ران زان
(عليهم الصلاة والسلام)، هه‌ول بده‌ین که هه‌رچی زیاترو چاکتر له
ژیان و به‌سه‌ره‌اتی نه‌و زاته به‌رزا نه به گه‌ین و وردیه نه‌وه‌و، گه‌و هه‌رو
مرواری به‌کانی ده‌ریای قوولسی ژیان و گوزهرانه‌یان ده‌ره‌یینین، به چاوی
عه‌قل و دل له فهرموده‌و هه‌لو بیه‌سته‌کانیان وردیه‌نه‌وه‌و رام یینین، تاکو
بتوانین له‌به‌ر تیشک و پوناکی مه‌شخه‌لی هیدایه‌تیا ندا به‌په‌وه‌و چین و
نهم نامۆژگاری به‌به‌رزی خواوه‌ند له دل بگرین، که ده‌بارهی کو مه‌لێک
له‌و زاتانه به پیغمه‌مبه‌رمان ده‌فهرموئ: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمُ
اِقْتَدُوا﴾ (ه)، واته: نه‌وانه که‌سانیک بوون که خوا رینمایی کردبوون ده جا
تۆش بکه‌وه شوین رینمایی وان.

به‌لێ ئینسانی ژیره فامیده ته‌نها متمانه به‌و رابه‌رو چاوساغانه ده‌کات و،
به‌س خزی ته‌سلیمی خه‌ت و ریبازی نه‌و سه‌رکرده‌و پیشه‌وايانه ده‌کات، که
خوا پاکانه (تزکیه) یان ده‌کات و، شایه‌دی رێ دیتنه‌وه‌و سه‌ر راستییان بو
ده‌دات، که پیغمه‌مبه‌رانی پایه‌به‌رز (عليهم الصلاة والسلام) و نه‌و زانا جیگره
ره‌سه‌نانه‌ن که به‌راستی دل‌به‌ندو تامه‌زرۆو شوینکه‌وتووی موو به‌مووی نه‌و
زاته به‌وینانه‌ن.

ئیدی به ئومیدی زیاتر حالێ بوون له بان گه‌وازی پیغمه به‌ران و چاکتر
پابه‌ندی به‌خه‌ت و ریبازیانه‌وه.

(تر) دیاره مه‌به‌ست ده‌سته‌لات و سامانیکه که به رینگایه‌کی شرعی وه‌ده‌ست هینراین.
(یر) (الانعام - 90).

ئىۋەرۋاك

لاپەرە	بابەت
8	پېشكەش بى.
9	پېشەكى.
13	رې خۆشكردن.
15	بەندى يەكەم: ئيمان بە فرىشته كانى خوا (عزّوجلّ).
19	خالى يەكەم: ئيمان بە فرىشته كان يەككە لە پ يىنج پا يەكانى ئيمان.
23	خالى دووهم: فرىشته كان كىن و چۆن؟!
25	يەكەم: فرىشته كان لە رووناكى دروست بوون .
25	دووهم: نازانين فرىشته كان كەى دروستكرارون.
26	سىيەم: هەندىك لە فرى شتە كان يەكجار قەبارە زل و بەهيزو توانان.
28	چوارەم: فرىشته كان هەموويان بالدارن، بەبى هەلاۋاردن
29	پىنچەم: فرىشته كان زۆر جوانن.
30	شەشەم: فرىشته كان لايەنى جىنسىي يان نىەو نە نىرن نەمى.
31	هەوتەم: فرىشته كان خواردن و خواردنەو مەندووبوون و خەويان نىە
32	هەشتەم: جىگاۋرېگاي فرىشته كان بە زۆرى لە ئاسمانە.
33	نۆيەم: ژمارەى فرىشته كان .

36	دوازدهیەم: فریشتەکان دەتوانن سەر شیوەو دیمەنى جیا جیا جگە لە شتی پیسو نزم وەك سەگو بەراز.
37	سێزدهیەم: فریشتەکان زۆر خێراو گورج و گۆلن.
37	چواردهیەم: فریشتەکان نیازی نیو دلی ئینسانیش دەزانن.
38	پازدهیەم: فریشتەکان کاروباری یە کجار رێک و بێکیان هەیه.
39	شازدهیەم: فریشتەکان هەتا لەسەر شیوەی ئە سلی خۆیان پەن نابینرێن.
41	خالی سییهەم: ئیش و کاری فریشتەکان .
53	خالی چوارەم: پیویستە هەلۆیستمان لە گەل فریشتەکاندا چۆن بێ؟
55	خالی پینجەم: ناوی ژمارەیهك لە فریشتەکان
65	خالی شەشەم: هەلۆیستی فریشتەکان و پەفتاریان لە گەل براداران دا
77	خالی هەوتەم: ئایا ئینسان گەورەترە یان فریشتە؟
83	خالی هەشتەم: کورته پیناسەیه کی جند (جن) و شەیطان.
91	بەندی دووهم: ئیمان بە کتیبەکانی خوا (عزوجل)
95	خالی یەكەم: برۆا هەبوون بە کتیبەکانی خوا یەکیە کە لە پینج پایەکانی ئیمان.
101	خالی دووهم: کتیبەکانی خوا چەندن و چۆنن؟
111	خالی سییهەم: ئامانجی نیررانی کتیبەکانی خوا (سبحانه و تعالی)
112	یەكەم: ئامانجی نیررانه خواری قورئان .
116	دووهم: ئامانجی نیررانه خواری کتیبەکانی خوا بە گشتی.
126	توێژینه وەیه کی خەست و خۆل دەربارەى هەرسێک رستهی: ﴿وَمَنْ لَمْ

(322)

(323)

نیم کتیبہ

لیکھ لیسندوی کی قول و فراوانہ دہر بارہ ایمان وعقیدہ می لیسایمی
گمانش لودہ دایزہ کینمان وعقیدہ لیسلام و مک بنامع بودیوارو
رک ویش بودرخت وهدوین بوماست وهدناوینمان وایہ !
بزیہر کرکیک سب وئی سولناتی ویندایرکی راست ورومن
دوبنی لیمان وعقیدہ ووسینانی رعقل وولی دوت پتہ کتہ !
وہر کرکل میلکیتیک سب وئی ثریان وگوزہ رانی خوی پینچی شریعت
خوپاکسازنی وچ کسازنی بکات وریکی پختہ پوہستہ لہر اسکر دندو
بزار کردن وچ پاندنی نمان وعقیدہ دوت پنی بکات .
پیشم وایہ نیم کتیبہ بہدرشش برکگیہ ووما وکریکے باش
جہی متانہ وپشت پنی بستہ پوم رتاک وکومر لیک سب ووس
دوت بہوگوزانکاری وپاکسازنی وچ کسازنی بکات .

عسلہ بابیر

trizone
ARCHITECTURE
COVER DESIGN

/TafseerOffice

6000 دینار

نوسینگہی تفسیر

بلاوکر دندوہو راگہ پاندن

ہمولہ - شہ قادی دادگا - ژیر ہونلی شیرین پلاس

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseeroffice@yahoo.com

